

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 15, 2013, број 27

ISSN 1451-2378 = Бележница

ИЗДАВАЧ

Народна библиотека Бор
19210 Бор
Моше Пијаде 19

За издавача

Весна Тешовић

Главни и одговорни уредник

Ана Јанковић

Телефон: 030/458-120

E-mail: nbbor@open.telekom.rs

Редакција

Слађана Ђурђековић Мирић

Јелена Радовановић

Милен Миливојевић

Бранислав Димитријевић

Драгица Радетић

Виолета Стојменовић

Горан Миленковић

Драган Стојменовић

Лектура и коректура

Виолета Стојменовић

Припрема и прелом

Александар Живуловић

Дизајн корица

Новица Станковић

Штампа

Штампарија „Терција”, Бор

Тираж

300 примерака

Табле

Бележница је илустрована избором фотографија са изложбе „Бор – XX век“, коју је чинила фотографска архива, састављена из колекција негатива Рударско-топионичарског басена Бор и приватних колекција негатива и фотографија. Сви аутори ових фотографија били су фотографи листа РТБ-а Бор *Колектив*. РТБ Бор је разлог што је Бор постао град, али и повод за настајање ових фотографија: од оснивања рудника, РТБ Бор је у континуитету запошљавао професионалне фотографе чији је задатак био да документују живот рудника и града. Ова пракса је, након 100 година – 2004. године – укинута.

Аутори изложбе су Андреј Филев (Belgrade Raw) и Лука Кнежевић Стрика који су о изложби опширније писали у рубрици „Белешка“.

БЕЛЕЖНИЦА

Часопис за библиотекарство, књижевност и културу
Година 15, 2013, број 27

РЕЧ ЗАБЕЛЕЖЕНА

Дуо тројица „БОРА ЧУК“	5
Рајко Чукић ЉУДИ КОЈИ НЕ СМЕЈУ ДА ГРЕШЕ	7

ЖИВОТ БИБЛИОТЕКЕ

Драгомир Лончар НАБАВНА ПОЛИТИКА КЊИЖНОГ ФОНДА У БИБЛИОТЕЦИ ШАБАЧКОЈ СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ДАРОДАВЦЕ	11
Гордана Љубановић ИНФОРМАЦИОНА И МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ КРОЗ РАДИОНИЦЕ БИБЛИОТЕКЕ ПЛУС	26
Виолета Стојменовић РАДИОНИЦА „ЕДУКАЦИЈА ЕДУКАТОРА БИБЛИОТЕКЕ ПЛУС“ У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ БОР	33
Александра Мирчић НАДРЕАЛИЗАМ: ЕВРОПСКИ КОНТЕКСТ СРПСКОГ НАДРЕАЛИЗМА	36
Ксенија Нечемер ОДБРАНА КЊИГЕ И ЧИТАЊА	44
Сабина Ђуркић ОД ЧИТАОНИЦЕ ДО БИБЛИОТЕКЕ	49
Милица Стевановић БИБЛИОНЕТ 2013	54
Огњен Ковачевић ДИГИТАЛНА БИБЛИОТЕКА „ВЕЛИКИ РАТ“	57
Љубиша Николић СВЕТ ПЛАКАТА	59
Жаклина Николић 11. ОКРУГЛИ СТО О ПОКРЕТНИМ БИБЛИОТЕКАМА И 5. ФЕСТИВАЛ ХРВАТСКИХ БИБЛИОБУСА „МИ ИМАМО БИБЛИОБУС! А ВИ?“	62
Виолета Ђорђевић КОНФЕРЕНЦИЈА „ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ – ЕДУКАЦИЈА – КУЛТУРА: ОД ПРАКТИЧНОГ РАДА ДО КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ“	66
Рената Минић ПРЕЛИСТАВАЊЕ СТАРИХ ЧАСОПИСА	76
Весна Петровић РАТКО МАРКОВИЋ РИЂАНИН, БИБЛИОТЕКАР И ПИСАЦ	93
ШТА СЕ ДЕШАВА	
Саопштење жирија, резултати конкурса КОНКУРС НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ БОР ЗА НАЈБОЉУ КРАТКУ ПРИЧУ У 2013. ГОДИНИ	97
Виолета Стојменовић ШТА СЛЕДЕЋЕ ДА ЧИТАМ?	112

КЊИГЕ, КЊИЖЕВНОСТ

Горан Миленковић	
ПОРТРЕТИ ИЗ БИБЛИОТЕКЕ.....	127
Бранислав Димитријевић	
ТРАГОВИ НА КРАЈУ СВЕТА	132
Живко Аврамовић	
ИЗБОР ИЗ <i>КЊИГЕ СНОВИ</i> _g НЕ	136

ПРИКАЗИ, ЧИТАЊА, РАСВЕТЉЕЊА

Игор Перишић	
ЗАБЕЛЕШКЕ О ДОМАЋИМ КЊИЖЕВНИМ ЖИВОТИЊАМА.....	145
Иван Вучковић	
БИОЕТИКА	157
Радоман Чечовић	
ИЗА МЕНЕ: ПОЕЗИЈА ЕНВЕРА МУРАТОВИЋА	162

СТВАРИ КОЈЕ СУ ПРОШЛЕ

ШТА МИСЛЕ БИБЛИОТЕКАРИ О ЧИТАОЦИМА:	
ПРИЈАТЕЉСТВО ПОСРЕДСТВОМ КЊИГЕ.....	173
ЗАШТО УЧЕНИЦИ МАЛО ЧИТАЈУ?.....	174
НАРАВИ НАШЕ НЕСВАКИДАШЊЕ: СЛУЧАЈ ЈЕДНЕ РАДНИЦЕ	176
ПОВОДОМ НАПИСА „СЛУЧАЈ ЈЕДНЕ РАДНИЦЕ”.....	177

БЕЛЕШКА

Лука Кнежевић Стрика	
Андреј Филев	
ИЗЛОЖБА „БОР – ХХ ВЕК”: СИМБИОЗА РУДНИКА И ГРАДА	179

ЛЕТОПИС	181
----------------------	-----

АУТОРИ	186
---------------------	-----

Упутство ауторима	191
--------------------------------	-----

Реч забележена

Дуо тројица

Бора Чук

Бору Чука нашли су у копу, пијани минери
нису знали шта ће.

Где ће, шта ће, у кадровску, зна се.

А минери само једном греше...

У кадровској служби тишина, мук. Тад

Бора заплаче и викну: о, мума!

И његов крик надјача звук мина,

А минери само једном греше...

А Бора, а Бора?

И израсте брзо у лепог дечкића, у лепог
дечкића, такорећ' младића.

Па пљуну и рече: чукам мајсторе! Чукам,
неће кукаш, мунем, неће умеш!

А минери само једном греше...

Надисо се Бора борског дима и Бора ће у
минере.

Па да дрма, па да клима,

А минери само једном греше...

Из топионице изливаху шљаку, директно у
коп, на шлемове уморних рудара.

Флотација, живо благо!

А минери само једном греше...

У Бориној глави десио се куршлус,
серпентином млада инжињерка оди.

А Бора заурла, а Бора заурла: пролетери
свих земаља, уједините се!

А минери само једном греше...

Купио је Бора и „пино силвестре“,
ал новац не купује љубав.

А минери само једном греше...

Греше? Грешу? Ооооооооооо, змије,
гмазови, уторци, уторци...

А кад пукне мина, замирише на борову
шуму.

А минери само једном греше...

Бора руши целу серпентину, притиском на
само једном дугмету.

Стена пуца, крамп се слама,

А минери само једном греше...

„Пино силвестре“ почиње да ветри,
серпентином хладан ветар дува,

У глави му хучи: минери само једном
греше!

У тренутку прегази га дарт.

(а то је онај велики камијон)

Нико никад воleti га неће, као што га
волах ја и ти,
серпентином инжињерка шеће, а на
седмом¹ Бора Минер спи.

Серпентином инжињерка шеће, а на
седмом Бора Минер спи.
Јер минери само једном греше...

¹ „Седми километар“
је градско гробље у
Бору (прим. ур.)

Рајко Чукић

Људи који не смеју да греше

Сигуреним покретима искусног професионалца, минер Видоје Јеленкић пажљиво разгрну крајеве штапина, принесе упаљач и кресну. Варнице полетеше у малом роју и ватра крену на свој уобичајени пут, према експлозиву, затрпаном у дубокој бушотини. Човек врати упаљач у џеп, окрену се, пође, нагло убрза корак и поче журно, готово трчећи, да се удаљава према једном превоју.

Мај. Влажна земља се пуши на пролећном сунцу. У ваздуху се осећа њен тешки мирис. Јеленкић данас нема разлога да буде претерано опрезан. Време је лепо. Све иде по уобичајеном минерском реду. Минер је и овог пута викао: „Чуваааај... минееее... запаљеноооо!“ Сирена је, као и обично, дуго завијала и свако је морао да је чује. Нико, уосталом, у ово време нема разлога ни потребе да буде ту, где тоне разорне материје кидају и разносе утробу бакроносног брда. Ни најстарији рудари не памте да је неко учинио такву непромишљеност. Зна све то искусни минер, али, ево, одједном застаје. Да ли то одиста чује неке гласове иза себе или му се тако само чини. Осврће се. Не може да верује. Са оне стране, иза брда, излази булдожер. За њим неколицина радника вуку неко огромно гумено црево. Иду људи мирно као да ништа нису чули.

Јеленкић задрхта. Осети како му срце удара под грлом.

Све се у минерском послу може очекивати, али ово никада. Људи су већ били у самом минском пољу.

Јеленкић заусти да викне, да изговори можда неку жестоку псовку, али застаде. Па они немају више времена ни да се врате натраг. Журну према минираном месту. Стићи, само стићи, пре него што ватра уђе у земљу. Ако се то догоди, свршено је већ сада и с њим и са овим људима који су чудном случајношћу или неким неспоразумом ишли у сусрет сигурној смрти.

Никада није тако брзо трчао. Никада му секунде нису биле дуже. Никада смрт није била ближа.

Ко ли ће бити бржи – човек или варница?

У лудом трку гледа како из штапина прште варнице. Још тридесет, двадесет, десет секунди и... све је касно. Штапин се смањује невероватном, њему дотле непознатом брзином. Бежи у експлозив. Хоће ли побећи?

Ношен неком готово натприродном снагом, прескаче преко огромне рупчаге, пуне плавкасте воде, баца се на штапин, и ножем, који је у трку отворио, пресеца га у корену, само можда неколико секунди пре него што је могао да нестане под земљом, у тонама експлозива. Друго остаје тако. Стиска нож у руци. Дахће са челом на влажној земљи, не осећајући више ни простор ни време.

Устаје. Сав у зноју. Колена клецају. Гледа људе у близини. Одлазе, али, чини му се некако преспоро. Вуку за собом она црева. Шта да чини? Да се објашњава? Да грди? Не. Нема сада снаге за то.

Људи замакоше за брдом, нагло, као да се строваљују. Чине му се далеки, нестварни, као утваре. Трља слепоочнице.

Све то почиње да личи на неки страшни сан.

„Је ли потребно да Вам објашњавам шта је учинио минер Видоје Јеленкић?“, упита наш сговорник, пословођа минера, и сам закључи: „Мислим да није. То је за мене више него подвиг. То је право херојство... али, ево и Јеленкић се враћа, па њега питајте о чему је размишљао кад је видео људе у свом минском пољу.“

Јеленкић затури прстима шлем на потиљак, обриса марамицом зној са чела и удахну дубоко. Објасни:

„Хм... како да Вам кажем шта сам мислио. Можда ништа. Нисам имао времена да мислим. Осетио сам само да морам да се вратим. И... то је све...“

„Можда Вам није рекао“, додаје пословођа. „Штапин му је опржио руку кад га је секао. Толико је био близу. Значи, само две-три секунде...“

„Тачно је, стварно се догодило, али немојте то да зовете подвигом“, рече Јеленкић. „Какав бих ја био човек да нисам ништа предузео?“

Искусном рудару Јеленкићу је било јасно да су ови људи, противно свим правилима понашања у Руднику, неком ретком, несрећном случајношћу дошли у минско поље. Знао је да не сноси кривицу за њихову грешку. Знао је да неће више имати времена да се врати ако већ једном крене. Знао је све то, али се није двоумио. Водило га је, можда, оно већ много раније створено осећање, које је тек доцније у себи осетио и које је управљало његовом одлуком у овом судбинском тренутку кад разум није био у стању да пружи одговор.

Кад Видоје Јеленкић заврши, пословођа нехотице погледа према високој бушилици, удаљеној стотинак метара одавде. Погледа тамо, па онда на сат.

„Време је“, рече. „Чули сте ово о Видоју, а сада бих Вас замолио да пођете са мном, ако хоћете да видите како минери раде.“

Реч забележена _____

Збиља, како раде минери? Је ли им тешко? Плаше ли се да раде са експлозивом? Како успевају да избегну опасности у свакодневном руковању тонама разорне материје? Одговор је један: минери само једном греше у својој професији. Минери су људи који не смеју да греше.

*(Одломак из књије Тамо где теку бакар и злато,
Културни центар Горњи Милановац, 1975, стр. 11–13)*

Живот библиотеке

Драгомир Лончар

Набавна политика књижног фонда у Библиотеци шабачкој са посебним освртом на дародавце

Нови животни услови, друштвена, политичка и историјска збивања, нова технологија и медији захтевају од Библиотеке шабачке брже укључивање у све токове друштвеног живота, повезивање са књижевним, научним и уметничким достигнућима, освајање духовних вредности и уписивање у културну историју. Она се све више осавременује, а њене услуге постају све сложеније и комплексније. Појава електронске форме и глобални продор интернета, захтевају увођење и развој најразличитијих услужних сервиса за задовољење корисничких потреба у Библиотеци шабачкој, с тим што кориснике који се не служе рачунаром библиотечки радници упознају са погодностима које пружа електронска техника. Корисници се благовремено информишу о публикацијама које су доступне у оквиру библиотечке колекције и начину претраживања и преузимања докумената.

Појава електронских издања унела је зачајне промене у раду Библиотеке шабачке, како у набавној политици публикација, тако и у каталожској обради и начину пружања услуга корисницима. У питању су медији који пружају јединствену прилику да се у новим условима и коришћењем нових технологија редефинише и допуни већ утврђена улога и функција библиотеке. Један од најважнијих задатака који се поставља пред Библиотеку шабачку јесте усмеравање корисника и пружање услуга које одговарају њиховим потребама и набавка грађе у свим форматима.

Књижни фонд Библиотеке шабачке садржи: опште актуелне приручнике, стручну, научну и научно-популарну литературу (домаћу и страну) из свих области знања, класична и савремена дела српске и светске књижевности, завичајну, дечју литературу, фонд часописа, новина и аудиовизуелни материјал. Читалиште шабачко, односно Читаоница, Шабачка народна књижница и читаоница, Народна библиотека „Жика Поповић“ и Библиотека шабачка, у току свог трајања осигуравали су сталан друштвени утицај књиге захваљујући обнављању и попуњавању књижног фонда путем добровољних прилога појединаца, установа и друштава, затим куповином, претплатом, разменом, обавезним примерком, откупом првих издања и кредитима, а последњих неколико година уведена је куповина на аукцијама и од колекционара. Набавну по-

литику новијег датума карактерише куповина из сопствених средстава. У обогаћивању фонда Библиотеке својим откупом учествује два пута годишње и Министарство културе. Често се у књигама из откупа нађу веома скупа издања која Библиотека већ поседује.

У набавној политици Библиотеке шабачке није занемарен добар књижевни укус: поштују се интересовања и жеље читалаца. Примарно место припада куповини као најефикаснијем и најсигурнијем начину набавке, јер се заснива на избору наслова и потребног броја примерака. Усмерена више на куповину књига сразмерно новчаним средствима, набавка се не заснива увек на текућим информацијама о новим насловима (прегледањем библиографија, каталога и сличних извора), већ на понудама издавача, књижара, или пак, приватних лица, аквизитера, антикваријата и на сајмовима књига. Услед тога набавка књига је попримила у појединим периодима епитет импровизоване, повремене и некоординиране набавке која не осигурава стабилнији и разноврснији рад са читаоцима. Најмасовнија набавка се обављала у време одржавања сајмова (београдског, новосадског и мини сајмова у Шапцу) када се нудила најновија издавачка продукција и када су биле распродаје. Ретки су тренуци када Библиотека купује онај број књига који би био пожељан и са гледишта корисника и издавачких кућа. Таква политика остваривана је у зависности од економске могућности Библиотеке, система информисања и стручног нивоа библиотекара који одлучује о куповини књига и доследног спровођења сталног принципа по низу односа – повезаности и условљености: аутор–издавач–библиотека–читалац. Неравномерност дотација и ниска материјална основа посебно се негативно одражавала на планско и осмишљено вођење набавне политике. Уместо да следи природни ритам издавачке продукције и да набавља актуелне књиге у тренутку када се оне појаве на тржишту издавачких кућа, да обогати књижни фонд већим бројем наслова из свих научних области (како би се постигла свесна равнотежа између белетристике и остале општеобразовне литературе), Библиотека шабачка је обезбеђивала читаоцима само тражене књиге, најчешће белетристику, лектуру и тзв. функционалну књигу (уџбенике, приручну литературу, дела из области друштвених наука и сл.). Стога, спровођење набавне политике у смислу обнављања и комплетирања књижног фонда, брже измене његове структуре у односу на састав читалаца и њихових потреба, није увек базирано на студиозном проучавању друштвених потреба за књигом и интересима који се јављају у привреди, образовању, науци, здравственим и развојно-истраживачким организацијама. Позната је чињеница да промишљена набавка, стручни одабир публикација, употпуњавање у фонду занемарених научних области, праћење савремене издавачке продукције знатно утиче на структуру и повећање броја корисника.

Интервали набавке (повремено, тромесечно, полугодишње, често само једном годишње) показују да Библиотека не набавља књигу по изласку из штампе, или пак, у току првог месеца након тога, или, док се о њој интензивно говори у јавности, а најчешће бива ускраћена за најрепрезентативније наслове који чине фундамент многих научних дисциплина. Дешавало се да библиотека једне године набави велики број књига и отпочне са набавком многих континуација, које је следеће године престала да прима због недостатка материјалних средстава. Ако анализирамо динамику набавке књига у Библиотеци по годинама (после 1944. године) долазимо до констатације да је тренд смањења набавке књига изражен у годинама: 1947, 1950, 1952, 1954, 1955, 1957, 1961, 1963, 1967, 1981, 1984, 1988, 1992–2003, 2006.

У току свог трајања Библиотека шабачка није имала сталне и сигурне приходе. У време Књижнице и Читаонице главни извори прихода били су: члански улози од Краљевске банске управе, Министарства просвете и Општине шабачке, прилози појединаца (сходно висини прилога приложници су сврставани у категорије добротвора – 1.000 динара, утемељивача – 500 динара, и почасни чланова са прилогом преко 1.000 динара). Почасни добротвори, добротвори и утемељивачи били су значајни за рад ове установе колико и за ентузијазам њених непосредних радника, ако имамо у виду да су годишњи прилози Лепосаве и Јоце Ж. Јовановића били већи од 300 динара и били редовни.

Највећа годишња акција за прикупљање добротворних прилога у новцу и књигама била је у време „Дана књиге“ који је приређиван за празник светих Тирила и Методија и Видовдан. Илуструјмо то примером да је у акцији „Дани књиге“ (24. мај – 28. јун 1996) прикупљено 2.113 књига и периодичних публикација од појединаца и установа.

Путем размене (1972–1977), Библиотека је долазила до научне литературе а у замену су се слале књиге наших издавачких кућа за које су исказана интересовања. Од 1978. године престају сви видови међународне размене.

Обавезни локални примерак (који је законски регулисан) представља примарни вид формирања и заштите завичајне издавачке продукције и најбољи извор за документацију историјских и културних творевина шабачког краја. С правом можемо констатовати да није увек испоштован принцип достављања обавезног локалног примерка у овој библиотеци све до данашњег дана.

Поред куповине и размене, поклони појединаца, установа, организација и друштва из Шапца и са стране, као начин попуњавања фонда нарочито су дошли до изражаја у самим почецима оснивања Читалишта, односно Читаонице, као и током трајања Шабачке народне књижнице и читаонице. Тај вид попуњавања књижног фонда траје и данас али различитог

је интензитета. Када је у питању поклон, последњих година Библиотека шабачка прима само пробране, вредне и читане наслове. Поклони се јављају у виду нежељених (они који нису тражени), жељених (то су наслови које библиотека жели или за које сматра да их може добити као поклоне) и оних који се набављају кроз договоре о размени за наслове какви су службена и полуслужбена издања која нису довољно заступљена на тржишту. Заузврат се обично нуде монографске и серијске публикације, укључујући годишње и техничке извештаје и дупликате. Договори о депозиту су посебна врста жељених поклона под условом да материјал буде на располагању јавности или да се у целини или делимично трајно чува.

Људи од струке, пасионирани љубитељи књиге, поклањали су Библиотеци шабачкој књиге, периодичне публикације, новац и завештавали своје приватне библиотеке, у којима је увек било публикација посебне вредности. Дародавце који су поклањали ретке примерке књига, старих часописа и новина, немогуће је све именовати у овом раду (због недостатка изворних података о њима), зато издавајмо само неке од њих: Читалиште београдско поклонило је 1848. године 21 књигу, В. Розмировић сва издања *Јесипасивене Историје* на немачком језику, Јован Стејић – 15 разних књига, Јован Милинковић *Просветне новине*, Јован Павловић – 52 књиге из своје богате библиотеке, од тога 30 *Лешојиса*¹, Стеван Гајић *Земљовид Аустријској царства* и један Наполеонов портрет, др Антоније Гродер – 20 књига, Ђорђе Д. Павловић – 5 књига, Адам Теодоровић – 3 портрета.²

Крајем 1849. Јован Балугџић поклонио је 21 књигу различите садржине, једна госпођа из Пеште 2 књиге и новине *Пешињанско будимски скоростеча*, Сава И. Марковић – 2 књиге³, *Српска књижевна заграда*, издавач дела Стојана Новаковића *Срби и Турци XIX века* „Дао је Шабачкој народној књижници и читаоници повереништво и одобрио десет динара по сваком продајном примерку.“⁴

У 1851. години Читалишту поклања 4 књиге *Anaharsisovi' putovanja po Grčkoj* М. Ковановић.⁵

У листу *Видовдан* из 1862. године наглашава се да би дародавци требало да поклањају вредне књиге, а не да се ослобађају онога што им не треба, да трговци и господа треба да претплате Читалиште на најбоља издања, на пример Даничићев *Рјечник из књижевних стварина српских* на рачун Читалишта.⁶

За период који следи ретка је сачувана грађа која упућује на књижни фонд услед честог пресељења Читалишта и слабог материјалног стања. Документ који даје неке податке о раду Читалишта датира од децембра 1874. године и указује на број књига од 206 и 17 часописа и новина а 1880. године је забележено 248 књига и исти број часописа и новина као и у 1874.

¹ „Шабач – 28. фебр“, *Новине Читалишта београдској*, 5. март 1848.

² „Шабач – 28. декемвр“, *Новине Читалишта београдској*, 16. јануар 1848.

³ „У Шабцу – 30. нов“, *Српске новине*, 11. децембар 1851.

⁴ „Шабачка народна књижница и читаоница повереник великог дела Стојана Новаковића *Срби и Турци*“, *Подрински весник*, 23. септембар 1933.

⁵ „У Шабцу“, *Српске новине*, 11. децембар 1851.

⁶ М. П., „У Шабцу – 20. маја“, *Видовдан*, 24. мај 1862.

У ратном разарању (1914) књижни фонд је изгорео у целости.

Године 1927. из Читаонице Геометарског сталешког удружења (приручна библиотека од две-три стотине књига – намењене искључиво геометрима и њиховим рођацима и пријатељима), развила се Грађанска читаоница, која је примала десет домаћих и страних листова, а 1928. (3. јануара) преименована је у Шабачку народну књижницу и читаоницу. Општина Шабац је приликом оснивања Шабачке народне књижнице и читаонице направила, преко књижара Милисаве Трифковића, око 230 дела, из области науке и лепе књижевности, националне и политичке историје Србије 19. века. Организована је и „Акција прикупљања добровољних прилога у књигама и новцу“, на предлог Јанка Јовановића, председника шабачке општине, доноси се одлука да се књиге прикупе од грађана, а намењене за општинске библиотеке ставе на располагање Шабачкој народној књижници и читаоници.⁷

Захваљујући Нинку Перићу, председнику Народне скупштине, Министарство просвете је из књижнице Одсека за Народно просвећивање издвојило по један примерак од свих књига којих има у више примерака. Међу дародавцима треба споменути и Удружење Подрињаца у Београду, начелника Округа Гаврила Јеремића, Михаила Ковачевића, Миодрага Јовановића, Данку и господина М. Радојковића, књижара Гецу Кона. У 1929. години било је доста писаца, уметника и научника, који су своја дела поклањали често и са поштом. Посебно истичемо Жака Риктија (Jacques Riktus), који је поконио збирку *Народно срце*, Марсела Пањола (Marcel Pagnol) – своје драме, Мориса Ростана (Maurice Rostand) – своја дела са поштом (*За Шабачку народну књижницу и читаоницу са дубоком симпатијом Морис Ростан = Pour la Bibliothèque Populaire de Schabatz en Symphatic profonde Maurice Rostand*), Жана Сармана – своја дела са поштом *Шабачкој народној књижници и читаоници са срдачном симпатијом*⁸, Ренеа Фошуа (René Fokchois) – десет дела са поштом.⁹ Акцијом др Леа Вохача, саветника Чехословачког посланства у Београду, Шабачка народна књижница и читаоница је обогатила већим бројем књига и чешких часописа. Од домаћих аутора, поред осталих, своје књиге су поклонили Павле Грегорић, Милутин Чекић, Сима Пандуровић, Момчило Настасијевић, Десимир Благојевић, Велибор Глигорић, Радоје Стојановић, Тин Ујевић, Обласни одбор и др. Библиотеку Јоце Ж. Јовановића–Шапчанина поклонила је Лепосава Јовановић,¹⁰ а библиотеку проте Панте Туфегџића из Горње Бадање, која садржи 150 дела из свих књижевних грана из периода 1878–1912, уџбеник Богословије из доба када је био ђак исте школе и часописе *Дело*, *Босанска вила* и друге, откупила је Управа Шабачке народне књижнице и читаонице. У 1930. години настављено је комплетирање књижног фонда издањима немачких класика (Гетеа у 20 луксузних томова), издањима *Сво најбољих светских романа* (у луксузном пове-

⁷ „Општина шабачка за читаоницу“, *Шабачки гласник*, 9. септембар 1928.

⁸ „За Шабачку народну књижницу“, *Шабачки гласник*, 26. септембар 1929.

⁹ „За Шабачку књижницу и читаоницу“, *Шабачки гласник*, 10. октобар 1929.

¹⁰ Станоје Филиповић, *Жика Појовић* (Шабац: Срески одбор за прославу народне револуције, 1961), 89.

зу) илустрованим и скупоценим лексиконима и енциклопедијама, модерним романима издавачке куће Illustration на француском језику, руским класицима и савременим писцима, целокупним поратним издањима Српске књижевне задруге, све свеске „Забавне библиотеке“ издавачког предузећа Обнова, које Читаоница није имала, уз попуст од 30%, као и чувену *Светску историју* у Берлинском издању „Прописеј“. Књиге поклањају и сарајевска Просвјета (око 100 књига), сарајевски Народни универзитет, Министарство просвете (око 50 књига), Милорад Престини, књиџар из Загреба и Чедомир Шљивић. Увећан је број приновљених књига у 1931. години за око 1.400 публикација и то: дечјом књигом у издањима Нолита, Бинозе и Српске књижевне задруге, затим откупом једне приватне библиотеке која садржи ретка предратна, научна и књижевна дела као и захваљујући дародавцима Влади Јовановићу – 4 књиге, Персиди Василић – 22 књиге, Миливоју Величковићу – 8, Сретену Гајићу – 15, Милану Дражићу – 46, Витомиру Ђуричићу – 64, Јовану Ерићу – 6, Жив. С. Ивановићу, учитељу – 6, Деси Јаковљевић – 5, Лази Јевремовићу, студенту – 5, Б. Јовановић Станојевић – 4, Миладину Јовановићу – 9, Милану Маринковићу – 6, Сави Маринковићу, адвокату – 13, Рад. Марковићу, правнику – 7, Вери Николић, професорки – 7, Живораду Поповићу, професору – 11, Илији Поповићу, директору банке – 53, Милану Симићу, свршеном ученику Трговачке школе – 9, Драгану Слободановићу, архитекти – 19, Драги Солдатовић, удовици – 33, Ђорђу Станимировићу, писару – 15, Ник. Станојевићу, директору – 12, Вели Стефановићу, наставнику – 28, Вери Стојановић – 7, Момчилу Стојановићу, професору – 6, Чеди Суботићу, студенту медицине – 24, Милисаву Тадићу, учитељу – 56, Алекси Танасијевићу, дип. правнику – 28, Воји Тодоровићу, пуковнику – 4.¹¹ У 1932. години књижни фонд је обогаћен најновијим издањима издавачких кућа: Г. Кона, Нолита, Народног дела, Минерве, Бинозе, Епохе, Народне просвете, Космоса и једним бројем старих књига *Larousse XIX века* у 6 томова; медицинском енциклопедијом проф. Александра Ђ. Костића, делима Жила Ромена, дародавца Емилије Вељковић – 57 примерака. Књиге су даровале у 1933. години: Светлана Павловић – 48, Драган Савић – 100, Свесавезно друштво за културне везе са иностранством у СССР-у – 800, Удружење Подрињаца у Београду – 40, Шабачка општина – 25. Годину 1934. годину карактерише богаћење књижног фонда поклонима појединаца и установа: др Лазар Марковић, министар у пензији, поконио је комплете листа *La Serbie*, који је излазио у Женеви за време Првог светског рата (процењен на 5.000 динара) и представља један од највећих поклона које је Читаоница до тада добила,¹² Спасенија Андрић – 23 књиге (научне и забавне садржине),¹³ Матица хрватска, Хрватско књижевно друштво „Св. Јеронима“ у Загребу, Удружење пријатеља Велике Британије и Америке у Југославији (11. новембра 1934.) године на помен *Анџосаксонцима* палим за време рата 1914–1918, брошуру

¹¹ „Преуређај Књиџнице и читаонице“, *Истџина*, 5. јул 1931.

¹² „Велики поклон шабачкој Читаоници“, *Шабачки гласник*, 20. децембар 1934; *Подрински весник*, 8. децембар 1934.

¹³ „Благодарност“, *Подрински весник*, 17. март 1934.

Енїлеска за Србију и Видро Вилзон, Матица српска – 23; Министарство просвете – 100, Иван Ивановић, Мих. Магић, рентијер, Никола Пурић, трговац, Лепослав Стефановић и издавачка кућа „Нолит“. Прикупљено је око 1.200 књига и прилога у новцу: 4.580,50 динара. Међу дародавцима у 1935. треба истаћи: Косту Поповића, Библиотеку Сената Краљ. Југославије – 20, Влад. Вељковића – 45, „Просвету“ – 144, Доброслава Јеличића – 31, Лепосаву Јовановић – 109, књижара Гецу Кона, Матицу српску, Матицу хрватску – 10, Министарство просвете – 60, Министарство пољопривреде, Министарство трговине, Централни хигијенски завод, Школу народног здравља у Загребу, Миодрага Јовановића који је поклатио прва издања књига *Совјејии здравой разума* Доситеја Обрадовића и *Горски вијенац* Петра Петровића Његоша; Карнецијев институт за међународни мир из Њујорка претплатио је Читаоницу на све месечне публикације које су посвећене идеји светског мира; Посланство Чехословачке републике у Београду – на 200 примерака *Мосџа мале Аџанїе* Алексија Јеличића.¹⁴ Шабачка народна књижница и читаоница је обогатаена у 1936. години библиотеком Друштва пријатеља Француске, која броји око 2.500 књига¹⁵ најпознатијих француских аутора и других великана светске књижевности (Гете, Данте, Сервантес, Шекспир, Достојевски, Дикенс и др.), укључујући бројне речнике и *Француску енциклопедију* у 17 томова. Број дародаваца се не смањује ни у овој години а посебно истичемо др Милоша Радојковића, др Мазурина – 460 књига на француском језику.¹⁶

У 1937. години поклоне шаље књижар С. Б. Цвијановић – 100 књига и брошура, Градско поглаварство у Шапцу – 250 књига, књижара „Доситеј Обрадовић“ – 43 књиге, Државни хигијенски завод из Новог Сада – 20 књига и др.

Међу дародавцима у 1938. години истичемо др Петра Пантелића из Единбурга који је поклатио велики број енглеских књига, Косту Главинића, Посланство Чехословачке Републике у Београду, књижаре Гецу Кона и С. Б. Цвијановића – 100, издавачко предузеће Просвјета (Сарајево), Владимира Лаушевића, књигу *Историја разних славенских народова – најјаче Болјар, Хорвајшов и Сербов* Јована Рајића из 1794. године, Јована Радуловића који је даривао две књиге *О џечевини* и *Порез на рентије* са посветом,¹⁷ Мика Амодаја – 4, Катарину Б. Васић, Сретена Гајића, Државну бановину, Ив. А. Ивановића – 120, књижару „Поповић“ (Београд), Краљевски фонд, Љубици Криштофер, студенткињу – 14, Министарство за трговину и индустрију – 13, Слоб. Поповића – 3, Миодрага Русица – 11, Давида Русоа – 8, Момира Слеччевића – 6, Драгића Солдатовића, Даринку Ћосић.

Дародавци у 1938. су: Борислав Антонић, Богољуб Басран, пуковник, Богдан Богуновић, Душан Бујишић, Градско поглаварство у Шапцу, Драгутин Драгутиновић, Коста Ђорђевић, Милорад Ђорђевић, Живко Лавадиновић, Марија Милер, Милета Новаковић, проф. универ-

¹⁴ „Дарови у књигама Шабачкој народној књижници и читаоници“, *Подрински весник*, 1. септембар 1934;

„Резултати Дана књије“, *Шабачки џласник*, 11–12. септембар 1935; „Велики поклон Карнецијевог института из Њујорка Шабачкој народној књижници и читаоници“, *Шабачки џласник*, 20. април 1935.

¹⁵ „Поклати Шабачкој библиотеци и музеју“, *Шабачки џласник*, 2–3. октобар 1935.

¹⁶ *Раг Шабачке народне књижнице и читаонице* 1936. (Шабац: Шабачка народна књижница и читаоница, 1937), 15.

¹⁷ „Дан књиге Шабачке народне књижнице и читаонице“, *Шабачки џласник*, 23. јун 1938; „Један виши порески инспектор о народном просвећивању“, *Шабачки џласник*, 28. јул 1938.

зитета, Павле Павловић, ђенерал у пензији, Рајко и Станко Павловић, Никола Пурић, Милан Рабреновић, Миласав Радосављевић, Милица Рајковић, Стојан Росић, Михаило Савић, Цвеја Стојановић, Света Стефановић, Вера Стојановић, Александар и Милаан Тадић, Милан Тодоровић, Јован Шкулић.

Набавну политику Шабачке народне књижнице и читаонице у 1939. години најбоље осветљава текст објављен у *Шабачком гласнику* (2. 12. 1939), а он гласи: *Истио њако, њен интјерес за књије, часојисе и листјове није ојраничен само на нашу земљу, и само на забаву, ојштјјекултјурну књижевностј, нејо истио њако на књије, часојисе и листјове са сјјране, а као и на књижевностј чистјо научну.*¹⁸ Број дарованих књига у 1939. години је велики. Истичемо следеће дародавце: Министарство иностраних дела Француске Републике – 25 листова и часописа на француском језику, Видосаву М. Крстић – 2 књиге и то: *Прејис мемоара Сјјојана Обрадовића и Гласник српјској ученој друштјва* од 1872. године, С. Б. Цвијановића, књижара, др Петра Пантелића, Миодрага В. Јовановића – 170 књига што својих што прикупљених од новосадских Јевреја, Банску управу, Задужбину „Велимиријанум“, Игњата Винтерштирија, Чедомира Гавриловића, Косту Главинића, Градско поглаварство у Шапцу, Душана Драјића Милорада Ђорђевића, Коларчеву задужбину, Видосаву Крстић, учитељицу, Александра Цинцара Марковића, Министарство просвете, Александра Павловића, Димитрија Топузовића и Шабачку општину. Задивљени бројношћу страних књига, новопридошли Јевреји у Шапцу (1939) и сами поклањају вредне стране књиге Читаоници.

У 1940. као дародавци се јављају: Антикваријат „Доситеј Обрадовић“ (Београд), Јован Благојевић, адвокат – 41, Ружица Војић, лекар, Рајко Давинић – 23, Државна хипотекарска банка – 50, Државна штампарија „Мил. Тодоровић“, Друштво „Никола Тесла“ (Београд), Милан Ђенадић, Алкан Ђерси, трговац – 500, Енглески клуб у Шапцу, Задужбина „Велимиријанум“ – 15, Александар Јовановић – 18, Миодраг Јовановић, адвокат – 189, Књижара „Г. Кон“, књижара „Никола Карановић“, књижара „С. В. Цвијановић“ – 298, Коларчева задужбина, Милић Милићевић, лекар, Министарство правде, Немачки научни институт, Војислав Нинковић, банкарски чиновник, Крстивој Павловић – 36, Милена Павловић, Лазар Петровић – 14, Милadin Ратић – 17. У току рата уништено је око трећине књига и часописа и више од половине домаћих и страних листова.

Књижни фонд комплетиран поклонима и куповином у периоду 1928–1940. садржавао је велики број најважнијих дела домаће и стране књижевности, енциклопедије, лексиконе, расправе и друга научна дела, која је људски ум створио. Набавну политику Шабачке народне књижнице и читаонице у том периоду спроводила је Управа која је од самог почетка обраћа-

¹⁸ „О Шабачкој народној књижници и читаоници као расаднику родољубља у миру“, *Шабачки гласник*, 2. децембар 1939.

ла пажњу и на набавку дечје књижевности. Набављене су дечје библиотеке „Нова Зора“, у издању Геце Кона, „Златна књига“ Жив. Вукадиновића и поједина дела из едиције „Дечји класици“ у издању Напроса, затим дела модерног дечјег песништва, алманаси и проза дечје књижевности.¹⁹ Из извештаја о раду Шабачке народне књижнице и Читаонице из 1940. године сазнајемо да је број набављених или њоклоњених књига за прве четвори године, од оснивања уста нове, био је мањи од броја унећих књига у 1940.²⁰

У првим ратним данима приметна је крађа књига. Од ратног уништења спашено је на разне начине око 14.200 књига, 9 часописа и 28 листова (број часописа пре рата 82 а листова 52), после рата 15 а листова 22. Године 1940. задњи број у сређеној инвентарној књизи је 21.765 и око 32.000 свезака.

Према извештају Просветног одељења Окружног народног одбора о раду Библиотеке у 1945. години, број књига је 15.246 примерака. По ослодођењу (10. 12. 1944), Библиотека је организовала „Недељу књиге“ – сабирну акцију са циљем попуњавања књижног фонда како шабачке тако и сеоских књижница и читаоница. На предлог Окружног просветног одбора 1945. из Библиотеке је повучен сваки трећи, а од неких и други примерак књига, затим књиге конфисковане по књижарама народних непријатеља и уступљено је 2.646 књига сеоским књижницама и читаоницама (њих 26) – свако село је добило 70–100 књига, а среска места по 150–200 књига.²¹ Захваљујући поклонима појединаца, установа и друштава и великим сабирним акцијама формиран је богат фонд.

У 1946. години Библиотека је располагала са 30.743 свеске (из белетристике, науке, политике и других области као и великим бројем најновијих домаћих и страних издања).

У 1948. као дародавац се спомиње Александар Дукић – 72 књиге. Библиотека се до 1948. године издржавала од чланарине и нередовне субвенције државних органа, а од 1. јануара 1948. Градски народни одбор у Шапцу почиње давати Библиотеци редовну материјалну помоћ од 3.000 динара. Попуњавање књижног фонда путем поклона присутан је и у 1952. години када је поводом прославе 105. годишњице Народна библиотека „Жика Поповић“ у Шапцу отворена „Недеља књиге“ са циљем прикупљања старих, ретких и вредних публикација. Том приликом издавачко предузеће Просвета из Београда послало је разне књиге у вредности од 5.000 динара а Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ из Београда око 72 књиге, Амбасада Велике Британије, и Петар Пантелић, лекар – 30.²²

На основу написа у листу *Глас Подриња* од 29. новембра 1956. сазнаје се да Библиотека поседује и књиге које нема Народна библиотека Србије, као што су: *Пјесн историјескаја о жицији свјайиоа и ѡрведнао Алексије човека божије* Вићентија Ракића, штампана 1844 у Београду.

¹⁹ „Дечја библиотека Шабачке народне књижнице и читаонице“, *Шабачки гласник*, 17–18. Јун 1933.; „Извештај Управног одбора Шабачке народне библиотеке и читаонице у 1933 години“, *Шабачки гласник*, 12. април 1934.
²⁰ *Раг Шабачке народне књижнице и читаонице 1940* (Шабац: Шабачка народна књижница и читаоница, 1941), 1.
²¹ Драгиша Пењин, „Библиотека данас“, *Глас Подриња*, 21. октобар 1955.

²² „У Шапцу је почела прослава 105. годишњице Народне библиотеке Жика Поповић“, *Глас Подриња*, 7. новембар 1952.

раду, *Ушук* Милоша Светића, штампан 1839. у Новом Саду, *Художествено ошврашћени болесни* Василија Чокљана, штампано 1830. у Пешти, *Искусни земледелац Чича и његови совети србским сељацима у домаћинству, земледелју, скошводству, ичеловодству и свилоделију* Атанасија Николића, штампано 1844 у Београду).²³ У својству дародавца у 1956. јављају се др Петар Пантелић – 70 књига (светских класика) на енглеском језику и Живан Гвозденовић – 42 књиге.²⁴

У наредној години (1957) књиге су даровали Америчка библиотека у Београду, Петар Пантелић, лекар, а у 1960. Завод за нуклеарну енергију „Борис Кидрич“ – Винча, Нолит, Црвени крст у Београду, Савет за просвету и културу СР Србије поклатио је 601 књигу (у вредности од 288.074 динара) Библиотеци за успешну сарадњу са сеоским књижницама у 1960. години.²⁵

Књижни фонд је обогаћен 1963. године са 50 поклоњених књига (у вредности од 28.000 динара) од Цветина Михаиловића из Београда.

Библиотека је често у једној години користила кредите за набавку књига (нпр. од 1963. до 1968. и од 1976. до 1980. године) да би већ идуће године била приморана да средствима за редовну набавку књига отплаћује доспеле ануитете из претходних година, што јој је за наредних неколико година умањило могућност набавке нових књига у планираном обиму.

У 1969. књиге су даровали: *Нолит*, Савет за културу и просвету НР Србије и Црвени крст из Београду.

У 1970. години покренута је „Акција за набавку што више књига и за остварење што више књижница“ у циљу интензивнијег попуњавања празнина појединим текућим публикацијама. Од те године Библиотека је обезбеђивала шири друштвени утицај у погледу структурирања и усмеравања набавне политике, усклађивања и повезивања свих парцијалних потреба и интереса који се јављају и настају у појединим областима рада – привреди, образовању, науци и културним делатностима. Није било важније књиге домаћих писаца која се није нашла у фонду укључујући и књиге политичке оријентације.

Као дародавце у 1971. години посебно издавајмо: Анту Гашпарца – 200 стручних књига и целокупну приватну библиотеку из белетристике, др Петра Пантелића – око 2.000 књига из области медицине и белетристике, Ђорђа Станимировића – део приватне библиотеке поклоника је његова сестра Наталија, Миодрага В. Јовановића – четири оригинална рукописа Јанка Веселиновића и око 300 разних књига, Оскара Давича – око 5.000 до 6.000 књига и десетак кутија својих рукописа, др Радмилу Радошевић Михајловић, Библиотеку Правног факултета у Новом Саду, Слободана Петровића, Бранка Јоковића, Веру Зебић, Веру и Бранислава Станковића и Миодрага Зебића – око 1.000 књига.²⁶

²³ Никола Цветић, „Прилош ишторији Народне библиотеке Жика Пойовић у Шайцу“, (рукопис у Библиотеци шабачкој).

²⁴ К. Ђорђевић, „Стоједногодишњица Шабачке библиотеке“, *Глас Подриња*, 29. новембар 1956.

²⁵ *Шабач '68* (Шабач: Заједница културних установа, 1969), 165–167.

²⁶ Балша Радовановић, „Завештања Народној библиотеци“, *Глас Подриња*, 30. март 1972.

Поводом Међународне године књиге и установљења Дана писане речи (6. 4. 1973) Народна библиотека „Жика Поповић“ у Шапцу отвара „Прву књигу добре воље према библиотекарству и књизи“ и позива грађане општине Шабац и радне организације да у ту књигу упишу своје прилоге и учествују у суфинансирању библиотечке делатности. Увиђајући да средства којима располаже за набавку књига нису ни издалека довољна да се набаве најнужније публикације, Библиотека је упутила захтев многим редакцијама часописа, издавачким кућама, научним установама, академијама наука и универзитетима, молећи да јој се публикације шаљу бесплатно. Акција је успела и Библиотека је између осталих добијала на поклон расположива издања Српске академије наука и уметности, Југословенске академије знаности и умјетности, Македонске и Босанско-херцеговачке академије наука, с тим што је и убудуће примала на поклон највећи број њихових текућих издања. Захваљујући сарадњи са Хемијском индустријом „Зорка“ у Шапцу, „Поцерином“, „Напретком“, „Металопластиком“ и другим радним организацијама, набављена су многа фототипска издања наших и страних дела, ретких књига и рукописа (нпр. *Мирослављево јеванђеље* и др.) али и раритети.²⁷

Планска набавка књига *од издавача до издавача* реализована уз материјалну помоћ предузећа и организација од 1975. до 1980. године, утицала је на повећање књижног фонда за око 42.000 књига.

У 1976. години преузето је неколико фондова библиотечког материјала од организација удруженог рада и друштвено-политичких заједница у Шапцу и Београду, затим Самоуправне интересне заједнице основног образовања, Статистичког завода, Централног комитета СК Србије и сл.

У 1983. години посебна пажња је посвећена набавци стучне литературе. Захваљујући Фонду заједнице науке у Шапцу компетирана су сва издања Народне библиотеке Србије и Хрватског библиографског друштва.

У периоду 1985. до 1990. године друштвена брига је видно изражена у координираној набавци књига под условима договореним од стране Народне библиотеке Србије, издавача и књижара на територији Србије. На сваки издвојени динар за куповину књига, Библиотека је добијала најмање још толико из Републичког буџета, што је омогућило да се већи проценат, око 10% издавачке продукције на српскохрватском језику бивше Југославије, нађе у фондovima ове библиотеке. Промена која је уследила у формирању општинског буџета у 1991. години условила је престанак наведене друштвене акције, задржавајући једино откуп првих издања и дела *трајне научне вредности* које непосредно обавља Министарство културе, односно Републичка заједница културе и науке и Културно-просветна заједница Србије. Фондо-

²⁷ Р. Поповић, „Шабачки књигољубци“, *Полићика*, 12. август 1976.

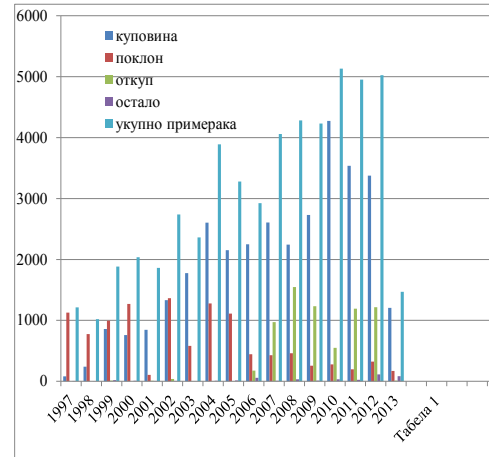
ви се у 1991. и 1992. години попуњавају откупом првих издања (Републичка заједница науке и Републичка заједница културе), затим куповином, поклоном и обавезним примерком. Раскорак између продукције издавача и могућности Библиотеке да прати ту продукцију се стално увећава на штету корисника.

У току 1992. уследили су поклони од: Више пољопривредне школе у Шапцу – 42 књиге, Шабачке цркве – 17 књига, Регионалне политичке школе МОК СК Србије у Шапцу – 54 књиге, Економског факултета у Шапцу – 164 књиге, Дома омладине „Вера Благојевић“ у Шапцу, породице Стајић из Београда и многих других.

Укидањем Републичке заједнице науке и културе Библиотека је остала без огромне материјалне помоћи и великог броја наслова стручне и научно-популарне литературе у периоду 1992–1994. Откупљена је приватна библиотека др Властимира Ерчића (1993), која представља збирку примарних и секундарних публикација – око 1.900 књига и 500 часописа.

Преглед броја набављених књига по годинама у наредном периоду приказан је у следећој табели:

године	куповина	поклон	откуп	остало	укупно примерака
1997	82	1127	0	5	1214
1998	240	776	0	4	1020
1999	858	995	12	18	1883
2000	758	1269	0	9	2036
2001	845	104	8	5	1862
2002	1332	1364	38	5	2739
2003	1776	581	1	4	2362
2004	2604	1278	1	8	3890
2005	2151	1112	3	14	3280
2006	2248	445	174	57	2924
2007	2608	429	971	8	4060
2008	2243	461	1546	33	4283
2009	2730	257	1233	12	4232
2010	4275	278	550	32	5132
2011	3538	197	1193	24	4952
2012	3375	322	1216	113	5026
2013	1205	169	11	84	1469

Графикон 1
Приказ набавке књижног фонда (1997–2013)

Приказ набавке књижног фонда (1997–2013)

У 1995. дарованих књига је 28, а купљених 34.

На Дан књиге – Видовдан 1996. године, даровано је Библиотеци око 2.113 књига и периодичних публикација од појединаца и установа. Овде издавајемо само неколицину дародаваца: Ивана Ковачевића, књижара – 660 књига, Славољуба Костића, адвоката – 454 књиге, Љубомира Поповића, лекара – 152 књиге, Миливоја Васиљевића, кустоса – 86 књига, Раднички универзитет „Моша Пијаде“ у Шапцу – 186 књига, Народни музеј у Шапцу – 142 књиге.

У 1997. од дародаваца посебно истичемо: Миливоја Васиљевића, кустоса – 86, Крстивоја Илића, песника – 28, Драгољуба Кашиковића – 62, Ивана Ковачевића – 660, Славољуба Костића – 454, Љубомира Поповића – 152, Станишу Војиновића – 62, Даницу Марковску која је поклонила атлас из 1868 године: *Vorbbericht zu Stiellers Hand Atlas, Zennte Auflage*; Раднички универзитет „М. Пијаде“ у Шапцу – 186, Илону Степановић – 90, Сретена Makeвића – 48, Томислава Маринковића – 89, Вишу школу за образовање васпитача – 34 и Музеј у Шапцу – 142.

Као дародавце у 1998. наводимо: Милојка Стојановића, Ивана Ковачевића, Глорију Михаиловић, Милу Старчевић, Издавачко предузеће „Светови“ (Нови Сад), Шабачко-ваљевска епархија, Библиотеку у Лозници, Марка Марковића.

У 1999. књиге су даровали: Гордана Грујичић – 15, Иван Ковачевић, Драган Томић, Мила Старчевић – 20, Верзалпрес – 49.

У 2000. години издавајемо следеће дародавце: Крстивоја Илића – 10, Весну Николић – 15, Миливоја Вукашиновића – 24, ДК „Вера Благојевић“ – 24, Верзалпрес – 110; у 2001: Сашу Ивановића – 25, Светове – 23, Војвођанску банку – 54, а у 2002: Југопетрол – 188, у 2003: Љубицу Мандић – 25, у 2005: Хелсиншки одбор, Задужбину Андрејевић – 9; у 2006: Драгослава Лукића – 63, Гутенбергову галаксију – 28; у 2007: Народну библиотеку Србије – 28, Матицу српску – 36, манастир Рукумију – 23, „Зекстру“ – 73; у 2008: Гутенбергову галаксију – 5, Задужбину Андрејевић – 19.

Извештаји о раду Библиотеке шабачке (од 1997. до 2012) износе податке који упућују на континуирану набавку књига, периодике и некњижне грађе. Уочљиво је да у осмогодишњем периоду, 1996–2003, Библиотека заостаје у обиму годишње набавке књига а структура приновљених књига је неповољна, због високог процента учешћа поклоне (око 60% приновљеног фонда) све до 2002, од када се више књига купује него добија на поклон. Тако се нагомилао велики број неактуелних књига (дуликата, трипликата), никад коришћених.

Највећи број поклоњених књига (од 2000. до данас) укључујући и откуп Министарства културе је у 2008 – 1.908, затим у 2002 – 1.446, 2009 – 1.491, 2007 – 1.408, 2011 – 1.386, 2004 – 1.322, 2000 – 1.305, 2005 – 1.148 и 2012 – 1.094. Број купљених књига се повећава од 2000. го-

дине са 767 на 897 у 2001, 1.354 у 2002, 1.812 у 2003, 2.627 у 2004, 2.188 у 2005, 2.295 у 2006, 2.628 у 2007, 1.125 у 2008, 2.733 у 2009, 4.279 у 2010, 3.543 у 2011. и 1.033 до јуна 2012. Број књига из откупа се изразито повећао од 2006. године: од 175 на 976 у 2007. и 1.552 у 2008.

Министарство културе Србије је практиковало да откупљује од издавача одређене наслове и да их прослеђује библиотекама у виду поклона. Шабачка библиотека као поклон – откуп од Министарства добила је 7.205 примерака или 3.793 наслова књига од 1995. до 2008. године, а број укупно поклоњених књига у истом периоду износио је 16.062 књига тј. 8.857 од појединаца и других организација.

Уз спровођење сопствене мисије и основних функција, Библиотека шабачка функционише као културни и информациони центар локалне заједнице. Библиотечке услуге се обликују на основу потреба и захтева актуелних и потенцијалних корисника. Улога људских ресурса, као носилаца услуга, добијају на значају – због чега перманентна едукација и оспособљавање кадрова постају императив успешног пословања. У условима економских ограничења, библиотека поред традиционалних служби, организује и маркетиншку делатност чији је суштински циљ – представити и промовисати библиотеку, њене услуге, програме и књижне фондове.

Пред налетом нових технологија и медија и бржег укључивања у све токове друштвеног живота, повезивањем са књижевним, научним и уметничким достигнућим долази до неминовног преображаја Библиотеке шабачке. Она се све више осавремењује, а њене услуге постају све сложеније и комплексније. Једна од њених обавеза је и набавка грађе у свим форматима. Читалиште шабачко, односно Читаоница, Шабачка народна књижница и читаоница, Народна библиотека „Жика Поповић“ и Библиотека шабачка, у току свог трајања осигуравали су сталан друштвени утицај књиге захваљујући обнављању и попуњавању књижног фонда путем добровољних прилога појединаца, установа и друштава, затим куповином, претплатом, разменом, обавезним примерком, откупом првих издања и кредитима, а последњих неколико година уведена је куповина на аукцијама и од колекционара. Библиотека је успешно ширила мисију књиге и задовољавала најразнородније захтеве својих корисника упркос недовољним материјалним средствима усмереним у ту сврху.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *Рад Шабачке народне књижнице и читаонице 1936*. Шабац: Шабачка народна књижница и читаоница, 1937.
2. *Рад Шабачке народне књижнице и читаонице 1940*. Шабац: Шабачка народна књижница и читаоница, 1941.
3. Филиповић, Станоје. *Жика Пойовић*. Шабац: Срески одбор за прославу народне револуције, 1961.
4. Цветић, Никола. *Прилој историји Народне библиотеке „Жика Пойовић“ у Шайцу*; [у рукопису]. Шабац: Шабачка библиотека.
5. *Шабац '68*. Шабац: Заједница културних установа, 1969.

Гордана Љубановић

Информациона и медијска писменост кроз радионице Библиотеке Плус

¹ <http://www.bibliotekaplus.rs/>

Библиотека Плус¹ је стручно удружење окренуто библиотекама и библиотекарима и од оснивања (2000. г.) бави се иновацијама, истраживањем и стручним усавршавањем задослених у институцијама – „чуварима памћења“, у условима наглог преласка окружења на електронске услуге и на тржишну оријентацију.

Удружење осмишљава и изводи различите пројекте у области свог деловања и окупља научне и стручне сараднике за рад на истраживачким, стручним и образовним пројектима. Организује скупове, саветовања, семинаре и друге облике образовања, стручног усавршавања и професионалне комуникације и заједно, са Издавачком кућом Слио одржава едицију стручне литературе „Б Плус“.

² <http://www.clio.co.rs/b-plus/>

Део активности Библиотеке Плус одвијао се кроз Школу Б Плус². Од 2001. до 2006. кроз серију курсева и радионица Школе прошло је више од 900 библиотекара из свих типова библиотека.

³ <http://www.internest.rs/>

Од 2006. у току је пројекат „Интернест“³. То је развојни програм активности који школску библиотеку унапређује у инфотеку, информациони центар школе. Кроз „Интернест“ се креира отворени радни простор за исказивање личне иницијативе и предузимљивости јер инфотекар прима предлоге од ученика, с њима ствара пројекте и истражује могућности за њихово остваривање. Тако „Интернест“ постаје расадник идеја, новина и својеврсни „центар изврности“. Између школске 2006/2007 и 2012/2013 у овом пројекту је учествовало двадесет гимназија и средњих школа и четири основне школе из целе Србије.

У организацији предавања, као и у реализацији других пројеката, Библиотека Плус је током година сарађивала са Издавачком кућом Слио, Универзитетом уметности, Факултетом политичких наука, Филозофским, Филолошким и Правним факултетом, Народном библиотеком Србије, Универзитетском библиотеком „Светозар Марковић“, Библиотеком града Београда, библиотекама у Србији и Црној Гори, Заједницом библиотека Универзитета у Србији, Друштвом школских библиотекара, библиотеком Гете Института, Народним музејом, Музејом града Београда, Кинотеком, Коларчевом задужбином, Београдском филхар-

монијом, музичким школама, Београдским драмским позориштем, Културним центром Београда, центрима за културу, музејима, галеријама, фестивалским организацијама, РТС-ом, редакцијом часописа *Сарајевске свеске*, као и часописом *Кодови словенских култура*.

□□□

Почетком 2013. Библиотека Плус покренула је нови програм: циклус радионица о информационој и медијској писмености (ИМП), у сарадњи са фондацијом „Da Vinci Huis“ и уз подршку IFAP Бироа и Секције IFLA за информациону писменост.

Унесков Програм „Информације за све“ (IFAP – Information for All Programme) покренут је 2000. године као међувладин програм спајањем два велика програма из претходне деценије: Општег информационог програма (General Information Programme) и Међувладиног информатичког програма (Intergovernmental Informatics Programme). Тренутно, IFAP комитети постоје у 60 земаља света.

Сам назив програма који садржи реч „информације“ указује на померање тежишта у постиндустријском свету са технолошке на људску димензију. Дакле, реч је више о информационом, него о рачунарском (информатичком) јазу који данас постоји.

Сврха овог програма је развијање информационог друштва сужавањем јаза између информационо богатих и информационо сиромашних, што се постиже општим и равноправним приступом информацијама. Нове светске информационе политике не баве се превасходно технологијом, чак ни информацијама, него људима и њиховом способношћу да делотворно користе доступне информације. Због тога Унеско за постиндустријско друштво најчешће користи назив „друштво знања“.

Пут до равноправних грађана друштва знања води преко учења током читавог живота, а учити могу само информационо писмени људи.

Информациона и медијска писменост обухватају знање, ставове и скуп вештина који су важни да би се знало када и које информације су потребне; где и како те информације прибавити; како их критички проценити и организовати; како их етички користити, и како их самостално стварати. Овај концепт обухвата учење, критичко размишљање и способност тумачења, у оквиру и изван стручних и образовних граница, као и све врсте информационих извора: усмене, штампане и дигиталне.

Такође, IFAP је постао међународни простор за разговоре о етичким, правним и друштвеним консеквенцама информационог друштва и друштава знања, о проблематици побољшавања приступа информацијама у јавном домену и очувања информација.

У спровођењу активности на информационом описмењавању, Унеско тесно сарађује са међународним удружењем IFLA, кроз њену Секцију за информациону писменост.

Септембра 2007. IFAP Биро је одлучио да финансира глобални пројекат регионалних радионица о информационој писмености. Током 2008. и 2009. одржано је 11 радионица с циљем да се обучи језгро од око 600 учесника-едукатора у целом свету. Од њих се, заузврат, очекивало да у својим земљама изводе образовне програме кроз које би различитим друштвеним групацијама објашњавали зашто и како добра примена информационе писмености помаже људима да се успешније носе са личним, породичним и друштвеним захтевима које пред њих постављају друштво, економија или политика.

На регионалној радионици на Универзитету Хачетепе, у Анкари, септембра 2008⁴, било је четворо учесника из Србије⁵, али последичних локалних програма није било.

□□□

Са жељом да се теми информационе писмености да нови замах и на позив Библиотеке Плус од 22. до 25. априла 2013. у Србији је боравио проф. Алберт Бекхорст, један од најистакнутијих светских стручњака за ову област, UNESCO-IFAP експерт, активни члан секције IFLA за информациону писменост и члан управног одбора ENSIL-а (Европске мреже за школске библиотеке и информациону писменост, Холандија). Он је одржао три радионице „Информациона писменост – едукација едукатора“ по оригиналном UNESCO-IFAP програму из 2008–2009. године, за три групе иницијалних полазника: у Библиотеци „Глигорије Возаровић“ у Сремској Митровици 23. априла, на Филолошком факултету у Београду 24. априла и у Народној библиотеци Ужице 25. априла 2013.

У складу са опредељењем Унеска да подстиче и помаже начелне и програмске активности, садржај радионице био је усмерен на јачање људских потенцијала и институционалних оквира за формулисање програмских докумената на тему информационе писмености и за њено увођење у програме рада појединачних установа.

Овај програм је, као што је поменуто, изведен у више земаља на многим континентима, са истим садржајем и по истој методологији, са циљем да се што више учесника упозна са основним скупом знања о овој теми и да полазници радионица активно допринесу побољшању вештина информационе писмености у својим локалним срединама: међу грађанством, корисницима, ученицима, наставницима.

Пре доласка проф. Бекхорста, Библиотека Плус је упутила јавни позив за учествовање. Одабрани учесници урадили су припремне задатке чија је сврха била да их „увуче“ у материју и наведе да о њој размишљају.

⁴ http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=25991&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
⁵ <http://en.tttworkshop.net/participants.php>

На почетним радионицама било је 58 садашњих и будућих библиотекара: из јавних, школских и високошколских библиотека и из Народне библиотеке Србије, као и студената, асистената и предавача са Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду.

Преко веб-презентације⁶, форума са задацима и одговорима полазника, кроз дискусиону листу и појединачне контакте са адресе info@bibliotekaplus.rs, учесници су били снабдени наставним материјалима преведеним на српски језик⁷. Кроз припремне задатке и током саме радионице учили су како да осмисле, организују и воде истоветну радионицу у својој библиотеци. На консултацијама с члановима тима Библиотеке Плус, пре и после радионице, могли су да добију логистичку и стручну подршку и помоћ на почетку самосталног рада у својој средини.

Од учесника се очекивало да савесно прораде потребне материјале, да ураде прелиминарни задатак, да активно учествују на радионици и да до краја године у својим установама организују и одрже радионице за колеге библиотекаре и/или кориснике. Они нису били обавезни да тачно репродукују оно у чему су учествовали. Били су слободни да програм и радне материјале прилагођавају по садржају, дужини трајања, стављању тежишта на различите уже теме – у складу са својим условима, потребама и специфичностима, али поштујући основни модел рада и чувајући дух и суштину првобитног садржаја. Извештаји са одржаних радионица показују да су у томе углавном успели.

Од библиотека из којих долазе очекивало се да набаве примерке публикација које ће се користити као радни материјал да би полазници могли да их користе у раду, у првом и другом кругу (као полазници и као водитељи локалних радионица) и да омогуће одржавање другог круга радионица.

Детаљни прикази три радионице које је водио проф Бекхорст налазе се на веб презентацији Библиотеке Плус.

Анализа евалуационих упитника показала је следеће оцене (на скали од један до десет):

Садржај: 7,98

Представљање материје: 7,94

Квалитет наставне грађе: 8,13

Захтевност је мерена на скали од „премала“ (-4 до -1), преко „адекватна“, до „превелика“ (+1 до +4):

-3: 4,90%

-2: 4,90%

-1: 12,20%

адекватна: 51,20%

⁶ <http://www.bibliotekaplus.rs/>

⁷ Ово је прилика да се још једном захвалимо Јасни Бркић из Библиотеке града Београда и Виолети Стојменовић из Народне библиотеке Бор, које су се укључиле у превођење обимних презентација проф. Бекхорста.

+1: 2,40%

+2: 12,20%

+3: 7,30%

+4: 4,90%

Готово половини учесника захтевност програма била је премала (22 одсто) или превелика (26,8 одсто). Због првих нам је драго, јер показује да у нашој средини има оних који су више него просечно упознати са методама осмишљавања и увођења ИМП програма у наше библиотеке и школе.

Могуће је да се део објашњења за велик проценат оних који су сматрали да је програм радионице превише захтеван налази у текстуалним предлозима и примедбама које су упутили. Они се могу свести на две главне теме:

1. примедбе што се рад одвијао на енглеском језику
2. превише теорије, премало праксе (конкретних упутстава како и од које материје да се направи један ИМП програм).

Од почетка процеса пријављивања на радионице „Информациона писменост – едукација едукатора“ појавили су се сигнали који су упозоравали на недовољан број библиотекара са употребним знањем језика који је постао савремени *lingua franca*, али то је проблем који излази из граница деловања Библиотеке Плус.

Савесни читаоци обавештења која су послата електронском поштом или објављена на веб-презентацији у виду вести и одговора на коментаре уз њих, сазнали су да се Унеско не бави конкретним праксама, него оним што зове „изградња капацитета“ и „политички предуслови“ за увођење праксе. Као светска организација, то ни не може, због превелике разноликости потреба и услова у разним земљама. Оно што је заједничко и опште применљиво јесте логичан редослед: прво се, по провереној процедури, сагледају стање и могућности, осмисли стратегија и створе оптимални предуслови, а онда се приступа конкретном послу и остварењу циља. Ова радионица је томе служила: да научимо како да систематизујемо чињенице које треба узети у обзир за увођење ИМП програма и да направимо редослед поступака.

□□□

Учесници првих радионица убрзо су добили обавештење и параметре за пријављивање на платформу за сараднички рад у стварном времену, Pbworks. Алберт Бекхорст који администрира наш радни простор под називом *milserbia*, поставио је тамо своју презентацију,

образац за самопроцену и фотографије са радионица. Они којима су вики-алати познати, могли су лакше да се снађу, остали су могли да бирају: да само виде како то изгледа и шта су колеге у другим земљама радиле, а да ипак остану на страницама Библиотеке Плус, или да покушају да се активније укључе. Подаци о посети показују да су многи посетили радни простор *milserbia*, али да се нико није у њему задржао. Може се нагађати да ли је разлог дуплирање простора, у којем је превагу однео онај на српском језику (веб-презентација Библиотеке Плус), несигурност у „страној средини“, непознавање викија...

На веб-страницама Библиотеке Плус отворен је посебан део, доступан само регистрованим корисницима, под називом „ИнфоЗона“. Ту се праве договори и постављају извештаји, фото-репортаже и материјали са другог круга радионица. То је ресурс из којег они који се тек спремају могу да црпе идеје и готове материјале.

Ипак, треба рећи да се много интензивнији саобраћај одвија кроз електронску пошту, што је веома некономично, јер многа питања која муче једног учесника, муче и друге, и било би много боље и корисније за заједницу да се поставе на форуму или упуте као коментар.

До сада (крај новембра 2013) одржано је девет локалних радионица: у Београду, Новом Саду (две), Јагодини, Ужицу, Шиду, Бору, Пријеполу и Крушевцу. Детаљни илустровани прикази са извештајима и коментарима су на „ИнфоЗони“. Чини се да изабрани модел концентричних кругова даје резултате јер је Ивана Милутиновић из Народне библиотеке Крушевац најавила још две радионице, које ће водити њени полазници.

Тако се полако остварује почетна намера тима Библиотеке Плус, да се у наредним фазама, када се круг стручњака који су прошли ову обуку буде проширио, библиотеке оспособе да креирају и уврсте у своју понуду услуга за кориснике редовну обуку из области информационе писмености. То не захтева знатна додатна финансијска улагања јер, у већини случајева, не подразумева увођење потпуно новог концепта и услуге, већ осавремењивање, проширивање и стандардизацију постојећих програма рада с корисницима – вођење кроз библиотеку, час у библиотеци, обука за коришћење библиотечких каталога и извора информација.

Неки ће се можда упитати зашто би уопште библиотеке то радиле? Најкраћи и најдиректнији одговор је: да би и даље биле потребне својим корисницима. У информационом друштву морате се бавити информацијама. И, још пре, људима којима су оне потребне. Други разлог је постизање равнотеже без које ништа није одрживо на дужи рок. Наша делатност се зове библиотечно-информациона и треба да се бавимо с оба њена аспекта.

ooo

Од свог формирања, Библиотека Плус је била организација која почива на креативности, иновативности и личној иницијативи, али у тимском духу. Модел радионица „Информациона писменост – едукација едукатора“ прати ове принципе. Уместо жалби на неразумевање средине и државе, на недостатак средстава и времена, учесници пројекта су упућени на рад и стваралаштво, с идејом да ниједан допринос не може да остане непримећен и да баш ништа не промени. Ако се при томе људи сродних интересовања и сретну, поразговарају, измене информације и искуства, зачну нову замисао и осете пријатно, уз неку кафу, можда – тим боље.

Библиотека Плус је првим радионицама дала почетни импулс и стоји као извор на који се сарадници могу прикључити и ослонити, али она не доноси готова и бесплатна решења. Она се траже, проналазе и освајају кроз рад, сарадњу, улагање знања и енергије свих учесника у пројекту. Решења се граде свакодневним непрестајањем на постојеће стање, понудом бољег и борбом за паметније, дугорочним настојањем да се ствари раде како треба, а не како може или тренутно одговара.

Виолета Стојменовић

Радионица „Едукација едукатора Библиотеке Плус“ у Народној библиотеци Бор

Народна библиотека Бор се, крајем априла, укључила у програм „Едукација едукатора Библиотеке Плус“, мотивисана, превасходно, дугогодишњим искуством у организовању различитих програма информационог описмењавања, пре свега младих – ученика завршних разреда средњих школа, тзв. матураната и бруцоша – чији је циљ да још увек неискусне истраживаче и студенте упуту у све релевантне типологије извора информација, медије њиховог складиштења и дистрибуирања, могуће и ефективне начине њиховог претраживања и коришћења за сопствене потребе, као и у технику писања рада – матурског, семинарског или неког другог, уз поштовање правила цитирања и библиографског описивања коришћених извора. Због тога је разумљиво наше интересовање за програме који би нам могли бити подршка да ову услугу пружамо на бољи, ефикаснији и успешнији начин. Радионице проф. Бекхорста су управо томе послужиле.

У складу са опредељењем Унеска да подстиче и помаже начелне и програмске активности, садржај радионице усмерен је на јачање људских потенцијала и институционалних оквира за формулисање програмских докумената на тему информационе писмености и за њено увођење у програме рада појединачних установа.¹

Речју, могућности креирања политике информационе писмености у сопственој институцији, како је укратко дефинисано у презентацији проф. Бекхорста јесу тема коју су предавање и радионица отвориле. С обзиром на то, презентација А. Бекхорста имала је два сегмента. Један је представљао сумаран преглед термина и концепција везаних за информациону писменост, од њене прве дефиниције код Зурковског, до дефиниције Америчког библиотечког удружења, која је за библиотекарe и најрелевантнија. У овом делу су наглашени разлози – друштвени, економски, технолошки и културолошки – који су информациону писменост учинили нужном у спектру писмености ка чијем стицању треба тежити и које треба заговарати и предавати. Други сегмент тицао се менаџмента програма, односно стратешког анали-

¹ <http://www.bibliotekaplus.rs/2013/03/prolece-informacione-pismenosti-u-dva-kruga/>

зирања, процењивања и активирања материјалних и нематеријалних, као и људских ресурса; затим, институционалних и правних оквира, као и докумената различитог типа (препурука, конвенција и других аката националних и глобалних организација и удружења) на које је могуће позивати се ради темељније подршке сопственим напорима усмереним ка јачању свести о потреби за информационом писменошћу.

Проф. Бекхорст је велику пажњу посветио разлозима због који су библиотеке – јавне, колико и оне које су чвршће повезане са образовним системима – важне и незаобилазне за спровођење програма информационе писмености и дао низ савета за успешно преговарање са партнерским образовним институцијама и њиховим персоналом.

С обзиром на циљ радионице, детаљно су изложени сви аспекти које треба размотрити у процесу формулисања програма информационог описмењавања и његове практичне, сврсисходне и ка конкретним циљевима и циљним групама оријентисане реализације. У том смислу, полазници су у групама вежбали стратешку анализу своје институције – стварне или имагинарне библиотеке – и њеног посредног и непосредног окружења. Вежбе су подразумевале дефинисање мисије и визије, SWOT и WOTS анализе², тј. одређивање предности и недостатака, кључних актера и главних препрека за спровођење замишљеног програма. Полазници су упознати не само са значајним међународним конвенцијама о информационој писмености и публикацијама приручничког и уџбеничког типа које им могу бити од помоћи, а од којих су многе и у отвореном приступу, него и са низом онлајн садржаја који се континуирано допуњују релевантним садржајима, примерима из праксе и новим концепцијама.

Полазници су, такође, имали обавезу да уочи радионице одговоре на два задатка или две теме дефинисане на основу задатих текстова из области студија медија, медијске писмености, дигиталне културе и „приповедачког“ маркетинга. Другим речима, од полазника се очекивало да поседују извесна предзнања или макар вољу да стекну извесна неопходна знања везана за феномене савремених друштава и култура у чијем контексту важност информационе писмености и фактори са којима она стоји у непосредној вези бивају јаснији и разумљивији.

Полазници су преузели обавезу да у својим срединама организују исту или сличну радионицу. Ми смо се определили за сличну, пребацујући нагласак на саме појмове „информациона и медијска писменост“ и концепције које би могле да се под ове термине подведу или да се са њима повежу, као и на низ емпиријских студија и студија случаја долажења до потребних информација и извора, које су од помоћи при изради конкретних едукативних програма, када треба одредити праву оријентацију и нагласке. У том смислу су концепирани и сама презентација и припремни задаци – углавном везани за критичко читање разних медијских производа:

² У питању су акроними састављени од енглеских речи: *Strengths* (предности, јаке стране), *Weaknesses* (слабости), *Opportunities* (могућности), *Threats* (претње) или, у другом случају, другим редом: *Weakness*, *Opportunities*, *Threats*, *Strengths*.

новинских фотографија, блогова, претраживача, огласа, реклама..., за процену сопствене изложености медијским садржајима и одређивање врста медијских утицаја – док су вежбе замењене дискусијама чије су теме биле могућности и сврсисходност програма информационог и медијског описмењавања у библиотеци, предлози за конкретне програме, мишљење о степену и врсти утицаја медија на производњу, дисеминацију и рецепцију информација и сл.³

Највећа препрека у остваривању ове обавезе била је незаинтересованост – иако је Народна библиотека Бор матична за Борски округ, због чега смо желели да стечена сазнања пренесемо колегама из других јавних библиотека са подручја матичности, изузев колегинице из Кладова, нико се није одазвао позиву. Просветни радници – који би требало да буду заинтересовани, а које смо хтели да мотивишемо да више пажње посвете спрези наставних планова и истраживачког рада у библиотеци – углавном су се изговарали обавезама и немањем времена за читање препоручене литературе и писање припремних задатака. Неки од пријављених полазника одустали су у последњем тренутку. У сваком случају, припреме за реализацију овог програма показале су да локална средина не препознаје потребу за информационом и медијским описмењавањем, те да квалитет програма постаје крајње ирелевантан уколико се не пронађе начин (реторика и маркетиншка стратегија), који би наше суграђане уверио у то да им приликом трагања за информацијама или њиховог пасивног примања нешто битно недостаје. Због тога треба још једном истаћи значај програма чији циљ и јесте да релевантне субјекте подстакне на то да агресивније и ефикасније промовишу представу о потреби да се становништво усмери ка стицању знања и вештина потребних за критичко и самосвесно сналажење у свету информација, њихових извора и носилаца.

³ Види и: <http://biblioteka-bor.org.rs/2013/11/informaciona-i-medijska-pismenost-u-biblioteci/>

Александра Мирчић

Надреализам: европски контекст српског надреализма

Београдски надреализам представља изузетну и значајну уметничку појаву у нашој култури. Један је од ретких домаћих уметничких покрета који се рађа и развија истовремено кад и у Европи, посебно у Паризу, али развија сопствене карактеристике и заузима значајно место у контексту европског надреализма. Иако је започео као литерарни покрет, надреализам се развио и обухватио визуелне уметности, усвајајући елементе из психоанализе, филозофије, политике. Међу уметницима београдске групе налазе се значајни интелектуалци који су наставили да обележавају српску културну и политичку сцену, као што су Марко Ристић, Душан Матић, Коча Поповић и други.

Иако се дела наших уметника појављују на светским изложбама надреализма, везе, контакти, заједнички рад и међусобни утицаји ипак нису довољно проучени. Својим истраживачким радом, издавају се професор Ханифа Капићић Османагић, као својеврсни пионир на овом послу, и професори Миланка Тодић и Јелена Новаковић, активним контактом са страним истраживачима, због чега су значајно допринеле приближавању београдског надреализма страним истраживачима, али и домаћој публици. Међутим, иако је врло интензиван, овакав ангажман не може бити довољан да се истраживачима учине доступни оригинални радови и документа неопходна за разумевање односа српског и француског надреализма. Богате збирке музеја и фондови архива и библиотека и даље нису довољно приступачни ни домаћим и страним истраживачима, ни заинтересованој публици.

Музеј савремене уметности у Београду је 2011. године започео рад на пројекту „Европски контекст српског надреализма“, који управо има за циљ да омогући приступ музејским збиркама и фондовима архива и библиотека које чувају уметничка дела или документацију у вези са надреализмом. Главни циљ пројекта је подстицање истраживања, прикупљање презентација целокупне културне баштине која се односи на српски и европски надреализам, са посебним акцентом на истраживање, едукацију и комуникацију. Као стручни сарадници, у пројекту учествују истакнути стручњаци из различитих области, као што су проф. др Миланка Тодић, проф. др Јелена Новаковић, др Бојан Јовић, Божидар Зечевић, Биљана Андоновска,

Жаклина Ратковић и други. Институције које партнерски учествују у пројекту су: Музеј савремене уметности (носилац пројекта), Народна библиотека Србије, Музеј примењене уметности, Институт за књижевност и уметност, Народна библиотека Бор, Историјски архив Србије, Библиотека САНУ. Израду сајта омогућила је донација Арт Ментор Фондације у Луцерну, Швајцарска. Даљи рад на пројекту омогућили су град Београд и Министарство културе и информисања Републике Србије.

До сада је урађен интернет портал¹ који би требало да послужи као главно место окупљања свих информација, презентација прикупљеног материјала и истраживачког рада, место одакле ће се даље деловати на различите начине. Веб-портал је уређен на три језика: српском, француском и енглеском.

Интернет презентација прилагођена је и широј публици, од љубитеља уметности, преко ђака и студената до истраживача. Свакој врсти публике посвећен је део сајта.

О надреализму

За основне информације о надреализму и најширу публику задужен је одељак „О надреализму“. Иако је надреализам мултидисциплинаран у свом изражавању, ради боље прегледности и лакшег сналажења подељен је на три основне категорије: визуелна уметност, књижевност и филм. У овом одељку налазе се и даље ће се постављати текстови који пружају основне информације о овом правцу. Ради приближавања овог комплексног уметничког правца широј публици а посебно младима (ђацима и студентима), неопходно је прикупити основне информације расуте по стручним радовима, организовати их у логичне целине и адекватно их илустровати. Први контакт са надреализмом мора бити директан и једноставан али и користан и примамљив, рецимо, за средњошколце који се по први пут сусрећу са овом појавом. Са друге стране, портал може да омогући педагозима да на брз начин пронађу неопходну информацију за илустрацију неке наставне јединице коју обрађују, која не мора да буде везана за уметност. Једноставне, прецизне, тачне и релевантне информације кључ су за прве кораке сазнавања.

Контакти са Француском

Пре и после Првог светског рата, Србија је, као што је познато, била у блиским везама са Француском. Многи њени млади људи, будући велики књижевници и интелектуалци, долазили су на студије у Париз, где су стицали пријатеље и прожимали се француском културом...

¹ www.nadrealizam.rs

Појам и почеци

Формирање надреалистичког покрета обележено је издавањем *Надреалистичког манифеста* Андреа Брета у Паризу 1924. године. Манифест доноси дефиницију према којој је надреализам чист психички аутоматизам којим жели да се изрази стварно деловање мисли, без контроле коју би вршио разум ...

Развој надреализма у Србији

Између 1924. и 1930. године, док се развој надреализма у Паризу разноврсно манифестује, у Београду је овај период обележен малим бројем манифестација. Излази неколико књига стихова или прозе, међу којима су *Јавна ишчица* Милана Дединца, *Без мере* Марка Ристића, *Корен вида* Александра Вуча, ретке појаве по часописима и новинама, заједнички наступ у листу *Савремени ирејлед*, неколико антилитерарних испада, и изван ове групе часопис *Вечност* и збирка *Мртве рукавице* Риста Ратковића.

Рецепција српског надреализма

На изложби одржаној у Музеју савремене уметности у Београду 1969. године, под називом „1929–1950: Надреализам. Постнадреализам. Социјална уметност. Уметност НОР-а. Социјалистички реализам“, стваралаштво београдских надреалиста први пут је реконструисано, проучено и изложено као целина.

Уметници

Информације о животу учесника у надреалистичким покретима, домаћим и иностраним, пронаћи ћете у одељку „Уметници“. Ту су информације о њиховом животу и раду у периоду надреализма али и касније, уметничка и књижевна дела, библиографија. Одељак је подељен на пододељке: „Српски уметници“ и „Европски уметници“. Европски уметници ће бити заступени само у кратким цртама са линком или препоруком за релевантну литературу, док ће одељак за српске уметнике бити отворен за све неопходне податке и за даља истраживања.

С обзиром на то да надреалистичка група окупља изразито младе људе који се још нису определили за свој животни пут, њихове биографије су изузетно важне, јер нам показују различит дијапазон личности. Нису сви неизоставно завршили у свету културе и уметности. Значајна за сâм покрет јесте управо чињеница да је за све њих искуство надреализма учинило да у својим областима рада достигну завидне резултате, да постану и остану специфичне појаве у нашој средини. Не морамо се освртати на биографије чланова који су остварили изузетну уметничку каријеру као што су Марко Ристић, Александар Вучо, Душан Матић, Оскар Давичо, Ване Бор итд. Можемо поменути само Душана Дуду Тимотијевића, истакнутог новинара, „кривца“ за покретање *Полијихикиниј забавника* или Бранислава Бранка Милованића, професора палеонтологије на Рударско-геолошком факултету и истакнутог научника.

Праве биографије многих надреалиста тек треба написати и много о њиховим животима би тек требало открити.

На почетним странама налазе се текстови који дају основне податке о париској и београдској групи надреалиста.

Европски уметници

Надреализам је званично настао 1924. године, када Андре Бретон издаје *Манифест надреализма*. Међутим, језгро надреалистичког покрета почиње да се формира много раније. Већ 1919. године појављује се часопис *Littérature*, који су уређивали Андре Бретон (André Breton, 1896–1966), Луј Арагон (Louis Aragon, 1897–1982) и Филип Супо (Philippe Soupault, 1897–1990), а касније им се придружује и Пол Елијар (Paul Éluard, 1895–1952).

Српски уметници

Оснивачки састанак одржан је 30. новембра 1929. године у згради у Улици Змај Јовиној 1 (Кнегиње Љубице 1), у којој је на првом спрату становао Александар Вучо, а у једном периоду два спрата изнад њега Марко Ристић. На састанку у Вучовом стану разговарало се о формирању надреалистичке групе и покретању заједничке публикације. Према сведочењу учесника, били су присутни Александар Вучо, Ђорђе Костић, Марко Ристић, Оскар Давичо, Душан Матић и Ђорђе Јовановић, а сагласност за оснивање групе дали су Коча Поповић и Милан Дединац, који су се тада налазили у Паризу.

Хронологија

Сваки уметнички правац треба да добије своју контекстуализацију у времену. Авангардни покрети су изразито везани за социјално-политичку климу у којој настају. Надреализам се у томе не разликује. Зато је за боље разумевање друштвено-историјског контекста у коме настаје и живи надреалистички покрет ту одељак „Хронологија“, који обухвата све сфере друштва: науку, уметност, популарну културу и политику. „Хронологија“ почиње 1910. годином, да би се направио увод у развој уметности и друштва у периоду надреализма и да би се направио увод у Први светски рат, као кључни моменат у развоју друштва и уметности прве половине XX века. Такође, од великог значаја јесте праћење развоја популарне културе која је са појавом филма доживела процват и извршила снажан утицај на уметност. О важности праћења уметности која егзистира пре и за време надреализма, није потребно посебно говорити.

Издања

Надреалисти су имали значајну издавачку делатност кроз коју су изражавали и пропагирали основне принципе свог рада и концепт уметности. За тај значајан део њихове активности

одвојен је одељак „Издања“ у којем ће се временом прикупити дигитализована издања српских надреалиста и њихових иностраних колега. Попут одељка о уметницима и овај одељак је подељен на пододељке „Европска издања“ и „Српска издања“. Европска издања су представљена линком ка другим базама у којима се налази дигитализована грађа, попут Француске националне библиотеке и њеног пројекта дигитализације *Gallica*² или Интернационалног дада архива³.

Најважнија домаћа надреалистичка издања (*Немојуће, Надреализам данас и овде*) данас су доступна путем репринта на сајту „serbiansurrealism.com“⁴ као резултат велике изложбе посвећене надреализму, аутора Миланке Тодић, коју је организовао Музеј примењене уметности. До осталих издања преднадреалистичког периода, надреализма и саме авангарде веома је тешко доћи. Нека издања постоје само као фотокопије. Жеља нам је да уђемо у траг што већем броју издања и учинимо их доступним путем дигитализације. Поред наведених, најзначајнија издања везана за надреализам су: *Пушјеви, Сведочанства, Четири сирене – и иако даље, Сившавања, Трајови* итд.

Европска издања

За надреалисте, часопис је био веома моћно средство путем кога су могли да искажу ставове, обзнане манифесте и да прошире идеје покрета широм Европе, а потом Америке. Ове публикације су упознале јавност са књижевним остварењима групе, али и обезбедиле форум за истраживање несвесног, тумачење снова и аутоматско писање, што су само нека од поља која су интересовала надреалисте.

Српска издања

Као прво заједничко издање српских надреалиста излази алманах *Немојуће-L'impossible*, објављен у Београду 1930. године, са манифестом који је потписало тринаесторо оснивача покрета. Ова публикација надреалистима даје могућност колективног активитета, а осим прилога српских аутора, равноправно доноси прилоге француских надреалиста као што су Андре Бретон, Пол Елијар, Бенжамин Пере, Луј Арагон, Рене Шар и Андре Тирион.

Читајте о

За сваког истраживача од великог су значаја како изворни текстови уметника, тако и текстови других истраживача. Нека врста библиографије о надреализму, где би требало да се једног дана прикупи у електронској форми читава библиотека, јесте одељак „Читајте о“.

У овом одељку наћи ће се текстови о надреализму који прате оснивање и прве акције надреалиста, као и текстови самих надреалиста али и врло грубе критике и подсмевања оних који их не разумеју. Ови текстови спадају и у изворе за проучавање надреализма.

² <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5844543r>
³ <http://sdr.lib.uiowa.edu/dada/literature/index.htm>
⁴ <http://www.serbiansurrealism.com/index.html>

Такође, овде ће се наћи текстови посвећени надреализму, од оних првих, као што је текст Миодрага Б. Протића „Српски надреализам 1929–1932.“ из каталога изложбе „1929–1950: Надреализам, постнадреализам, социјална уметност“ или књига Ханифе Капићић Османгић, *Српски надреализам и његови односи са француским надреализмом*, до најновијих текстова домаћих и иностраних аутора који су у слободном приступу.

Посебна пажња посвећена је и самим истраживачима. Ту су њихове биографије и библиографије, које нас упућују и на радове које су они написали.

Актуелно

Одељак „Актуелно“ је место на коме се представља све што је ново у земљи као и у иностранству – изложбе, издања, предавања, конференције, нови постови на сајту. Одељак је предвиђен за издавање најновијих текстова и истраживања и треба да, једног дана, прерасте у електронски часопис. Предвиђено је да „Актуелно“ окупи најрелевантније истраживаче надреализма у земљи и иностранству. До сада су специјално за сајт урађена истраживања: „Хибридизација жанрова у надреализму: роман без романа“, Јелена Новаковић; „Фотографија и текст у српском надреализму“, Миланка Тодић; „Дадаизам, надреализам, чаплинизам“, Бојан Јовић.

Такође, у овом одељку биће испраћена дешавања како у земљи, тако и у иностранству, везана за надреализам: снимаће се предавања и конференције, постављати релевантни подаци о тренутним изложбама. Већ можете погледати неколико предавања са прошлогodiшњег округлог стола „Хибридизација жанрова у европској авангарди“ и предавање Миланке Тодић које је одржано на међународном научном скупу „У потрази за уметничком формом“.

Збирке

У делу „Збирке“ већ је постављен део збирке Музеја савремене уметности и Музеја примењене уметности у Београду, као и фонда Народне библиотеке Србије. Ту ће се, временом, наћи и дигитализована грађа из Легата Марка Ристића (САНУ) и Легата Константина Коче Поповића и Лепосаве Беле Перовић (Историјски архив Београда).

Свако дело пропраћено је свим неопходним каталошким подацима и кратким текстом.

Фотографи (1–10), Ване Бор

Када се говори о аутоматском поступку који надреалисти примењују у свом стваралаштву, а посебно у визуелним уметностима, Ване Бор сматра да у фотографији има премало простора за чисти психички аутоматизам, али да понеки може да настане под ограниченом контролом ума.

Надреалистички зид, Марко Ристић

Важан сегмент одељка „Збирке“ посвећен је *Нагреалистичком зиду* Марка Ристића. Он је представљен кроз интерактивни зид на коме се налазе дела у истоветном распореду као у стану М. Ристића. Дела је могуће увеличати и кликом отићи на податке и кратак текст.

Марко Ристић је у свом радном кабинету реализовао амбијенталну целину, коју је сачињавало више разнородних елемената, инспирисан оним што је видео када је први пут, у децембру 1926. године, посетио стан Андреа Бретона, са којим је, путем преписке, већ неколико година био у контакту.

Сова, Птица у кавезу, Мах Ернст,

Зид у радном кабинету Марка Ристића био је испуњен уметничким делима, међу којима се налазила и слика Маха Ернста „Сова“ („Птица у кавезу“). Слика је набављена у Паризу, где су Марко и његова супруга Шева Ристић дошли после Вероне, и боравили од новембра 1926. до марта 1927. године, на брачном путовању. Према Ристићевим сећањима, слика је купљена у Надреалистичкој галерији.

Интеракција

За најмлађе и најкреативније који желе да се опробају у интересантним и инспиративним техникама надреалиста ту је „Интеракција“, која посетиоцима сајта омогућава да и сами постану надреалисти и да уче кроз игру. Овај одељак нуди колаж, аутоматску поезију као и могућност да се направи надреалистички зид. Понуђени су разноврсни елементи који подстичу имагинацију. Такође је инсистирано на томе да се елементи бирају из ондашњих извора и повежу са данашњим, што омогућава занимљивији рад али и учење кроз компарацију.

За 2014. годину је планирано одржавање међународног научног скупа и изложбе „Авангарда: од даде до надреализма“ у организацији Музеја савремене уметности и Института за књижевност и уметност. Скуп, изложба и пратећи едукативни програми биће посвећени особинама дадаистичке и надреалистичке поетике у оквиру авангардних стремљења у Европи и свету, са нагласком на сродне појаве у југословенском и западнобалканском простору, као и на медиј периодике. Поред презентације кључних надреалистичких издања и часописа, предвиђено је да изложба представи и неке од изузетно ретких и до сада неизлаганих публикација, попут плаката „Четири стране – И тако даље“ (1930) О. Давича, Ђ. Костића и Ђ. Јовановића, периодике настале мимо официјелних надреалистичких група (*Surrealisme, Discontinuité, 50 у Европи, Вечности*, и др.), и друга ретка издања аутора из надреалистичког круга (*Свишаванја, Трајкови*). Знатан део грађе, посебно француских издања и часописа, био би позајмљен из Ле-

Живот библиотеке _____

гата Марка Ристића (САНУ) и Легата Константина Коче Поповића и Лепосаве Беле Перовић (Историјски архив Београда).

Ксенија Нечемер

Одбрана књиге и читања

Фестивал хумора за децу у Лазаревцу 16–20. септембар 2013.

Смехом смо прешли дуге праг

Фестивал хумора за децу у Лазаревцу двадесет пет година увесељава децу, подстиче њихову креативност и стваралаштво, негује љубав према књизи и афирмише квалитетну књижевност за децу.

Поводом овогодишњег значајног јубилеја, другог дана фестивала представљена је монографија *Двадесет и пет година Фестивала хумора за децу*. Ауторке Милица Матијевић и Наталија Лекић представиле су почетке фестивала, његов развој и значај за културни живот деце у Лазаревцу, за бољи положај књижевности за децу, као и за развој библиотечке делатности.

Програм у којем су уживали мештани Лазаревца и бројни посетиоци, свакако је био достојан јубилеја. Тих дана, од 16. до 20. септембра, могли сте да сретнете Рашу Попова који је отворио фестивал, Гордану Тимотијевић – добитницу „Златног Гашиног пера“ за целокупно литерарно стваралаштво и допринос књижевности за децу, Дејана Алексића, награђеног „Сребрним Гашиним пером“ за књигу *Која се ишче како живе ириче*, Љубивоја Ршумовића, Слободана Станишића, Добрицу Ерића, Попа Д. Ђурђева, Игора Коларова, Тодета Николетића, Градимира Стојковића, Уроша Петровића, Бранка Пражића, Велимира Ралевића и још много стваралаца посвећених остварењу најважнијег циља – дечјег смеха.

Награде су додељене и дечјим ауторима за најбоље ликовне и литерарне радове. Награђено је 124 малишана, а „Гашино перо“ припало је Данијелу Ђоровићу из Бајине Баште, ученику седмог разреда, за књигу *Црвено свејло*.

Није заборављена ни потреба за разменом идеја библиотекара. Десети стручни скуп за библиотекаре дечјих одељења јавних библиотека организован је 18. септембра. Модератор скупа била је проф. др Гордана Стокић Симончић са Катедре за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду. Библиотекарима, који су присуствовали овогодишњем скупу чија је тема била „Програми промоције књиге и читања: дечја одељења јавних библиотека од учешћа на конкурсима до евалуације“, постављена су два циља: да се направи водич

кроз актуелне манифестације и програме дечјих одељења и да се договори стратегија промо-васања књиге и читања на нивоу државе.

Уводним излагањем „Како се прескачу границе у походу на књиге“, Елизабета Георгијев из библиотеке „Детко Петров“ из Димитровграда представила нам је важност удруживања библиотека ради остваривања заједничких циљева и обезбеђивања потребних средстава на примеру библиотечке делатности у Бугарској, као и учешће библиотеке „Детко Петров“ на домаћим и међународним конкурсима.

У другом делу стручног скупа, представљено је осам излагања о специфичним програмима који промовишу књигу и читање, о успешним пројектима, фестивалима и конкурсима чијом је реализацијом унапређен културни живот деце.

Светлана Сабо из Сремске Митровице изнела је ретроспективу рада дечјег одељења библиотеке „Глигорије Возаровић“ од оснивања до данас и анализу програма овог одељења. Катарина Новаковић из Градске библиотеке у Новом Саду говорила је о специфичностима новосадског маскенбала и значају сарадње са медијима, издавачким кућама и другим културним институцијама. Милоје Радовић из краљевачке библиотеке „Стефан Првовенчани“ описао нам је пројекат који је финансијски подржало Министарство културе и информисања Србије и којим је омогућено формирање мањих библиотека за децу која живе и школују се у местима удаљеним од града. Захваљујући успешном пројекту, школе су добиле комплете лектире, енциклопедије, лексиконе, речнике. Надица Костић из Пирота говорила је о популарисању књиге и читања кроз програм „Читалачка значка“, али и о фестивалу који се одржава под називом „Пирот – град стрипа“. О манифестацији „Дисово пролеће“, педесетогодишњем јубилеју и о конкурсима за ђачке литерарне радове чули смо од Дубравке Илић из библиотеке „Владислав Петковић Дис“ у Чачку. Виолета Ђорђевић представила нам је веома оригиналан литерарни конкурс Библиотеке града Београда „иСТРИПуј своју причу“, који деци нуди могућност да осмисле причу и сместе јунаке из својих омиљених компјутерских игрица у стрип, у цртаној форми или у електронској форми користећи програме Word, Paint, Comic life. Колеге из Кладова Анита Челебић и Митар Јокић представили су нам рад свог библиобуса. Успешан дијалог између Кладова и Француске омогућио је да књиге нађу пут до деце која живе у насељима у којима нису основани огранци библиотеке.

Писањем до читања

Захваљујући учешћу на стручном скупу у Лазаревцу, понела сам са собом много корисних идеја које, свакако, могу да унапреде рад борске библиотеке; такође, имала сам част да пред-

ставим програм којим дечје одељење Народне библиотеке Бор успешно промовише читање поезије и креативно стваралаштво деце.

Зашто смо се определили баш за поезију?

Поезија је веома блиска дечјем духу. Она допире до деце игром, мелодијом, ритмом... Својом слојевитошћу, нијансама, формом, подстиче на размишљање, буди запитаност, покреће емоције. Нису реткост књиге за децу које се свде на баналне приче, нарочито књиге намењене девојчицама у којима ћемо наћи сијасет савета о шминкању, моди, изласцима; књиге које не захтевају ни минималан интелектуални ангажман. Не треба да преузимамо улогу цензора, напротив. Сасвим је у реду да дете прочита што више различитих књига како би могло да спозна који му књижевни правац одговара.

Међутим, различита поражавајућа статистичка истраживања углавном нам говоре да деца све мање читају, што прати и све слабији успех који остварују у школовању. Савет из неких давних времена – „читај, образуј се да би кад одрастеш постао успешан човек“, потпуно је обесмишљен. Данас, колико год желели да верујемо у то, реалност нас демантује. Не можемо приволети децу да читају причом да ће као образоване, начитане индивидуе просперирати. Нека нас не завара мали број њихових година, деца су свесна прилика у којима живимо. Дете ће чути од незадовољних родитеља да нема користи од књига. И заиста, поражавајуће је то да једна од девијантних појава постаје општеприхваћена, чак и оправдана – посао неће добити квалификовани, посао ће добити политички подобни или потомци (углавном лоших) радника који ће, поред наслеђеног радног места, наследити и лош однос према послу. Уз такву реалност, тешко је објаснити деци зашто је важно да читају и уче, а управо је неопходно да постану „мислећи“ људи који ће моћи да увиде све неправилности друштва и, много битније, који ће имати више идеја да направе промене од суштинске важности.

Дакле, одговорност библиотекара је велика. Како да децу уведемо у свет књижевности, а да им не „гурамо“ књиге у руке? Како да их наведемо да осете пужитак који нам доноси записана реч, мирис и шум хартије? Библиотекари широм Србије показују да, и поред бројних отежавајућих околности, ипак има много добрих идеја и начина да се деци усади љубав према књижи и читању. Дечје одељење Народне библиотеке Бор покушало је са школицом писања поезије.

Програм креативног писања поезије „Цветник“, започела сам са колегиницом Весном Јовановић са циљем да се пробуди интересовање за недовољно коришћен фонд који чини поезија српских аутора и са жељом да то интересовање подстакне радозналост која рађа правог

читаоца жедног нових прича, идеја, одговора, читаоца који ствара оног потребног „мислећег“ човека.

Начин рада разликује се од уобичајеног рада у школским клупама. Нема заморних дефиниција, акценат је на креативности и интеракцији, док је циљ – охрабрити децу да маштају, да доживе песму, размишљају о њој и да пронађу свој израз. Свака од пет радионица, које чине овај програм, укључује игре – изазове такмичарског карактера, које садржајно прате елементе које обрађујемо. Методолошки су веома значајне јер стварају опуштену атмосферу потребну за успешно усвајање информација, развијају осећај припадности групи, подстичу сналажљивост, самоувереност и креативност. Ако омогућимо деци да се играју римама, метафорама, персонификацијом, сасвим је сигурно да ће им се то и допасти. Ако се саживе са улогом песника, пожелеле да прочитају стихове које су већ познати песници написали, што је потврђено у пракси, након три програма одржана са успехом.

Задовољни резултатима, пожелели смо да „Цветник“ унапредимо и разгранамо по селима борског округа у којима је евидентна велика потреба за афирмисањем дечјег креативног стваралаштва, културе читања и актуелне књижевности за децу, као и за већим бројем чланова у огранцима Народне библиотеке Бор. Програм бисмо унапредили сусретима са песницима који би били у прилици, не само да својим саветима помогну будућим песницима, већ и да представе своје стваралаштво на књижевним вечерима организованим у селима (у којима се готово не одржавају), као и у Бору, где би се представили ширем аудиторијуму. Поред учешћа афирмисаних аутора дечје књижевности, „Цветник“ бисмо обогатили тематским целинама које би се мењале из године у годину. Након радионица креативног писања поезије, уследиле би и радионице креативног писања кратких прозних форми, драмских текстова...

Конкурсисали смо са пројектом код Министарства културе Србије, надајући се да ће нам бити омогућено да у нашим активностима учествују деца којој потешкоће са превозом и лоша материјална ситуација не дозвољавају свакодневни долазак у град. Подржани пројекат би културна дешавања и креативно-едукативне програме довео у села и тиме побољшао квалитет живота деце маргинализоване у односу на своје вршњаке из градова. Ова идеја, за сада, није наишла на разумевање Министарства. Уколико успемо у неком наредном покушају или на некој другој адреси, „Цветник“ има потенцијал да прерасте у програм фестивалског карактера који би објединио подстицање читања, дечјег креативног стваралаштва и промоцију савремене српске књижевности. Веће интересовање досадашњих учесника за до скоро пасиван фонд који чини поезија домаћих аутора, показатељ је да је овај програм вредан уложеног труда.

Детаљнији опис „Цветника“ објављен је у јунском броју овогодишњег билтена IFLA-ине Секције за библиотекарe за децу и тинејџере (<http://www.ifla.org/publications/libraries-for-children-and-young-adults-section-newsletter>).

Сабина Ђуркић

Од читаонице до библиотеке

Сточетрдесетогодишњи пут библиотекарства у Кладову

У Србији се 40-их година XIX века отварају прве библиотеке, тада називане „читалишта“. Јављају се као последица чињенице да се „количина издатих књига сваки дан све више умножавала, а њена цена је била доста висока, па је није могао свако куповати“¹. Пре тога углавном везиване уз цркву, сада настају прве јавне библиотеке као посебне установе под чијим се окриљем купују књиге, позајмљују и читају. Њих углавном оснива млада грађанска класа, добровољно удружени грађани, трговци, свештеници и учитељи који тиме истичу своју потребу за просветним, образовним и културним развојем. Читалишта нису била државне институције нити су добијала материјалну помоћ за свој рад, а финансирали су се углавном од чланарине и на тај начин набављала новине, часописе и књиге.

Читаоница у Кладову

Пре 140 година, тачније 1. новембра 1873. године, у Кладову је отворена Читаоница. Од имовине поседовала је само један орман и две сламне столице. Није било књига, мапа или списка. Имала је само новине које је плаћала из својих прихода јер општина „не потпомаже ниучем“². Бројеве за целу годину имала је за следеће листове: *Истиок*, *Будућности*, *Јавности*, *Глас јавности*, *Школу*, *Видовдан*, а за пола године имала је *Српске новине*, *Корешоденцију*, *Заставу*, *Јавор*, *Глас народа* и *Домишљан*. Читаоница је била претплаћена и на *Домаћеј лекара*, али он није стизао.

У 1874. години Читаоница је имала свега 24 редовна члана, који су плаћали чланарину од 60 гроша годишње или 5 гроша месечно. То нису били једини приходи, већ је своје постојање Читаоница омогућавала и прилозима од вечерњих забава и позоришних представа, тако да је и ова читаоница, као и многе друге у Србији, организовала и друге видове културног развитка поред читања новина. А те исте 1874. године „од укупно 42 читаонице регистроване у Србији, десет их је било са подручја Тимочке Крајине, што није било мало“³, а међу њима је и кладовска.

Већ следеће године судбина Читаонице била је неизвесна. У извештају упућеном начелнику Среза кључког 14. јануара 1875, управитељ Читаонице кладовске М. Краснојевић пише:

¹ Љубодраг А. Поповић, „Библиотеке у Тимочној Крајини“, *Развишак*, бр. 6 (1975): 66.

² Гаврило Ковијанић, *Трагом читалишта у Србији*. (Београд: Народна књига, Библиотека града Београда, 1986), 160.

³ Живота Ђорђевић, *Тимочка Крајина у XIX веку*. (Београд: Историјски институт, 1988), 181.

⁴ Десанка Стамаговић, *Читалишћа у Србији у XIX веку*. (Београд: Народна библиотека Србије, 1984), 192.

„Опстанак читаонице за у будуће неизvestан, јер су многи чланови одказали улог и одрекли се ове год. чланови бити“⁴.

Централна народна читаоница

После Првог светског рата, прва обновљена културна установа у Кладову била је Читаоница. Имала је задатак да снабдева књигама, новинама и часописима цео кључки крај. Већ почетком 20-их година у Кладову, Брзој Паланци и Текији, формирају се културни или просветни одбори, односно друштва за народно просвећивање, чији су чланови били учитељи, лекари, свештеници и други виђенији људи, који су покретали све културне активности. Највише успеха имали су у раду постојећих књижница и читаоница, које су, осим у Кладову, постојале и у околним насељима.

Од 1923. године Читаоница у Кладову постаје Централна народна читаоница и проширује своје основне делатности организовањем предавања из различитих области културног и привредног живота, затим дружењима, односно тзв. седељкама у читаоници, на којима су чланови разговарали о ономе што су прочитали, као и одржавањем течајева за описмењавање и курсева за домаћице. Нека од одржаних предавања била су „Рад и живот Св Саве и његов значај за српски народ“, „Народна књижница и читаоница и њихов васпитни значај“, „Школа и њен васпитни утицај у народу“. Допринос развоју културног живота је са наведеним садржајима Читаонице био веома значајан, и није се сводио само на набавку и дистрибуцију књига, новина и часописа, већ је представљао покретачку снагу у сагледавању културе као начина оплемењивања и обogaћивања свакодневног живота.

Народна књижница и читаоница

Након Другог светског рата, у Кладову као и у осталим местима наше земље, приступило се, поред организовања течајева за описмењавање као једној од најважнијих активности просветних радника, и обнови рада постојећих књижница и читаоница, односно отварању нових у свим насељима у овом крају. Тај задатак преузела је млада генерација учитеља, који су прво прегледали књижне фондове школа и књижница, па након одстрањивања свих књига фашистичког садржаја, као и књига писаних на немачком језику пропагандног карактера, формирана је покретна књижница у којој су била одабрана дела наших и совјетских писаца. Те одабране књиге паковане су у дрвене кофере и преношене у оближња насеља учитељима и сеоским књижничарима.

У извештају средских власти 1947. године забележени су велики успеси: „отворено је 12 читаоница и књижница и прикупљено 245 књига и примерака часописа“⁵. Седamnaестог маја 1947. године Министарство просвете НРС оверило је Правила о раду тадашње Народне књижнице и читаонице у Кладову и то представља први званични податак о почетку рада библиотеке у Кладову након Другог светског рата. Већ 1950. године у целом срезу било је 16 књижница и читаоница са укупно 3.767 књига. Већи део тог књижног фонда имала је књижница и читаоница у Кладову, која је имала и најпогоднији простор. По речима старијих мештана, читаоница је била у најпрометнијој Улици краља Александра број 23, а готово све остале књижнице биле су смештене у зградама основних школа. На том месту читаоница се налазила све до почетка седамдесетих година прошлог века, тачније до краја 1971. године. Након тога, кратко време, од 1972. до лета 1973. године, библиотека је пресељена у зграду која је касније срушена, а на том простору саграђена је данашња болница у Кладову. Тог лета 1973. године библиотека је пресељена у зграду на почетку Дунавске улице и ту се налазила све до 1976. године.

Крајем новембра 1975. године у Кладову је завршена изградња Дома културе, вишенаменске зграде смештене на самој обали Дунава. Поред биоскопа и дворане за шах и стони тенис, своје просторије у овом модерном објекту добила је и библиотека са читаоницом, а то су просторије у којима је и данас смештена библиотека у Кладову. У периоду после 1965. па све до 1978. године, библиотека је радила у саставу Радничког универзитета, а од 1978. до 1996. године у склопу Дома културе.

Општина Кладово је у новембру 1996. године основала установу Центар за културу Кладово, спајајући две установе: Дом културе (у чијем је саставу била и библиотека) и Дом омладине. Иако је по закону библиотека требало да постоји као самостална установа, она је представљала само организациону јединицу Центра за културу Кладово, па су улагани велики напори да се са оснивачем реши правни статус библиотеке, као једне од малобројних у Републици која није имала одговарајући статус.

Библиотека „Центар за културу“

Од новембра 2011. године библиотека више није део Центра за културу, већ постаје самостална установа и формално мења назив у Библиотека „Центар за културу“ Кладово, с тим што ради лакшег наслеђивања остаје и скраћени назив „Центар за културу“, који се користи за промоцију ванбиблиотечких активности. Тиме се, коначно, решава правни статус библиотеке као резултат дугогодишњег залагања и много уложеног труда.

⁵ Жарко Милошевић, *Основна школа „Вук Караџић“ у Кладову 1835–1995*. (Кладово: Основна школа „Вук Караџић“ Кладово, 1995), 61.

Библиотека сада (средина 2013. године) располаже фондом од преко 40.000 књига. У фонду серијских публикација има око 60 наслова, односно, нешто више од 460 годишта и 1.200 јединица. Зависно од расположивих средстава, библиотека тежи да куповином, као најзначајнијим видом набавке, обезбеди константну набавку актуелних наслова, а да на годишњем нивоу, поред куповине, поклонима појединаца и организација, као и откупом Министарства културе Србије постигне стандардом предвиђени број од 3.500 приновљених књига. Располови фонд библиотеке током године користи 1.500 чланова.

На стручним пословима у библиотеци раде петоро запослених и њихов рад је вишеструко олакшан аутоматизацијом пословања. Од 2006. године библиотека је као пуноправни члан укључена у јединствени систем узајамне каталогизације COBISS.SR. Аутоматизацијом пословања, модернизован је и рад запослених у библиотеци, а уједно је и свим заинтересованим корисницима омогућен приступ библиографским записима целокупне грађе коју поседује библиотека као и преглед грађе свих библиотека чланица COBISS система. Три библиотекара, који имају лиценцу за рад у овом систему су, већ почетком 2008. године, целокупни фонд монографских и серијских публикација обрадили у COBISS-у. Од 2010. године, поред каталогизације, библиотека ради и у сегменту „Позајмица“, тако да је потпуно аутоматизовала свој рад. Као предност рада у COBISS-систему и с обзиром на то да је целокупна грађа библиотеке унета и инвентарисана у бази COBISS, искоришћена је и могућност да метод ревизије фонда, обављене 2011. године, буде помоћу програма у COBISS-у, чиме се добило брже и ефикасније обављање тог сложеног задатка. Наша библиотека је прва јавна библиотека у Србији која је ревизију целокупног фонда (монографске и серијске публикације) обавила помоћу програма у COBISS-у, као што су то пре нас радиле једино библиотеке у Словенији.

У своје редовне програмске активности библиотека убраја креативне радионице, најчешће организоване за најмлађе кориснике, дружења са нашим познатим књижевним ствараоцима и представљање њихових дела, као и промоцију сопствених издања. За све кориснике деčјег одељења формиран је Интернет кутак који им омогућава свакодневно коришћење рачунара и све предности које интернет пружа. Од 2010. године библиотека је проширила своје активности и на околна насеља наше општине иако нема своје стационарне огранке. Тада је, као донација из Француске, за потребе корисника библиотеке који живе ван Кладова, стигао библиобус. Ова покретна библиотека пружа своје услуге, односно издаје библиотечку грађу, школској деци и њиховим наставницима у већим селима близу Кладова.

Иако је од Читаонице из 1873. године до Библиотеке у 2013. години пређен значајан пут, и даље су могућности развоја библиотеке и библиотекарства у Кладову велике. Потребно је

ићи првенствено од просторног повећања библиотеке, затим њеног техничког и технолошког развоја (рецимо, формирање информационе учионице за кориснике библиотеке уз њихово обучавање у разним сегментима), већој сарадњи са локалним медијима и њиховој промоцији библиотечких активности, уз перманентно образовање и едукацију запослених, ка стварању једног динамичног информационог сервиса који ће бити у могућности да испрати све захтеве својих корисника, односно који ће ићи у складу са развојем савременог модерног друштва и пажљиво ослушкивати потребе таквог друштва. Истовремено да се прихвати важност библиотеке и за заједницу и за појединца, односно да библиотека позиционира своје место и буде прихваћена као незаобилазни фактор у општем културном, образовном и информационом развоју локалне заједнице. И притом, као веома важан чинилац за сваког појединца те заједнице, било да се ради о формирању читалачких навика најмлађих, било у одрастању младих и њиховом стицању информационих знања, али и вредновања у свакодневном животу старијих корисника, јер свака библиотека, па тако и ова наша кладовска, треба да представља „сведочанство о вредности коју друштво придаје знању и учењу“⁶.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Глигоријевић, Бранислав. *Кладово и околина између два свејска рајна*. Неготин: Историјски архив у Неготину, 1999.
2. Ђорђевић, Живота. *Тимочка Крајина у XIX веку*. Београд: Историјски институт, 1988.
3. Ковијанић, Гаврило. *Трајом чиниалишћа у Србији*. Београд: Народна књига, Библиотека града Београда, 1986.
4. Милошевић, Жарко. *Основна школа „Вук Караџић“ у Кладову 1835–1995*. Кладово: Основна школа „Вук Караџић“ Кладово, 1995.
5. Поповић, Љубодраг А. „Библиотеке у Тимочкој Крајини пре сто година“. *Развићак*, бр. 6 (1975).
6. Стаматовић, Десанка. *Чиниалишћа у Србији у XIX веку*. Београд: Народна библиотека Србије, 1984.
7. Brofi, Piter. *Biblioteka u dvadeset prvom veku*. Beograd: Clio, 2005.

⁶ Piter Brofi, *Biblioteka u dvadeset prvom veku*. (Beograd: Clio, 2005), 10.

Милица Стевановић

Библионет 2013.

Седми годишњи научно-стручни скуп Заједнице матичних библиотека Србије
Смедерево 6–7. јун

„Библионет“, традиционална годишња научно-стручна манифестација Заједнице матичних библиотека Србије, из године у годину потврђује оправданост замисли својих оснивача – да на једном месту и око једне актуелне теме окупи велики број научних и стручних радника из целе земље, у циљу презентовања и размене најбољих идеја и унапређења делатности у целини. И овогодишњи „Библионет“, седми по реду, одржан од 6. до 7. јуна у смедеревској библиотеци, испунио је најбоља очекивања библиотечке заједнице Србије и показао пуну оправданост постојања овакве манифестације.

Тема овогодишњег „Библионета“ била је „Издавачка делатност библиотека“. Организатори су позвали библиотеке да своју издавачку продукцију представе електронском презентацијом у оквиру радног дела скупа и/или да пошаљу по један примерак својих издања из 2012. године и по један примерак одабраних издања из претходног периода ради излагања на заједничкој изложби. Колико је ова тема била инспиративна показује податак да су се за учешће на скупу пријавиле чак 44 библиотеке са територије читаве земље.

Свечаност отварања „Библионета“ уприличена је у просторијама позајмног одељења смедеревске библиотеке, уз поздравне речи представника локалне самоуправе, Дејана Ристића, в. д. управника Народне библиотеке Србије и Драгана Мрдаковића, директора библиотеке домаћина. Након пригодног културно-уметничког програма, управник Библиотеке Матице српске Мирко Вуксановић отворио је изложбу „Издавачка делатност библиотека Србије“.

Почетак радног дела скупа обележило је упечатљиво обраћање госта „Библионета“ Чедомира Вишњића, председника Српског културног друштва „Просвјета“ из Загреба. Прва излагања у наставку радне сесије, која су поднели библиотекари Матичног одељења Народне библиотеке Србије Владимир Шекуларац и Бојана Вукотић, омогућили су општи увид и детаљан преглед активности наших библиотека на пољу издаваштва монографских и серијских публикација. У наредна два дана смењивали су се говорници из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, Библиотеке града Београда, Библиотеке Матице српске, Градске библио-

теке у Новом Саду, као и библиотека из Бора, Врњачке Бање, Вршца, Деспотовца, Димитровграда, Инђије, Јагодине, Кикинде, Књажевца, Крагујевца, Краљева, Крушевца, Лознице, Неготина, Ниша, Обреновца, Панчева, Приштине, Сомбора, Чачка, Смедерева и Шапца. Временски оквир од десет минута, који су презентери имали на располагању, за велике библиотеке са богатом издавачком делатношћу свакако недовољан, показао се као подстицајна вежба у техници сажимања и инвентивних решења. Тако су поред класичних презентација и занимљивих пропратних излагања виђена и мала играно-документарна филмска и дијалогско-драмска остварења. Информативне и занимљиве по себи, појединачне презентације су у коначном збиру дале општу слику импозантних размера једне плодне делатности која се одвија у оквиру наших библиотека. А оно што карактерише ту делатност, која се најчешће дефинише као споредна, спорадична или успутна, јесте да општи недостатак материјалних средстава свугде надомешта ентузијазам библиотекара и висока свест о важности препознавања и очувања културних вредности. Неретко, читав посао око издавања публикација, од проналажења грађе, стручног и лекторског прегледа до техничке припреме за штампу, одвија се управо под кровом библиотека. Израдом библиографија, зборника, фототипских издања и сличних публикација са завичајном тематиком, тзв. некомерцијалних издања, за које други, тржишно оријентисани издавачи нису заинтересовани, показује да су наше библиотеке не само чувари и промотери, него и произвођачи вредних културних и научних садржаја.

По типу презентоване грађе доминирале су, очекивано, штампане монографске и серијске публикације, али су се могли видети и различити облици некњижне грађе и електронско издања. Поред разноврсности облика, презентоване публикације одликовало је и садржинско богатство које је обухватало различите облике монографија, књижевна остварења домаћих и страних аутора, библиографије, разнолику завичајну грађу и капитална остварења од националног значаја, те бројну стручну литературу из библиотекарства, хуманистичких наука и других области.

Многе презентоване публикације биле су део поменуте изложбе о издаваштву библиотека Србије, која је бројала укупно чак 652 експоната. Ваља рећи да су њеном богатству допринела и одабрана издања библиотека које нису учествовале у радном делу скупа са електронским презентацијама. Публикације библиотека које су на овај начин дале свој допринос овогодишњем „Библионету“ долазиле су из Ваљева, Велике Планае, Житишта, Зајечара, Зрењанина, Ковачице, Косовске Митровице, Лајковца, Новог Пазара, Пирота, Пожаревца, Пожеге, Руме, Смедеревске Паланке, Сремске Митровице, Суботице, Трстеника и Ужица. Као сериозан продукт ове обимне изложбе настао је истоимени штампани каталог у издању Зајед-

нице и Народне библиотеке Смедерево. Каталог има сву потребну стручну апаратуру и поред предговора садржи и кратак опис библиотека учесница, библиографски опис јединица према врсти грађе (монографске, серијске, електронске публикације и некњижна грађа), регистре и илустрације. Према идеји организатора, по завршетку скупа заинтересованим библиотекама је остављена могућност да преузму изложбу и поставе је у својој средини, да би се на крају циклуса изложби сав материјал вратио организатору и остао у трајном власништву смедеревске библиотеке.

На крају последње радне сесије, учесницима „Библионета“ представљен је и портал „Велики рат“. О овој дигиталној библиотеци, насталој као део пројекта „Еуропеана колекције 1914–1918“, с циљем да из фондова 9 националних библиотека дигитализује и учини јавно доступним преко 400.000 публикација насталих током Првог светског рата, говорио је Немања Калезић, начелник Одељења обавезног примерка Народне библиотеке Србије и руководилац истоименог пројекта.

Најсвечанији моменат скупа представљало је додељивање престижне награде „Ђура Даничић“ истакнутим стручњацима у области библиотечко-информационе делатности. Према једногласној одлуци жирија који су чинили Миро Вуксановић, др Александар Јерков и Светлана Јанчић, награду су ове године добила два од четири предложена кандидата: Мирко Демић, књижевник и директор Народне библиотеке „Вук Караџић“ у Крагујевцу и Јасмина Нинков, директорка Библиотеке града Београда и председница Библиотекарског друштва Србије.

Осим радног дела, „Библионет“ је имао и културни програм у оквиру кога су учесници скупа могли да упознају знаменитости града домаћина. Организовани обилазак Музеја, Смедеревске тврђаве – градске утврде Ђурађа Бранковића и Виле Обреновић, уз стручно вођење, омогућили су библиотекарима узбудљиво путовање кроз богату и динамичну прошлост града и заокружили слику о успешној организацији читавог догађаја.

Огњен Ковачевић

Дигитална библиотека „Велики рат“

Народна библиотека Србије је крајем прошле године покренула развој портала „Велики рат“¹. Израда овог портала представља покушај Народне библиотеке Србије да дигитализује сву расположиву грађу везану за Први светски рат и преко овог портала је учини јавно доступном. Наш циљ је да, у годинама обележавања годишњице Великог рата, на једном тематском порталу корисницима буде омогућено несметано коришћење свих доступних извора везаних за овај период.

Овај амбициозни подухват не би био могућ без подршке коју је Народна библиотека Србије добила сарадњом у оквиру пројекта „Europeana collections 1914–1918“, у коме учествујемо као партнери од маја 2011. године. Поменути пројекат² има за циљ да из фондова девет националних библиотека дигитализује и учини јавно доступним преко 400.000 публикација насталих током Првог светског рата. Овај и сродни пројекти као што су „Europeana 1914–1918“³, у коме грађани доприносе материјалом из својих приватних збирки, као и „European Film Gateway 1914“⁴, где се налазе доступни дигитализовани видео материјали из периода Првог светског рата, преко портала „Europeana“ биће доступни свима.

Приликом рада на овом међународном пројекту дошли смо на идеју о стварању сопствене дигиталне библиотеке у оквиру које би се налазила грађа везана за српски народ у Великом рату. За остваривање ове идеје, Народна библиотека Србије наишла је на разумевање и остварила одличну сарадњу и са установама у Републици Србији и Републици Српској без чије помоћи би развој тематског портала и дигиталне библиотеке био доста успорен, а крајњи резултат непотпун.

Главни део и основу овог портала представља дигитална библиотека у којој је предвиђено да се нађе грађа настала у периоду Првог светског рата. У оквиру дигиталне библиотеке наћи ће се и грађа важна за проучавање овог периода, а објављена је непосредно после рата. Због лакшег сналажења и прегледнијег приказивања података, доступни извори разврстани су по колекцијама. Колекције су подељене према врсти грађе, односно на: књиге, периодичку, рукописну грађу, плакате, слике, картографску грађу, као и колекцију „Разно“. Свака од колекција дигиталне библиотеке „Велики рат“ садржи и потколекције како би корисницима био додатно олакшан рад.

¹ www.velikirat.nb.rs

² <http://www.europeana-collections-1914-1918.eu>

³ <http://www.europeana1914-1918.eu>

⁴ <http://project.efg1914.eu>

Предност дигиталне библиотеке „Велики рат“ је да доступне јединице грађе прате описи који дају основне информације о извору, а који су преузети из локалне базе података Народне библиотеке Србије, чиме је избегнута опасност од нетачних и непроверених информација. Са друге стране, сваки објекат који је на основу сарадње са другим институцијама постао доступан преко ове дигиталне библиотеке, описан је у складу са важећим стандардима уз видно истицање поседника грађе.

Корисници у оквиру ове дигиталне библиотеке имају могућност претраживања по најразличитијим параметрима. Поред основне претраге по кључној речи, омогућено је и напредно претраживање по свим параметрима који улазе у опис једног дигитализованог објекта. Захваљујући оваквим могућностима претраге, корисници могу груписати грађу по најразличитијим основама.

Корисницима портала „Велики рат“ преко виртуелних изложби пружа се могућност упознавања са догађајима, темама или личностима које су на свој начин обележиле овај период. Актуелна виртуелна изложба посвећена је Милошу Црњанском у рату.

Један од основних циљева сваке библиотеке јесте едукација корисника. У ту сврху, у делу за учење, пружена је могућност наставницима и ученицима да, у складу са својим потребама и интересовањима, користе дигиталну библиотеку „Велики рат“. С обзиром на то да је рад са историјским изорима од пресудне важности за разумевање прошлости, наставници имају прилику да на једном месту пронађу и као наставно средство користе материјале везане за Први светски рат. Поред очигледне могућности примене у настави историје, материјали доступни на порталу могу се користити и у настави Српског језика и књижевности, верске наставе, ликовног и других предмета, као и у проучавању развоја школског система Србије. Ученици и студенти ће, у складу са својим интересовањима, имати на располагању различите садржаје који ће им помоћи у правилном разумевању овог периода.

Поред сарадње са најзначајнијим институцијама из Републике Србије и Републике Српске, као и партнерским установама из иностранства преко пројекта „Europeana Collections 1914–1918“, подједнако је значајна сарадња са локалним архивима и библиотекама. Народна библиотека Србије је из тог разлога омогућила услуге дигитализације грађе везане за овај период, која би се могла наћи у оквиру ове дигиталне библиотеке. Сматрамо да је постојање овакве библиотеке заједнички циљ те упућујемо позив заинтересованима да допринесу својом грађом, учине је јавно доступном и на тај начин је заштите за будуће генерације.

Љубиша Николић

Свет плаката

Библионет, Смедерево 6–7. јун 2013.

Улога плаката није само да обавести о неком догађају, већ и да убеди, да подстакне, да изазове пажњу, да апелује, образује, заведе...

Пренети кратку и јасну поруку посматрачу је суштина плаката. Да би циљ био остварен, морате се усредсредити на уверљивост. Специфичност библиотечног плаката је та да се он обраћа одређеној циљној групи коју жели да привуче и доведе на културно дешавање. Степенем провокације коју ће створити код посматрача плакат ће покушати да се наметне. Он треба да му скрене пажњу, али и да га убеди да буде посетилац програма који се најављује. Чуло на које се највише ослањамо је чуло вида. Оно је програмирано да уочи разлике између ствари које видимо, тражи контраст и све то прослеђује мозгу који склапа значење. Уз лични осећај за лепоту вреднујемо те разлике и одлучујемо о следећем кораку у односу на поруку плаката.

У традиционалном схватању постоје четири могућа циља дизајна: да препозна, да обавести, да забави или да убеди. Појављује се и пети – да направи разлику. Задатак плаката је утолико тежи јер све то ради у једном даху. Не сме доћи до вишка информација јер ће бити одбачен као претрпан, досадан и незанимљив. Правописне грешке су неопростиве па на то треба обратити посебну пажњу.

Аутор плакат доживљава као велику слагалицу, коју започиње и завршава у својој глави. Најчешће има безброј идеја али је за коначно решење, скоро увек, кључна баш она прва. Белина празног папира на почетку уплаши, изазове и он пожели да се што пре са њом ухвати у коштац. Током рада се труди да управља својим идејама на плакату, да би пренео једноставну поруку посматрачу. Организација елемената на плакату мора бити урађена на логичан, али атрактиван и модеран начин, како би се посматрач водио од почетка до краја замишљене структуре ликовног дела. У трагању за решењем дизајнер се по потреби прилагођава већ унапред дефинисаним и задатим формама и на плакату ствара своју композицију. Не користи се фонотип који није лако читљив, а уз то се пажљиво бира тип слова који одговара теми плаката. Често, током рада дизајнер разговара са колегама и тражи мишљење о решењу. То је драгоценост

за аутора који је скоро увек пристрасан и не види своје грешке или се плаши да их исправи. Дешава се да има и неколико добрих решења па мора да се одлучи за оно најприхватљивије публици.

По изради идејног решења електронску форму плаката можемо користити за сајт, електронску пошту или друштвене мреже. Штмпани плакат се поставља по граду на одређеним местима која су фреквентна и која посећује већи број људи – наша потенцијална публика. Наравно да треба водити рачуна да плакати буду постављени у висини очију пролазника, ради лакшег читања и уочавања.

Одељење маркетинга Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу већ дуго низ година најозбиљније прилази овом послу, трудећи се да ништа не препусти случају и своје књижевне и уметничке сусрете учини посећеним бројном публиком, која се радо одазива. Сусрете организујемо и у сарадњи са другим установама културе у граду. Акције приређујемо по потреби и ван Библиотеке, те гостујемо и у институцијама од посебног значаја за друштво, као што су Клинички центар Ниш, Геронтолошки центар у Нишу или Васпитно-поправна установа Ниш... Захваљујући промишљеним активностима повећали смо број посетилаца манифестацијама организованим од стране Библиотеке, али и увећали број чланова, како млађих тако и старијих. Ово је постигнуто не само промишљеним активностима већ и занимљивим плакатима. Цео процес, од намере до дистрибуције плаката, треба спровести пажљиво и стручно да промотивни материјал-плакат не постане још један начин узалудног трошења средстава и труда.

Ово су моји савети упућени људима који се баве дизајном плаката у својим библиотекама, којих не морају да се придржавају, јер ће вероватно сами пронаћи најбољу и најприхватљивију формулу. Нема готовог шаблона, све је у домену уметничке инспирације. Креативност захтева неку врсту неприродног чина. Да бисмо били оригинални морамо одбацити удобност коју пружају навика, разум и одобравање средине, те поћи супротним смером и размишљати на нов, свеж начин.

Плакат, као врста некњижне грађе, обрађује се и чува у Одељењу завичајних фондова и представља траг у времену; Иво Андрић каже: „Кад људско памћење и говор са смрћу престану, остају у архиву документи, који место човека памте и говоре. Што иде од уста до уста лако се заборави па и искриви, а што остаје записано у документима то се не заборавља и не искривљује“.

Моја презентација, коју сам остварио у сарадњи са колегиницом библиотекарком Снежаном Радовић на Стручно-научном скупу „Библионет 2013“ Заједнице матичних библиотека

Србије, јесте начин да укажем на, чини ми се када резимирам утиске, запостављен део издаваштва библиотека. Ако погледамо унапред, треба размишљати и о томе да сам плакат, због амбициозности или ликовне атрактивности, може бити занимљив производ у продајној понуди библиотека.

Развој плаката, као медијума широког деловања, тесно је повезан са настанком различитих поступака штампарске технике. Тако су први плакати са сликама, слично лецима и моноטיפијама, настали при крају петнаестог века када су на располагању били дрворез и штампање књига као расположиве технике умножавања. До деветнаестог века преовлађивао је писани плакат који се једино типографским средствима (као што су писана слова, подвлачење, размакнута, подебљана слова и слично) обраћао публици. Крајем осамнаестог века, проналаском литографије, створен је поступак којим су слике могле једноставно да се интегришу, тако да се све више ширио плакат са сликом. Један од првих историчара српског штампарства Александар Арнаутовић, истиче да је недуго по штампању прве књиге у београдској штампарији 1831. године, штампан и први српски плакат. Пракса да уметници и примењени графичари обликују плакат започела је шездесетих година деветнаестог века, када је у Паризу Жил Шере почео да користи литографију у обликовању плаката. Нарочито се сликар и графичар Анри де Тулуз Лотрек истицао креацијама које је стварао за кабаретске тачке у „Мулен ружу“, као и за појединачне извођаче и играчице. При крају деветнаестог века и Енглеска је постала још један центар стварања плаката. Посебно је у епохи југендстила уметнички плакат у целој Европи доживљавао велики процват. У Немачкој је још пре Првог светског рата Луцијан Бернхард створио такозвани „предметни плакат“, који је рекламирани предмет изоловао и показивао га у тесној вези са именом фирме. У двадесетом веку различити стилови и струјања одразили су се и на обликовање плаката. После Другог светског рата литографију као технику штампања у великој мери је заменио поступак офсет-штампе, чиме су се отвориле могућности за већи спектар боја, финије нијансирање и велики тираж. Повремено се плакати израђују и у техници сито-штампе.

Данас плакат најчешће шокира, провоцира и тежи да изазове пажњу, позитивну или негативну. Ретко срећемо плакат као уметничко дело. Упркос новим технолошким изазовима, таква врста папирнате рекламе наставиће свој живот и у следећим деценијама, захваљујући повећаној маркетиншкој понуди и тражњи.

Жаклина Николић

11. округли сто о покретним библиотекама и 5. Фестивал хрватских библиобуса „Ми имамо свој библиобус! А ви?“

Библиотека „Центар за културу“ Кладово од 2010. године проширила је своје библиотечке услуге активностима библиобуса који обилази сада већ десет удаљених села општине. Мобилна библиотека је донација дугогодишњих партнера из Француске са којима се одржава и развија успешан интеркултурни дијалог.

Запослени су се одмах суочили са новим, непознатим и сложеним приступом организацији рада мобилне библиотеке. Обратили смо се за савет колегама из Матичне библиотеке „Вук Караџић“ у Пријепољу, који веома успешно организују рад свог библиобуса од 2003. године. Поред њихових корисних савета, желели смо да сазнамо како функционишу покретне библиотеке у нашем окружењу. Претражујући интернет презентације са одреденицом „библиобус“, дошли смо до информација да је веома активна библиобусна служба у Републици Хрватској и да се посебно издаваја рад библиотеке у Копривници. Упутили смо им мејл са молбом да разменимо информације и већ истог дана љубазно се јавила Љиљана Вугринец, председница Комисије за покретне библиотеке Хрватскога књижничарског друштва.

Уследила је интензивна преписка са многобројним корисним идејама и саветима и ново лепо пријатељство са колегиницом из Копривнице, а убрзо и позив за учешће на међународном стручном скупу – 11. округлом столу о покретним библиотекама у Републици Хрватској и 5. Фестивалу хрватских библиобуса под називом „Ми имамо библиобус! А Ви?“

Скуп је организован 19. априла 2013. године. Организатор скупа је књижница (библиотека) и читаоница „Фран Галовић“ у Копривници, а суорганизатори су Комисија за покретне и Комисија за народне књижнице Хрватског књижничарског друштва, уз покровитељство града Копривнице и Копривничко-крижевачке жупаније, уз помоћ Министарства културе Републике Хрватске.

Учествовало је 83 библиотекара и гостију из свих крајева Хрватске, као и представници из Португала, Мађарске, Словеније, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Србије.

Програм је започео атрактивним Фестивалом библиобуса, на Зринском тргу у центру Копривнице, испред библиотеке. Десет хрватских библиобуса допутовало је из Бјеловара, Чаковца, Карловца, Осијека, Ријеке, Винковаца, Задра и Загреба, као и два библиобуса домаћина – из Копривнице и Крижеваца.

Током трајања фестивала, библиобуси су били отворени за јавност, а ову јединствену прилику да их све на једном месту разгледају искористило је више стотина посетилаца. Највише је било деце из копривничких вртића и ученика основних школа који су у посету библиобусима дошли организовано са својим учитељима и васпитачима, и са великим занимањем разгледали све што библиобуси садрже и слушали чему они служе, где све путују и какве доживљаје и кориснике имају на свом путу.

Фестивал библиобуса био је прилика и за културно-туристичку промоцију Копривнице. На посебно украшеним штандовима посетиоци су могли да виде традиционална јела од коприва по којима је Копривница позната, производе од меда, лицитарске сувенире, као и изложбе олд тајмера, старих бицикала, ренесансних костима; читав спектакл додатно су улепшали тамбурашки и фолклорни ансамбли.

Као посебна медијска атракција, са посебно постављеног висећег крана, тачно у 11.30 сати обављено је и „Миленијско фотографирање библиобуса и гостију фестивала“, где су се на заједничкој фотографији са свим библиобусима окупили учесници, организатори, представници покровитеља скупа, посетиоци фестивала и грађани. Стручни део скупа кренуо је тачно у подне у прелепом простору библиотеке. У име домаћина скуп је поздравила и зажелела добродошлицу директорка библиотеке мр сц. Дијана Саболовић Крајина.

Циљ округлог стола је размена искустава и унапређење рада покретних библиотека – библиобуса, кроз упознавање различитих примера добре праксе и постављење темеља за будућа партнерстава.

Представљено је једанаест домаћих и страних излагања, кроз које су се учесници скупа упознали са стањем развоја покретних библиотека у Хрватској, али и у суседним земљама, као и са актуелним трендовима у Европи са могућностима коришћења европских фондова у развоју ове делатности. Кроз врло занимљиве презентације сазнали смо низ нових информација о раду и специфичностима покретних библиотека у Португалу, Словенији, Финској, Србији и Француској, као и о томе каква је перспектива њиховог развоја.

Из многобројних занимљивих презентација, издвојила бих врло запажено излагање госта из Португала (Нуно Марсал, Проенца-а-Нова). Изнео је своје искуство о покретним библиотекама у многим земљама Европе и света, као врло развијен облик библиотеке, тако да би-

блиобус, библиокомби и библиоброд, а у неким деловима света камиле и магарци, па и словени, често делују као „продужене руке“ класичних, стационираних јавних библиотека. Свуда је циљ исти, да се што већем броју становника омогући остваривање једног од темељних људских права на доступност књига и информационе технологије, потребних за информисање, учење и коришћење културних садржаја.

Председница словеначке Секције за путујуће библиотеке, Тјаша Мрголе Јукич, допутовала је са „путујућим“ библиотекарима из Марибора и Птуја. Говорила је о раду блиобуса који су у Словенији активни од 1974. године, али и о занимљивој статистици о блиобусима у окружењу. Наиме, у Словенији функционишу 12 блиобуса, у Хрватској 12, у Финској 150, у Немачкој 110, у Мађарској 10, у Србији – 3 блиобуса. Резултати рада су свуда исти – одлични. У источном делу Европе најдражи корисници су деца, а највернији пензионери. У западном делу, сви су подједнако заступљени.

Колеге из Мађарске представиле су дугогодишње активности блиобуса из Печуја. У свом излагању истакли су да је њихова покретна библиотека развила јаку и разноврсну мрежу услуга, тако да њихови блиобуси до најудаљенијих насеља преносе и поштанске поштиљке.

Презентација из Србије, чији је аутор потписник овог текста, названа је „Пракса блиобуса из Француске и Србије“. Представљено је искуство организације блиобусне мреже у Француској која броји око 270 блиобуса и представља најзаступљенију мобилност библиотечких услуга у Европи. Дугогодишња пракса – међу првима у Европи, одлична организациона шема, електронско наручивање књига, богати библиотечки фондови, савремено опремљена возила која полако прелазе из блиобуса у медијатеке, годишња чланарина која износи само један евро и велика мрежа волонтера (око 6.000), који издају књиге на терену и труде се са великим ентузијазмом да буду врсни библиотекари. Искуство о активностима блиобуса у Кладову је скромно за три године рада, али изузетно успешно и даје потпуно нову димензију у активностима библиотеке.

Колеге из Хрватске су истакле да овакве скупове на тему покретних библиотека редовно организују од 1999. године, са основним циљем стручног усавршавања блиобусних „посада“ – библиотекара и возача – у покретним библиотекама, али и ради популарисирања овог облика библиотека као јединог који може испунити потребе становника који живе у малим и разудљивим насељима, удаљеним од општинских центара у којима се налазе стациониране библиотеке. Њихов циљ је да увећају број покретних библиотека. Искуство им говори да је посебност покретних библиотека то што са истом опремом, књижном фондом и особљем могу пружати библиотечке услуге на више локација. Стога се покретне библиотеке сматрају за најекономичније.

мичнији, а често и једини могући начин осигуравања библиотечких услуга за становништво слабо насељених подручја, малих, прометно изолованих насеља и слично.

Једанаести округли сто о покретним библиотекама и пропратни фестивал библиобуса у Копривници завршени су закључком да је неопходно побољшати перцепцију и информисаност стручне и свеукупне јавности, посебно финансијера, о стању, могућностима и потребама за покретним књижницама, не само у Хрватској, већ и у другим државама, те подстакнути одговорне на свим нивоима друштва да подрже успостављање нових и развој постојећих служби покретних библиотека, као неизоставног дела сваке библиотечке мреже.

Међународни стручни скуп библиотекара је завршен поруком: *Ми имамо свој библиобус! А ви?*

Драге колеге и колегинице из библиотеке „Фран Галовић“ у Копривници били су изузетни домаћини и исказали су спремност и јаку вољу да учествују на скуповима библиотекара у окружењу. Ово је позив и за њих и за све нас да удружимо знања и струку.

Корисни линкови:
www.knjiznica-koprivnica.hr
www.hkdrustvo.hr

Виолета Ђорђевић

Конференција „Визуелна уметност–едукација– култура: од практичног рада до културне политике“

Конференцију „Визуелна уметност-едукација-култура: од практичног рада до културне политике“ која је одржана у Културном центру Београда, 24. и 25. октобра 2012. године, организовали су: Култур Контакт Аустрија, Артедукација и Културни центар Београда, а уз подршку Амбасаде Шведске у Београду, Амбасаде Републике Словеније у Београду, Аустријског културног форума у Београду и Београдске општине Савски венац.

Конференцију је отворила Весна Дамјановић, помоћник директора Београдског културног центра и том приликом је истакла велики значај овог скупа јер стимулише сарадњу сектора уметности, образовања и културе и самим тим даје допринос настојањима да садржаји културе буду у значајнијој мери саставни део живота деце и младих. Потом је Ана Недељковић, визуелна уметница и модератор конференције поздравила присутне и изразила наду да ће скуп омогућити плодотворну размену идеја, те да ће акценат скупа бити на раду са децом и младима.

Прво предавање одржала је Ева Колм, пројект менаџер запослена у Култур Контакт Аустрија.¹ Она је представила рад институције Култур Контакт Аустрија (ККА) и истакла да је то центар за унапређење образовања, културе и уметности, географски фокусиран на источну и југоисточну Европу. Главни финансијер овог центра је Савезно министарство за образовање, уметност и културу Аустрије (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur). Основне области рада ове организације су културна сарадња, образовна сарадња као и академска културна размена и спонзорства у области уметничке и културне едукације. Може се рећи да је ова институција својеврсни посредник између Аустрије и источне и југоисточне Европе, који подржава мултилатерарну сарадњу и културну и образовну размену између уметника, културних радника и образовних стручњака у региону. У сарадњи са Аустријским културним институцијама ККА организује изложбе, концерте, филмске и друге културне фестивале, док захваљујући сарадњи са бројним партнерима из пословног сектора, организује бројна такмичења у области културе и доделе награда. Такође, Култур Контакт Аустрија значајне напоре

¹ <http://www.kulturkontakt.or.at>

улаже на пољу образовања, повезујући школе у Аустрији са уметницима, радницима у култури и институцијама уметности и културе, а овај рад базира се на основном принципу да деца и млади треба да се охрабре да активно учествују у уметничким и културним процесима. У ову сврху организују се бројни програми и активности који уметност имплементирају у васпитно-образовни процес у школама и на тај начин побољшавају комуникацију између културних институција и младих. Такође, Ева Колм је представила две публикације *Асијектски културне едукације у југоисточној Европи* и *Уметници у креативној едукацији – практични водич за уметнике*. Прва публикација представља зборник чланака уметника и кустоса из Босне и Херцеговине, Хрватске, Србије, Румуније који раде у области савремене лепе и сценске уметности. Централне теме публикације су сарадња са образовним системом и прихватање савремене уметности од стране друштва. Публикација *Уметници у креативној едукацији – практични водич за уметнике* представља сажето искуство 25 уметника из девет европских земаља, који су учествовали у пројекту „Artist in Creative Education“ (AiCE) реализованом од септембра 2010. године до октобра 2011. године, а чији је фокус био на коришћењу уметничке и културне активности за „откључавање“ креативности код деце и младих у школама. Приручник у електронској верзији може се преузети у целости.²

Следеће предавање одржале су Наташа Буцик и Нада Пожар Матијашчић, запослене у Министарству образовања, науке, културе и спорта Словеније и координаторке манифестације „Културни базар“, коју су нам овом приликом детаљније представиле. Оне су на самом почетку истакле да је од 2006. године едукација у култури и уметности постала значајна тема у свету. Та година представља прекретницу и за Словенију, и од тада се културна и уметничка едукација систематски развија, у складу са сугестијама изнетим у „Унеско мапи за едукацију уметношћу“. Најважнији циљ је успостављање стабилног партнерства међу културним и образовним институцијама од националног до локалних нивоа, како би садржаји културе постали присутни у животима деце и младих и самим тим се повећала њихова свест о значају културе. Неколико потеза државе учинило је да се нађе системско решење за укључивање културе у целокупну васпитно-образовну делатност у Словенији. Најпре су Министарство културе и Министарство образовања и спорта у стратешком државном документу „Национални програм за културу 2008–2011“, одредили уметничку и културну едукацију као дугорочни циљ културне политике. Током 2009. године група стручњака из различитих области образовања и културе припремила је публикацију *Национална уједињива за уметничку и културну едукацију у областима образовања*, у оквиру кога су циљеви и принципи културне и уметничке едукације први пут дефинисани. Потом је уследила публикација *Културна и уметничка едукација: ири-*

² <http://www.artistsin-creativeeducation.com>

³ Материјал добијен на предавању.

ручник са примерима доброг рада у обданишћима, основним, средњим и вишим школама у 2011. години. Овај приручник представља основне почетне тачке за реализацију уметничке и културне едукације, живописно је илустрован примерима доброг рада и могућностима за његову имплементацију.³ Истраживање је показало да професионалци у образовним институцијама немају довољно познавање садржаја које културне институције могу да понуде, тако да се од 2009. године организује догађај на националном нивоу, „Културни базар“, који омогућава установама културе да, у сајамској атмосфери, представе своје активности запосленима у образовању. Организатори ове једнодневне манифестације су Министарство културе, Министарство просвете, Завод за школство, Министарство животне средине и просторног планирања, а одвија се у Цанкаревом дому у Љубљани.

2013. године, „Културни базар“ је одржан 12. марта. Такође, манифестацију прати издавање „Каталога Културног базара“, који је својеврстан водич кроз установе културе и садржи све битне информације везане за саме институције, њихову понуду и активности. Каталог је првенствено усмерен на професионалце, односно на пружање помоћи образовним институцијама у планирању културних активности и културних програма, али је користан водич и за родитеље, баке, деке, и одлична алатка за све који се труде да на квалитетан и креативан начин проведу своје слободно време. Каталог је доступан и у електронској форми и омогућава директан приступ веб-страницама појединих културних установа, а кликом на имејл адресу одређене културне установе омогућен је директан контакт са људима који су одговорни за културне и образовне активности у овим објектима. Све информације о манифестацији „Културни базар“ доступне су на адреси www.kulturnibazar.si.

У овом, више него занимљивом предавању, представљен је још један пројекат који на систематски начин анимира децу и младе у Словенији да расту уз културу. Овог пута реч је о књизи, а пројекат под називом „Растем с књигом“ је националног нивоа и у његову реализацију укључени су Јавна агенција за књигу, Министарство културе, Министарство просвете и спорта Републике Словеније, Национални просветни институт Словеније, Удружење јавних библиотека, Удружење школских библиотекара, Удружење словеначких књижевника, а спроводи се у сарадњи са јавним библиотекама, словеначким основним и средњим школама и установама за образовање деце и омладине са посебним потребама. Пројекат је започет школске 2006/2007. године и везан је за школску, а не календарску годину, а главни циљ је мотивисати децу и младе да читају словеначке (домаће) ауторе и подстицати их да више посећују библиотеке. Прве припреме за пројекат почињу у пролећним месецима, када стручна комисија бира, међу књигама присти-

глих на основу претходно расписаног тендера отвореног за све издаваче који испуњавају услове конкурса, најбоље дело словеначког аутора погодно за ученике седмог разреда основне школе и најбоље дело словеначког аутора погодно за ученике првог разреда средње школе. За школску 2012/2013. годину изабрана је књига *Злајни зуб* Тадеја Голоба и књига *Цвеће* списатељице Цветке Бевц. Након избора књиге, радна група припрема детаљне информације за школе и библиотекаре о имплементацији пројекта. Званични почетак пројекта је 8. септембар, Међународни дан писмености, када се изабрана књига доставља свим јавним библиотекама у Словенији. Након тога, у складу са територијалним принципом, организују се посете библиотекама свих ученика седмог разреда основне школе и првог разреда средње школе. Посета библиотеци обухвата предавање о библиотечко-информационим вештинама, предавање о савременој књижевности и представљање изабраног аутора и књиге. Овим пројектом, осим што се ученици мотивишу да више читају и посећују библиотеке, промовишу се квалитетна књижевна дела, домаћи аутори и мотивишу се издавачи да објављују дела домаћих писаца. Више детаља о самом пројекту може се пронаћи на веб страници www.jakrs.si.

У име Министарства културе, информисања и информационог друштва Републике Србије, предавање је одржао Димитрије Тадић, саветник и координатор за савремену визуелну уметност и мултимедије. Он је истакао да култура мора бити посматрана као међуресорна област и да је нужна блиска сарадња на релацији уметност–образовање–култура, те да културу треба сагледавати кроз њене развојне потенцијале. Потом је нагласио да Министарство културе и информисања РС финансира велики број савремено конципираних пројеката, од партнерских пројеката и годишњих програма галерија и културних организација, до појединачних иницијатива културних професионалаца, неформалних група и културних организација. У циљу интерсекторске сарадње Министарство не само да финансира пројекте јавног, цивилног и приватног сектора, већ оно инсистира на квалитетној реализацији копродукционих пројеката сва три сектора. У даљем излагању изнео је проблеме уочене из угла Министарства, међу којима су најважнији незавршена Стратегија културног развоја, умањен буџет услед економске кризе, веома мали број апликација које се тичу креативних индустрија, неразумевање савремених процеса у култури од стране локалних самоуправа, али и од стране самих културних професионалаца. Говорећи о инструментима подршке Министарства културе, информисања и информационог друштва, споменуто је неколико истраживања и публикација, а пажњу присутних изазвала је публикација *Цивилни сектор и Министарство културе: нове перспективе у области визуелних уметности* аутора Димитрија Тадића, у којој се може наћи анализа најуспешнијих пројеката цивилног сектора који су подржани од стране министарства у периоду од 2003–2011. године у области визуелних умет-

ности. У публикацији су представљени пројекти покренути на иницијативу цивилног сектора из свих крајева Србије, а осим што представља богату и креативну понуду цивилног сектора те је идејно подстицајна, публикација је користан водич јер се у њој могу наћи тачно описани начини подршке и финансирања пројеката као и начин конкурисања за доделу средстава.

На Конференцији је говорила и Камила Карлберг, руководилац одсека за образовање музеја Moderna Musset у Стокхолму. Moderna Museet је Национални музеј за модерну и савремену уметност у Шведској, отворен 1958. године. Овај музеј има и своје истурено одељење у Малмеу, у јужној Шведској, отворено 2009. године (<http://www.modernamuseet.se>). Музеј поседује једну од најзначајнијих светских колекција двадесетог и двадесет првог века, међу којима су дела Пикаса, Салвадора Далија, Анрија Матиса, као и чувени модел Талинове куле. Од самог оснивања, учење и образовање имају важну улогу у музеју. Бивши директор, господин Понтус Илген, који је водио установу од 1960. до 1973. године, увидео је јасну паралелу између уметничких експеримената и прављења изложбе у галеријама музеја, и дечје игре и експеримената са бојом и формом у дечјој радионици. Moderna Museet је један од најранијих примера музеја са радионицама посвећеним деци. Модел антиауторитативне уметничке едукације развио је кустос и едукатор у области уметности Карло Декерт.⁴ Данас, одељење за учење и програме задужено је за децу, али и све остале категорије публице, јер у свом раду следе идеју да нико није премлад, а ни престар да цени уметност и да буде стимулисан да открије шта све уметност може да буде. Програмска шема музеја је богата, разноврсна и континуирано подложна даљем гравању. Музеј делује као модерна арена за активности које ангажују јавност кроз догађаје и програме који су постали познати по својој раизграном и експерименталном духу. Организују се изложбе, предавања, пројекције филмова, вођене туре, музички догађаји, фестивали, чајанке и бројни други догађаји. Међу многим занимљивим дешавањима који се организују ради разоткривања уметности и њеног коришћења у сврху едукације свих категорија становништва, интересовање присутних је изазвала изложба „Planet art“, намењена деци до 19 година, у којој је најважније било изразити себе кроз боје без обзира на уметничке склоности. Дечји цртежи, слике, фотографије, анимације, спотови, уметнички објекти и друге инсталације били су изложени на 280 метара квадратних галеријског простора од марта до јуна 2012. године, а на основу њих могло се видети шта деца и млади воле, како размишљају, шта их одушевљава, шта им је забавно или лепо. Изложба фотографија која је такође привукла и укључила широк круг људи је „Сви смо фотографи“. Позив је упућен свима, без обзира на узраст, да шаљу фотографије са сценама из свакодневног живота, а од добијених фотографија направљена је изложба. Занимљива је пракса, која је у предавању представљена, да се у циљу боље сарадње са школама и повезивања

⁴ Материјал добијен на Конференцији.

програма музеја са школским, организују вечере са наставницима, и у релаксирајућој атмосфери се разговара о потребама наставника и ученика. Ови сусрети се организују ради обостраног успешног планирања, музеји тако благовремено осмисле програме и у правом тренутку их понуде школама, те посете установама културе улазе у школски курикулум.

Нада Берош, запослена у Педагошком одјелу Музеја савремене уметности у Загребу, привукла је пажњу присутних веома динамичним и интересантним предавањем о трансформацији музеја из елитног гета у социјално осетљиву установу односно у место отвореног дијалога са јавношћу. Музеј савремене уметности у Загребу од децембра 2009. године смештен је у новој, наменски грађеној згради, а од тада приоритетан задатак свих запослених је проширивање музејске публике на оне слојеве који нису традиционално посетиоци музеја. Нада Берош је говорила о програмима музеја захваљујући којима је многоструко повећан број музејске публике. Бројним едукативним програмима, истакла је гђа Берош, запослени у музеју су успели да рапидно прошире релативно малу заједницу коју су чинили уметници и њихове породице, политичка елита, студенти уметности и сродних факултета, ученици средњих уметничких школа, све у свему високообразовна публика професионално мотивисана за уметност коју није требало мамити џамбо плакатима и кампањама на посету музеју. Збирно име за све програме, намењене свим посетиоцима, јесте „Едукација“, а овим термином намера је била нагласити „акцију“ као важан део учења у музеју. У Едукацији се организују бројне едукативне акције, међу којима су креативне радионе, играонице, сусрети са уметницима, стручна вођства, кратке презентације, предавања, семинари, симпозијуми, интерактивни и онлајн пројекти. Више информација о самим програмима могу се наћи на сајту www.msu.hr.

У својој презентацији Нада Берош се посебно осврнула на едукативне пројекте који су пратили изложбу „Крајолик нулте тачке“ Ивана Ладислава Галете, авангардног филмског и видео уметника, и оценила да су програмима обухватили широк слој публике, а притом пренели и сачували истински карактер уметничког рада. Изложба је била у знаку бицилизма и заштите природе, а пратиле су је едукације са сличном тематиком. У изложбу је била укључена и наградна игра, а главна награда је била бицикл. У музеј се, у разгледање поставке, могло ући бициклом и тако остварити 50% попушта на куповину улазнице.

Весна Милић, виши кустос Музеја савремене уметности у Београду, говорила је о музејским збиркама као најскупљим уџбеницима и великим могућностима које оне пружају у процесу учења. У циљу активног преузимања образовне улоге и анимирања локалне заједнице, Музеј савремене уметности је развио посебан програм који се одвија током целе школске године, а састоји се из три целине. Дечји клуб је намењен деци предшколског и основношколског

узраста, а програме конципирају и реализују кустоси, васпитачи, учитељи и наставници. Омладински клуб је намењен средњошколцима, а осмишљавање и реализација програма задатак је кустоса, уметника и наставника. Наставнички клуб је намењен васпитачима, учитељима и наставницима, а реализује се кроз програм „Отворена врата“ и акредитовани семинар „Музејске збирке и изложбе као ресурси окружања у настави“. Констатовала је да је у образовању неопходно повезивање различитих предмета и повезивање тема унутар једног предмета у логичке целине, те да установе културе својим садржајима у значајној мери могу да допринесу постизању овог циља. Такође, већина присутних се сложила са чињеницом да установе културе треба да постану простори за одвијање делова наставе јер се на овај начин са лакоћом остварују важни дидактички принципи, као што су принцип очигледности, свесности и активности, систематичности и поступности, трајности знања, индивидуализације и др.

Адела Железник је представила образовне програме Модерне галерије и Музеја савремене уметности Метелкова у Љубљани, Словенија (www.mg-lj.si) и направила краћи осврт на едукацију у музејима седамдесетих и осмдесетих година, на простору бивше Југославије. Изразила је уверење да из заједничког наслеђа треба сачувати оно што је вредно и да је више него потребно ујединити снаге да се критички одговори на растућу комерцијализацију и популаризацију која представља опасност за све нове земље у транзицији. Нагласила је да уметност треба довести у народ и да се тек тада остварује њен смисао. Навела је неколико занимљивих пројеката музеја који повезују уметност, друштво и политику и изразила уверење да установе културе могу бити покретачи друштвених промена.

На крају првог конференцијског дана говорила је Весна Богуновић, директорка Центра за ликовно образовање „Шуматовачка“ у Београду (www.sumatovacka.rs). Представила је ову еминентну установу културе основану 1948. године и њену делатност која је окренута пре свега ликовним и примењеним уметностима, њиховом проучавању и промовисању, али и осталим уметностима као што су архитектура, књижевност, видео, глума, сценске уметности, музика. Богат уметничко-образовни програм који се реализује у оквиру центра доприноси остварењу мисије центра, односно континуираном развоју уметничке сцене града. Запослени у центру се ангажују на повећању доступности културе и уључивање што већег броја људи у културне и уметничке активности. Дакле, програми Шуматовачке нису намењени само онима који стичу своја прва и основна знања неопходна за даље професионално образовање у уметничким школама и на факултетима, већ и широкој публици заинтересованој за креативни развој у сваком погледу. Васпитно-образовни потенцијал програма који се реализују у центру је велики и представља одличну платформу за проширивање знања из великог броја наставних области, стварање нових веза и повезивање наставних садржаја са садржајима и ситуацијама из живота.

Други конференцијски дан је започет динамичним предавањем о анимираном филму као медију који поседује богате могућности за примену у образовању, које је одржала Хана Репше. Она је представила едукативни програм „Слон“ који се реализује у Словенији, а који кроз различите радионице стимулише интересовање деце узраста основне и средње школе да гледају анимиране филмове и учествују у њиховој изради. Програм „Слон“ је део Међународног анимираниог филмског фестивала „Аниматека“, који се одржава од 2004. године и окупља представнике Источне и Централне Европе. Више информација о пројектима који се реализују у оквиру овог едукативног програма доступне су на страницама (www.animateka.si). Такође, овом приликом највљен је Међународни симпозијум о едукацији и обуци у анимираном филму, који се одржава од 9–12. децембра 2012. године у Марибору, а који је намењен учесницима у образовном систему, васпитачима, наставницима, културним радницима и студентима заинтересованим за анимацију.

У наставку су говориле Хелен Лашон (Helene Larsson), аташе за културу у Амбасади Шведске у Београду и Маша Аврамовић, сарадник у настави на Катедри за педагогију Филозофског факултета у Београду. Оне су представиле неколико пројеката који су реализовани у периоду од 2009. до 2012. године, а који су стимулисали коришћење установа културе као места и ресурса за учење, сарадњу школа и институција културе и допринели да деца у већој мери користе садржаје културе. Један од пројеката је изложба „Креативне жене–иновације из Шведске“ приказана у Музеју науке и технике од октобра до децембра 2011. године, која је послужила као основа за развијање едукативног програма намењеног деци и младима узраста од 12 до 18 година. Едукативни програм се састојао од интерактивног обиласка изложбе и радионице у Музеју науке и технике и предлога активности које могу бити реализоване у школи пре и након посете музеју. У пројекту је учествовало укупно 15 школа (8 основних и 7 средњих), а едукативни програм својом концепцијом подстакао је наставнике да повезују наставу из различитих предмета, да спајају часове и реализују их током посете музеју. Програм се показао као погодан за повезивање наставе техничког образовања, историје, грађанског васпитања, образовања за одрживи развој, као и образовања за предузетништво. Овај програм представља прави пример како установа културе, у овом случају музеј може да буде значајан ресурс и место активног учења и на који начин музејска поставка и едукативне активности у музеју могу да употпуне и обогате процес учења, уследио је закључак на крају.

Јелена Брачун, Гордана Кошћец, Мартина Косец и Ида Мати Лохер из Удружења за промовисање визуелне културе ОПА (Одгој пажње) презентовале су активности овог удружења усмерене на побољшање положаја визуелне едукације у образовном систему и популаризацији ових садржаја у широј јавности. Истакле су значај умрежавања институција и појединаца

који се баве визуелном културом. Такође, говориле су о потреби повећања броја часова ликовне културе у основној школи, а само један од аргумената је тај да 70% информација примамо видом а ликовна култура чини само 4% школске сатнице. У циљу скретања пажње на важност визуелног образовања у савременом друштву и његову занемареност у хрватском школству покренуле су пројекат „ОПАли“ који се састојао из фото и видео радионица под вођством ликовних уметника, дизајнера и фотографа и наградног такмичења под називом „ОПАли фотку, опали видео...“, а тема је била „Слике из суседства“ (архитектура, догађаји, људи, амбијент. На сајту www.opali.org заинтересовани могу наћи више информација о пројекту.

Драган Протић Прота представио је своју уметничку групу „Шкарт“ коју води заједно са Ђорђеом Балмазовићем Жолетом, а која комбинује поезију, музику, графички дизајн, друштвени активизам и алтернативне едукације.

Невладина организација „Група 484“ бави се пре свега присилним миграцијама кроз активности пружања подршке присилним мигрантима, рад са младима и регионалну сарадњу у области миграција. У име ове организације говорила је Загорка Асентијевић, координаторка програма „Ми и они други“ „Групе 484“, који је усмерен на образовање, културу и рад са младима. Она је представила мини едицију за младе *Мала кућиша*, цео издање од пет књига у којем су се наши текстови и песме аутора из региона, која је издата имајући у виду да је важно младима проследити добре књиге и пружити им могућност да бирају ауторе са различитих поднебља. Полазећи од идеје да књижевност, поред сопствене вредности, садржи и огроман потенцијал за развој квалитетне комуникације међу младима, „Група 484“ промовише регионалну књижевност и књижевност мањинских народа у градовима Србије и настоји да је приближи преваходно средњошколској читалачкој јавности. Тако је настао и часопис *Текстиура*, пре свега намењен наставницима, стручним сарадницима и библиотекарима који представља „почетницу за комшијску књижевност“, а веома је погодан за коришћење у настави.

Соња Вук, уметница и ликовни педагог из Загреба, у својој презентацији говорила је о настојањима да делује на образовни систем и да га мења изнутра, те о потреби и предностима интегрисане наставе где се професори удружују и реализују своје часове у установама културе. Посебно је истакла терапеутски и сублимативни аспект уметности, да се млади уз помоћ уметности могу подстицати на конструктивну побуну и припремати да буду активни чланови друштва који ће иницирати промене и креирати нове друштвене односе.

Мет Видбом (Mats Widbom), директор Шведског културног центра у Паризу представио је своје виђење установа културе које, како је рекао, треба да буду арене за савремене дијалоге у којима ће се мноштво гласова чути, остављајући посетиоцима могућност да заузму став пре-

ма њима. Посетилац у установама културе мора бити у улози ко-ствараоца, а не пасивног посматрача. Заједничко стварање и инклузивне стратегије су кључне речи за будући развој наших културних институција.

У завршници Конференције говорила је Весна Даниловић и представила богату мрежу културних програма који се реализују у Културном центру Београда и Ана Недељковић, визуелна уметница, која је презентовала своје активности на пољу културне едукације.

На крају, ако бисмо у виду резимеа представили закључке, могло би се рећи следеће: установе културе, организације невладиног сектора, уметници, независни едукатори и појединци веома су активни у развијању и континуираном усавршавању едукативних програма. Ова активност доприноси више него потребном приближавању уметности и културе широкој публици. Концепт едукације се наметнуо као модел рада који даје најбоље резултате у креирању публике и стварању активних конзумента садржаја културе, поготово када су деца и млади у питању. Може се рећи да је културна едукација модел рада који утиче на позитивну промену система вредности међу младима. Културна едукација је јак подупирач образовном процесу, продужена рука школе и значајан чинилац у процесу активног учења. Али, неопходно је системски подстицати различите видове неформалних образовања, системско указивање на могућности учења кроз уметност и креативан рад. Запослени у образовном систему у све већој мери виде у установама, организацијама и појединцима који се баве културном едукацијом своје савезнике, али неопходно је наћи решење да прожимање сектора образовања и културе буде јаче, чвршће и организованије. Наиме, у највећој мери комуникација између ових сектора се реализује на личну иницијативу и препуштена је афинитетима и убеђењима појединаца. На сву срећу, постоји велики број веома активних појединаца и у образовном и културном сектору, који су свесни значаја свог личног „активизма“ и који се труде, свако са своје стране, да садржаји културе допру до деце и младих, што доприноси томе да општа слика изгледа нешто боље. Но, више него неопходно је оснивање центра намењеног деци и младима који би представљао место за различите креативне програме, повезивање школа и културних институција и едукацију наставника. Дакле, нужно је развити систем међусобног информисања и комуницирања и направити чврсту спрегу између образовног система, културних институција и државне управе како бисмо формирали младе људе којима ће садржаји културе бити неопходни за хармоничну свакодневицу и прихваћеност у заједници.

Рената Минић

Прелиставање старих часописа

Реч и слика: месечни магазин

¹ Иван Зрнић (1890–1942), још пре Првог светског рата дошао је из Сушака у Београд и ту је остао. Љубав према Јелени Јовановић, кћерки познатог београдског проте Божидара Јовановића, била је повод да 1912. године промени своје презиме Корницер у Зрнић. Убијен је у Јасеновцу 1942. године. У новембру 1919. године Јелена и Иван Зрнић донели су из Беча први број *Илустрованог листа*, чији су били не само покретачи и власници, него и уредници, једини сарадници, па чак и колпортери. Наредних година Зрнићи ће покренути читав низ нових листова, међу којима су *Илустровани лист*, *Реч и слика*, *Жена и свей*, *Забавник*, *Веселе новине* (<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=512477>).

Када је основан магазин *Реч и слика*, уредницима – Ивану Зрнићу¹ и Николи Б. Јовановићу² – није била намера да придодāju још један часопис више на већ „пренатрпано и закрчено тржиште“³. Намера им је била да створе модеран часопис, ослобођен академисања, мирољубив и социјалан, без одређеног жанра, без слепог праћења авангарде, који ће временом да се развија и шири и да својим младалачким еланом запахне и своје читаоце.

Реч и слика није се постарала да придобије себи за уреднике ауторитете из области науке и уметности, иако ће уложити све своје напоре да буде с њима у сталном контакту – користи широке публице ради. *Реч и слика* боји се крупних имена на насловном листу, јер ауторитети носе готов програм и класификацију, а *Реч и слика* хоће да остане магазин који ће техничка преимућства што му стоје на расположењу употребити као што наивни рибар мрежу, хитајући је насумце у мутну реку живота, а не као одгајивач рибе у вештачки кристални рибњак, међу рибе одређена рода. Чим би се догодило да *Реч и слика* пође једним одређеним правцем, за неком одређеном групом, или би почела стварати своју групу, престајући тим самим бити немирно огледало воде која се набира под сваком дашком ветра, морао би се мутирати не само датум листа, већ и она имена око њега, која су од магазина начинила часопис, удаљивши га од првих и непосредних вибрација живота, који разумеју и који осећају широке масе наше грађанске интелигенције. Живот је шарени мозаик најфантастичнијих фигура, он је немиран, непостојан и шаролик као калеидоскоп: живот је ненаписани магазин.⁴

Као први магазин модерног доба, *Реч и слика* излазио је у току 1926. и 1927. године, петком – прво месечно, а касније полумесечно. Био је југословенски оријентисан и угледао се на *Славено-сербскиј маџазин* Захарија Орфелина из 18. века (1768). Поједине свеске магазина продавале су се по 12 динара а у претплати 10 динара. Претплата за три месеца износила је 50 динара (6 свезака), за пола године 95 динара (12 свезака), годишње 180 динара (24 свеске). Лист је могао поштом да се добије на кућну адресу ако се приложи поштанска уплатница као доказ улате. Од јунског броја 1926. године поново је почео да излази једном месечно, сваког првог,

у дуплим свескама. Разлог за ово враћање на првобитни начин излажења, како уредник каже, лежи у „наступању летњих врућина кад се мање и пише и чита, а с друге у жељама широких слојева наших читалаца, које двоструке свеске импресионарају веома, док их „полусвеске“ наводе на утисак да је нешто умањено, изгубљено.“

Текстови који су се објављивали у часопису по много чему одударали су од тадашњег времена – по разноликости тема, по смелости, по начину гледања на тадашњу друштвену ситуацију... Штавише, већина чланака који су објављени у том периоду, од 1926 до 1927. године, без проблема би могла и данас да буде јако интересантна било савременом читаоцу. У правом смислу речи – један визионарски часопис.

Теме су биле разнолике – од књижевности, сликарства, филма, позоришта, музике, опере, историје, археологије, етнологије, до економије, политике, права, педагогије, медицине, зоологије, антропологије, кинологије, спорта, моде... Часопис богат илустрацијама – предивне фотографије, графике; пун разноразних реклама које осликавају читаву једну епоху развоја интелектуалне мисли и друштва... Нарочито су занимљиве илустрације Богослава Коњевода, Леона Бељског и карикатуре Пјера Крижанића. Садржао је велики број превода чланака из светских часописа. Кроз рубрику „Књижевни месец“ објављиван је преглед најновијих књига и часописа. Изузетно занимљиви прикази давани су у сваком броју, без цензуре и политичке опредељености кроз хронике – Економско-финансиска хроника, Књижевна хроника, Уметничка хроника, Музичка хроника, Позоришна хроника, Монденска хроника, Политички коментари.

Сарадници магазина били су: др Лазар Марковић, др Ђуро Басаричек, Милан Грол, проф. Милан Јовановић Батут, Светозар Прибићевић, др Мехмед Спахо, др Анте Трумбић, др Јов. М. Јовановић, др Јосип Хохњец, др Сениша Станковић, Морис Вињеро, Петар Коњовић, Миодраг Милетић, Момчило Настасијевић, Светислав Мародић, Јелена Бабић, др Алекса Ивић, др М. Стојадиновић, Вељко Петровић, Милош Црњански, Густав Крклец, Сибе Миличић, Милан Богдановић, Богдан Поповић, Јован Дучић, Исидора Секулић, Марина Божић Спаићева, др Радован Казимировић, Драгутин М. Домјанић, Милан Кашанин, Хамза Хумо, Ђуро Сабо, Божидар Ковачевић, др Виктор Новак, Илија М. Петровић, Владислав Рибникар, Бранислав Нушић, Марко Цар, Владимир Велмар Јанковић, Станоје Станојевић, Бранимир Ћосић, Тодор Манојловић, Десимир Благојевић.

Народна библиотека у Пожаревцу у свом фонду поседује добро очувана сва годишта и све бројеве часописа *Реч и слика* и поносна је на чињеницу да је за један овако драгоцен часопис писао и Илија М. Петровић, књижевник-професор-револуционар-библиотекар, чије име носи наша Библиотека.

² Никола Б. Јовановић (1891–1949), глумац, редитељ, писац. Завршио позоришне студије у Минхену. Био један од најобразованијих глумаца у београдском ансамблу. Писао је приповетке, позоришне комаде, драме, комедије (*Енциклопедија српског народа*. Београд: Завод за уџбенике, 2008).

³ Никола Б. Јовановић, „Шта је магазин“, *Реч и слика*, бр. 1 (јануар 1926), 3.

⁴ Исто, 4.

Реч и слика: избор чланака по бројевима

1. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Шта је магазин.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 3–4.
  2. МАРКОВИЋ, Лазар: Проблеми централне управе.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 13–15.
  3. ГРОЛ, Милан: Данашња комбинација води земљу у дубоку државну кризу: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 17–18.
  4. ПРИБИЋЕВИЋ, Светозар: Споразум или јединство: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 19–20.
  5. ХОХЊЕЦ, Јосип: Наше поимање државе: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 21–22.
  6. ЈОВАНОВИЋ, Јов. М.: Њива – основа мира: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 24–26.
  7. ПЕТРОВИЋ, Вељко: Голубица са црним срцем: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 33–40, 161–164.
  8. МИЛАНКОВИЋ, Милутин⁵: Патагонски плезиосаурис: заблуда аргентинског научника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 41–46.
  9. ЈОВАНОВИЋ-БАТУТ, Милан: Биометрија наше расе: о испитивању једне још неиспитане стране нашега народа.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 46–47.
  10. СТАНКОВИЋ, Синиша: Борба против маларије: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 47–49.
  11. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Грешница и њено огледало: песма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 50.
  12. ВИЊЕРО, Морис: Водено богатство наше земље и њена експлоатација: разговор са генералним директором Вода г. Морисом Вињеро.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 51–52.
  13. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Смрт Дамњана Павловића: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 57–60.
  14. КОРОЛИЈА, Мирко: Сусрет: песма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 70–71.
- КОЊОВИЋ, Петар⁶: Славенска опера: како је она освојила светски оперни репертоар и који су њени главни представници.

⁵ Иницијали М. М. су разрешени уз консултације са Народним музејем Пожаревац и Филозофским факултетом у Београду. У то време Милутин Миланковић (1879–1958) био је један од ретких научника који се бавио палеонтологијом.

⁶ Петар Коњовић (1883–1970) био је српски композитор класичне музике. Разговор се водио у време када је био директор загребачке опере.

- У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 72–73.
15. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Пре шеснаест векова: разговор са чувеним светским археологом, нашим сплићанином, дон Франом Булићем о томе како је провео Њ. В. Краља и Краљицу по рушевинама древнога Солина, кроз музеје и кроз палату цара Диоклециана, и шта им је том приликом говорио о прохујалим вековима и ишчезлим световима.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 74–87.
16. КРКЛЕЦ, Густав: Девојка и љубав: песма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 91.
ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Г-гца Вука Велимировић⁷ – дама вајар.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 92–93.
17. ЗРНИЋ, Јелена: Злочин доктора Марка: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 97–103, 158–161.
18. ВУКАСОВИЋ, Милан: Музика времена: песме у прози: одломци из још необјављене књиге.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 111–115.
19. МАКСИМОВИЋ, Рад.: Пут на „Кров света“: највиша тачка света, Монт- Еверест, на Хималајима, остала је до данас неприступачна човековој ноzi.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 116–124.
20. ДРУГИ, Владислав: Под треском топова и праском пушака: ратне слике
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 125–128.
21. АЛФИРЕВИЋ, Силвије: О Јадранској Стражи: зашто је постала – њено деловање – њени циљеви.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 144–145.
22. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бран.: После сто година: вероватна прича.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 152–157.
23. ЈОВАНОВИЋ, Драгољуб: О васпитању публице: интервју.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 165–166.
24. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Шта ћете, код нас ће се позоришна уметност још подуго морати да торбари: Позоришна хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 174–176.
25. ПОПОВИЋ, Богдан: К сликама г. Уроша Предића.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 3–10.
26. СТАВРИ, Ставро: Албанија, земља орлових синова: бајка о земљи Скипенији коју су читаоцима „Речи и Слике“ испричали госпођа и г. Др Ставро Ставри.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 14–16.

⁷ Вукосава Вука Велимировић (1888–1965), ћерка Проте Милоша Велимировића. Била је познати уметник и вајар. Радила је портете, алегорijske фигуре, фасадне и релефне скулптуре. Бавила се сликарством и књижевношћу. Постоји и занимљива прича о љубави Вуке и добитника Нобелове награде Рабиндраната Тагореа. <http://www.komovi.com/kom/poznate-licnosti-i-djela/124-vukosava-vuka-velimirovi.html> (преузето 14. маја 2013).

⁸ Ива Деспић Симоновић (1891–1961) – академска сликарка и вајарка, учила на женском течају за уметничке радње на Обртној школи, па када је течај затворен, дошла је на вајарски одсек Привремене више школе за уметност и уметнички обрт у Загребу, а после изложбе са Љубом Бабићем, уследили су студијски боравци у Минхену и Паризу. Од 1920. године живела је у Сарајеву – http://agiart.tripod.com/Enciklopedija_d.htm (преузето 14. 6. 2013. године).

27. ХОФИНГЕР, Макс: Аустрија пре и сада: разговор са аустриским послаником г. Максом Хофингером.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 20–22.
28. ДУЧИЋ, Јован: Скулптура гђе Иве Деспић⁸.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 34–40.
БУДУЋИ краљ ваздуха – хеликоптер: популарни чланак.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 74–82.
29. ВУКОВИЋ, Антоније: Опасност од говеђе куге.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 83–84.
30. КОВАЧИЋ, Крешимир: Наше новинарство.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 85–86.
31. КАЗИМИРОВИЋ, Радован: Реч две о народним шарима: разговор са г. др Р. Казимировићем о његовом албуму наших народних шара поводом изложбе у Београду.
У: Реч и слика. – Год. 1, (фебруар 1926), стр. 92–94.
32. ЖИВАДИНОВИЋ, Стојан В.: Последња свирка: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јануар 1926), 103–108.
33. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Потписи који се не упијају : сто и неколико година наше нове историје у потписима наших владара.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 155–160.
34. ЦВЕТКОВИЋ, Брана: Ессе homo!: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (фебруар 1926), 161–165.
35. КАШАНИН, Милан: Мојсије на Тиси: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. март 1926), 9–19, 85–86.
36. БАБИЋ, Јелена: О примењеној уметности.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. март 1926), 20.
37. НАРОДНА банка Краљевине СХС: популарни чланак, илустровано.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. март 1926), 55–60.
38. АЛЕКСАНДЕР, С. Д.: Наша индустрија: да ли код нас има великих богаташа: разговор са г. С. Д. Александером, председником Савеза индустријалаца у Хрватској.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. март 1926), 76–77.
39. НОВАК, Виктор: Најстарији примери латинског писма код Хрвата.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. март 1926), 20–28.
40. МИХАЕЛИС, Карин: О модерном браку: одломци.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. март 1926), 65–74.

41. СТАНКОВИЋ, Сениша: Охридско језеро и његов живот.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. април 1926), 19–30.
42. МИЛОШЕВИЋ, Момчило: Душа: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. април 1926), 55–59.
43. СВЕТОВСКИ, М.: Робовање монденског позива у Београду: монденска хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. април 1926), 89–90.
44. СТЕФАНОВИЋ, Свет.: 13 [тринаест] псалама Давидових: ритмички преводи са хебрејског.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. април 1926), 56–61.
45. М. М. [МИЛЕТИЋ, Миодрад]: Код Лужичких Срба.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. април 1926), 62–69.
46. СВЕТОВСКИ, М.: У преокрету: пролеће је продрло у брачне собе и барове, срца и гарсонџере, дан-синге и саксофоне.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. април 1926), 93–94.
47. ПРЕДИЋ, Светислав: Несмотреност Јованче Мицића: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. мај 1926), 27–31
48. ПЕШИЋ, М. М.: Шпанске народне песме.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. мај 1926), 49–59.
49. ЈОВАНОВИЋ-Батут, Милан: О кринолини⁹.
У: Реч и слика. – Год. 1 (1. мај 1926), 66–77.
50. ЦРЊАНСКИ, Милош: Сан Џемињано¹⁰.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. мај 1926), 27–38.
51. МИШКОВИЋ, В.: О нашем планетарном систему.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. мај 1926), 44–51.
52. АЛБЕРТИС, Тулија де: Пророчанство: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. мај 1926), 61–76.
53. СВЕТОВСКИ, М.: Знаци времена и силуете са најновијег монденског филма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (15. мај 1926), 88–91.
54. РИБНИКАР, Владислав: Љуба Ивановић: уз неколико карактеристичних репродукција маистра оловке.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јун 1926), 3–13.
55. ЧАЈКАНОВИЋ, Веселин: Култ мртвих.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јун 1926), 16–24.
56. КОРОШАЦ, Антун: Закон против корупције: разговор са шефом Словенске Људске Странке.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јун 1926), 62–64.

⁹ Кринолина је обруч који су жене у 19. веку носиле испод сукње.

¹⁰ Сан Џимињано (San Gimignano) је чувена тврђава из XIII века у провинцији Сијена у Тоскани, средишња Италија, http://sh.wikipedia.org/wiki/San_Gimignano (преузето 6. 4. 2013. године).

57. ПОЧЕТАК свих почетака, зраци из васионе наговештавају рођење нових звезда: популаран чланак са сликама.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јун 1926), 105–109.
58. МЕНИЈЕ, М.: Легенда о Сократу: Сократ и Ксантипа.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јун 1926), 110–114.
59. ПЕТКОВИЋ, Вл.: Ђока Крстић: чланак др. Вл. Петковића, управника Народног Музеја у Београду, уз репродукције уметникових радова.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 3–8.
60. КРКЛЕЦ, Густав: Писмо из Берлина: са четвртог интернационалног конгреса Пен-клуба.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 18–20.
61. СТАНОЈЕВИЋ, Станоје: Повеља Бана Кулина 1189. год.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 25–27.
62. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: За што бржу везу са Ј. Србијом: разговор са г. Антом Радојевићем, бившим министром Саобраћаја, једним од наших најјачих капацитета у железником питању.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 28–34.
63. ТАЈНЕ дужице: лекар ће из човечјег ока често прочитати од какве болести болујемо.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 35–38.
64. ЉУДОЖДЕРИ: неколико појединости о њиховим обичајима и наравима.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 65–67.
65. КОРДИЋ, Сениша: Необичан свет: живот и доживљаји Ивана Петровића: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 74–80.
66. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Аутограм: забавни чланак с аутограмима наших глумаца.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 85–95.
67. О ПРОИЗВОДЊИ дувана: разговор са управником Управе Државних Монопола г. Б. Тодоровић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 96–97.
68. УМИРЕ ли наше Сунце?: тако се питају астрономи, питајући се је ли наступио почетак свршетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 98–99.
69. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: О Достојевском: његов основни проблем.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 105–115.
70. ПЕТКОВИЋ, Властимир: Љубав у политици: политичка козерија.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 116–120.
71. САВАТИЈЕ¹¹: Средњи век: приповетка из збирке приповедача „Одисеја“ из избеглишта.
У: Реч и слика. – Год. 1 (јул 1926), 125–146.

¹¹ Саватије Љубибратић – хумски владика чије се владичанство сместило у Херцег Новом по рушењу манастира Тврдош код Требиња. Млетачка власт му је признала владичанство и посебним дукалом од 29. јуна 1695. године доделила му земљу на Топлој. Своју црквену власт над православцима у овом делу Боке и у Далмацији Саватије је вршио све до своје смрти 1716. године, <http://www.hercegnovi.cc/index.php?idstr=111> (преузето 8. 5. 2013. године).

72. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Марино Тартаља.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 3–9.
73. НУШИЋ, Бранислав: Миш: једночин.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 10–26.
74. ДРЖАВА и чиновници: из разговора са г. др. Михаилом Илићем, в. професором јавног права на београдском правничком факултету и једним од најјачих људи међу нашим млађим, слободоумним генерацијама.
У: Реч и слика. – Год. 1, (август 1926), стр. 27–33.
75. ТАГОРЕ, Рабиндранат: Скелет: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 33–40.
76. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Борба против поплаве: шта су то водне задруге и како се оне боре са елементима, а за што бољу жетву: Против поплаве, а за мелиорације.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 45–51, 157.
77. ЖИВАДИНОВИЋ, Стојан В.: Соколски слет у Прагу: чланак са сликама.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 55–60, 155.
78. ЗРНИЋ, Јелена: Крвави трагови: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 66–80.
79. ПИЗАНИ, Фери¹²: У земљи филма: успомене из Лос Анџелоса.
У: Реч и слика. – Год. 1 (август 1926), 125–128.
80. КРКЛЕЦ, Густав: Владимир Филаговац: неколико речи о сликарству и личности једног уметника који спрема колективну изложбу слика у Београду.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 4–14.
81. МИЛЕНКОВИЋ, Миливоје: Разврат: песма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 16.
82. Ковачевић, Божидар: Страст без дна: песма.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 33.
83. ТРОЈАНОВИЋ, Сима: Гласоноше: чланак из етнографије др Симе Тројановића: илустровано.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 34–36.
84. САРИЈА¹³, Балдуин: Стоби-наша Помпеја.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 37–40.
85. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Петроније, судија отмености.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 45–50.
86. ПЕТРОНИЈЕ, Гај Арбитер: Гозба Трималхионова: одломак из Петронијевог *Сатирикона* [превео Божидар Ковачевић].

¹² Фери Пизани, ратни дописник неколиких италијанских листова у Србији. Аутор је књиге *Српска драма*, коју је објавио 1917. године у Солуну, <http://istorijanisa.wikidot.com/feripizani> (преузето 9. 5. 2013. године).

¹³ Др Балдуин Сарија, професор факултета у Љубљани, започео је да уређује нумизматичку збирку београдског Народног музеја у време док је био доцент у Београду. Био је руководилац радова на ископавању у Стобима, код Градског, <http://hrcak.srce.hr/> (преузето 9. 5. 2013. године).

- У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 51–73, 115–125.
87. ДОРОШЕВИЧ, Влас Михајлович: Пољубац: [приповетка; прево с руског Д. А.].
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 74–80.
88. ЂОСИЋ, Бранимир: У разговору са Борисавом Станковићем – приповедачем, романописцем и драматичарем.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 95–100.
89. ПА ви то не знате: популарни чланак с графичким таблицама о човечјем телу.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 136–140.
90. ЛЕПОТА покрета у спорту.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 141–145.
91. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Крлежин напад на Београд и његова последња књига: књижевна хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 147–149.
92. КАШАНИН, Милан: Зашто се код нас не купују уметнички радови?: уметничка хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 149–151.
93. МИЛЕНКОВИЋ, Миљивоје: За подизање сталних и модерних игралишта и како данас изгледамо: спортска хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (септембар 1926), 155.
94. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Свети Фрањо Асишки: поводом 4. октобра, седамстогодишњице од његове смрти.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 45–50.
95. ДУКИЋ, Селена: Разочарана: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 51–58.
96. ЖИВАДИНОВИЋ, Стојан В.: Савле: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 69–75.
97. ТРАЈКОВИЋ, Никола: Разговор са г. Квапилом: одговор на питања које је великом управнику позоришта, редитељу, драмском писцу и песнику поставио г. Трајковић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 76–80.
98. КАШАНИН, Милан: Живорад Настасијевић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 85–90.
99. ЂОСИЋ, Владимир: У разговору са Вељком Петровићем.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 91–96.
100. КАРАЂАЛЕ, Јон Лука: Грех: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 108–140.

101. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Штампа у Женеви.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 148–151.
102. СВЕТОВСКИ, Мих.: Реч је о местима где би Шеспир тешко написао Отела: монденска хроника.
У: Реч и слика. – Год. 1 (октобар 1926), 158–160.
103. ЦРЊАНСКИ, Милош: Сликарство Јована Бијелића.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 3–16.
104. КРКЛЕЦ, Густав: Руска љубав: [песма].
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 17.
105. ПАВЛОВИЋ, М.: Најсрећнији час: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 18–22.
106. РЕНТГЕН у служби уметности: илустровани чланчић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 23.
107. СТВАРАЊЕ наше авиације: разговор са генералом г. Рад. Станојловићем, шефом нашег ваздухопловства.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 29–31.
108. НОВЕ гује отровнице: научно-популарни чланак са сликама.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 33–38.
109. ЖИВОТ једног циркуса: информативни чланак са сликама.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 39–51.
110. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Елекси́р живота: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 52–59.
111. МИЛЕНКОВИЋ, Миливоје: Vox Mortuum [песма].
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 59.
112. ТРОЈАНОВИЋ, Сима: Уморство мале деце: етнолошки чланак.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 61–64.
113. РАЗГОВОР са г. Браниславом Ђ. Нушићем: мисли о нашој драмској књижевности и неколико обавештења о томе како постају драме.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 69–75.
114. РАДУЛОВИЋ, Јован: Уз једну књигу: [песма].
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 76.
115. ПЕТРОВИЋ, Илија М.: У Београду пре 80 [осамдесет] година: илустровано сликама из оног времена.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 77–80, 137–140.
116. ЂОРЂЕВИЋ, Воја: Прво писмо из Холивуда.

- У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 81–90.
117. ЂОСИЋ, Бранимир: У разговору са г. Сибом Миличићем, песником и приповедачем.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 91–97.
118. ПИЗАНИ, Фери: У земљи филма: успомене из Лос-Ангелоса: Теда Бара, вампируша.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 98–102.
119. МЕСЕЦ у близини Младеновца: популаран магазински чланак из астрономије, с илустрацијама.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 103–104, 145–150.
120. ИБАЊЕЗ, Бласко: Краљ Лир међу штампарима: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 109–136.
121. КАШАНИН, Милан: Уметничка хроника: купци и уметници (поводом оснивања Сталне уметничке хронике).
У: Реч и слика. – Год. 1 (новембар 1926), 155–156.
122. КОРОЛИЈА, Мирко: Збогом: [песма].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 3.
123. ЂОСИЋ, Бранимир: Египћанка: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 4–26.
124. МАКСИМОВИЋ, Десанка: Слике: [песма].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 27.
125. ВЕЛМАР-Јанковић, Владимир: Храмови у Индији.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 28–38.
126. ТРАЈКОВИЋ, Никола: Славуј: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 46–53.
127. ЂОСИЋ, Бранимир: У разговору саг. Душаном С. Николајевићем.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 54–59.
128. КАШАНИН, Милан: Вељко Станојевић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 68–72.
129. ВЕЛС, Херберт Џорџ: На дну океана: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 77–93.
130. ДЕРОКО, Драгутин Ј.: Дебарски дуборези.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 94–97.
131. ГЛУМЦИ у Јапану: популаран информативно-забавни чланак, илустровано.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 99–106.
132. КРИЈУМЧАРСКА школа у Чикагу: забавни чланак из Сједињених Држава, илустровано.

- У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 107–111.
133. АДИ, Ендре: Стихови Ендре Ади: пет песама великог мађарског песника из књиге „Волео бих кад би ме волели“: [превео с мађарског Младен Лесковац].
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 112–116.
134. КАН, Ф.: Сало у човечјем телу: илустровани чланак из новог дела Ф. Кана.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 117–120.
135. РАЗВИТАК коњарства у нашој земљи: разговор са г. Миланом Јовичићем, генералним секретаром Дунавског Кола Јахача.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 133–135.
136. МЕЊА ли се лице наше земље?: радиографска мрежа испитује теорију да ли се континенти померају: популаран геолошки чланчић.
У: Реч и слика. – Год. 1 (децембар 1926), 136–138.
137. КАШАНИН, Милан: Срна: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 3–14.
138. АНДРИЋ, Никола: У посетама код два Исуса и једног Св. Петра: одломак из јубиларне књиге.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 17–29.
139. М. Б. С. [БОЖИЋ-Спаићева, Марина]: Разговор с г. др. Николом Андрићем, поводом 40-годишњице великог позоришног човека и 400-те књиге Забавне библиотеке.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 30–32.
140. ХУМО, Хамза: Севдалинке: [илустровао Б. Коњевоц].
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 33–38.
141. М. Б. С. [БОЖИЋ-Спаићева, Марина]: Уз слике г-ђе Цане Гатин Дујшин.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 39–45.
142. ПАВЛОВИЋ, М.: Тајанствени састанак: епизода о Н. Пашићу из времена анексионе кризе.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 46–49.
143. ЂОСИЋ, Бранимир: У разговору са г. Милошем Црњанским, песником, приповедачем, романсијером, путописцем итд.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 50–57.
144. ТРОЈАНОВИЋ, Сима: Губа: историско-фолклорне белешке.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 61–69.
145. ФИШ-Амстронг, Хамилтон: Вестминстер Србије: превод енглеског чланка пријатеља нашег народа г. Хамилтона Фиш-Амстронга.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 58–60.

146. БОЈИЋ, Радивоје: Саслушање: хумореска.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 70–76.
ЗА господу: лула-цигара-цигарета: популаран илустровани чланак.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 78–80.
147. ОСТОЈИЋ, Иван К.: Стари хаџо: [песма].
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 81.
148. ДОДРЕ, Андре: Карневал: мемоари једног руског играча.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 86–128.
149. КАКО се животиње служе својим чулима: популаран илустрован чланак.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 129–136.
150. НИКОЛИЋ-Леђански: Писмо из Варшаве: наша пропаганда, нула и гостовање г-ђе Ксеније Роговске.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 137–140.
151. ЈОВАНОВИЋ, Драг.: Економско финансијска хроника: привредницима није свеједно каква је и каква ће бити државна управа.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 145–146.
152. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Два србијанска писца: књижевна хроника¹⁴.
У: Реч и слика. – Год. 2 (јануар 1927), 147–149.
153. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Љубав Белуша витеза: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 7–11.
154. КРКЛЕЦ, Густав: In memoriam R. M. Rilke: песма.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 12.
155. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бранко: Јован Цвијић: чланак.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 13–16.
156. ХУМО, Хамза: Њихало: приповетка.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 17–20.
157. БРАНДИМ¹⁵: Незнани магарац: хумореска.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), стр. 25–31.
158. ПРОДАНОВИЋ, Јаша: Република: [чланак].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 33–38.
159. РАДОВАНОВИЋ, М. С.: Вјетреница: највећа пећина у нашој држави.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 39–45.
160. НИКОЛАЈЕВИЋ, Божа С.: Мотиви са Млаве: [песме].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фебруар 1927), 46–49.

¹⁴ О Душану Николајевићу и Момчилу Настасјевићу.

¹⁵ Геолог и новинар Брандим, један од сарадника прве редовне хумористичке емисије на програму Радио Београда, која је носила назив „Хумористичке новине“, а први пут је емитована 10. јуна 1936. године, <http://www.audioifotoarhiv.com/Promocije/Istorijat-Radio-Beograda.html> (преузето 10. 5. 2013. године).

161. КАО, Б.: Прекидач времена: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 50–58.
162. И МИ бисмо овако да путујемо: луксузни возови америчких милијардера: популарни чланак са сликама у бакротиску.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 59–61.
163. ЂОСИЋ, Бранимир: У разговору са г. Божидаром Ковачевићем, песником: књижевна козерија.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 66–74.
164. ФАРЕР, Клод: На другој страни света: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 74–79.
165. ШТА су то спомен чесме: разговор с г. Вел. Томашевићем инж. Генералне Дирекције Вода (уз слике у бакротиску).
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 80–87.
166. МАНОЈЛОВИЋ, Тодор: Франциска Еуженија: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 88–93.
167. ЊЕГОВАН, Владимир: Значај хемије по народну одбрану: предавање одржано на загребачкој Радио-Станици 2. [другог] децембра 1926. г.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 95–98, 136–140.
168. ЈОВАНОВИЋ, Никола Б.: Сташа Беложански: поводом изложбе једног сликара из наше најмлађе генерације, који први приређује колективну изложбу својих радова.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 99–107.
169. СТАНОЈЕВИЋ, Станоје: Посуђе Севаста Цузмена: историјски чланчић уз слику.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 109–110.
170. ЛАРМА од памтивека: цез није скоројевић, јер има и претке: популарни чланчић са сликама.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 112–115.
171. ЂОРЂЕВИЋ, Воја: Друго писмо из Холивуда: допис из Лос Анжелеса.
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 116–129.
172. БЕЉСКИ, Леон: Господин професор и његова рибица: лагарије по дану: [хумореска].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 132.
173. ЗАХАРОВ, Е.: Г.Б. Нушић о кризи наше земље: [разговор].
У: Реч и слика. – Год. 2 (фeбруар 1927), 133–135.
174. ХУМО, Хамза: Добри: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 3–7, 10–21.
175. ALLAN i laha __ : позив мујезина на молитву: ноте.

- У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 8–9.
176. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Студенички сонети: [песме].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 22.
177. БОЈИЋ, Рад.: Галерија мудрог Максе: [хумореска].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 23–27.
178. ЗЕМЉОТРЕС у Херцеговини: разговор са г. Јеленком Михаиловићем [шефом сеизмолошког завода].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 28–31.
179. КАКО израстају облакодери: популарни чланчић уз слике, у бакротиску.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 41–45.
180. РАДУЛОВИЋ, Јован: Шест песама.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 46–49.
181. О РАДИУМУ: разговор са г. др. Драгољубом Јовановићем, в. Проф. Беогр. Универзитета.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 50–52.
182. АДИ, Ендре: Вечерњи суседи: [прича из књиге „Бледи људи и приче“].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 53–55.
183. РИЗНИЦА у Тутанкаменовој гробници: [уз слике у бакротиску].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 58–60.
184. БУЊИН, Иван: Ида: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 64–72.
185. ЋОСИЋ, Бранимир: У разговору са г. Глигоријем Божовићем.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 73–83.
186. НАРОДНИ дом у Жичи: здравствена станица и купатило за народ; Санација нашег села; Поставање социалног програма и његово остварење¹⁶.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 84–93.
187. ЛЕТЕЊЕ без крила: [илустрован популарни чланак].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 94–97.
188. НАСТАСИЈЕВИЋ, Момчило: Изложба слика г. Боре Стефановића.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 98–100.
189. ДУКИЋ, Селена: Цора: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 105–112.
190. О ТАЈНАМА неба: популарни чланак из астрономије: илустровано.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 114–112.
191. ЛОНДОН, Џек: Бифтек: [приповетка]: с енглеског превео Драгутин Ј. Башић.

¹⁶ Текст је написао аутор под псеудонимом Вча Ма.

- У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 125–146.
192. ЗОРКО, Јован: Египћанка и друге романтичне приче¹⁷: књижевна хроника.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 149–156.
193. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Бранко: „Парола“ драма Д. С. Николајевића: позоришна хроника.
У: Реч и слика. – Год. 2 (март 1927), 156–157.
194. СТАНОЈЕВИЋ, Илија¹⁸: Врапци: [хумореска].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 3–14.
195. КРКЛЕЦ, Густав: Чај: [песма с факсимилом].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 16–17.
196. ЈАНКОВИЋ, Велмар Владика.: Помен великом осамљенику: [илустровано сликама Бетовена].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 18–27.
197. НИКОЛАЈЕВИЋ, Божа С.: Земаљско благо: драма у једном чину.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 28–39.
198. ГОЈКОВИЋ, Гојко: Јован Давидов Брчина: писмо из Чикага о једном нашем уметнику, који је освојио пажњу и љубав америчке публике; [илустровано репродукцијама уметникових радова, у бакротиску].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 40–47.
199. СВЕТОВСКИ М.: Из америчког посланства: [козерија].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 67–69.
200. ЦРЊАНСКИ, Милош: Перуца: [путопис].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 71–78.
201. ЈАНКОВИЋ, Велмар Владика: Поглед који убија: [приповетка].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 79–91.
202. ТРИВУНАЦ, Милош: О Гетеовом Егмону: поводом свечане представе у београдском народном позоришту на дан 28. 3. 1927. а у славу Бетовна [Бетовена], који је написао музику за Гереову драму.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), стр. 92–94.
203. ЋОСИЋ, Бранимир: У разговору са г. Густавом Крклем: песником.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 95–105.
204. ВИТКА по сваку цену¹⁹: [полуларни чланак са сликама].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 106–108.
205. О ТЕХНИЧКОМ уређењу Београда: из разговора са потпредседником општине града Београда г. др. Костом Јовановићем, који се радо одазвао позиву да изложи гледишта нове управе као и своје мишљење ауторитета у комуналним питањима о техничком напредовању и о техничким потребама Престонице.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 111–120.

¹⁷ Ћосић, Бранимир:
*Египћанка и друге
романтичне приче.*
¹⁸ Чича Илија глумац.

¹⁹ Чланак говори о
женама и спорту.

206. ЂУРИЧИЋ, Младен Ст.: Претеча: из књиге „Приче редуцираног бродара“.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 125–132.
207. ЗЕЛЕНА архитектура: учите се да загледате у облике које вам даје природа: [чланак за популарисање уметности; превод с немачког].
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 133–138.
208. КОВАЧЕВИЋ, Божидар: Културни односи Срба и Бугара: књижевна хроника.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 145–149.
209. НАСТАСИЈЕВИЋ, Момчило: Изложба слика Г-це Зоре Петровић: уметничка хроника.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 150–151.
210. БРАНДИМ: Политичко мртво пролеће; Мамуран буџет; Скупштина или зоолошки врт; Кинеска интервенција у Албанији: политички коментари.
У: Реч и слика. – Год. 2 (април 1927), 159.

Весна Петровић

Ратко Марковић Риђанин, библиотекар и писац

Рођен у „селу које извирује изнад обалака“, Виогору изнад Сребренице. Одрастао у кући живе усмене књижевне традиције. По завршетку гимназије у Сребреници уписао је Филолошки факултет у Београду где је 1975. дипломирао на Катедри за српскохрватски језик и књижевност. Најпре се запослио у Гимназији у Ђуриној Српској Црњи, а потом у „граду од књига“, у Народној библиотеци Србије. Радио је у Одељењу за попуњавање фондова на периодичи, потом у Одељењу за културно-просветну делатност на поставкама изложби у земљи и иностранству (Букурешт, Лајпциг); на формирању и објављивању каталога уз изложбе („Лаза Костић“, „Ј. Ј. Змај“, „Вељко Петровић“, „Сто година плаката у Србји“, „Књижевност НОБ-а“, „Читалишта у Србији“, „Свети Сава“, итд.), на уређивању трибине „Књиге и збивања“, на организовању књижевних вечери и концерата.

У Библиографско одељење, где и данас ради, прешао је 1984. године, баш када је мр Миодраг Живанов, начелник одељења организовао библиотекаре Народне библиотеке Србије да каталогски опишу књиге и периодичу Библиотеке манастира Хиландара. Поред израде каталога упоредо је организовао и рад на заштити, повезу и преповезу. Од тада до 2007. године Ратко Марковић Риђанин укупно је провео у раду на Светој Гори две пуне године, боравећи тамо у више наврата по месец дана. У Библиотеци манастира Хиландара описао је периодичу на српском и страним језицима.

Био је сарадник на изради Каталога књига на српском (2 тома, 1989), Каталога књига на бугарском и руском језику (2004). Описао је и унео у рачунар комплетну књигу на рускословенском и грчком језику и периодичу Библиотеке у Типикарници Св. Саве Српског у Кареји и оформио пројекат „Стара штампана књига од 17 до 19. века у Хиландару“ за дигиталну верзију.

Поред рада у Библиотеци манастира Хиландара, Марковић је објавио *Каталог периодике Епархијске библиотеке у Пакрацу*, урадио је редакцију за преко сто персоналних библиографија у тринаест књига *Животи и дело српских научника* у издању САНУ, а са Јорданом Ристићем приредио је хрестоматију *Призрен, царски град*. Самостало је приредио и предговор написао за први српски *Буквар* и *Молишвост* из 1597. године, који је штампан у фототипији поводом четири века од првог издања у Млечима.

Сабор библиотекара Срема

Дугогодишње окупљање на Сабору библиотекара Срема постало је традиција и вредност наше завичајне историје. Сабор је израстао из тежње да се радници у култури Срема окупљају једном годишње, како би путем вредних садржаја обогатили своје знање и свакодневну праксу.

Сабор библиотекара Срема је основан на свечаној седници Савета Српске читаонице у Иригу, одржаној 21. октобра 1962. године поводом прославе сто двадесете годишњице постојања најстарије српске читаонице. Том приликом Ирижанин Борислав Михајловић Михиз је рекао: „То је више него празник. То је Срем, комедија света у суседству Хопова, Раванице и Крушедола. То је историја и сећање на Доситеја, Змаја, на Слепачку академију, на борбе за уставне слободе, политичка права и националну равноправност Срба у Војводини у доба туђих застава и туђих царева почетком прошлог столећа.“

Од те давне 1962. године, библиотекари Срема првог петка у октобру месецу славе књигу, библиотеку и читање. Педесет година саборовања је довољно да се сагледа физиономија и карактер ове јединствене манифестације у српском библиотекарству, да се уочи њена виталност и значај. На педесет Сабора библиотекара Срема учествовало је преко четири хиљаде библиотекара, посленика културе, књижевника, научника и уметника из Срема, Војводине, Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније. Они су разматрали стручна и струковна библиотекарска питања што је допринело да регион Срема постане лидер у библиотекарству Србије. На саборима су обележаване годишњице, осветљаване значајне теме из српске културне историје и књижевности: 300 година од сеобе Срба, 100 година од рођења Иве Андрића, 200 година српске штампе, јубилеји србуљских инкунабула и палеотипа, 100 година „Бранковог кола“, век и по читалишта у Србији, 1847. година у новој српској култури, 800 година Хиландара, 200 година од првог српског устанка, 175 година од рођења Јована Јовановића Змаја који је у Иригу написао своју прву песму. Уочи тридесет четвртог Сабора у Руми је организовано књижевно вече библиотекара-писаца. Учествовали су Симо Поткоњак, Стеван Ковачевић, Драгомир Ђулафић, Драган Јанковић. О њима је говорио Чедомир Мирковић, директор издавачког предузећа „Просвета“. Из тог програма проистекла је идеја да се убудуће на сваком Сабору представи један библиотекар-писац. Наши гости били су Миро Вуксановић, Јован Радуловић, Горан Петровић, Драгомир Ђулафић, Градимир Стојковић, Гордана Ђилас, Радован Бели Марковић, Мирко С. Марковић, Ратко Марковић Риђанин, Мирко Демић, Војислав Максимовић.

Главни је редактор *Српске библиографије – њериодике (1768–2005)*, чији је први том објављен 2012. године.

Поред библиографског рада бави се и књижевним стваралаштвом. Пише књижевну критику, есеје, прозу, а најдубље трагове стваралачког искуства остварио је у поезији, посебно, у поетским књигама посвећеним светогорју. Стихове са темом светогорја објављује у периодици од првог одласка у Хиландар до данас. Прва збирка *Међа* добила је награду на Дисовом пролећу у Чачку и објављена је 1986. године. За њом следе збирке *Бајке и*

Сизифу, Невини Наум, Ошире воде, Преврнућа чаша чистише... Зимска зора за коју је сачинио антологијски избор из до тада објављених књига и нових песмама професор Милош И. Бандић. У предговору овој збирци професор Бандић је између осталог истакао:

...као прави модеран песник Риђанин иде ка суштинском и најбитнијем, ка егзистенцији, опстанку, постојању човека, ствари и света, па, дакле, и саме песничке уметности, при чему партиципирају историја и национална традиција, завичајни мотиви, фолклор, космичко-митски и свакодневни живот и трагизам, духовност и слобода, мисаона и хумана универзална зебња пред необузданом и грозничавом политичко-социјалном стварношћу и драмом 20. столећа¹.

У четрнаест до сада објављених књига (најнојвија је *Тркалиштије*, 2012), широка је лепеза порива и тема које закупају Марковићеву пажњу: вера, слобода, правда, истина, љубав, човеков однос према човеку, а све то преломљено кроз призму светогорја, кроз откривања тајне и лепоте тиховања, молитвене и искушеничке скрушености, кроз заустављено време у оази православља у Хиландару, у српској духовној ризници.

О свом боравку у Хиландару Ратко Марковић Риђанин је записао:

Тај боравак међу монасима продубио је и изоштрио моје осећаје према свету. Лист маслине на ветрићу осећује се попут најлепше девојке. Сједињење живих и мртвих у молитвеном брују подиже земљу, гора заклава са молитвеницима. Обрушавање ластавице са Савиног пирга и узмах њен преко кровова конака који око не стиже, подстиче мисао о бестежинском и беспочетном постојању. Светогорску ноћ иза поноћи осветљавају звона, зазиви на молитву и сенке из којих се сливају озарена лица монаха пред иконама светих. У недрима светогорја, речит је лист, вода и камен. Божанско осећање у човеку буди радост на лицу у лепоти којом дише и природа и човек, у усхићености, бришу се границе простора и времена. Ту човек постаје буен мирисне љубави².

Светогорје постаје његов начин размишљања, он открива лепоту постојања у саображавању са законом Истине. На длан божанске равни износи своја осећања вечног у тренутку додира са стопама светих. Библиотека града Београд објавила је све његове песме са светогорским темама у једној књизи: *Весла за ирешинике*, а у поговору Душан Стојковић каже: *Марковић своје иесничке молићиве слови бићем. Њејова збирка ирави је духовни роман. Песме су и саме свеије сийоје на висоравни са које додирују звезде... Марковићеве иесме о Хиландару срце су не само свеукујне њејове иоезије већ само срце срјске лирике.*³

Сви наведени мотиви протежу се, заједно са темом светогорја кроз Марковићев роман *Маврикије*. По тематици то је роман о рату, али антиратног карактера са аутобиографским сегментима исказаним често у првом лицу. То је роман који у својој бити подстиче на рас-

¹ Милош И. Бандић. „Космос и елипса у песништву Ратка Марковића Риђанина“, у *Зимска зора*, Ратко Марковић Риђанин (Београд: Културно-просветни центар Скадарлија, 1996).

² Ратко Марковић Риђанин „Песникова одбрана уметности“, у *Маврикије* (Београд: аутор, 2009).

³ Душан Стојковић. „Препливано небо Ратка Марковића Риђанина“, у *Весла за ирешинике* (Младеновац: Шумадијске метафоре, 2006).

мишљање о нашим грешкама и гресима, а његова дубина и домети не би досезали до ових завидних граница без богатог и садржајног боравка на Атосу.

Јован Н. Ивановић говорећи о роману закључује:

Кад песник пише роман онда се он тешко у њему ослобађа песничког и песме. [...] У „Маврикију“ доминирају елементи исповедног и поетског, али и елементи романа идеје и простора, па романа о уметницима, љубавног, егзистенцијалног... Слободније речено то је роман личне катарзе, која уводи у хришћанску сугестију – да је после свега и у свему чисто срце закон свих закона, а да би се оно очистило, ваља га искушавати и ходочастити њему, другима окретати његову насмејану дубину⁴.

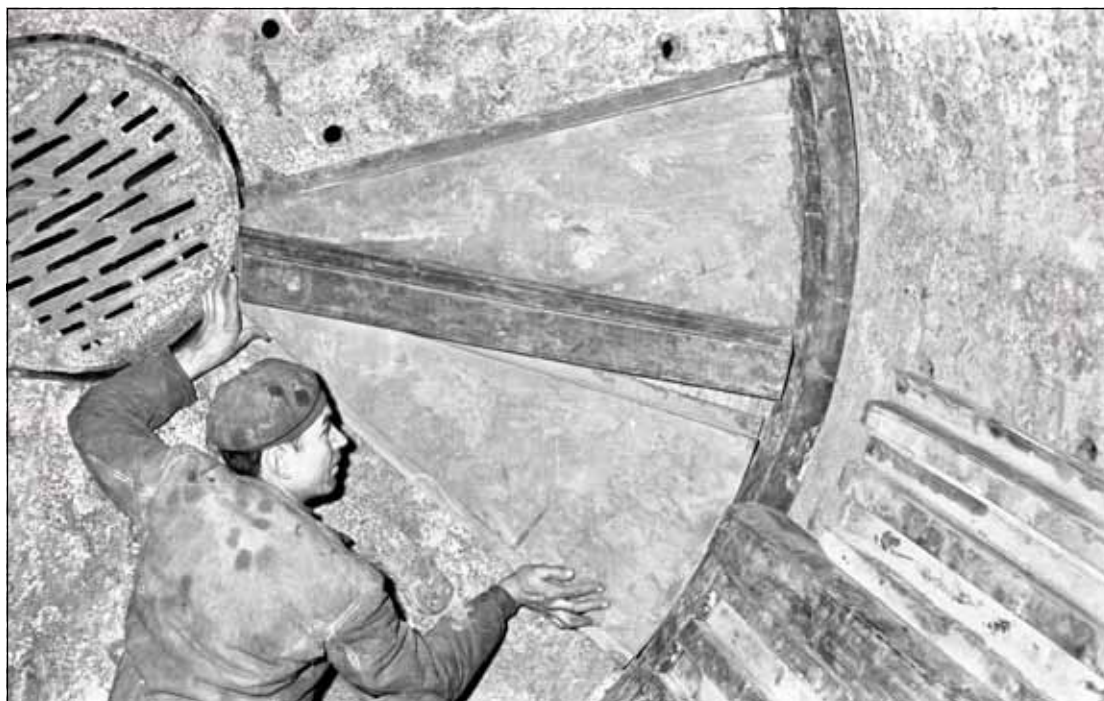
У есејима Марковић обједињује научни приступ и књижевну обраду, те изражава лични став према теми о којој пише. А пише о *Утисцима из Стаљинграда* Иве Андрића, који лирским текстовима има саосећања за свакога божијега створа. И за онога лојова шийо је изубио главу као незнаца на нечијем шавану, Андрић и али свећу у својим записима, јер, он верује и каже да је ојасно њризиваши њравду.⁵ Ту су и есеји о Васи Пелагићу, о Милутину Мићовићу, о ликовној колонији на Ивановим коритима, о лађи која је у вечност запућена, односно, о Библиотеци манастира Хиландара, о напорима човека и његовој тежњи да се уздигне до божанске равни и лепоте.

Ратко Марковић Риђанин се сликањем исказивао и у школи и никад није престајао да се исказује сликом. И у песми је слика доминанта исказа. Његове песничке слике су вид фантастике која се заснива на догађајима и сновиђењима. Исто је и у његовим сликарским радовима, било да је реч о пејзажу, о портрету, детаљу дирљивог садржаја, сви ти призори су обogaћени експресијом. Дакле, његове слике преносе осећања, атмосферу кроз брижљиво одабрани детаљ: ту су маслињази и виногради на Светој Гори, топли предели Острва цвијећа, Иванових корита, каменит Ловћен, космајска питомина, па портрети монаха и испосника, драгих људи, пријатеља и познаника али и срна ухаћена у скоку и три птице на књизи, симбол Светог тројства. Од недавно члан је подгоричког сликарског удружења „Уранак“. На сликарској колонији на Ивановим коритима 2009. године почео је јавно да делује сликом, а прву самосталну изложбу слика, уља на платну, имао је у Библиотеци у Сремској Митровици 2012. године.

Ако ставимо у исту равн Ратка Марковића Риђанина библиографа, књижевника, сликара, може се закључити да је подједнако успешан у свим областима којима се бави, да је његов истрајан рад, умом уобличена лепота речи и слике, прави пут стварања, пут истине, који је шири од највише мисли, а то осећање лакокрилости дају му светогорје и боравак међу тиховатељима. И, можда, баш због тога његово стваралаштво постоји, опстаје и траје.

⁴ Јован Н. Ивановић. „Кад песник пише роман“, у *Маврикије*. (Београд: аутор, 2009).

⁵ Ратко Марковић Риђанин. „Утисци из Стаљинграда Иве Андрића“, *Путопис* 1, 1/2 (2012).

Шта се дешава

Шта се дешава _____

Конкурс Народне библиотеке Бор за најбољу кратку причу у 2013. години Три награђене приче и седам у ужем избору

САОПШТЕЊЕ ЖИРИЈА

Конкурс за кратку причу Народне библиотеке Бор замишљен је као надметање аутора у категорији необјављене кратке приче, писане на српском, хрватском, црногорском или бошњачком језику.

У периоду од 8. јула до 15. септембра, колико је трајао конкурс, укупно је пристигло 330 радова.

Жири је процењивао 290 прича које су у потпуности одговарале условима конкурса. Дуже од 3050 знакова биле су 38 приче, а 2 приче послате су у штампаном облику.

Жири је, након више кругова гласања, свој избор сузио на 10 прича које чине ужи избор.

У ужем избору су се нашле следеће приче, поређане према томе како су пристизале преко форме за пријаву:

1. „Трагом дилетанта С. Мирослава поводом Конкурса за кратку причу Народне библиотеке Бор“, шифра „краљевска76“ (Мирослав Стаменковић, Лесковац)
2. „Сенке путописног мастила“, шифра „prometheus21“ (Душан Ракић, Темерин)
3. „Зов“, шифра „кецалкоатл77“ (Иван Томић Мистер, Крагујевац)
4. „Ђуп“, шифра „наискап“ (Саша Д. Ловић, Бор)
5. „Сурова нестварност“, шифра „наргила37“ (Димтрије Буквић, Београд)
6. „Шума“, шифра „вјерао7“ (Вјера Рафаи Цимбаљевић, Шабац)
7. „Шпалир добродошлице“, шифра „верн94“ (Марко Галић, Футог)
8. „Губитник“, шифра „губитник99“ (Мирко Јовановић, Стара Пазова)
9. „Мујо Кино“, шифра „мизера“ (Енеса Махмић, Маглај, Босна и Херцеговина)
10. „Валцер тишине“, шифра „Лејла“ (Данијела Митровић, Шабац)

На седници жирија (Драгана Белеслијин, председница, Виолета Стојменовић и Горан Миленковић, чланови), одржаној 16. октобра 2013. године, одлучено је да:

- **прва награда** буде додељена аутору Димитрију Буквићу из Београда за причу „Сурова нестварност“,
- **друга награда** буде додељена аутору Мирку Јовановићу из Старе Пазове за причу „Губитник“,
- **трећа награда** буде додељена аутору Душану Ракићу из Темерина за причу „Сенке путописног мастила“.

Десет финалиста уједно су и микрорепрезентанти различитих поетичких и стилских узуса који одликују савремену књижевну сцену Србије: од егзистенцијалистичких тема какве заступају приче „Трагом дилетанта С. Мирослава“ и „Губитник“, које, будући метатекстуално освешћене, указују и на празнину и ништавило којем је кратка форма жељено уточиште, преко језгровитих описа једне сцене („Зов“, „Буп“), или епских форми на међи са прозаидама, све до студија лика („Мујо Кино“, „Губитник“) или више ликова („Шума“). Чешће усредређене на нарацију („Валцер тишине“, „Шпалир добродошлице“) када је случај да се снага сугестивности испољава само у низању догађаја безумља и насиља, те не изненађује доминација првог лица у приповедању страдања у исти мах и властито и колективног. Неретко интроспективне, оне су у појединим својим моментима суверено демонстрирале умеће сажимања и ефектног поентирања.

„Сурова нестварност“, која је понела највећи број поена, љубавна је прича коју одликују контрадикција и алогичност једног ишчашеног, ишигуровског света у којем су основни комуникатори дигитрони, а места сусрета пара снови, док измаштани/сањани простор и време доминирају над стварним, указујући тако и на предео ониричког као могућног уточишта за субјекта, али и на љубав као феномен, која с једне стране не познаје временско-просторне границе, док је с друге стране болно солипсистична, а њени актери усмерени на сопствене снове и, као прави алијенирани јунаци, свесни своје неостварености. Духовитост, она јеткост која прати признање све суровости неслагања две (или више) стварности, још једна је од врлина ове приче.

С друге стране, „Губитник“ се доима као историјска фикција, која је, полагајући на документарност, заснована на анализи једног лика, но његова прикљученија која одају утисак претенциозне нарације само су повод за даље елаборирање једног универзаног „хејтера“, који, опет, своје философске ставове поставља колико на философским, толико и на личним, рекло би се чак натуралистичким матрицама.

„Сенке путописног мастила“ је својеврсни триптихон, у исти мах и путопис и исповест неименованог јунака датог персоналном приповедачком ситуацијом. Разуђеност и извесна ли-

Шта се дешава _____

ричност, са мером како за виђено, за пределе и атмосферске прилике, тако и за оно унутрашње, неисказиво, коначно за слику жене која се јавља у путничковој глави, основни су квалитети ове распричане, на моменте прециозне скице коју такође одликује осећај за меру.

Димитрије Буквић

СУРОВА НЕСТВАРНОСТ

(прва награда)

Подигао сам слушалицу. Окренуо број по сећању. Потрефио сам: јавила се. Добро познат глас: боја блуза и хармонија симфоније. Пожалила се да не уме да размрси сан од јаве. Хтео сам да јој помогнем. „Треба да се видимо”, рекох. „Кад, где?” „Хајде, размислићу”. „Нека буде сутра”. „Можда боље прекосутра”. Тако још који тренутак и... пробудио сам се.

Налактио сам се на чаршав. Прошетао буновни поглед. Све исто као у сну: мемљиви зидови, сточић, полица и на њој телефон. Вилице су ми се сударале као кастањете. Цвокот је смењено хркање. Ако уопште хрчем последњих година – близу мене одавно нема никога да ми то потврди.

Подигао сам слушалицу. Сећања више није било. Који број да окренем, да наставим разговор? Синило ми је: притиснуо сам дугме за окретање последњег позваног броја. Дуго је звонило. А онда – „хало”; поново блуз симфонија.

– Здраво... – почех да замуцкујем.

– Опет ти?! Рекла сам ти да нећу да се видимо!

– Није! Казала си да хоћеш! – тобожњом одлучношћу одлагао сам напад панике.

– То је било малопре, у сну. А сад смо у стварности! – залупила је слушалицу. Тресак ми је прострујао кроз уво и рикошетирао по мозгу.

Мрзим кад ми се стварност умеша у планове.

Опет сам притиснуо *redial*. Ово морамо да справимо. Сигурно је неспоразум. Дуже је звонило него претходни пут. Али, јавила се.

– Престани! Схвати да живот није сан! – продрала се, као да је „хало” увреда.

Да она зна шта је живот а шта сан, ваљда их не би бркала.

Још неколико пута сам је назвао. Увек исто: урла, ни да ме саслуша неће. Предложио сам јој напослетку да мало одспава.

Који сат касније, кад сам се увељико расанио, зазвонио ми је дигитрон. Како да се јавим на ову справу? Притиснуо сам ЦЕ. Упалило је: кад сам прислонио калкулатор на уво, чуо сам струјање ваздуха; онај милисекунд тишине пре него што се саговорник огласи.

А онда – блуз симфонија, ко зна који став.

– Послушала сам те и легла да спавам. Сада сам у сну. Па сам помислила да те позовем овако. И да ти кажем да много грешиш. Не мењаш ништа на себи. Ни око себе. Вероватно ти је соба и даље мемљива. Сигурно и хрчеш, као увек. Зато сам те, у ствари, окренула на дигитрон, да ти кажем да се сабереш! – опет је прекинула везу.

А ја сам се – одузео. Кроз вене ми је потекла туга, а кроз артерије бес. Сурова нестварност, помислио сам, спуштајући главу на јастук.

Чим заспим, позваћу је.

ooo

Димитрије Буквић је рођен 1985. године у Београду, где живи и ради као новинар. За *Политику* пише репортаже и козерије из кафанског и градског живота. По образовању је социолог. Кратке приче објављивао је у десетак часописа и антологија у Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Хрватској. Победник је литерарног фестивала „Српско перо“ (Јагодина, 2013) и добитник треће награде на конкурсима „Станислав Препек“ (Нови Сад, 2011). Уврштен у најужи избор на конкурсима Народне библиотеке Бор (2012), Бошњачког друштва културе „Авлија“ у Рожају и „Брод књижара – Брод културе“ у Загребу. Управо завршава своју прву збирку кратке прозе.

Мирко Јовановић

ГУБИТНИК

(друга награда)

Артиљерија, која је прославила Наполеона, код Ватерлоа је била немоћна, јер тло беше влажно и меко, па су ђулад у њега улетала као у живо блато и била лишена прилике да остваре

Шта се дешава _____

своју судбину и распрсну се у ватромет смрти. Ипак, један француски пројектил од дванаест ливри проналази заобилазну трајекторију, до острвца чврстог тла пред капетаном Прве холандске бригаде Јозефом Вертхајмом. Јачина експлозије откида капетану леву половину грудног коша и руку. И он, заправо, бива сахрањен без срца.

„Живео је без памети, па нека мртвује без срца“, говориће Хартог Вертхајм за свога оца.

Хартог, чији су се преци по женској линији искрцали на ротердамске докове заједно с прецима Баруха Спинозе, као да је био неслана шала неког преводиоца Спинозе на језик генетике, то јест необично отелотворење оне Спинозине тврдње да тело није ограничено мишљу, нити мисао телом. Имао се, наиме, утисак да се фатална Јозефова рана пренела у душу нерођеног Хартога и да је на тај начин тело оца, какво је покопано, ограничило мисао и дух сина: Јозеф је умро без срца, али – Хартог је без њега рођен.

Откако се искрцао на докове живота, за све је тај имао само презрив поглед и отровну реч. Оца, ког није упознао, мрзео је што је јевтино продао главу – у ствари је „поклонио европским главоњама“, чије „зађевице није требало да га се тичу“; мрзео га је што није поживео довољно дуго да се упознају, па да може да га мрзи tête-à-tête. Мајку је такође мрзео, јер је „устала из свиле и кадифе Де Кастрових да би легла у костретну постељу једног Вертхајма“; мрзео ју је што га је родила, тим више што је то учинила на постељи од неадекватног материјала. Мрзео је оне што немају зато што немају, а оне што имају зато што или не дају, или расипају. Очима није могао да види болесне и кљасте. Подсмевао се здравима што су охоли у своме здрављу. Замерао је глупима што су глупи, паметнима што попуштају. *Бесмислено му је све што се на овом свету дешава, све куди и свему се руја* – те речи Еразмове *Stultitiae* као да су се односиле на Хартога, Вертхајма ротердамског.

Демони наслеђивања нису мутили само по „крви“, већ и по „млеку“. Човеку који се свему ругао нарутали су се, наиме, и с мајчине стране. Учинили су то уредивши да Хартогов позив буде стакларство и да тако унук Де Кастрових, трговаца брилијантима и свилом, преживљава секући малим дијамантом стаклене плоче и глачајући их рупчићима од јефтиних имитација свиле. Да иронија буде већа (а и за то су се морали постарати неки демони), то што је Хартог израђивао прозоре и огледала значило је да један мрачњак обезбеђује грађанству видело, и да један мизантроп омогућава људском соју да се огледа и воли себе.

Хартог је умро у својој четрдесет петој од сушице, изазване дутогодишњим удисањем стаклене прашине. Поделио је тако године живота и узрок смрти са Спинозом, с којим је, упркос свему, имао чак мање заједничког него са својим оцем Јозефом – од кога јесте поживео нешто

дуже, али и отишао на онај свет са органом мање. Јер, осим без срца, Хартог је, ето, скончао и без главнице плућа.

Душан Ракић

СЕНКЕ ПУТОПИСНОГ МАСТИЛА

(трећа награда)

Ка Махдији, четвртак.

Опет је био Месећ пун, и наново септембар, медитерански врућ, тада над старом престо-
ницом тунижанских Арапа, над Махдијом.

У телима њиховим кључале мисли биле су исте, у времену заустављене, тек даљинама ра-
здељене.

Клизио је у шуму авиона небом над Пескаром и Напуљем, над магличастим светлуцањем
благо набраног мора осребреног Месецом, и над облацима, ка Махдији, сам.

Са собом сам и помирен са немиром, да чека и тим бадемастим очима трага.

Кроз топлу и ветровиту позну ноћ и бела арапска насеља осенчена траговима немара на
безименом тргу тог далеког путовања пред њих се раскрсницом од некуд наједном испречила
свадба и свадбари.

Уштогљени младожења са још уштогљенијим букетом у руци, и дебељушкасти трубачи
стешњени у отвореном камиончићу.

У Махдији, петак.

Ветровито бистро поподне разносило је исконско смеће по сокацима остареле вароши.

Беле, најчешће оронуте куће у стешњеним улицима унутар градских зидина исијавале су
своју трому афричку врелину до трена олакшања, изненадног трена када би се наједном ука-
зао омалет трг са баштом кафане под расхлађујућим еукалиптусима.

Живот и испади живости и покрета нападно су се отимали тој непомичној усијаности гра-
дића и његових улица.

Одувек.

Шта се дешава _____

Увек, тог у миру тромог поподнева, у корацима калдрмом са умирујућим осећајем да је тај поглед меких бадем очију испод риђих локни крај њега.

На њему.

У њему.

Среда.

У даљини ноћи, муње браздају небо над пучином.

Обесни ројеви облака цели су дан изливали кишу, јаку и упорну.

Причали су да су то прве кише након три-четири године.

И у причи, у тихом жамору утопљен и снено препуштен њен глас би назирао.

А већ изјутра, у магличастом киптању и немирима мора, бескрајног мора пред њим, с десна је, по мало у даљини у благом луку у ветру лелујала осунчана Махдија – бела и ониска са танким пустињско-смеђим оквирима зидина Медине.

У ветру и влаги која се након киша набирала у ваздуху као танушна стабла градићем су се повијали светли минарети.

Пред њим до у даљ пучине, таласи су плели у хуку својих набора филигранске а дивље чипке. Чипке њене модре хаљине, у ћутњама његовог понирања пучином и тек неприметном осмеху.

Само неколико дана пре био је затечен.

У таквима као ти у својој моћи обесни таласи, до опијајуће понесености су се наметали, само не више непрекидно плаветно живи него попут болног грча заустављени, једном прадавном магновењу окамењени масиви Атласа.

Као огромни остењени таласи до суровости су се низали понегде бледољубичато-модри, смеђе-црвенкасти или оловно-смеђи масиви и њихови оргијастички висови.

Заробљеним урликом из пустиње, дизали су се, таложили и узвисивали, орубљени тек ретким оазам.

Наједном, баш целим бићем осећајући је а не видећи је, у висинама једна гола сурост поиграла се погледом, и силовито наметнула другу. Јер, далеко недохватно испред и далеко испод тог планинског трона, у недоглед, простира се ужарено жута титрава врелина Сахаре.

Творац као да је лепотом исцртавао, и исцртавајући померао – границе пакла.

И бескрајног пакла тишине у њему.

Без ње.

Мирослав Стаменковић

ТРАГОМ ДИЛЕТАНТА С. МИРОСЛАВА ПОВОДОМ КОНКУРСА ЗА КРАТКУ ПРИЧУ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ БОР

„Г.К.Честертонов Отац Браун је *deus ex machina*...“ Солидна, јефтина, књижевна критичарска констатација. Али, не ради се о томе. Исто тако, Фројд, Ид, Его, Супер-его, па иду питања, без одговора, питање, нема одговора... Проблем је у самом читању, или спавању после читања. Послеподневној дремки, која прерасте у хорор. На страну што сам продужавам написано у мислима, затворених очију, покушавајући да заспим, већ што *џо* уме да избежуми, да се тргнем и само констатујем да сам спавао тек пола сата. Али, шта да радим. Не могу да гледам ТВ, одагнам мисли у три пичке материне два сата и онда заспим. Спавам кад ми се спава. А *џо*, тек читано тога дана, подло растргне ионако ми слабе живце. Али, није ни то. Ради се конкретно о књижевном конкурс за кратку причу. Нема задате теме ни потребне оквирне дужине написаног, али, ипак, осећам да би требало да има неку „дужину“. Ма шта писао. Добро, што не одустанем? Копка ме, то је одговор. Да се шаље поштом одустао бих већ одавно, овако, мејлом, доста је лакше. У чему је проблем, „дужина“?, „ширина“?, шта? Овако: мени одговара што краћа форма, да поједноставим, нека се назове „анегдота“, мада ја сујетно верујем да има много више у десетак реченица него у нашироко-надугачком сроченију. Наравно, то је самообмана, утеха, јер, реално, не иде ми то „дуже“ (2-3 странице). Ако се ово схвати као „књижевна играрија“: ето, умислио С. Мирослав да ствара топлу воду, не, ја сам далеко, далеко, од те забуде. Ништа, баш ништа није ново, чак ни то написано да ништа није ново. Опет, размишљам, шта ме кошта?, типкај нешто на тај свој лаптоп, повезано, неповезано, шта те брига; истипкај и пошаљи. Али, *бар* нека прича! И, ево је.

Пробудио сам се, попио два диазепама и ксанакс, ставио воду да ври за кафу, обавио све по протоколу у купатилу, смућкао кафу, испушио две цигарете, отишао у продавницу, купио хлеб, онда обрао парадајз, онај зрео који је био остављен да сазри ставио у фрижидер, нови оста-вио да зри, отишао у собу, отворио лаптоп и искуцао ово. На крају, пошто се ово подводи под

Шта се дешава _____

неки дневник, променио један број у врху због прве реченице (јуче написане), којој сам при- том ставио и наводнике, и сетио се Шопенхауреове мудролије да је јутро, не могу да се тач- но сетим, али као парафраза: „јутро је оштрица дана“. Могу да се послужим и народним пала- муђењем „да све треба преспавати“, али, ко јебе народ!

То је све. Личи ли помало на Басару, Борхеса? Ласкаш себи С. Мирославе!, не знаш *шћиа*, па хоћеш да ефектно завршиш бесмислене тричарије.

Напомена: Кунем се да ово није било објављено (зашто би!) ни као део, ни као целина, ни као полу-део (полудео) било чега, раније, у било ком могућем, немогућем формату.

Иван Томић Мистер

ЗОВ

Хрпица жутог песка пролази пустом улицом неког непознатог града. Са тераса околних зграда напетом је посматрају припитомљени кактуси. Ко зна зашто, јеже им се омекшале бодље на леђима и трну стопала дубоко у пластичним саксијама.

У тренутку када скрене за угао и изгубе је из вида, неки се прену и наставе где су стали са чекањем следеће редовне порције кише из рупчастих грла пластичних кантица. А други, пак, не могу више да издрже муње у трњу и трнце у стопалима, па поскачу са тераса на улицу и ста- ну да се полумртви из разлупаних саксија извлаче, и да пужу, бескрајно споро ка далеком углу.

Саша Д. Ловић

ЋУП

... и тај ћуп је стајао ту преко сто година, памте стари људи, кажу ту је само један улазио, сваке године један, кад се пече ракија, на ког првог падне жеравица, е тај би улазио, а испред

би се окупила светина, палиле се ватре, локала се љута, сир се јео као леба, бабе би поскакивале, јер девојака није било, све то потамани узма, ни младића, само један, а он, оно што кажу мало спор и приглуп, а добар ко леба, а онај што је ушао да ћуп гледи, ето га у поноћ, завио у марамицу нешто из ћупа и чува, шта је то, нико не сме да зна, тако је било тад, а ја не знам шта ми било јуче, дал од пића или пуног месеца, сетих се ја ћупа и одем тамо, уђем, а све време док сам ишо, као да чујем кораке, мало-мало па ето их, унутра, ја запалим цигару и мало засветле и ето ти га ћуп, ћуп ко ћуп, земљан и таман се нагнем да загледам, кад се окупи ту нека багра, па се деру, један другог не разумеју, чак једном у гомили у оној помрчини разазнах рогове и сви на ћуп, држ не дај и ја скочим, дограбим из ћупа нешто, увијем у марамицу и беште ноге, трчим и мислим да погледам шта сам узео, ма нећу сад, кад стигнем кући. Ето га то из ћупа и дан-данас, онако у марамицу замотано, у степенице зазидано, да не скршим врат, рекла ми једна баба. А ћуп, ћуп ко ћуп, догодине идем опет.

Вјера Рафаи Цимбаљевић

ШУМА

Између болешљивог професора цртања и дрвосече постоји разлика. Док хода шумом, болешљиви професор запада у меланхолично стање. Постаје нежан и крт, као лист јасике, разлабављен, готов да затрепери од најмањег утиска. У стаблима око себе он види пролазност и сопствену скорашњу смрт. Дрвосеча док хода шумом осети навалу крви, јаке и здраве, ритмично пулсирање у напетим крвним жилама. Однекуд дође безгранично самопоуздање, ишчезавају сумња и колебање. У стаблима око себе он види стабла која треба посећи и савладати.

Из тог разлога се дрвосеча, који је у овом примеру деда болешљивог професора цртања, на суду криво закleo. Помало дремљиву руку положи на *Библију* и рече: „Заклињем се, пред Богом и народом, да је шума у Ђњилом потоку моја“. А није била.

Ако у шуми изненада дуне ветар, дрвосеча потражи заклон. По ветру се шума не сече. За разлику од њега, болешљиви професор у застрашујућем фијуку чује трубе које позивају на јуриш, у гранама које ветар савија види лепршање застава, и више: он види целу армију која у ватри јуриша.

Шта се дешава _____

Болешљиви професор, који је у овом примеру унук дрвосече што се криво клео, чим осети ветар, има циљ: одлази у шуму у Ђњилом потоку и трчи, одједном пун набујале и необуздане телесне снаге.

Мислим да болест болешљивог професора није страшна, готово уобичајени хирови у беланчевини. Откад знам за себе, он је болестан и трчи чим осети ветар.

Мада, у принципу, човек нерадо размишља о воденицама које мељу споро да се може преградити пре него што врућ хлеб замирише.

Марко Галић

ШПАЛИР ДОБРОДОШЛИЦЕ

Мраморно обзорје освајало је хоризонт, роморећи у спокој слане бездани, препуштене тисту коралних спрудова, умивених шакама саблажњиве измаглице. Усамљени молитвеник, закречен нијансом слоноваче, грчевито је стезао пламен срамежљивог ћилибара, удомивши избледела лица ореолом награђених ходочасника. Накривљено распеће снебивљиво је одолевало времену, приклонивши се јаловим падинама отровних, злосутних, хриди. Обриси ожутеле, сунчеве, колајне тихо се препустише узнемираним таласима, потакнутим пеанама насртљивог развигора. Мирис горке соли, попут неуморне ткаље, уплитао би моје уздахе у тесну паучину, мрвећи усахла плућа. Низ пребијене табане гласно се стропоштао помокрен песак, належајући на омању пешчану дину, подно мојих стопала.

Труло ткиво мермерног острва понирало је ка низинама, препустивши свој витичаст скелет пејзажном канвасу. Сасушена трска жудно је роптала низ ветар, обљубивши утрнуле, слане, образе. Шаком отирући прамен са чела, немирне клице прашине беоњачама заиграше, утопивши се у сузама очајника. Жалопојни врисак допирао је са суседног острва, како је разиграни кафтан тонуо у неспокој зјапеће морске чељусти. Беше женски, справљен од чоје, боје уснулог, умирујућег, јасписа.

Оронули брод тромо је напуштао стерилне, зубате, обале жиговима бележећи пут у смирај. Са његових накривљених, њишућих, бокова јасно се назирало име опасно месингом, шкрто извијеним у „Пунат“.

Одабрани домаћини, сазвани у шпалир, сажаљиво ме обујмише погледима, срамотно скривајући летвe са којих се крунио мирис ужегле крви. Виспрени „ревидирани“ посматрали би ме испод нахерених рубова сламнатих шешира, поносно приказујући сијасет озледа, распрострт дуж маљавих, кошчатих, телеса. Клешући бели камен чијом је површином хировито брeктала сребрна жила, осетио бих откуцаје, пак, пулсирање овог места.

Дежмекаст одрпанац, зашиљене браде и промућурног чела, снажним покретом положи свој први хитац на моја ребра. Други испратише његове осорне покрете отирући крв са избразданих образа, сузама испративши моје погнуто, обезличено наличје. Безмало грабећи за стопала, ревносно ме тукоше у волшебном ритму дубоких грцања.

Напустивши нутрину шпалира, последња молитва благо се отрже са њихових усана, наква-
сених севдалинкама и тугаљивим гримасама. Сунце је болећиво искашљавало последње зраке, јењавајући у недрима Светог Гргура. Кафтан је бестелесно надлетао Јадран, бојећи свод дражесношћу јасписа.

Пригрливши сутон, моје постојање отиснуло се ка понорима, скривеним у суновраћеним венама Голог отока.

Енеса Махмић

МУЈО КИНО

Јучер, кад сам отворио чесму, није било воде. И како сам журио у општину по неке папире за посао, бријао сам се на сухо. Трећи потез и крв почиње да цури у танким млазовима, про-
сипајући се по поду. Није много, али изгледа много. Бришем, чистим, лијепим фластер.

Испред зграде комшија Мујо храни голубове. Опет је пијан на сабах. Није се ни тријезнио.
– Добро јутро, младићу. Гдје ћеш ти овако рано? – прилази ми тетурајући.
– Ма, идем гањат неке папире.

Шта се дешава _____

– Да. Опасне животиње. Мало-мало па те заскоче, те ово, те оно. А види моје Ђоре, зар није љепотица? – показује прстом на свог омиљеног голуба.

– Јест, вала баш...

Никад га нисам питао како зна да је тај голуб женка. Можда јој је глава мања, као код мачке?! Комшије га зову Мујо Кино, јер кад се напије, забавља цијели комшилук. Све се сјати, и младо и старо, да га слуша. Једном сам у биртији у подруму зграде присуствовао његовој пијанској о самоубицама. Имао је неког пријатеља који се бадио под воз. Кад прича о њему, увијек заплаче. И онда сви околу плачу. Јер Мујо, док имитира самоубицу, грана рукама, прави експресије и подешава звук гласа као најбољи холивудски глумац.

Немам жене, сааам сам. Немам сјана, живим са сјарим родитиљима. Посао ми је јадан. Ни њији' више не моју. Не знам зашто живим. Никад се не смијем, нији њлачем. Не волим нико и нико ме не воли. Пушим се ко ћиро са овим јефтиним духаном. Преуморан сам, желим вјечни одмор! – тако би причао, кад би се задубио у неки лик који је сам себи одузео живот.

– Мали, а о чему би ти размишљао кад би умиро? – питао ме тада.

Нисам знао. Био сам тупави клинац. Да могу вратити вријеме, вјероватно бих рекао: „о мирису жене“, јер звучи поетично, па би Дара ту ноћ пошла са мном, а не с оним пробисвјетом. Пропуштене могућности су као смрти, а смрт је млађа сестра судбине. Тако је представљено у стрипу *Sandman* који сам прочитао давно, преко 70 бројева, док сам као дјечак проводио љетне распусте код дједа и баке. Гледао сам старе сељаке на самртном одру. С њима је умирала њихова њива, њихов виноград, њихова крава Бјелика. За њима је остајао необран кукуруз, незавршена парница о међама. Са њима је умирао њихов поглед што сеже до краја поља. Читао сам да са шкољком заједно умире небосклон њене седефне коре и да су с човјеком прије Колумба умирала три континента а послје Колумба четири, а још касније пет. А у лошим предговорима читао сам: „Писац је бесмртан, јер живи док живи његово дјело.“

Али све је њо нейошребно уљешавање. Смрти је смрти – мислио сам то јутро кад сам гледао у позијепани рукав Мујиног сакоа, док је претурао по џеповима да између прљавих марамица пронађе бомбоне.

– Узми. Прави швицарски ментол. Нигдје у граду оваквих нема – каже ми поносно.

Узимам, а имам 33 године. Знаш да ће се увриједити ако одбијем.

– И реци старом да дође послје подне на партију шаха код Џуце – а очи му се цакле као да је смислио неку опасну стратегију за матирање.

– Хоћу.

То је било посљедњи пут да сам га видио. Кад сам се вратио из општине, рекли су ми да се објесио.

Данијела Митровић

БАЛЦЕР ТИШИНЕ

Прва магла лако се спушта над замрзлом земљом. А у мени, неисцрпна жеља за топлим чајем, за нежном речју и милим звуком безбрижног разговора. Око мене само страшна, загробна тишина која ме једе као црв који куса своју калоричну гозбу. Лаки поветарац који се милује са зеленим гранама вечних стабала замењен је хуком хиљада оркана који завијају провлачећи се кроз голе гране мртвог дрвећа.

Први звук је звук заглашујуће таме, звук бесциља и патње. Тамни облак густог дима прожетог комадићима пепела извија се изнад безличне грађевине. Безумље уплашених пропраћено је само тихим погледом патње и краја. Ми који ходамо полако ка том гротлу пакла свесни смо куда идемо и крећемо се готово драговољно, као да смо кренули ка рајским вртovima – тамо где нас чека божанствени нектар и Афродитина заглашујућа лепота. То је једино чега смо жедни ми, на овим пашњацима земаљским покривеним вечним снегом – лепоте. Она је једино што сија над нашим изгубљеним гајевима. Иако више нисмо ништа, чак ни бројеви које смо добили на улазу, ипак смо свесни лепоте која нас чека када свему дође крај. И зато плешемо.

Једна жена се тихо приближила уз своје дете и не жели да га остави само. Девојчица нема више од четири године, али је ипак од мајке одводе. *Овде нема милости*, немо изговара друга жена поред које је мајка стала у ред. Не зато што жели да је утеши, него зато што жели себи да понови. Овде људи брзо забораве, тако и успевају да преживе дан.

Воњ стајског ђубрива се меша са оним који се из димњака извија и чини да је готово немогуће да се дише. Ипак, ми корачамо. Попут машине која бодро наставља да штекће својим педалицама чак и када се писац умори, стројевим кораком, наша процесија напредује.

Шта се дешава _____

– Ви сте проклети! Више вас нема! – узвикује једна жена из оближње зграде, али зујање метака брзо чини свему крај. Наша срећна поворка наставља даље.

Ја сам слободан, блажено помишљам у тренутку. Ја сам слободан! Тако је писало и на улазу испред ког смо оставили све своје наде. „Рад ослобађа“, писало је. Пише и даље, за све оне који тек треба да дођу. Мирис спаљеног меса пуни ми груди. *Коначно, слободан.*

Виолета Стојменовић

Шта следеће да читам?

Истраживање извора информација о књигама и препоруке којима се корисници фондова Народне библиотеке Бор руководе када бирају књиге за необавезно, рекреативно читање

Када данашњи корисник библиотеке који воли да чита пожели да се обавести о новим, популарним, читаним, препорученим ... насловима, на располагању су му многобројни извори – усмени, штампани, аудио-визуелни, онлајн. Препоруке за читање траже се од пријатеља, познаника у чији се укус и суд верује, као и од библиотекара.

Развој интернета омогућио је широк увид у мноштво туђих преференција, у рејтинге које креирају људи вољни и спремни да се повинују очекивањима дигиталне културе као партиципативне и интерактивне (али и они који ту наводно свеопшту партиципацију рецепијената и колаборативно креирање онлајн садржаја успешно, и најчешће тенденциозно, плагирају и симулирају или филтрирају), нарочито од када је свој став могуће исказати иконички, уз помоћ звездица и емотикона, уздигнутих палчева и других интернационалних визуелних симбола који се перципирају тренутно и не захтевају ни време ни знање језика да се коментар разуме.

И сам физички простор библиотеке може бити средство размене препорука, не само у виду спонтаних разговора међу самим корисницима, већ и у виду текстуалних порука.¹

Ту су, затим, већ добро познате, старије форме: новинска и књижевна критика објављена у стручним, односно часописима „за књижевност, уметност и културу“ и – од праве књижевне критике много учесталији и уобичајенији типови говора о књизи – прикази, који се, такође, паралелно са рекламама, објављују како у дневним новинама и њиховим културним додацима, тако и у недељницима, шареној штампи намењеној одређеној узрасној, родној, професионалној групацији, али и у „озбиљнијим“ часописима. Неколики дневни листови имају и своју посебну форму презентовања и приказивања садржаја и карактеристика наслова које новинари или изабрана, широј популацији позната или стручна лица препоручују.

Издавачи, књижари и библиотекари користе, на мање или више креативан и интересантан начин, радио и ТВ станице и њихове информативне емисије како би промовисали нове наслове и мотивисали читаоце да се за њих заинтересују, препричавајући их, читајући из њих одабране странице или драматизујући за то згодне одломке. Специјализоване емисије, промо-

¹ У Народној библиотеци Бор коришћене су табле са листићима на којима су корисници наводили до три наслова која препоручују за читање другим читаоцима. Ова активност је неко време наилазила на велико интересовање и одзив, да би полако замрла. С друге стране, када им је понуђено да напишу краћи коментар о књизи коју тренутно читају и уметну га у „деп“ за препоруке налепљен на прединарну страну саме књиге, корисници су ту могућност готово сасвим игнорисали.

Шта се дешава _____

тивног или едукативног типа, нису претерано заступљене у програмским шемама наших ТВ станица (ни оних глобалних које су нам доступне путем кабловске или дигиталне телевизије) али их, ипак, има – колажни „Хит либрис“, рубрика у оквиру „Метрополиса“, емисија „Савремени писци“ на дигиталном каналу РТС-а и, спорадично, емисије посвећене делима појединих писаца у форми биографије или интервјуа, ређе – разговора или неке атипичне, не-жанровске емисије.

Сви издавачи имају клубове читалаца, што подразумева и редовну дистрибуцију каталогâ, најавâ и другог промотивног и информативног материјала који омогућава континуирано праћење нечије издавачке продукције. Сви издавачи, такође, имају и своје интернет странице са мање или више детаљним обавештењима о књигама и њиховим ауторима. Тако knjigainfo.com и knjizara.com представљају покушаје свеобухватне, комерцијално-информативне базе података о књигама, нудећи читаоцима не само библиографски опис и цену наслова, индекс и сажетак, односно одломак, него и низ додатних информација – електронску верзију домаћих написа о одређеном наслову или поводом њега, податке о књижевним и сродним наградама и сл. Ова друга нуди, као и неки издавачи, и могућност интеракције, допушта коментаре читалаца и посетилаца сајта, мада се на овом месту та могућност скоро уопште и не користи. Сви произвођачи и дистрибутери књига користе и имплицитне видове препоручивања – топ листе, пре свега, истичући до десет најпродаванијих књига и објављујући их у штампи и у другим медијима. Листе читаности (уопште или само одређене групе наслова), које воде и објављују библиотеке, функционишу на исти начин. Међутим, и други видови организације информација о књигама, такође, могу да се сматрају препорукама – рецимо, поткатогија „Књиге о којима се пише“ на <http://www.knjizara.com>, али и, у библиотекарству и књижарству готово неизоставна пракса визуелног иступања, излагања, промовисања ... – новог.

Без обзира на све разлоге који продукцијске куће могу да наведу за улагање у филмове који су адаптација или екранизација неке књиге, филм и ТВ серија за гледаоце функционишу и као препорука за читање – романа, пре свега. Сетићемо се како је филм, релативно скоро, из запећка (а у нашем случају из магацина са неактуелним насловима) извукао Зискиндов *Парфем*, што се тренутно дешава и са Фиццералдовим *Великим Гейсбијем*, а константно са хитовима иначе популарних писаца криминала, трилера и „Љубића“. Велика је била жалост неколиких корисница када су сазнале да роман по којем је снимљена турска серија коју прате – никада није преведен на српски језик.

На крају, поред блогова појединаца, организација, институција, библиотечких служби ..., који су намењени искључиво књигама/књижевности, о књигама се ћаска и у оквиру специјал-

лизованих форума, дискусионих листи и друштвених мрежа. Те неформалне и аматерске препоруке најчешће су потпуно неаргументоване, али се, понекад, може наићи и на заиста промишљену и образложену препоруку за читање неке књиге.

Статус књижевних награда, које би требало да су најбоља и најрелевантнија препорука за читање, у очима јавности је врло променљив и услован. За то је добар пример НИИН-ова награда. Пре седам-осам година, она је за просечног корисника јавне библиотека била нешто попут анти-рекламе јер су награђиване књиге толико одступале од онога што је за њих представљало читљивост и приповедање, да им је препоручивање такве књиге деловало као увреда. Последњих неколико година, ситуација се донекле изменила, што због већег и другачијег публицитета који се око саме награде ствара, што због смене поетичких парадигми у самој књижевности, што због евидентно другачијих критеријума селекције и награђивања. Ипак, у односу на то колико и које све књижевне награде постоје, како код нас, тако и у свету, мали је број признања за књижевно стваралаштво за које већина корисника јавне библиотеке зна и које у њиховим очима делују као препорука: мада наши издаваче често на корицама истичу податак о Пулицеровој, Букеровој, Гонкуровој или Сервантесовој награди, чини се да ова порука нема великог, а камоли пресудног утицаја на корисника јавне библиотеке.

Огроман је, дакле, број препорука и савета за читање до којих се може доћи, али и оних који се намећу и нетражени, „искачу“ из емисија и са интернета, мада је, такође, приметна и све мања разлика између приказа, препоруке, рецензије са једне, и рекламе са друге стране. Примера ради, када се на сајту библиотеке, под окриљем термина „преорука“, „препоручујемо“ и сл., појави дословно пренет текст који чини саставни део опреме књиге и који је, дакле, осмислио и организовао неко ко заступа комерцијалне интересе издавача као произвођача књиге, онда је питање да ли та(ј) библиотека(р) препоручује садржај књиге или само прослеђује промотивни материјал издавача. Многи видови препоручивања књига јесу изгубили свој кредитивитет, па се у очима читалаца сврставају у рекламни и пропагандни материјал, док се с друге стране све успешније и све чешће користе начини говора о књизи који делују као спонтане препоруке, а заправо су рекламна, дакле, наручена и смишљена порука.

Да ли је такав случај и са препорукама које дају библиотекарски, узимајући у обзир не само оне усмене препоруке које су одговор на директан захтев корисника са истом, већ и оне индиректне, у форми излога и изложби, као традиционалнијих средстава препоручивања књига за читање, и у све новијим и новијим средствима маркирања, издавања, приказивања, излагања ... наслова, аутора, жанрова које библиотекарски одређене библиотеке сматрају вредним пажње корисника, за шта се могу и користе се како физички и виртуелни простор библиоте-

Шта се дешава _____

ке, тако и форме попут плаката, постера, обележивача за књиге и водича – штампаних и/или, као на Дечијем одељењу Народне библиотеке Бор, ручно рађених?

АНКЕТА

Како?

У периоду од 24. јуна. до 31. јула. 2013. године Народна библиотека Бор спровела је анкету чији је циљ био да се истраже извори информација о књигама и препоруке којима се наши корисници руководе када бирају књиге за необавезно, рекреативно читање. Другим речима, питали смо се ко или шта има утицаја на наслове које наши корисници-пасионирани читаоци бирају и траже, узимајући у обзир само тзв. рекреативно читање, односно кориснике који у библиотеку долазе по књиге које читају разоноде, забаве, хобија, доколице... ради, а не због неке обавезе или задатка.

Истраживање је спроведено на Одељењу за језик и књижевност, тј. међу корисницима који читају углавном или искључиво белетристику. Анкете је спроведена у виду:

а) упитника

– штампаног, који су корисници попуњавали у самој библиотеци и
– у онлајн форми, која је прослеђена корисницима који су библиотеци оставили своје електронске адресе.

На овај начин, испитана су 86 корисника.

б) интервјуа, обављеног са још 10 корисника.

Истраживање је, дакле, укључило 96 испитаника, што је 7,1% од 1.357 одраслих чланова, колико их је званично било на дан закључења анкете. Наравно, број чланова и број корисника никада се, из разних разлога, заиста не поклапају. Овај други тешко да уопште може да се прецизно утврди, а исто важи и за број читалаца белетристике, који остаје неизвесан због тога што се за сва одељења библиотеке (осим Дечијег) користи иста чланска карта. С обзиром на то да статистика не може да прикаже индиректне кориснике, тј. оне који позајмљују позајмљене књиге, позајмљују од чланова библиотеке, а да сами то нису, мораћемо се задовољити овом формално тачном, али реално нетачном рачуницом процента корисника који су обухваћени нашим истраживањем.

Анкета је била врло једноставна да би се корисници приволели да се укључе у истраживање и састојала се из свега четири питања, и то комбиновано: питања са вишеструким одговором, отвореног и затвореног типа и кодирана, односно, питања затвореног типа, на која се

одговара са ДА или НЕ. Иако је за анкете уобичајено повезивање одговора са демографским карактеристикама какви су узраст, степен образовања и/или професија и пол, у овом случају нисмо кориснике питали ништа о томе, јер сврха анкете и није у сфери социологије читања, већ комуникације с корисницима, односно испитивања потребе за истакнутијим, разнороднијим али и креативнијим облицима препоручивања наслова за читање.

Зашто?

Наиме, посао библиотекара укључује – стварно или само номинално – и проналажење начина на које се постојећа грађа може корисницима и широј јавности презентовати, са циљем да се, с једне стране „публика“ упозна са нечим што је њеној пажњи измакло или упути у нешто што само површно или привидно познаје, а са друге – да се увећају квантитативни показатељи рада библиотеке. Тај посао би требало или би могао да буде и посебна служба – што и јесте у неким земљама, где се за њен рад захтевају не само темељно познавање књижевности него и знања из области науке о књижевности, вештине везане за анализу књижевних дела и њихово међусобно повезивање и самостално креирање информативних, едукативних и промотивних материјала, па и студија, везаних за књижевна дела (Saricks 2005) (Saricks & Trott 2008). Ова служба (или услуга) укључује како индивидуалан рад са корисницима, који повремено поприма и размере дугорочног плана читања, а не само једнократног одговора или скупа могућих одговора на упит (изречен или дефинисан уз помоћ готових упитника који се све више форсирају да би се добило на времену и концентрацији потребним да се за све компликованије, бизарније и уже дефинисане захтеве нађу адекватне „понуде“²), тако и рад са самом грађом у смислу њеног рекламирања, истицања разноликости, приказивања (због чега се за библиотекарe, на пример, организују радионице за писање рецензија и приказа, односно анотираних библиографија (Ноорег 2010)) и у смислу презентације која би постојећу грађу организовала по критеријумима који су „user friendly“, који грађу не категоризују по званичним класификацијама – библиотечким, књижевно-теоријским или књижевно-историјским – већ по групама које одговарају интересовањима највећег броја корисника те библиотеке у том тренутку и који грађу не вреднују у естетском смислу и не посежу за „highbrow“ критеријумима. Отуда и замена термина (и концепције) препоруке, термином савет(овање) или сугерисање (Saricks 2005: 75–76). На крају, ова делатност може и требало би да доприноси бољем познавању и разумевању низа феномена везаних за читање, формирање читалачких навика и интересовања, фактора који утичу на избор лектире и начине читања (Moуer 2008: 13). Анкета се, дакле, тиче ове – овде тек скициране – библиотечке делатности.

² Примери формулара и одговора библиотекара у форми асинхроног савета читаоцу, под називом „У потрази за добром књигом“ и „Пет наредних читања за Вас“ доступни су на сајту Америчког библиотечког удружења: <http://www.ala.org/rusa/sites/ala.org.rusa/files/content/sections/codes/section/rusacodes2013formbasedreadersadv.pdf>.

Шта се дешава _____

Даље, с обзиром на то да библиотека није у могућности да свој стални стручни рад организује тако да фондове, услуге и раднике определи према неким ужим групама корисника – сем спорадично или када су у питању поједини програми и поводи – питање о томе како се према одређеним изворима информација о књигама, односно, према одређеним видовима препоручивања наслова за читање, односе појединачне узрастне или професионалне групације у овом случају је ирелевантно. Како би питања о полу, узрасту, образовању и послу непотребно оптеретила анкету, она су сасвим избачена.³ Важније нам је колико се, уопштено, прате информације о књигама (књижевности), па смо зато, на пример, питали кориснике и да ли прате периодична издања, у било којем медију/формату – телевизијском, онлајн, новинском – везана за Сајам књига (без обзира на то да ли га и физички посећују). Потврдан одговор на ово питање може се сматрати јаким показатељима самоиницијативног континуираног и систематичног или, макар, систематичнијег праћења актуелног издаваштва (а не само куповне моћи читалца) с обзиром на то да се тада промовише огроман број нових наслова и да се сумирају издавачки и уређивачки подухвати и додељују награде које валоризују издавачке концепције. На ово питање потврдно су одговорила 35 испитаника (36,5%), што би значило да код око трећине корисника постоји макар воља да се информишу и о ономе што се иначе не рекламира, што се промовише без помпе и без великог одјека, што се не продаје по киосцима и супермаркетима. Колико, пак, медијско праћење Сајма заиста ствара ширу и сложенију слику о домаћој и преведеној књижевности, а колико остаје у уским оквирима популарног или политичко-идеолошког подобног у контексту уређивачке политике одређеног медија, требало би да буде предмет посебног истраживања. Нас овде интересује колико је, с обзиром на ставове корисника према разним врстама информација о књижевним делима, сврсисходно систематски се бавити препоручивањем наслова, жанрова, тема ... за читање рекреативним читаоцима, а затим, и које бисмо методе и средства препоручивања могли да користимо, како у самој библиотеци, тако и у индиректној, медијској комуникацији са нашим корисницима.

Ако ништа друго, јавна библиотека, на пример, улаже извесна финансијска средства (не баш занемарљива када је у питању библиотека стотинама километара удаљена од пребивалишта већине радо виђених аутора) како би организовала књижевне вечери, промоције и друге програме који подразумевају долазак писаца у библиотеку и њихов директан контакт са читаоцима, па иако се успешност таквог програма не може (или, не би требало) да мери бројем посетилаца, питање о томе колико је овај вид промовисања наслова сврсисходан и да ли су наслови чији аутори гостују у библиотеци због тога читанији, и да ли је то уопште циљ овог типа програма, свакако да се у планирању политике културне делатности библиотеке не

³ Наравно, за потребе конкретних активности и специфичних приступа, када садржај и форму поруче треба прилагодити типичном конзументу медија кроз који се порука комуницира или емитује, до потребних сазнања се може доћи праћењем других, микро или макро статистичких података и истраживања односа појединих информационо-комуникационих средстава и њихових конзумента/реципијената. Уосталом, многе се демографске карактеристике испитаника могу дедуковати на основу њихових преференција јер је тзв. маркетинг ниша довео до тога да је све већи број часописа, ТВ емисија, сајтова ... уско оријентисан, тако да се обраћа само једном полу/роду, једној генерацији, и сл.

⁴ Понуђени одговори су на графикону, ради прегледности, скраћени. Тако, „читаност“ подразумева листе читаности у појединачним библиотекама, односно полугодишње листе најчитанијих (новијих књига на српском језику) у српским народним библиотекама, које објављује НБС (<http://www.nb.rs/pages/article.php?id=23418>). „Топ листе“ јесту листе најпродаванијих књига које објављују издавачи, књижари и други дистрибутери. Под промоцијом су се подразумевали разговори о књигама и препоруке у оквиру програма и емисија које, за разлику од нпр. Хит либриса, не спадају у специјализоване емисије о књигама, без обзира на то да ли је препорука за читање део неке програмске шеме или се разговори о књизи отварају наизглед необавезно и поводом нечег другог. Категорија „Интернет“ обухватала је све што није сајт издава-

сме заобићи. Другим речима, гостовање писца некада се сматрало једним од начина на који библиотека неког или нешто препоручује за читање, али, да ли је и даље тако? Шта је, заправо, циљ једне књижевне вечери посвећене једном (или неколицини) актуелних књижевних аутора/дела: промоција аутора кога неко (ко?) сматра вредним и значајним у области у којој ствара, или, пак, вредним у смислу нагласка на локалном и регионалном нивоу који актуелне културне политике теже да афирмишу; популистичко излагање у сусрет жељама корисника и других читалаца хитова и бестселера или неке локалне интересне групе; успостављање сарадње са издавачима и дистрибутерима који имају разрађен систем тезги и турнеја за популарне аутор(к)е чија дела издају; повећање обрта одређених наслова; уопштено промовисање читања? Иако се анкета овим конкретним питањем не бави, њена сврха јесте да подстакне на размишљање о свим могућностима за препоручивање и презентовање литературе који библиотеци стоје на располагању и њиховим реалним дометима, али и о расподели средстава која се у то улажу.

Одговори

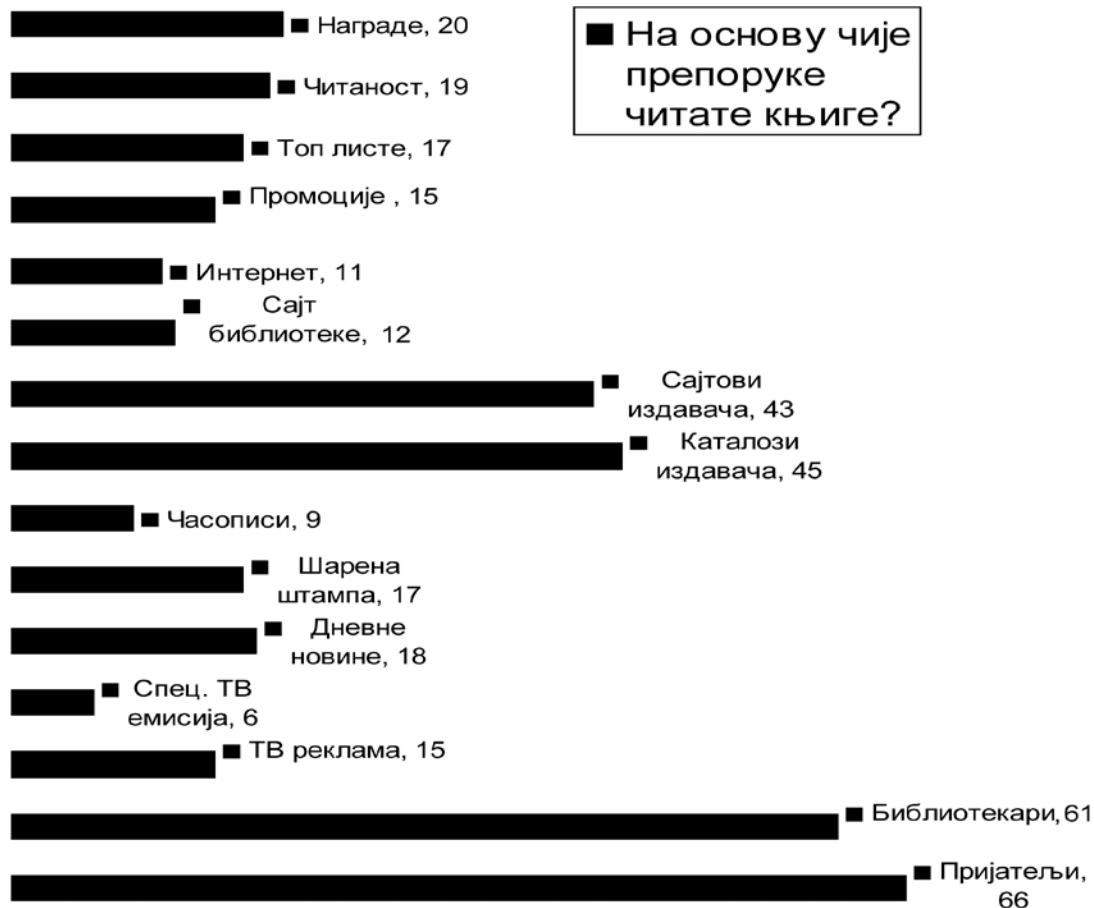
Основно питање анкете било је: Шта све може да Вас наведе или подстакне да се заинтересујете за одређени наслов? На ово питање је понуђено 15 одговора са могућношћу даљег спецификовања, односно дописивања конкретног податка или више њих. Слика 1 представља графички приказ добијених резултата⁴.

Свега 4 корисника су се определила за само један извор препорука; највећи број њих наводи 5–6, што показује да наши корисници имају изванредан увид – свакако не систематичан и плански – у свет издаваштва, маркетинга и дистрибуције књига. Ниједан испитаник није навео више од девет извора, а оволики број наводи само њих троје.

Једанаест корисника прати и библиотечке листе читаности и продајне топ-листе, тј. тражи и наслове који се купују и оне који имају велики обрт у библиотеци.

Од 86 испитаника који су анкете попуњавали, руком или електронски, мање од половине њих – тачније 41 испитаник – спецификовали су своје одговоре у смислу да су навели конкретне наслове и имена новина, часописа, издавача, сајтова, блогова и форума. Уколико по њима судимо, наши корисници се углавном „врте“ у уском кругу медијских извора тако да њиховој пажњи и интересовању измиче много тога. Скоро сви испитаници који су анкету и допунили наводе „Лагуну“, њих десеторо – само њу, а остали још по два до три издавача, и то углавном „Алтари“, „Чаробну књигу“ и „Вулкан“, који је тек одскора и издавач и који је брзо, захваљујући нападном дизајну књижне опреме, фреквентној ТВ реклами и фокусирању на светске хитове, углавном љубавног и авантуристичког типа, успео да при-

Шта се дешава _____

ча/књижара или библиотеке – друштвене мреже, блогове, форуме и друге облике потенцијално интерактивног и групног виртуелног комуницирања.

вуче пажњу типичног корисника јавне библиотеке. Некада реномирани издавачи, издавачи са вишедеценијском традицијом, једва да се и спомињу. Остале веће издаваче, какви су „Геопоетика“, „Clío“, „Paideia“, „Архипелаг“..., оне који имају и некомерцијалне критеријуме и који у наш читалачки универзум уводе ауторе и дела значајна по различитим и разноликим

основама, спомиње по један или два испитаника. Свега 17 (17,7%) испитаника јесу и чланови клуба читалаца неког од издавача – мада је у укупно 57 (59,3%) случајева штампани каталог и/или сајт издавача извор информација о књигама којима се испитаник редовно служи – што значи да је број читалаца који су и редовни купци књига прилично мали. Евидентно слаба куповна моћ наших корисника не чуди, нарочито зато што Народна библиотека Бор нуди могућност бесплатног учлађења незапосленим лицима, а она се из године у годину све више користи.

У категорији шарене штампе истиче се једино *Блиц жена*, док се, када су часописи у питању, само четири пута спомиње једино *Лейбойс Мајнице српске*. Нажалост, невољност корисника да наведу магизине, листове и часописе, макар и таблоиде, које прате или, можда, то што већина њих не прати ништа посебно већ, како су сви усмено интервјуисани испитаници рекли, прелиставају спорадично и насумице шта им дође под руку – било штампано, било онлајн издање – онемогућава извођење било каквих валидних закључака о улози магазина и часописа у избору књига за читање. Чињеница је да се у самој библиотеци број коришћења недељника и месечника на које је библиотека претплаћена (*НИН*, *Време*, *Историја*, *Вива*, *Полишкин забавник*, итд.) уопште не истиче, док се у случају књижевне периодике једва да и може говорити о коришћењу. То, наравно, не мора да значи да наши корисници приватно не купују и не читају штампане и/или онлајн серијске публикације. Колико, пак, препоруке, рекламе, одломци и прикази који се у њима објављују заиста наводе наше кориснике да се за одређени наслов заинтересују не можемо са сигурношћу рећи, мада се у пракси релативно често дешава да корисници као извор информације о књизи за коју питају да ли је библиотека има наводе управо неки општи или специјализовани магазин.

Када су дневне новине у питању, не би се могло рећи да се било који наслов истиче – број спомињања *Вечерњих новости*, *Полишке*, *Блица* и *Данаса* је мање-више уједначен, мада се сем њих – а сви су доступни и на Информативном одељењу НБ Бор – не спомиње ниједан други наслов. С друге стране, интервјуисани корисници-читаоци дневних новина рекли су да нису уочили да *Данас* у свом повременом додатку „Књига“ има врло специфичну форму презентовања наслова или да се и *Блиц* и *Данас* често служе персонализованим обликом препорутивања који подразумева увид у оно што читају/за читање препоручују мање или више познате и популарне јавне личности, мада су, пак, сви навели да их личност чији су „фан“ наводи да се заинтересују за књигу коју она у било којем контексту спомиње.

Међу одговорима се тек четири пута налазе и локални медији – и то локална телевизија и њен јутарњи програм; локалне листове и новине нико не спомиње. То, наравно, не значи да ло-

Шта се дешава _____

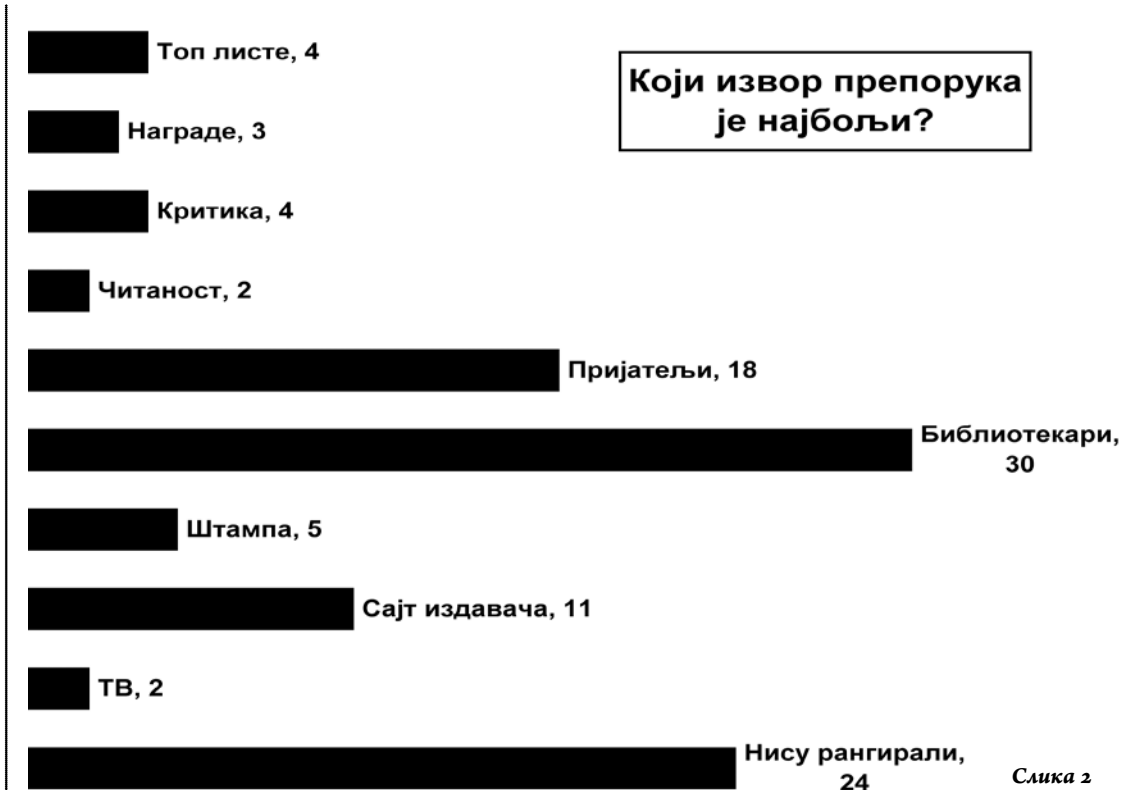
кални медији немају публику или да библиотека треба да одустане од коришћења ових медија у сврху промовисања нових наслова, услуга или програма. С друге стране, то само потврђује чињеницу да је са повећањем броја доступних медија и броја канала у оквиру свакога од њих, домет порука које се путем њих шаљу јако ограничен: сваку (пре)поруку потребно је, стога, вишеструко форматирати, кодирати у неколико „језика“ и дистрибуирати кроз мноштво канала да би она уопште до неког стигла.

Када су онлајн садржаји у питању, сајтови издавача све друго бацају у запећак, мада је, ипак, изненађујуће потпуно одсуство горе већ споменутих база података о књигама. Чини се да корисници НБ Бор нису претерано „расејани“ по интернету, бар када су књига и читање у питању, тј. нису следбеници, делиоци и љубитељи („лајкери“) великог броја сличних или различитих садржаја, тако да се блогови и форуми, како и графикон показује, спомињу у свега 11,5% анкета. Наши корисници очито не познају и/или не прате ниједан тематски или специјализовани, књизи и читању уопште или неком жанру посвећен институционални или лични блог и мада број оваквих „места“ на интернету када је домен Србије у питању није изузетан, требало би да бар део испитаника довољно добро познаје неки страни језик, бар енглески као „најпродуктивнији“, да може да на њему прати овакву врсту садржаја. Тешко да је у овом случају реч само о језичким баријерама⁵.

На крају, да ли су наши корисници под пријатељима – најважнијим „саветницима“ када је читање у питању – подразумевали оно што се под тиме подразумева у реалном свету, или, пак, виртуелне, Фејсбук пријатеље, у то овом приликом нисмо залазили. Иако су пријатељи на првом месту када је у питању извор препоруке, показује се да нису и најбољи. Кориснике смо, наиме, замолили да изворе препорука којима се служе (или им се намећу) рангирају. Резултате овог вредновања приказује Сл.2.

Док, дакле, 24 испитаника није хтело да изворе препорука рангира, дотле 31 није могао да се определи за само један, па су наводили по два одговора. Поред тога, 3 корисника су рекла да највише цене препоруку омиљеног аутора, што ми као одговор нисмо предвидели, док су 5 корисника изјавила да су се наслови по препоруци показали као разочарање, те да је лични избор ипак најбољи. Посебно је питање, у које овде нећемо залазити, колико су корисници у стању да препознају да избор на који су пресудно утицали слика на корицама књиге, кратак садржај, извод из рецензије или новинског приказа, помпезни натписи изнад наслова или слогани и други садржаји са омота, клапни и корица – а већина савремених издавача белетристике се овим рекламним средствима у мањој или већој мери служи – није недвосмислено личан и није еквивалентан избору начињеном на основу летимичног читања појединих одељака

⁵ Да је у питању више незаинтересованост за отворене дискусије о књигама, но било шта друго, сведочи – можда – и симболичко (не) присуство грађана Србије на интернационалним друштвеним мрежама „књигољубаца“, какве су Library Thing или Selfari. На овој првој, намењеној каталогизацији књига, њиховом описивању, индексирању и приказивању, као и повезивању читалаца – <http://www.librarything.com> - постоји мање од сто регистрованих корисника из Србије, а на овој другој, која је од пре неколико година део Амазона – <http://www.shelfari.com/> - и која је намењена формирању виртуалних клубова читалаца, узајамном препоручивању наслова за читање и сличним читалачким друштвеним активностима, има нешто више од две стотине чланова из Србије, мада је лако установити да велики број њих није заиста активан и да им је профита послужило само зато да испробају нешто ново.

Слика 2

саме књиге. Иако у овом случају сама књига јесте, истовремено, и своја реклама, рекламни карактер порука којима се књига опрема не може се занемарити нити се одабир књиге на основу њене опреме или тога што се налази на хрпи у току тог дана враћених, а још несклоњених књига може изједначити са избором начињеним насумичним ишчитавањем делова конкретне књиге, ради упознавања са њеним стилем и, евентуално, темама, а што би се једино могло сматрати неусловљеним избором. Поред тога, могуће је да и оних 24 неопредељених корисника мисли на сличан начин, односно да непосредан додир са самом књигом вреднују изнад било које поруке која том додиру претходи. Уосталом, савремене интердисциплинарне студије ме-

Шта се дешава _____

дија нас, следећи сазнања историје књиге и писма, уче колико су материјални аспекти књиге – њен мирис, тежина, тактилни квалитети папира и повеза, визуелни ефекти прелома – утицајни и, у психолошком и когнитивном смислу – провокативни, подстицајни или инхибирајући. Стога је разумљиво што пасионирани читаоци – а већина њих су још увек они одрасли и васпитавани на штампаној књизи, за које је читање са екрана готово бласфемија – преферирају да књигу изаберу на лицу места, међу полицама и самим књигама.

Препоруке библиотекара далеко су испред свих осталих. А опет, та је „победа“ релативна јер значи да их је мање од једне трећине испитаника оценило као најрелевантније и најбоље. Половина од оних који препоруке траже или очекују тј. од оних 61 (63,5%), који су навели да читају по препоруци библиотекара, односно, 68,75% свих испитаника – нема такво мишљење. Међутим, и то што су препоруке библиотекара добиле највећи број гласова, може да се повеже са низом фактора и околности. Без обзира на то што је број одраслих чланова библиотеке већ годинама у распону од 1.200 до 1.400, број заиста активних, пасионираних читалаца белетристике, оних који по књиге долазе више пута месечно, вишеструко је мањи, што омогућава да се за релативно кратко време упознају њихов укус и круг интересовања (жанрови, теме, и сл.) и да им се књиге препоручују на њихово задовољство. Наравно, потребно је уложити извесан труд и време у то да се установи који наслов припада ком жанру и о чему се у њему заправо ради – уколико сам библиотекар није љубитељ истих жанрова и аутора. Овај посао често олакшавају и сами корисници, било својим коментарима на књигу коју враћају, било тражењем књиге о којој су се – нажалост - информисали много пре библиотекара, до којих је она дошла са вишемесечним закашњењем изазваним начинима на које се спроводе поступци финансирања и набавке публикација за библиотеку. Велики број сталних корисника чита само одређени тип литературе, тачније, одређене жанрове, најчешће један или два, без потребе да открије нешто другачије, све док им то (често само привидно, површно) другачије не наметну, својим средствима, медијско окружење и популарна култура. Подједнако је велик и број оних којима су књиге и књижевност пука разбигра те им је, у суштини, свеједно да ли је у питању трилер, љубавни или историјски роман, све док има разумљиву „радњу“ без превише описа и без икаквих стилистичких или приповедачких необичности и експеримената. Нећемо, наравно, набрајати све типове читалаца-корисника јавне библиотеке, нити ћемо тврдити да релативно уска ограниченост интересовања производи кориснике са којима је лако изаћи на крај. Напротив, управо то што су везани за жанрове и стилове чини их и те како захтевним. Ствар је у томе да морамо да се запитамо да ли је релативно висок рејтинг препорука библиотекара разлог да сопствени рад оценимо као заиста успешан и добар, или је у питању после-

дица популизма и бескрајног повлађивања сваком укусу уз прогресивно опадање интересовања и труда да се на тај укус утиче или, макар, покуша да утиче. Да ли неупитно стављање корисникових потреба, интересовања – а онда, нужно, и тренутних расположења која те потребе условљавају – на прво место значи да ће и препоруке библиотекара бити једно од маркетиншких средстава издавача „хитова“? Иако су и у Народној библиотеци Бор, као и у другим јавним библиотекама, неки од неколико излога углавном намењени приказивању грађе везане за јубилеје значајних домаћих и светских писаца, као и тематски, жанровски или на неки други начин сродне грађе, са или без пропратних легенди и другог експликативног материјала, очигледно је да овај индиректни вид препоручивања књига за читање, без неког додатног ангажовања и без идеја које би саму поставку на неки начин оживеле и учиниле предметом активне перцепције корисника, нема готово никаквог ефекта. Модела за ненаметљиво, индиректно промовисање и препоручивање аутора и дела који библиотекарем стоје на располагању има много – неке смо у тексту већ спомињали, други, као што су такмичарске и наградне активности (литерарни или ликовни конкурси везани за одређене књиге, односно, манифестације типа „читалачка значка“ и квизови) одавно су добро позната средства анимирања читалаца и за она дела која иначе не траже. Радионице везане за конкретна књижевна дела или групу дела (и свакакаве друге *-ице*: причаонице, играонице, цртаонице ...) као све доминантнији тип едукативне и групне делатности у савременој јавној библиотеци најчешће се користе у раду са децом. С друге стране, одрасли су – или је, макар, такво наше искуство – све мање склонии групним активностима, онима које укључују заједничко, договорено читање разноликих дела и промишљање, анализирање, сувисло и аргуменовано коментарисање, артикулисање ставова о ономе што се чита, а онда и друге могуће активности утемељене на прочитаном. Другим речима, култура разговора о књизи, коју би библиотечки клубови (или кружоци) читалаца могли да негују као да замире. Могуће је, можда, по узору на америчко библиотекарство, поново их покренути са оријентацијом ка популарним укусима, трендовима и модама, али и са наодом да се постепено, уз адекватне и дозиране сугестије и препоруке, на укус правих љубитеља књижевности може донекле утицати, те да се опсег њихових читалачких активности може и квалитативно, а не само квантитативно ширити. Могуће је, заправо, што-шта, али то је прича која тек следи.

Већини наших корисника некакви оријентира при избору књига за читање јесу потребни – „Шта је ново?“, „Шта се чита?“, „Шта је на листи чекања?“, „Каква је ова књига?“, „О чему се у њој ради?“, нека су од питања која поставља велики број корисника, а њих допуњује тражење наслова о којима – случајно или намерно – имају сазнања из извора којима се бавила наша ан-

Шта се дешава _____

кета. Због тога нам пракса – огроман део фонда који се уопште не користи, „отимање“ корисника за двадесетак наслова које смени двадесетак њима сличних и друго – одавно указује на то да, бар када је ова библиотека у питању, није довољно имати само фондове у отвореном приступу по којима корисници могу да се слободно крећу, када они сами у тој слободи јако ретко виде и изазов. Требало би да библиотека има начина и средстава да интервенише у интересовања својих корисника, да их, макар мало, помери у односу на она са којима читаоци у библиотеку долазе. Стога заиста јесте нужно уложити много више времена, интелектуалног и креативног рада и разноврснијих знања у осмишљавање средстава која би – не по инерцији и аутоматизму, него на основу низа промишљених али и различитих вредносних и интересних критеријума – била одговор на изречено или неизречено питање читаоца: „Шта ми препоручујете за читање?“

ЛИТЕРАТУРА:

1. Hooper, Brad. 2010. *Writing Reviews for Readers' Advisory*. Chicago: American Library Association.
2. Saricks, Joyce G. 2005. *Readers' Advisory Service in the Public Library*. 3rd ed. Chicago: American Library Association.
3. Saricks, Joyce & Barry Trott. 2008. „Readers' Advisory Services: The State of the Practice“. In *Research-Based Readers' Advisory*, ed. Jessica Moyer, pp. 1–11. Chicago: American Library Association.
4. Moyer, Jessica. 2008. „Adult Readers: Research Review“. In *Research-Based Readers' Advisory*, ed. Jessica Moyer, pp. 12–25. Chicago: American Library Association.

Књиге, књижевност

Горан Миленковић

Портрети из библиотеке

(*After Theory*; Отишла је; Дуго пулсира и умире; Немогуће; Пуни и празни; *Genus grande*; *My Mistress' Eyes*; Петрекатура; Покрет)

After Theory

У давно доба, док се библиотека у Бору с времена на време претварала у раблеовску гостионицу, посматрао сам једне прохладне октобарске вечери извесну учену индивидуу како обема рукама граби са послужавника и гура у своје ждрело: кифлице са сиром, штанглице посуте кимом, млаке ћевапе, киселе краставчиће, салату у облику кутлица, сир, ракију и вино, слане и слатке ролате, бајадере и јефтине бомбоне прављене топљењем шећерних табли. Приметио сам, с изванредном мучнином, следеће: да индивидуа са сваким залогам постаје све већа и већа (раст), да индивидуа изгледа потпуно унезверено и, ово са крајњим чуђењем, да индивидуа има потребу да теоријски образложи своју потребу и своје право да једе и пије подобно свињи, те да се та потреба исказује мумлањем и пљувањем хране, чему присутни гости, такође заузети храњењем, нису придавали довољно потребне пажње. Јер, опростите, они су изгледа због те хране и дошли ту. Индивидуа је мумлала и разазнао сам само неколико пута поновљено „ја“, и причу развијану у правцу моралне оправданости потребе за материјалним обештећењем као надокнадом за непризнату супериорност. Пре него што се индивидуа распрсла по сали, отишао сам на други спрат библиотеке, опрезно затворио врата за собом, сео и ћутао у мраку, међу књигама. Доле су ме, чуо сам, тражили, да пронађем неке капуте, али ми је бег од хорде одоздо чинио пријатно задовољство, те сам се учинио слепим и, нарочито, глумим. Тада сам, док су књиге ћутале у мраку и док су доле скупљали индивидуу са пода и зидова, предосетио да ће нешто јако зло да се деси. И мени, и теби, читаоче, и свима нама.

Отишла је

Била је нека сјајна светлост, нека светлост да се буде сигуран у њој. А онда је дошло поподне. Боје су згасле. А потом, пред вече, нека црвена боја, и нека топла сива, пловиле су небом. Јутро је било топло. Потом је са сенкама дошла студен. Онда се све смирило, без икака-

вог разлога. Жена је ушла, у црном капуту, са сивим крзненим оковратником. Био је то стари капут, слабо одржаван. Жена је корачала ситно, брзо и уморно. Брзо и уморно. Попела се уз степенице, прошла поред пулта, јавила се, отишла међу књиге. Међу полицама је провела десетак минута, мењала је место два пута, отишла на крају од немачке књижевности ка енглеској. Онда су се кораци приближили. Наслонила се на пулт, пружила књиге, потписала се на реверсу. Књиге је ставила у женску торбицу. Не знам како, али некако све ми је говорило да није узела оно што је желела. Да јој, из неког разлога, то коначно није ни битно. Кренула је ка степеништу. Управо када је требало да покретом моје руке она постане само рецка на папиру, окренула се. Ја сам пре три недеље сахранила девојку, рекла је. Имала је тридесет година. И то је, заправо, било све.

Дуго пулсира и умире

Библиотека је била провидно зелена, пулсирала је, негде изван граница које су јој задате вољом железа и бетона. Покрет којим подижем књигу био је лажан. У једном свету књига је одлагана, стављана на неко место које јој припада. У другом, моја рука правила је дуги, недогледни лук, а очи су болно биле уперене ка ономе ко стоји испред мене. Књига није била стављена од папира, картона, лепка, конца, коже. Тамо је било нешто такође провидно, облачно, мртво, или нешто успавано на неко дуго, дуго време. Неко је непрестано умирао у њој. Људи су немо стајали, каткад погледом везани, каткад сами у себи и за себе окренути ка празнини. Устију отворених, из којих није излазио звук. Свуда ја капала вода, фина нематеријална вода, пролазила је кроз људе, зидове, капала са страница књига. Била је тишина, не страшна, али ни утешна. Само нека тишина, која је успоравала све. Тако је било све ван свега и, све у свему, био је то један бољи, истинитији свет.

Немогуће

Сретен Угричић говори. У глави Сретена Угричића налази се спирално степениште са дискретном плавом скулпторском лампом, око којег су постављени рупичасти бледожути зидови који пропуштају светлост, а конструкција од железа у њима импозантна је, тврда и видљива. Једним лаганом ротирајућим тунелом речи се одашиљу ка простору тако да све чини извесну целину. Очи, међутим, широм су отворене и оне исказују (а не саме речи) тешку неверицу у егзистенцију било чега, овде. Папрат, трава, пони, колибри, у киселини, под пресом. Као балон од сапунице у руднику, Сретен Угричић се налази у непролазној безбедности: да ли те речи заиста могу тако, у таквој једној негостољубивој средини, постојати и бити? Речи увек

потцртавају једну логику, али очи, очи се шире и питају. После извесног времена очи ће се затворити, јер све што је требало, већ се догодило. Очи су биле у праву. Није било могуће, било је само питање – дана, часа, тренутка – када ће на улици, у неком предграђу, у неком прашњавом углу, пуном отпадака (од папира, стакла, цигли, крви) бити пребијен и остављен да модар и изломљен лежи, у хладној прашини фавеле, Сретен Угрочић.

Пуни и празни

Њих двојица, проћелави, задовољни, знојави, високо подигнутих брада, избријани, у свечаним оделима, пуни и празни, пењу се степеништем и траже место на којем нема људи и речи. А ми им кажемо: спремили смо вам у читаоници. А они кажу: баш нас брига, баш нас брига шта сте нама ви спремили. Притом, руке држе на задњици, једна рука стеже другу. То је, чини се, нешто важно. Сигурно је важно. Тако са рукама на задњици одлазе и врло брзо замире њихов глас. Каква глупа идеја. Каква бесмислена и глупа идеја. Сада се зна или се вероватно не зна, какво је биће библиотека. Када у радњу уђе муштерија, библиотека га обнажи, обрише му лице, укине му моћ, искида му тајне дугмиће којим му је закопчано име, под млазом ваздуха очисти му мисли, читаве историје пребрише. Тада се, тако безбојни, са празним запреминама, градимо, тамо. У срџби, пени: запретити, стати у гард, оштро погледати, опоменути, ударити, посебно када моћ покуша да уђе у оделу, или нпр. са рукама на задњици, када хоће да булазни место да смислено говори, када жели да распоређује већ добро уређено, да укида, да заповеда, да уклања, повређује и убија.

Genus grande

Те вечери две кустошкиње и директор музеја, пријатан полумрак међу књигама, у читаоници одељења за књижевност. Пролеће. Само, све је напето. Још није ни почело, а већ пуца, дрхти, негде у позадини, негде у дубини, наслућено, очекивано и страшно. Вехементни директор, сав у бради, прима телефонски позив, одлази у преграђени простор чији зидови не допиру до плафона. На сав глас и патетично (Квинтилијан: *genus grande*), диктира неком свештенику, радикалном националисти, текст телеграма који ће љубитељ врлина и пушкомитраљеца послати председнику републике. Врли зна да растави и очисти оружје, али очигледно две реченице да састави не уме, тако да досегне величанствену трагичну величину тренутка. Јер, авиони и ракете тек што нису кренули. Смрт се затрчава. Стил мора, дакле, бити макар раван смрти. Седим тамо, са двома уплашеним и утихлим женама. Слушамо бректави глас који цвркуће у телефон. Немам снаге да померим поглед, који је усмерен ка потпуно безличном

иде добро. У једном тренутку, сасвим тихо, извињавајући се, обратим се девојци која седи до мене. Подиже главу, окреће се. Лепа је. Питам је како Словаци називају „јагодице“ на лицу, тог податка у речницима нема. После пар тренутака развија се жив шапутави разговор. Говоримо од почетка као да се знамо годинама. Смејемо се и чудимо, упоређујући речи и стварност која је њима посредована. Рукама показујемо на наша лица, меримо их, реконструишемо. Толико срдачности и усмерености. Откуд је то могуће, не знам. Млади Словаци (чинило ми се тада) опрезни су и хладни људи. Посебно сумњичави према онима из туђих култура. Излазимо после заједно из читаонице, она и ја. Када сам ја устао, устала је и она, као да је то очекивана природна последица нашег зближавања. Оставила је учење, понела своје ствари. Чекам је крај клупе да огрне своју пелерину. Она излази због мене. Каква дивна згода. Врагићу библиотекарки књигу. Махнем девојци, стојећи у реду, да ме сачека. Покрет руке је неспретан. Библиотекарка ми се обраћа. Окрећем се ка пулту. Девојка то очигледно тумачи као опроштајно поздрављање, изађе из библиотеке, затвори врата за собом и изгуби се негде у сивилу и сенкама ходника факултета. Чини ми се да сам у том једином кратком тренутку који ми је био дат видео траг изненађења и мало туге у њеним очима. Изађем, потражим је, нема је. Оптрчавам ходнике. Нема је, нема је. Нестала је. После данима долазим на факултет, у различито време, посећујем библиотеку и када немам никакав читалачки и истраживачки разлог за то. На улици, у крчми, у позоришту, у трамвају, тражим је. Тражим је и смишљам речи којима ћу објаснити неспоразум. Тражим је. Никада је више не сретнем.

Епилог. Срдачност девојке негира ружну општоту оцене о хладним културама и опрезним људима. Заправо, свака општоту у било ком смислу јесте ружна. Што се девојке тиче, можда ме се сећа. Можда је касније увидела да је погрешно схватила покрет моје руке. Можда ме је тражила, можда ме још увек тражи, сада када сам је скоро потпуно заборавио. Можда је девојка, чије име не знам, оставила негде у словачкој периодици запис о овој незгоди. Што се библиотекарке тиче, можда је она зло биће које *ex machina* прекида приче и шаље њихове актере да лутају, бесомучно и безнадежно, као у неком од живописних предела пакла. Библиотекарка би у крајњој верзији могућег била демон другог реда, Белфегор. Он се удвостручује, узима облике девојке. Она срдачношћу заводи последипломце по читаоницама и изненада одлази, потпуно свесна да никаквог незграпног покрета у причи заправо нема. Предмет овог портрета удвостручавањем постаје нестабилан, а његов аутор, жртва демонске активности, бива оптерећен и мучен колико чињеницом о ђудљивости и трошности судбине, толико и немогућношћу да било шта избрише, прецрта и заборави.

Бранислав Димитријевић

Трагови на крају света

ТРАГОВИ

Дуго смо ходали
 Пустом земљом
 Не видесмо куће ни човека
 Када већ готово изгубисмо
 Сваку наду
 Угледасмо
 Отиске људских стопала
 И одважно кренусмо за њима
 Тек смо на крају схватили
 Да су то били
 Наши трагови
 Са почетка путовања

УКРАДЕНИ НАСЛОВ

Наишем ти ја једну њесму
 Прича ми Миро
 стара кајла
 док чекамо аутобус за Београд
Много сам био њоносан на њу
И однесем је уредници
 За часопис
Да се оишћам на њешћетнеру
 Тако је њад било
 И она каже може

Кад изађе

А оно одишћам само наслов
Преко целе сйране
ТРАГАМ И ПЛАЧЕМ
Песма и није била нешћо
Али наслов је био сјајан
Да сам могао да ишћем
Само наслове
 Каже Миро
Био бих велики њесник
 И ја ево
 Размишљам о томе
 Данима
 Откад оде онај аутобус
 Преко Параћина
 Кад бих могао некако
 Да му украдем
 Можда бих могао да напишем песму
 Која би била достојна
 Таквог наслова
 Ако је то уопште могуће
ТРАГАМ И ПЛАЧЕМ
 ех
 Куд се сети
 И што ми исприча
 Уопште

СВЕЈЕДНО

Отвараш прозор
И гледаш како се облаци скупљају
И киша почиње да пада
Прво лагано
Па онда све јаче и јаче
Капљице ти се сливају низ лице
Низ прозорску даску
Па низ зид испод
И разливају по паркету
Али теби је свеједно
Сасвим свеједно
Забрављаш
Како је лепо било шетати
По истој таквој киши
Смејати се
Плакати
Трчати
Ћутати
Причати глупости
Правити планове
Забрављаш
Да затвориш прозор
Да обришеш воду са лица
И говориш себи
Једног ће ти дана бити свеједно
Сасвим свеједно
Потребно је само да прође време
Потребно је само да заборавиш
Потребно је само да кажеш себи
Довољно пута
Свеједно
Свеједно

Свеједно
Свеједно
Свеједно
Свеједно
Свеједно

Потребно је само
Да прође довољно времена
Потребно је само
Да заборавиш
Потребно је
Само

КРАЈ СВЕТА

Сањао сам те ноћас како долазиш
И кажеш ми мирно
Ноћас ће бијити
Крај света
Ко зна ишта ће се десити
Појлава
Земљотрес
Не знам
Можда ће се оиворити земља
И сви ћемо йројасити
Не знам
Али знам да ће бијити
Сасвим си мирна
И ко те не познаје
Рекао би да ти је свеједно
Да се чак радујеш
Свему томе
Али ја видим црвенило
На врху твог образа

Тамо где почињу јагодице
 И зовем те да кренемо негде
 Да се сакријемо
 У атомско склониште
 У брда
 Знам једну пећину
 Могли бисмо тамо
 Има и извор
 И неке купине испред
 И шипак
 Са њобом
 Питаш згрожено
 Са њобом?
 И ја се будим
 Сав ознојен
 Уплашен
 Уплакан
 А онда полако
 Престајем да се тресем
 Знам да немам чега
 Да се плашим
 Крај света је већ био
 Одавно

ИЗМЕЂУ САМОЋА

Не певам ово ја
 Узалудно је
 Знам
 Певати оној
 Која не жели да чује
 Бацати семе
 У пусту земљу

Брисати прашину
 Са смрвљене наде
 Не
 То нисам ја
 И овај прозукли вапај
 Што гребе тишину
 Од самоће
 До самоће
 То није мој глас
 То ти
 Само
 Покушаваш
 Да побегнеш
 Из мене

НОГЕ

На фотографији имамо
 Помешане ноге
 Изгледа
 Као да су моје
 на твојем телу
 А твоје некако
 Чудно вине испод столица
 Смејеш се
 Док је гледамо
 Не би било лоше кажеш
 Твоје су много дуже
 И изгледају као женске
 Са тим малим стопалима
 Смејеш се и на слици
 Немам појма
 Где ми је та фотографија

Не могу да је пронађем
Већ дуго
Гледам у своја стопала
Покушавам да се сетим
Како се смејеш

ЗНАШ
Не постоји срећа
Само траг мојих усана
На твојој кожи
Као жар цигарете
У мраку
Изнад
Растуће воде

Живко Аврамовић

Избор из Књиге сновидне

ПЕСМА СЛИКАРУ

У Кули на *седам вејрова*
Милића од Мачве
на Звездари

1.

око је моје опет свемоћно
да погледа
јуџиника на уранку
карловачки азбукар
и балвана лет
а рука у лук заустављена
казује да се овде
време скаменило

2.

по ко зна који пут улазим
у твоју кулу
над којом је звездара
моћно раширила крила
док на твоје *аџионске вријове*
звезде блештаву светлост
просипају

3.

у здању на *седам вејрова*
хаосу је приступ дозвољен
а тишини је дато да мирује

јер је мудрости ипак превише
а мени све то и много више

4.

а зар се већ нисмо
са смрћу помирили
и ја и ти
од мачве милићу
(њене су шапе већ
пред ногама нашим)
и зар нисмо свесни
да се ни ратови
више укротити не могу
док године непролазом
напуштају наш крвоток

5.

атеље се у кули твојој
никада затворити неће
остаће замак за твоја платна
и књиге написане
са Богом у дослуху
и васионом
у којој си ти вечити путник
(остаће ту и кочије златне
у којима смо се
звезданим небом возили)

6.

а онда у феликс ромулијани
шест месеци пре мог опроста
са тобом
на књизи *оћена лавица са јелице*
ти записа
живку аврамовићу од шарбановца
йоейи
да на йоейски начин
схвайи йра-мајка
језик срјски

ЗАПИС СЛИКАРКЕ

За Д.

дланови и небеса се спојише
утонувши у сивило и немоћ
(мастило крај слике просуто
оставља траг немог посртања)

у светлошћу дозивам слику ко јасику
неонској експлозији велеграда
(док лахор твоје лице мази
и лагано мислима ми шета)

вила присојкиња на срце моје
спушта твоје нежне дланове
које са уживањем милујем
као слику у топло свануће

а ноћ траје колико и небеска лепота
у зенама душе што за стихом вапи

васиона нек меком свилом зајесени
у мислима бога бојама натољеним

из прстију музика кичице ме опија
и сенка паунова ко осмех девојчица
којих крај огњишта голема туга слама
(понеостаје љубави ишчезнућу у тами)

У ПЕТ ДО ЧЕТИРИ

тачно у пет до четири стиже пролеће
олично у ходу срне боје жита
која са ветром мелемну песму сриче
и у глави мојој мозаике редом слаже

улицом *моше йијаде* ходочасница хода
грациозним корацима свест ми помућује
(да ли су за риме још потребни снови
и гласови немуштих у искони речи)

опијен пролећем ужареног јуна
занемело гледам лепоту која сјаји
сунчевом игром на врелом асфалту
ходајући лагано у свет непознати

у пет до четири у башти *цей-сејта*
испијам кафу и горчину тешку
слутећи да ме вучица и не примећује
(ту слику може једино *новица* да наслика)

пролеће у пет до четири стиже и зими
улицом док се снег од лепоте топи

а ја сам мртав *само шио тио још не знам**
 чекајући *сахрану на коју сјићи нећу**
 јер умирем лагано у вртлогу неба
*мисли мој невидљивој
кафанској сабеседника

У НАЛЕТУ

Сликару Новици Сјанковићу Лукину

1.

у налету разјарени планински бик
 претвара се у вапај у болни усклик

налет боја – вртлог набујали
 стало је време вихори нестали

окопнеле речи и враџбине
 у очима неба све реке се слиле

сан сликара јавом откривен
 и крилати створ у крви блажен

(вук се чудним невидом оглашава
 Слика нас од злих сила спасава)

2.

на Столу богови столују
 кротећи страхотну олују

Слике и Речи од немани нас бране
 исцељујући бол видају опаке ране

нека нам увек на помоћи буду
 да уклоне таму и мисао сулуду

(тебе снагом својом штити *Мума Пагури**
 од ветрова пожара и орлова сурих)

*Шумска мајка

XXX

1.

меканој се земљи дрво приближава
 а блаженом кишом небо га спасава

корачам пољем (прелеће ме птица)
 бежим из кошмара стиже несаница

обасјан крилатом свемоћном одом
 ходам за биљем јурим за слободом

која се и мени у свануће дешава
 није то сан (васколика је јава)

2.

у шуми сусреће ме вук самотњак
 рањени ме јелен рогом гађа у потиљак

над долином сунцокрета птицу-ругалицу
 убија Слика (звер се претвара у удворицу)

мрачно језеро примиче се зверињу
 (рало заорава међе клизећи по ињу)
 Слика ме најзад обликује у вртлара

чији се врт у осињак и мемлу претвара

(нека се данас више нико не усуди
да ме из сна и бунила жедног пробуди)

У АДАМОВОЈ КОБИШНИЦИ

за софром ноћас софрују песници
изговарајући песме најдраже
враћајући се свом корену и несаници
људскост и лепоту баш овде траже

адам * дарује храну и много метафора
ракије и вина крајинског на трпези
речи су овде благе а душа опора
стигли су барјактари а не уљези

из галерије *дародавац* клокотризам
призива књиге и слике адаму дароване
заумне су речи и опор је миленов**

афоризам
што хоће да подљути душу и кржаве ране

из адама клија душа александра секулића
који је *живео* само док се са ракијом
дружио

сејући поетско семе из гроба наслућеног
птића
пошашви на пут којим је давно наумио

погачом се сладе песници у кобишници
земаљским се шаром облачећи у одоре беле
ноћас се враћају свом корену и несаници

ноћ плаховита (звездана) а утваре невеселе

свето је место дражесна кобишница
у дому адамовом језиком зида се кула
из камена лепенског лети бела птица
песма се песми и сновиди фрула

овде само нема аце*** и од мачве милића
који нам из космоса блаженство шаљу
ево и светло јутро у нама свиће
док певају младићи и старци у завичају

**Адам Пуслојић (Кобишница, 1943),
јесник и највећи
српски преводилац са румунског језика.
Оснивач је и
вођа клокоџирисичког покрета. Почасни
је члан румунске
Академије наука и уметности.*

***Милен Миливојевић (Драинац код
Сврљига, 1943).
Српски јесник, сатиричар и
афорисичар.*

****Александар Секулић је рођен у
Секулићима код
Даниловирада, а преминуо у Београду 2007,
познатији је
и џирисички српски јесник и џирисички
Био је један од
оснивача и активних учесника
клокоџирисичких збивања.*

ЗАПЛАЧИ ПЕСМО

1.

зайлачи њесмо
записа сестрица моја
девојчица
у чијим се очима
круни лепота
света
и сегна чежња
која моју
прожима душу
заталасану
лахором ветра

зайлачи њесмо
али немој много
засузити
већ мелемном се
љубављу опиј
на кладенцу
где вином некада
кондире пунисмо
и жедни жеђ гасисмо
рујним вином
и пчелињим медом

зайлачи њесмо
али никада немој
сузу пустити
јер ти немоћне
и убоге
стихом својим

храниш
ране им видаш
и браниш их
од ала и провала

2.

из непогоде сишао
мудри старац
и његове записујем
РЕЧИ
децо моја
олуја је
СТРАХОТНА
али спасићемо се
јер је и БОГ
међу нама

и њега је страшна
НЕПОГОДА СНАШЛА
тражећи СПАС
моли нас
да му помогнемо
јер нам је он вазда
НА ПОМОЋИ БИО

3.

рањена срна
у децу преображена
долази да нам подари
светла и љубави
и да нам своје
одагна јаде
и да своје чедо

од ватре отргне

4.

(ждрепци у галопу
главе одсечене)
(Драјана Џајевић)

у галопу ждрепци
а поља спаљена
главе мудре у амбис
бачене
недосањани списи
са пепелом срасли
кућа порушена
и праг спаљен
птице на југу
лобања на колац
наричу девојке
веселе се бабе
руке одсечене
омча око врата
а у нама
ЈАБУКА ОД ЗЛАТА

недостају нам главе
и удови и очи у глави
поједоше нас црви
позобаше мрави
испраше нас реке
одуваше ветри
покри нас прах
и прогута мрак

у мркину земну
у небеса свела
срца ВЕСЕЛА
а тела скорела
брзаци пресахли
слова изанђала
књиге на згаришту
момци на стратишту

5.

опет ми птице
злослутнице
черече срце
(гозбују
пландују)

разносе мозак
у пустару мрклу
да се њиме сладе
док ми очи ваде
(руке су немоћне
видик замагљен)
нема више
ни детињег смеха
ни благог одјека
нити кикота
девојачког

(музика пресахла)

младићи младићи
будите ми чедни
и снове драге

девама дарујте
јер оне су још
јасике младе
пупољци у вргу
миришљавом
још недосањаном

сузе наше сузе
спалише невидљиве
МУЗЕ И МЕДУЗЕ

6.

и ево
гаврани врани
са гозбе се враћају
крвљу нахрањени
срећом умивени
пјано надувени
отмени и снени

како сад побећи
и њима утећи
јер и док спавају
очи моје сањају

МИНИЈАТУРЕ

1.

столетно дрво
саплиће језиком
и корача
кораком мојим

обилазећи
гробља и колевке
у којима још спију
чеда нерођена
деца нељубљена
љубе уцвељене

2.

у крошњи великог храста
смestих тајне детиње
и снове своје пустих
да са оцем
и птицама
на југ одлепршају

3.

све чешће ме дозива
небо завичајно
док ме јуре
пашчад уклетата
жељна крви
и црне освете

4.

њиве су моје
одавно незаоране
ране се моје
још по њима шећу
тражећи очев глас
и песму девојачку
песму плаветну
благу
лепршаву

5.

много је лелека
у лобањи мојој
превише бола
у чеоној кости
и рана девојачких
крај бистрог извора

6.

нејаке су моје речи
да тугу искажу
немоћне су
да ме на златна поља
врате

да ме крај реке
омаме
да ме јутром ојутре
и поново
у песму претворе

7.

горели јесмо
али сагорели нисмо
само смо ватру научили
да усправно хода
и да нас греје
сва њена топлота

**Прикази, читања,
расветљења**

Игор Перишић

Забелешке о домаћим књижевним животињама¹

Уклапајући се у лепо постављену основу за циклус „Припитомљавање књижевности“, у тексту намеравам да оцртам једну сасвим кратку панораму, панорамицу тако рећи, српске књижевности последње деценије протеклог и прве деценије овог века. Направиће се фигурални животињски лук од **мачке** Радослава Петковића из *Оледа о мачки* (1995), преко **пса** Милете Продановића из *Пса њребијене кичме* (1993) и **пијавица** Давида Албахарија из истоименог романа (2005), до **човека-звери** Владимира Арсенијевића у роману *Предатор* (2008) и **нежног човека** из *Дневника друге зиме* (2005) Срђана Ваљаревића. Осим тога, у тексту ћу се осврнути и на још неке књиге које треба да допринесу бољем сагледавању ове развојне парадигме, овде изнесене кроз својеврсне белешке, чекајући можда будућу разраду већег обима, или обухватнијег књижевноисторијског замаху.

Наравно да ће ове животињске фигуре послужити као *формална конструкција* разматрања како се оно лично, приватно, домаће, питомо преплитало са демистификацијом великих наратива национализма па затим и либералног капитализма. У том смислу Петковићева мачка као метафора питомости интимног простора морала је да изађе у велики свет, и да се суочи не само са домаћим, већ и глобалним питањима. У савременом свету интимна, домаћа животиња заправо мутира у човека као највећу дивљу животињу, што у исто време осведочава смрт (хуманистичке) субјективности. А на конкретном друштвеном плану видеће се кретање од етике побуне против колонизаторских ратних дискурса кроз извесну противречну самоинтимизацију, до схватања нужности анти-аутоколонизаторског искорака ка преиспитивању *дивљих* глобалних наратива и повратка интимној атмосфери са почетка као знаку да је домаћа књижевна животиња опет на добром путу припитомљавања.

Цела ова *животињска дијалектика* настаје у преплитању и отпору према (српској) постмодернистичкој књижевности. Управо је потреба за *изласком мачке* у свет била знак својеврсног исцрпљивања постмодернистичке поетике и хтења књижевности да проговори и (у извесном неореалистичком кључу) о дивљој стварности у којој је настајала. У том смислу, нове генерације писаца супротстављају се, рецимо, павићевској разбокореној фантастици, али алтернатива која у том противљењу настаје понекад сувише попушта фељтонистичкој *стварносној* обележеној недостатком *књижевној* у књижевности. И не само то, каткада је у борби са

¹ Текст је писана верзија предавања „Домаћа књижевна животиња“ које је Игор Перишић у Народној библиотеци Бор одржао 7. јуна 2013. године у оквиру циклуса „Припитомљавање књижевности“.

стварношћу националистичког наратива деведесетих, у отпору према схватању књижевности као азила за јуродиве, она доспевала у поље у којем би јој се могла пронаћи конкретна, сувише конкретна функција уџбеника демократије и људских права. Постмодернистичкој поетици се тако супротставио неореализам, неоверизам или нови миметизам, а најгласовитији аутопоетички знак тог импулса за превредновањем приповедачке парадигме налази се у роману *Берлинско окно* (2005) Саше Илића. У њему је истакнут манифестан исказ против павићевске поетике, и позив за приповедање у којем ће се поново трагати за некаквом приповедном истином које се постмодернизам декларативно одрицао. Трагички јунак овог романа Ариф, парадигма Андрићевог Ђоркана, одушевљава се Платоновим списом *Одбрана Сократова*: „Друге књиге су приповедале о љубави Хере и Леандра и могле су се читати са било које стране, док је Платонова прича текла неумитно као живот, у једном смеру. Док су други користили сувише епитета описујући снове својих јунака, трудећи се да докажу како је димензије стварности могуће мењати, докле је Платонов језик био прозирно јасан, логичан а његов јунак је тежио да докаже само једно – истину“. Ма колико, после постструктуралистичке објаве смрти субјекта као привилегованог интерпретатора истине, у пледирању да постоји једна и прозирна истина коју је текстом могуће евоцирати, ово могло деловати као нови световни прозелитизам, и мада се у томе могу видети трагови удољевања захтевима идеологије истине-одговорности-помирења на просторима Југосфере, овакав *истинокрайски* обрт свакако је представљао освежење за поусталу српску прозу која се приближавала опасној граници учауривања у поноре сопственог језика који нико са стране више не би разумео. Дакле, у пориву за променом парадигме било је и жеље да се књижевности врати њена традиционална читљивост, за разлику од нечитљивости мутација постмодернизма. Али, та читљивост и популарност пре свега је наштељована да буде приступачна оку са стране, страном читаоцу, што се понајпре читује у поједностављивању језика. У оваквој потреби се огледало и зрело прихватање промењеног статуса књижевности у постсоцијалистичком друштву, о чему је за српске писце склонне кукумавчењу за државном потпором поучно писао Ендру Барух Вахтел – једноставно неки писци су се одлучили на акцију вођења књижевне битке другачијим средствима, укључивањем у токове постколонијалних и постидеолошких контроверзи. Такав можда антикњижевни поступак уродио је некаквим ванкњижевним плодовима: сажети и прозирни језик *чули* су они којима је био намењен, другачије не би разумели сву и појединачну и колективну драму деведесетих. Уосталом, за позив у помоћ довољна су и три слова, тако да би онда један слободнији назив за неоверистичку савремену српску књижевност могао да буде и – *SOS књижевности*.

Прикази, читања, расветљења

□□□

Већ у мотоу Петковићевог *Олгеда о мачки* уводи се типична постмодернистичка ситуација, у питању су стихови Алана из *Лила* (1120–1203):

Сва створења овог света,
за нас јесу књига, слика
за нас су огледало.

Нашег жића, наше смрти,
положаја, наше судбе
верно јесу знамење.

И почетак есејистичког приповедања у овој књизи одвија се у истом кључу, кључу борхесовске парадигме која говори о *сйварнијој* стварности обитавајућој у књигама, тј. да можда и сасвим хегеловски или библијски књига постоји пре стварности: „Попут свих других који на тај начин доживљавају свет, књиге о мачкама сам почео да набављам пре него што сам стекао мачку“. Оваква парадигма је у другој половини прошлог века подразумевала и увођење популарне културе у тај хетерокосмос: „спадам у оне који своја искуства стечена преко књига, филмова, музике и слично, сматрају исто толико значајним и равноправним са искуствима која, уобичајено, називамо *живојиним*.“ У овом значењски прегнантном уводу књиге, следи затим такође карактеристично постмодернистичко проблематизовање статуса истине, у традицији Умберта Ека: „Оно што називамо сопственим искуством и чиме се повремено хвалимо као каквом мудрошћу, само је слика догађаја, начин на који их памтимо – увек нам остаје само начин, никада ствар сама, тек име руже, изговарање њеног имена – један од безбројних могућих начина памћења или причања о ономе што се збило“. А да би се повезали доживљаји онтолошке упитаности над перцепцијом стварности и статусом истине, Петковић се опредељује за један од типичних постмодернистичких углова, интимни угао, који прави отклон од немогућности свеобухватног (метанаративног) погледа, потез дакле који води припитомљавању књижевности:

Не познајемо свет сâм, већ само безбројне приче о њему. Зато желим да говорим о свету, поводом мачке.

Или о мачки поводом света, свеједно.
Све је огледало.

И у том огледалу исписује се жанровски тешко ухватљив текст, на граници фикције и есеја, чак и неправоврног књижевнонаучног рада како су то чинили нови истористи и Стивен Гринблат. Можда би се могло рећи да је жанр ове књиге – нови историзам примењен у књижевности. Јер нови истористи јукстапонирају литерарне и нелитерарне текстове и испитују међусобно прожимање и утицај једних на друге. На основу тога долази се до закључка да се литерарни текст може испитивати као било који други текст, значи и историјски, и да се не може повући јасна граница између две привидно различите праксе дискурса, па тако и између књижевности и историје.

У гринблатовској традицији, испитује се и симболичка веза мачке и вештице, што је и омиљена постмодернистичка тема на основу које се иронијски реинтерпретирају средњовековна, антипрогресивистичка мњења. Довољно је у том смислу сетити се Пекићеве приче „Отисак срца на зиду“ из збирке *Нови Јерусалим* (1988). Уз то, цела идеологија увођења мачке за главног јунака књиге у вези је са антипатријархалним, еманципаторским постмодернистичким наративима. Подробно излагање економије некорисности суживота с мачком јесте прст у око идеологијама крви и тла које инстирају на тзв. породичним вредностима, а презиру људе који љубав налазе ван малограђанског Светог тројства мама-тата-деца.

Међутим, поред свих примерно постмодернистичких стратегија, књига *Омед о мачки* кроз привидно *малу* тему у српску књижевност уводи, уз књиге Светислава Басаре и Милете Продановића из прве половине деведесетих, преиспитивање ратних дешавања на овим просторима. У овој књизи се и те како осећају мириси рата. Нарација и започиње последњим приповедачевим боравком у Загребу, са свим фаталистичким антиципацијама шта ће се даље дешавати. У то време 1990–1991:

Читуље у *Полицији* пуниле су се именима младих људи – узрок смрти није смео бити помињан – који су, знали смо, гинули на десној обали Дунава.
А по граду су се делили позиви за мобилизацију који су се, званично, водили као „позиви за војну вежбу“. Неки су одлазили, неки су се крили; ноћу многи нису спавали код својих кућа, или нису палили светла, нити се одазивали звону на вратима. Звоно на вратима и телефон, који у неким тренуцима живота могу бити звуци наде, сада су поста-ли претња.

Прикази, читања, расветљења

За аутора ове панораме, који је у то време смишљао стратегије како да изврда служење војске, а што ипак није избегао 1992. године, ови исечци стварности јесу сасвим веристичка сведочанства о оном како јесте било, а не аристотеловски како се могло одиграти, што би по античком мислиоцу имало већи уметнички квалитет. Ипак, акценат је и даље на интимном, на књижевности као стварности, да би *сйварна сйварност* ту срећу кварила: „Почео сам ову причу причом о почетку рата, не са жељом да будем политички актуелан – нити уопште да говорим о политици – већ зато што је рат у мом животу, као уосталом и сваког од нас, значајно болан рез, после којег ништа више није било исто“. Све ово су јасни да јаснији не могу бити искази да је књижевност нужно морала да искорачи у свет, да мачка изађе из *двадесет четири зида* (синтагма Игора Маројевића, који је у истоименом роману из 1998. међу првима проговорио о стварности деведесетих, теми сиде, али и вратио неиронизовану тему љубави у средиште интересовања), и да покуша да се ухвати у коштац са стварносним наративима и да напослетку понуди и некакав позитиван одговор или уточниште у бодлеровско-андрићевској слици мачке која преде искључиво човеку.

Изазову дивље домаће стварности у деведесетим још отвореније ће одговорити Милета Продановић. Преко фигуре пса он ће изразити потребу за *лајањем на сйварност* у домаћој књижевности. У роману *Пас љребијене кичме* (1993) читамо солилоквиј критичког интелектуалца (маскираног у фигуру Пса), критичког интелектуалца притиснутог бременим историје (пребијене кичме), који иступа са јасних идеолошких позиција. Такође, и насловна метафора сасвим је транспарентна – ради се о фигуралном транспоновању пасјег живота грађанске класе у нестајању, или не-постојању: „Немоћни да се умешамо, да потрчимо. Једино што нам је остајало у свету подивљалог примитивизма, прокључалог и до зуба наоружаног кича, било је да се споразумевамо тихо, цвиљењем“. Оваква јасна ангажованост повремено ствара утисак да је роман писан као културно-политички водич за странце, у свесном аутоколонизаторском импулсу у којем се редукује промишљање у дубину, да би се отворио простор за рецепцију у ширину. Али, с друге стране, иако се овакве књиге пишу са јасним алузијама на конкретне догађаје, када се прочитају после двадесетак година, у њима се осећа проблем тзв. аристофанизације писма, јер као што је то случај код античког комедиографа кога после два и по миленијума једва можемо да разумемо без обимног научног апарата у којем се објашњавају конкретне сатиричке жаоке, и овде после релативно кратког времена инвективе захтевају фусноте. Ипак, дивље деведесете су наметнуле потребу за таквим јако ангажованим књигама које ће проблем сопствене естетске уобличености оставити за нека боља времена. Аутопоетички приповедач овај проблем оправдава на следећи начин: раније је покушавао да пише индиректније о ствар-

ности, хуморно, под утицајем Џојса „заврнутим и претопљеним језиком“, али „све је почело да губи смисао, терет против којег сам покушавао да се борим хумором је метастазирао, умножио своју тежину и запремину и преклопио моје нејакне списе“. Књижевност, будући нејака у том времену, морала је да се набилдује са своје ангажоване стране како би се њен глас како тако чуо.

У роману из 1996. године *Плеша чудовишће на моју нежну музику*, види се да је књижевност довољно времена провела у стварносним теретанама, те у том смислу Продановић може да се прилично дефинисаних бицепса ухвати у клинч са фигуром човека-звери (с којом ће најрадикалније ући у сукоб Владимир Арсенијевић у роману *Предатор*). Наиме, храбар је био поступак да се у том времену за главног јунака постави један, по свему судећи, овејани криминалац, убица, дебеовац, мистериозни и/или тривијални „црни бисер“, коме ће се додати уметничка црта оличена у занимању за уметност Паула Клеа. Експериментишући са границама привлачности негативног јунака – и не успевајући баш до краја да се и структурно и идеолошки избори са високо постављеним циљем – Продановић је показао да се и у времену деведесетих могла сјединити жеља за ангажованошћу и оригинално уметничка потреба реинтерпретације традиције жанра романа. И сам наслов је аутопоетичка ознака за поступак другачији од *Пса*: књижевност симпатички (нежна музика) покушава и негативном јунаку да нађе људске стране, да га натера да плеше.

У Продановићевом роману из 2000. године, *Ово би могао бити ваш срећан дан*, објављеном дакле после НАТО бомбардовања 1999. године, у својеврсној постколонијалној еманципацији релативизује се потреба за онако идеолошки транспарентним ангажовањем какво је било присутно у *Псу њребијене кичме*. Приповедни пас из овог романа почео је да уједа на све стране, тачније и на домаће и на стране. Значајан је поднаслов романа: „Колатерална књига опште некоректности“, који указује на то да је стварност много више *књижевно некоректно*, што значи идеолошки и политички не-једносмерно, подвргнута онеобичавању, хуморној преобразби и сатиричком подривању, него што је то било раније, док грађанска Србија није усвојила свест о потреби превредновања и западних, неолибералних и глобалистичких наратива.

У нацрту развоја *животињске парадигме* домаће књижевности, после обичних, домаћих мачке и пса, следе унеколико мистериозније пијавице, које ће фигурално осветлити својеврсну крајњу тачку исцрпљености једне парадигме, и што се тиче домаће књижевности а и самог Давида Албахарија. Албахари на почетку свог списатељског опуса историју не може очима да види. Крећући од фундаменталне претпоставке сваког аутопоетичког промишљања текста,

Прикази, читања, расветљења

он исписује прозу чије је доминантно обележје борба с језиком. У његовим минималистичким причама језик није посредник у комуникацији, већ препрека за самоиспољавање. Уз радикализовање метанаративних поступака, који би скоро каталошки могли да сведоче о доминантима постмодернистичке парадигме у српској књижевности, Албахари остаје веран наративима алтернативе и излази у сусрет популарној и медијској култури. Међутим, у причама из друге половине деведесетих и касније лаган почиње да у приповедање уводи историју као искуство егзила и као историју свакодневице. Што се тиче романа, већ се у *Цинку* (1988) уочава интересовање за историју, у смислу евокације аутобиографске историје која је у вези и са симболичком и са конкретном судбином јеврејског народа, што ће још већу наративну квадратуру заузети у *Мамци* (1996), у којем већ имамо посла и са конкретном стварношћу ратних дешавања у Босни и Херцеговини. Пре тога, *Крајика књија* (1993) и *Снежни човек* (1995) почеле су да уводе, и даље из интимистичког угла и без експлицитне географске конкретизације, теме распада земље и (добровољног) избеглиштва. У овим романима из деведесетих присутно тематизовање историје Другог светског рата, своје најупечатљивије уобличење добиће у роману *Геџ и Мајер* (1998).

До најексплицитнијег уласка у Албахаријеву прозу тзв. политичке стварности, стварности деведесетих, доћи ће у роману *Пијавице* (2005). У њему се јавља приповедачка жеља да се прича о земљи, држави и, опет, о Земуну, уз то и за директним увођењем теме антисемитизма у савременом друштву. Међутим, роман не би био албахаријевски да је све тако стварносно јасно: и овде постоји потреба за удвајањем приповедачких перспектива, али и за експериментисањем са мешањем жанрова трилера и љубавног романа написаног из перспективе тзв. слабог маскулинитета. Али, и поред сасвим конкретне мистерије о којој се у роману приповеда, реч је пре свега о метатрилеру, јер је главно питање ове књиге Албахаријево преиспитивање сопственог заокрета ка савременој стварности. И наравно, у једном аутопоетичком исказу сведочи се да је потреба за стварношћу још увек постмодернистички амбивалентна: „Никада стварност није била даље од стварности као тих година у Београду, и никада није било више инсистирања на томе да је та стварност ипак једина права стварност“. Ова двострукост на метаплану открива свест о постбартовској исцрпљености постмодернистичке књижевности. С једне стране, сасвим бодријаровски се дијагностификује стање хиперреалности у Србији деведесетих, заправо разоткривају се стратегије плана да се разним дистрибутивним дискурзивним праксама одржи један неодрживи симулакрум. С друге, постаје сасвим јасно да је дошло време да се против симулакрума не треба више борити његовим оружјем, тј. лудистичким постмодернистичким поступцима исмевати једну конструкцију, већ покушати да се на

неки начин предочи тзв. права стварност, иако је приповедачка перспектива и даље *лелујава*, што се у овом случају *реалистички* мотивише дејством марихуане на наратора. Ипак, треба бити опрезан кад је реч о нађеној љубави Албахарија и стварности. Његов приповедач је како-тако решио да изађе у свет, али са својеврсном анти-вољом, покушаји његове праве вољности испостављају се увек неуспешним, а стално присуство друге, наративно старије перспективе указује на непоузданост сећања, па преко тога и историје као записаног облика сећања. Ово би било *ка унутра* усмерено метафоричко дејство Албахаријевих пијавица које испијају, опијају, или прецизније, омамљују приповедача који тако и даље остаје типичан нестабилни субјекат његове прозе. Али, пијавице су у *Пијавицама* фигурално усмерене и *ка споља*, указивањем на нестајање, испијање супстанце стварности, које нас је снашло у деведесетим годинама, да би на концу постале и метанаративне пијавице које су показале тачку исцрпљености постмодернистичке поетике и постмодерног слабог субјекта који се нашао на раскршћу од којег воде „два путића“ – или ће се још радикалније поставити питање његове исцрпљености, заправо смрти, као у роману *Предатор* Владимира Арсенијевића, или ће се потражити начин за његову регенерацију, као што се дешава у књизи *Дневник друје зиме* Срђана Ваљаревића.

Првим од ових путева одлучио је да крене дакле Владимир Арсенијевић, исцртавајући фигуру човека-звери у *Предатору* (2008). Пошто је за разлику од Албахарија, Арсенијевић реал-политички писац који мало везе има с постмодернистичким поетикама, његов ангажман у романима из деведесетих година (*У њој њалубљу*, *Анђела*) сасвим је јасан, у смислу – као што се већини нас из генерације разних студентских и других протеста чинило – постојања свети о *блоковској* раздељености добра и зла. Ствари се унеколико мењају, као што је то било код Милете Продановића, после бомбардовања из 1999. године. Арсенијевић 2000. године објављује књигу *Mexico*, ратни дневник у којем је, старомодно речено, храбро покушао да проникне и у становиште тада и још увек омраженог Другог, косовско-албанског Другог. Можда баш због те храбрости, ова књига је нужно морала да повлађује неким стереотипима: да би заиста постала „Ледоломац“, како се зове и едиција у којој је објављена, а не преиспитивање свих стереотипа из каснијег, зрелог *Предатора*. Бити храбар у том тренутку значило је ићи уз нос владајућим мњењима, намерно се не трудећи, или бивајући довољно младим да се и нема потреба за тим, да се преиспита сопствена политика репрезентације која остаје мимикрисана у наводно чистом занимању за људске судбине.

За разлику од ове увелико аутоколонијалне књиге (у смислу прилагођавања хоризонту очекивања симболичког и реалног извора финансирања), *Предатор* би се могао назвати првим српским постколонијалним романом. На тематском нивоу, ту је читав низ за домаћу књижев-

Прикази, читања, расветљења

ност значајних иновација. Рецимо, пре њега барем посредством књижевности нисмо ништа знали о терору Ирачана над Курдима, о геноциду над Јерменима у Турској, или животу у берлинским сквотовима и бруталности тамошње полиције. Колонијални стереотипи се овде трансгресирају *али*ерглобалистичким дискурсом поп-културе, која тако постаје трансавилонски светски језик. У деловима који се дешавају на енглеском говорном подручју, на делу је скоро мешавина енглеског и српског језика, а и остали језици се мешају кад се радња пресели на друге просторе. На нивоу технике, ту је полижанровско и полиперспективно богатство техника које се враћају изворно модернистичким наративним стратегијама; реч је дојсовском преплитању различитих наративних свести, ликови из разних прича и са разних страна света појављују се и у другим причама (поглављима романа) и на другим странама света, а приповедањем у првом, другом, трећем лицу, преиспитује се рецимо традиција е(-)пистоларног романа, романа тока свести, реалистичког или крими романа... *А њос*йколонијално *коректно* поред осталог јесте то што на крају романа, како је приметио Саша Ђирић, „можемо лако ишчитати својеврсну културолошку иронију – човек из земље изобиља и светске хегемоније биће дословно поједен од представника Трећег света, деградираног, обесправљеног и гладног“. Тај субалтерни људождер, у савршеној постколонијалној иронији, креће на концу у нови живот с намером да створи срећну породицу.

Тема-матица је, дакле, канибализам и аутоканибализам, а реинкарнације ове теме појављују се на разним странама света. Од Филадельфије, где амерички тв-водителј жели да буде поједен и за ту сврху тражи погодног предатора, до простора данашњег Ирака и приче како Нихил Бакси постаје канибал, појевши деветогодишњег Мусу, сироче које је његова породица усвојила, удвостручавајући се тако у Нихило Мусу Баксија, који своју канибалистичку одисеју наставља у Лондону. У овако представљеном тематском преплитању назире се помало банална глобална метафора да је човек човеку вук, што је основна тема књиге: „Некада је Нихил Муса био само малени, наивни дечак с прашњавих киркутских улица по имену Нихил Бакси. Онда га је живот дохватио. Ово је свемир у ком се сви узајамно прождиру, велика риба једе малу рибу и све у том стилу откад је света и века, а он се само носи како зна и уме са сопственом улогом“. Али, баш захваљујући богатству приповодачких техника и широком захвату у све светске поретке, односно подједнаком шибању по свим, хипијевски речено, светским неправдама, роман успева да се уздигне изнад површне илустрације једне отрцане фразе, и постане заиста уверљива *слика* човека-звери. У том смислу и приповедање у другом лицу служи стварању утиска да је читалац жртва Бога-Предатора, и тако га наводи да се запита о смислу тог читања – да ли је и сâм писац предатор који му је потурио једну опасну књигу коју жив неће прочитати до краја.

И у томе је највећи квалитет ове књиге, у онтолошкој јези коју изазива преко нимало безазлене игре са тим наративно-метафизичким дијалектикама. Сасвим фукоовски, преко приповедања о томе да је човек највећа дивља животиња, исписује се и лабудова песма човека као субјекта књижевности, па и потенцијална смрт читаоца као њеног рецепијента јер је он овде остављен на милост и немилост Дискурса-Звери која је појела некадашњег хуман (истичк)ог субјекта.

Другачију хуманистичку визију доноси *Дневник грује зиме* (2005) Срђана Ваљаревића. Кључна реч и у наслову и у целој књизи је „друго“. Најпре, после *Зимског дневника* из 1995. године, прошавши сасвим конкретну животну драму, Ваљаревић је решио *ионово* да напише дневник. Кад је реч о овој књизи у воду пада уобичајено теоријско разликовање између биографије и текста, односно између аутора и приповедача или текстуалног субјекта. За разумевање *Дневника грује зиме* од суштинског је значаја биографија аутора (односно *иелесносћ* ове књиге) која је узроковала прекид у библиографији који је трајао скоро десет година. Привремена биографска и библиографска смрт аутора као да је у том смислу значила и паузу у којој је и књижевност као таква добила прилику за искуљење, да крене новим, Другим путем и Други пут, да преко овог својеврсног манифеста новоутопизма добије прилику да, сасвим растковски, нови људи другачије проговоре. (Приповедач све време говори да је он сада нови човек и да се ради о новом почетку.) Али тај новоутопизам није искључиво поново нађена наивност, мада јесте делимично и то, јер се, таутолошки речено, само једном нешто ради први пут, што је на маестралан начин у наративну поезију преточио Пруст. Мада по Слотердајку прави почетак не постоји, јер је свака егзистенција увек-већ започета чак и пре физичког рођења, у самосвесном напору виртуелног новог почетка налази се једна утопија почетка, заправо другостепена рефлексја почетка, као зрела и меланхолична свест о нужности одрастања, самоискупљења и регенерације. Политика „другог пута“ при крају постмодерног доба морала је да има свест о сопственој теоријској основи у другој рефлексји, али и у томе да такву саморефлексију, сасвим слотердајковски, не треба практиковати само традиционално рефлексивно већ и телесно-филозофски.

Телесна саморефлексија остварује се преко парадигме реконвалесценције. Опет слотердајковски речено, ради се ту и о културолошко-буквалној парадигми смене деценија; мобилизација деведесетих захтевала је разоружање двехиљадитих, код Ваљаревића налазећи израз у имплицитној поетици покајања. Сви ми нови људи из Југосфере јесмо и морални реконвалесценти, а да би се о томе проговорило, поред експонирања генерацијског говора о старењу, било је потребно пронаћи и нову форму исповести, непатетичне искрености, у којој би питома књижевност могла да говори о – у својеврсној органској утопији – протеклим и телесним

Прикази, читања, расветљења

и духовним авантурама. У те сврхе иронијски постмодернизам се увелико морао сахранити, а његова интертекстуалност се другачије употребљавати. Књижевне референце овде нису унете у текст да би се умрежио у борхесовску вавилонску библиотеку, већ, могло би се рећи, у извесне телесно-терапеутске а књижевно-реконвалесцентске сврхе. Прочитане књиге у *Дневнику грује зиме* директно *помажу*, на делу је одушевљење књижевношћу а не разметање ерудицијом, што повремено оптерећује рецимо иначе одличне романе Владимира Тасића. „Ух, какав роман!“ каже приповедач за *Берлин Александерџац* Алфреда Деблина, а за *Дневник о Чарнојевићу* Милоша Црњанског да га је сасвим опипљиво враћао у живот. Реч је о новом човеку-приповедачу, који слуша шта људи говоре, а са њима и писци, јер „Добро је слушати добре људе“. Осим љубави према књижевности, он наговештава и Љубав са великим почетним словом која се овде јавља у пропламсајима и тако својом речитом одсутношћу говори о сопственој новоутопијској нужности.

При томе је, можда и у смислу Епштејновог *новој сенијиментјализма*, било потребно пронаћи формулу по којој ће се изражавати нова (стара) емоција: „Само у емоцији нема ничег модерног, нема ту моде. Ту никада ништа није ново, никада ништа није застарело. Ту је све како јесте“. Иако се овим исказом пледира за једно ничеанско несавремено разматрање емоције, ипак је Ваљаревић нашао нови израз за ту стару и непромењиву емоцију, преко нове фигуре реинтерпретиране маскулине нежности, у складу са променама у схватањима деконструисаног савременог мушкарца, ослобођеног потребе да задовољава традиционалне патријархалне стереотипе. На сасвим конкретном приповедном плану, та нова маскалина нежност види се рецимо у честој употреби оваквих реторичких обрта, за које не умет да нађем име у традиционалним реторикама, а која се огледа у својеврсном, у логици погрешном, циркуларном дефинисању: „Видим кроз излог уметничке галерије једну девојку како седи унутра за столом и чита књигу. На зидовима око ње су слике. Нема никога осим ње у тој галерији. Напољу је гужва, на улици гомила пролазника. А она сама, унутра. Седи и мирно чита, та девојка у тишини“. На делу је дакле ново, ако би се тако могло рећи, обично очуђавање, тј. преокрет је што овакво очуђавање јесте у томе да се свет види новоутопијски наивно, што у ствари и јесте право пост-постмодернистичко чудо: „Уф, што волим те банане, то је невероватно. Како тако да има нешто што има баш такав укус, а расте, и тамо неко то убере и онда ти једеш баш то што има тај укус који ти се толико свиђа? Како то? Или поморанце? Како то? Или маслине? Све извлаче из земље и сунца, и дају ти све то. Како то?“ Овакви обрти су веома чести у *Дневнику грује зиме*, и не умејући да даље теоријски образложим ову фигуру, фигуру растковске једноставности и помирености с (урбаном) природом, и не

налазећи одговарајући корелатив у стилским фигурама из књижевне терминологије, назваћу је једноставно Фигуром Нежности, која закључује ову зоолошку парадигму савремене домаће књижевности, указујући на то да човек и није толико лош, да постоји начин да се врати својим филозофско-хуманистичким коренима, као филозофска животиња којој треба додати телесност Нежног (Другог) човека.

Иван Вучковић

Биоетика – рађање, развој и значај

Увод

Уколико се критички осврнемо на неку историјску епоху у којој се догодило нешто радикално ново, приметимо једну неминовну борбу, често жестоку, између заступника традиционалних вредности са једне, и заступника нових, прогресивних схватања, који, борећи се против традиције, уједно крче нове путеве, са друге стране. Овакво стање се јасно обелолађује на почетку ширења хришћанства, затим у време рађања ренесансе, у време Француске револуције, хипи покрету, па и у свету уметности – до њега доводи откриће фотографије, филма и стрипа.

У свим овим временима постоје два табора – први који, држећи се одређених традиционалних начела, одбацује оно радикално ново (нпр. одбацује се хришћанство као религија или стрип као уметност) и други који се залаже за прихватање нових идеја и стремљења.

Исти проблеми тиште и нови свет, првенствено захваљујући невероватном прогресу науке и технологије, конкретније, медицине и молекуларне биологије које су, поред раличитих теоретско-практичних сазанања, отвориле и низ практичних проблема, од којих су најзначајнији они везани за сам људски опстанак и живот уопште. Из открића да се на људима данас може знатно више експериментисати – и то са огромним пратећим последицама – и са открићем да наука (по свему судећи) не планира да се задржи у оквиру природно прописаних граница, постаје сасвим јасно да стари, традиционални морални постулати више нису довољни, па се, самим тим, продубљује страх за сопствени живот из којег су се, првенствено у САД-у, родили разни друштвени покрети да би се потом из њих, врло брзо, јавила медицинска етика, а недуго затим и биоетика. Шта је биоетика и шта је узрок њеног настанка, као и колики је њен значај, показаћемо, у кратким цртама, у овом раду.

Биоетика

Сазнајем да је људска бића могуће клонирати, да је могуће мењати њихове станице зачећа, да вештачка оплодња више није страна појава, да абортус и еутаназија постају свакодневица у медицини, схватило се да је данас више него икада раније отворено питање саме конститу-

ције човека и, још горе, питање његовог опстанка. Овакво стање условило је рађање биоетике.

Биоетика је млада наука (тј. филозофска дисциплина) и почела се заснивати у САД-у средином шездесетих година прошлог века, и то првенствено као друштвени покрет, а потом и као посебна наука. Изумитељ самог термина био је амерички биохемичар Ван Потер (Van Potter). Он је од две грчке речи – *Bios* (живот) и *Etos* (обичај, навика, морал) – сковао овај термин. У буквалном преводу биоетика је, дакле, етика о животу. Ван Потер је термин биоетика искористио већ у наслову своје књиге: *Биоетика – мости њрема будућности*. Њоме је он желео да упозори на то да „неумно коришћење научних достигнућа прети сваком облику *biosa* и да ће, настави ли се у том правцу, свет неминовно отићи у своју пропаст“.

Сада треба поставити питање – како је настала биоетика? Према мишљењу једног од највећих америчких ботаничара Роберта Веча, она се појавила захваљујући двома испреплетаним појавама: научно-технолошка револуција је са једне, а социјална револуција – са друге стране.

Напредак медицине крајем педесетих година отворио је низ моралних проблема који су свакако били непознати традиционалној етици и који се, сходно томе, више нису могли решавати применом старих моралних медицинских прописа. Са друге стране, почетком шездесетих година, поред рата у Вијетнаму и хипи покрета, јавља се покрет за грађанска права и права жена, као и различити антиратни и антинуклеарни покрети. У позадини тих покрета била су достигнућа медицине око којих је била заинтересована не само научна, већ и најшира америчка јавност. Из оваквих социјалних околности родиће се биоетика. Њено оснивање се званично поклапа са формирањем првих биоетичких комитета који су се јавили након одређених злоупотреба пацијената у извесним медицинским институцијама. Сходно томе, почело се веровати да би убудуће такве случајеве требало решавати, не у судовима, већ у специјално оформљеним биоетичким комитетима чији би се посао првенствено састојао у надгледању рада медицинских радника као и у доношењу важних моралних одлука.

Из овога се јасно види да је биоетика у почетку била заправо медицинска етика али се, временом, све више одвајала уједно освајајући нове терене, па се сада са правом може рећи да обухвата проблеме живота уопште. О њеном развоју говоре часописи, књиге, чланци као и разни међународни биоетички скупови организовани од шездесетих година до данас. Међутим, о њеном развоју и значају можда највише говори чињеница да је, за релативно кратко време, добила и своје две енциклопедије, чији је циљ био да синтетички и систематски прикажу све оно значајно везано за ову младу науку. У тим се енциклопедијама могу наћи и прве дефиниције биоетике. Поред тога, оне су знатно утицале и на афирмацију и ширење биоетике

Прикази, читања, расветљења

ван САД-а. Дефиниције биоетике из прве и друге енциклопедије, занимљиво, стоје у опречним односима и готово побијају једна другу. Ипак, оне се могу уклопити у једну ширу дефиницију која би нешто слободније гласила: *Биоетика је свеукупна знањост о уравниојеном односу човека и природе. Она је проучавање живота кроз призму моралних вредности и начела, а при том се служи различитим етичким методама и научним дисциплинама.* Ипак, и поред њене мултидисциплинарности и мултиметодичности, можемо, условно, рећи да је она, по својим решењима и аргументима које износи, првенствено део етике, односно најзначајнија етика данашњице и да стоји у односу према етици као етика према филозофској антропологији. Биоетика се према етици односи као део према целини.

Не убиј! – ова заповест није само пета заповест декалога већ и једно универзално аксиолошко-морално начело које биоетика, у складу са моралном филозофском традицијом, настоји да задржи. У том смислу биоетика је, временом, доживела једну трансформацију. Трансформација се састоји у томе што се схватило да биоетици – с обзиром на брзи развој медицине и разне злоупотребе тог развоја – није више довољно да опстаје само у форми морала, већ је постало неопходно да бар неки биоетички принципи добију форму права, да постану и правно валидни. Ово је проишло из потребе да се расправа о томе шта је добро а шта не помери у форму расправе о томе шта је законито а шта незаконито. Правна регулатива у подручју биоетике надовезала се на већ постојећу декларацију о људским правима. Тако, правно је утемељено да:

- Пацијент пре одређене медицинске интервенције мора да да свој слободан пристанак.
- Пацијент има право да зна све информације везане за болест која га је снашла.
- Забрањује се клонирање.

Из свега овога видимо да је старо (традиционално) становиште које приписује лекарима потпуну аутономију у одлучивању приликом медицинских захвата изгубило снагу. Могућност трансплантације ембриона, могућност пресађивања виталних органа, генетског инжењеринга, могућност клонирања, абортуса и еутаназије – отворили су низ моралних проблема који више не могу бити решавани тако што би се старој медицинској етици препуштала аутономност при одлучивању. Развој је захтевао важност и хитност промене моралних становишта у медицини. Настанком биоетике и њеним залагањем за јавно и природно (морално исправно) коришћење научних (медицинских) достигнућа скинут је вео тајности са лекарске праксе и, по први пут, пацијенту је отворена могућност избора. Ситуација се окреће у корист пацијента. Више нису лекари ти који се о свему питају. Завршну реч сада има пацијент.

Треба напоменути и то да се биоетика у различитим временима различито понашала, те је једно време била окренута једино проблемима опстанка човека, услед чега је оштро критикована. По ауторовом мишљењу, ово најкраће и најјасније можемо изразити двома биоетичким парадигмама. У првој, модерној биоетичкој парадигми, живот се схватао искључиво као живот човека, па се сходно томе правила разлика на оно што се зове *живо* (биљке, животиње и сл.) и на оно што се зове *животи* (у шта би спадао једино човек). Временом – увидевши да није довољно обратити пажњу само на човека и његове проблеме – постмодерна биоетичка парадигма шири садржај појма *животи*, те под њим подразумева било који облик живота, односно живот уопште.

Увидом у то да *bios, oikos* и *etos* чине три нераздвојиве суштине за опстанак свих бића, биоетика из једне посве медицинске етике прелази у оно што се зове *глобална етичка животи*. У том смислу можемо разумети и залагање чувеног аустралијског етичара, Питера Сингера, за заштиту животиња или проблематизовање аргумената у вези њиховог узгајања за храну и за вршење експеримената над њима.

Међутим, и поред свих предности које имамо захваљујући рођењу и развоју биоетике, потребно је нешто рећи и о онима који ову науку оштро критикују. Биоетика је у последњих двадесет година постала општи предмет јавних расправа и дискусија које су се манифестовале оштрим критичким сучељавањима. Критика је усмерена против медицинско-технолошког развоја уопште, а онда и против начина на који се тај развој у биоетици тематизује. Примарна тема спора је схватање људског живота и права које тај живот поседује. Тако са једне стране налазимо Сингерову разлику између живота који вреди проживети и живота супротног томе. Према Сингеровом схватању, није морално погрешно убити новорођенче са тешким степеном инвалидитета, јер такав живот није вредан живљења па, пошто новорођенчад немају развијену самосвест, док су им свест и осећање бола сведени на минимум, није погрешно извршити чедоморство и надоместити дете другим, здравим дететом. Исто важи и за људе у коми који немају могућност опоравка. Ово Сингерово становиште, дакле, јасно имплицира поделу људског рода на *личности* и *не-личности*. Међутим, ваља рећи да се овакво становиште коси са одређеним схватањима у филозофској етичкој традицији, као и са општом декларацијом о људским правима, где је базично право, наравно, право на живот.

У традиционалној филозофској етици (нпр. код Аристотела) човек рођењем стиче статус личности на основу потенцијалних људских својстава. То исто стоји и у основној декларацији о људским правима, јер у њој се каже да чак и као само потенцијално и неразвијено, људско достојанство је неутуђиво и мора се поштовати. Потенцијал је, дакле, релевантан за морал. Са

Прикази, читања, расветљења

друге стране, још једна критика упућена биоетичарима састоји се у томе што они људски живот углавном схватају биолошки, уместо – *биографски*.

Закључак

Овим општим прегледом биоетике показали смо на који начин су се створили услови за њено развијање, показали смо њен значај, као и пратеће проблеме са којима се суочавала или са којима се још увек суочава. И поред критика упућених на њен рачун, ипак се намеће закључак да је биоетика неопходна у свету у каквом живимо јер, уколико се не контролише, научно-технолошка револуција може да угрози саме темеље живота на земљи. Из те чињенице, јасно је да мора постојати одређена дисциплина која ће се тим проблемима бавити и покушавати пронаћи одговор на питање *где су и да ли постоје границе научног напретка?* И по свему судећи, та је дисциплина управо биоетика. Она је полиција будућности и тешко нама ако свој посао буде обављала траљаво или ако се, замислите, може поткупити!

Мудар човек ужива у чаши воде – рекао је добри Конфучије.

Размислимо мало о томе...

ЛИТЕРАТУРА:

1. Matulić, Tonči. *Bioetika*. Zagreb: Glas Koncila, 2001.
2. Primorac, Igor. *Etika i seks*. Beograd: Službeni glasnik, 2007.
3. Singer, Peter. *Praktična etika*. Beograd: Signature, 2002.
4. Singer, Peter. *Animal Liberation: A New Ethics for our Treatment of Animals*, New York: New York Review & Random House, 1975.
5. Tugendhat, Ernst. *Predavanja o etici*. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk, 2003.
6. Fuko, Mišel. *Radanje klinike: arheologija medicinskog*. Novi Sad: Mediterran publishing, 2009.
7. Van Potter, Rensselear. *Bioethics: Bridge to the Future*. New Jersey: Prentice Hall, 1971.

Радоман Чечовић

Иза мене: поезија Енвера Муратовића

Сасвим успутне импресије

Поезију Енвера Муратовића, сабрану под насловом *Иза мене*, можда би најбоље описала синтагма *тиша наивности ријечи*. Наивност ријечи, као знак непосредности, убјегле у лакоћу једне сјетне помирености над временом које сво стаје у значење ријечи: било.

Енверова поезија, о једном свијету, о његовом лицу и наличју, зна много. О једном свијету и човјек у таквом свијету. Његова поезија је сва, или готово сва, дефинисана оном врстом поетике која не претендује да буде нова ни по садржају ни форми. Њено стваралачко полазиште није у потреби за артикулацијом инцидентности савременог, ни у припадности оној врсти модерности која се догађа из потребе да се направи отклон од овјешталих пјесничких концепција и испробаних лирских, најчешће, импресионистичких модела, који одавно не умију стати у разглобљеност једног свијета пуног буке и бијеса.

Муратовићева поезија не жели да се упусти у преиспитивање свијета. Не жели да закорачи са оне стране познатог, у наслут, у ризик призива. Она доследно остаје само канал којим лирски субјекат комуницира са свим оним што чини темељ његове животне филозофије. Муратовићева пјесма не казује свијет као феномен који траје захваљујући вјечитом сукобу његових чинилаца, већ тај свијет увијек доживљава првенствено као простор сталне угрожености човјекове. У таквом концепту пјесма постаје мјесто у коме ће се догодити преиспитивање не свијета већ себе у том свијету.

Прва књига *Сунце у чаши* (1997) реализована је преко поетичког модела хаику поезије: изузетно сажете и веома строге пјесничке форме која плијени како својом минијатурношћу тако и ванредном сугестивношћу. Зато није чудо да су прве хаику стихове писали хиндуистички свештеници, из простора осаме и контемплације, са јаком емоцијом предмета и догађаја које опсервира лирски медијум. Муратовићев хаику носи сву тишину доживљаја описаног паторескношћу пејзажа обиљеженог зимом, бујањем прољећа, тишином јесени, старачком сједином или каквом другом, затеченом предметношћу.

Циклус *Минијашуре* (1997) ни по чему неће представљати значајнији отклон, али ће до некле помјерити угао посматрања, који ће са примарности дескриптивног полако почети да

Прикази, читања, расветљења

обликује дискурс како простора тако и времена. У таквој дијалектичкој опонентности догодиће се запитаност над човјековим фатумом.

*Селили смо се
И досељавали*

*Али нас никада
Није било!*

(„Селишта“)

Тежња да се структура пјесничке књиге легитимише преко циклуса производ је интенције једне струје модерног пјесништва, која је, засићена кондензацијом, херметизмом, густом метафоричношћу, оживјела потребу за дужим пјесничким облицима. Тежња ка јединственијем и већем пјесничком дјелу испољила се у стварању цјеловитих пјесничких књига, а не збирки пјесама, у којима се пјесме организују у циклусе. Код нас се појавило и схватање да је циклус заправо пјесма, а организована збирка пјесничких циклуса замјена за велики облик, рецимо еп.

Хаику из рата, обједињен под полисемичним насловом *Трајкови* (1999), суочава читаоца са атмосфером (првенствено атмосфером), у којој се налази појединац. Појединац који је увијек и жртва, и која се од стране колектива приноси на жртвеник историје. Нема у овој поезији оне потребе, а која најчешће прати рат као могућност, да се скривањем иза велике идеје убјегне у оправданост присуства, а самим тим и активизма индивидуе. Не, овдје је са једне стране човјек, од крви, меса и сјећања, а са друге страхота онога у чему тај исти човјек може да се нађе. Међутим, овдје се дешава једна прилично занимљива ствар. Поетички образац хаикуа, његова парадигма, нормативизам његов постаје мјера логике и смислености у простору потонулом у дезинтеграцију, растакање и коначну дехуманизацију. Тим минијатурама, готово математички дефинисаним, покушавају се узглобити све оне, видне и невидне ишчашености свијета, које рат показује, у облицима опипљивог хаоса.

*Газимо блајо
У рову. По шљему
Кайи скакућу.*

(„Капи“)

У првом дијелу налази се слика. Страшна ратна слика. Блатни ров и страх, највјероватније. И они, у свему томе, под шлемовима. Он, који вреднује свијет, у добовању кише види/чује/осјећа скакутање капи. У овој деминутивизацији, ономагопејичности, у безазлености експресије глагола скакутати као да се крије спас. Спас од озвјерињавања свијета и спасење сјећања на љепши и паметнији простор. Јер пандан катастрофичности, у коју је свијет запао, ипак постоји. Постоји друга страна која обдржава смисао и здрав разум. Та друга страна је потреба субјекта за игром, за луденсом. То скакутање капи призива инфантилност и безазленост, пружајући их као одговор на оно што се види. А види се историја која се догађа. И која је, нажалост, увијек по мјери човјека.

Књига пјесам *Наојако* (2004) доноси риму као обиљежје форме. Слој звучања се конструира помоћу метричке шеме везаног стиха који веома успешно комуницира са слојем значења. Присуство сонетних облика, чини нам се, има исту ону функцију коју има и хаику образац – да стабилношћу метричке форме ублажи колико-толико свеprisутну *нојакоси*. Приказане предметности у овој књизи немају ништа од оне вреве и инцидентности савременог доба, да би таква њихова архитектоника условила и слободан стих као једину могућност пјевања, већ су ситуиране у изолованост времена, у видној даљини прошлости, за којом се жали. Пјесма постаје жал за прошлим временом и свим оним што је чинило такву прошлост. Лирски субјекат не трага за разрешењем конфликта на линији некад–сад, он еманира своју дубоку наклоност томе некадашњем што се одзива кроз лик оца. Ословљавајући оца, ословљава се бивши човјек бившег времена, моралнијег, људскијег, тишег, једноставнијег времена, али бившег.

У избору из књиге *Наојако* налази се сонет која носи назив „Ратник пјева мртвом другу“. У напомени испод наслова каже се да је пјесма посвећена Радиши Илићу са Уба, који поги-

Енвер Муратовић је рођен 18. марта 1978. године у Рожајама.

Објавио збирке поезије: *За сунцем завичаја* (МРЗ Пљевља, 1996), *Сунце у чаши: хаику* (ауторско издање, Рожаје, 1997), *Узми и осјатак мене* (МРЗ Пљевља, 1998), *Друја обала, Комови* (Андријевица, 2001), *Наојако* (Центар за културу Рожаје, 2004), *Иза мене: избор из поезије 1996–2013* (НВО Центар за културу Бихор, Петњица, 2013).

Заступљен је у антологији *Бијел бехар* (поезија пјесника Бошњака Косова и Санџака), у антологији *Трешњев цвети – јуџословенско хаику њеснишиво*, коју је, у сарадњи са Центром за Источну Азију, 2002. године објавио београдски Филолошки факултет, те у многим изборима поезије у региону.

Поезију је објављивао у часописима *Лийар*, *Мајдан*, *Побједа*, *Књижевна ријеч*, *Свићак*, *Мозаик*, *Санџачке новине*, *Бошњачка ријеч*, *Рожајски зборник* и многим другим.

Живи и ради у Рожајама.

Прикази, читања, расветљења

ну негдје на Косову, ратне и смутне 1999. године. Сâм наслов описује мотивациони моменат који везује лирски медијум који пјева и предметност о којој се пјева. То није нарицаљка мушка и ратничка, којом се позива на освету или охрабрење да се издржи, као ни патетично лита није за погинулим саборцем. Овај сонет је понајвише горко и јетко признавање апсурда и апсурдности као јединих могућности изласка из ратног коловрата.

*Ти ојейи њеваи Биљана!
Жива су мрџва усџа!
Та њјесма, друже, џихана,
Осџаће овдје џусџа.
Пјеваи о Убу, оџу,
О меџку у џвом челу;
О џлави бебе на коџу
Пјесму џрољећу, свелу!*

*И реџи Госџоџу, џласно,
Како су џеџке ране,
У џрању осџала слика;*

*У лице Њему јасно –
Пљуни косовске дане
И айсурд сџоменика.*

(„Ратник пјева мртвом другу“)

У цјелинама „Примакнем се прозору“ и „Сонети“ остаје се на фону оне пјесничке осјећајности која има јака упоришта у пјесничкој традицији ових простора.

Муратовићева поезија није нова, али јесте лична. Лична онолико колико је јака веза између субјекта и онога шта треба опјевати.

А то је понекад, за пјевање, довољно.

Енвер Муратовић

ИЗБОР ИЗ ЗБИРКЕ *ИЗА МЕНЕ*

НЕ ВИДИМ

Лежећи испод крошње
Не видим
Како сунце улази у трешње
И оне постају слађе...

Не видим ни то
Што траве славе Бога,
А лежим на њима
Ломећи скрушене струкове.

Не видим ни себе
Онога испод земље:
Гомилу смрдљива меса –
Црвљу гозбу!

А лежим,
Ко зна од када;
Ко зна до када...
Ко?

□□□

Љубим камен што си такла
Руком својом давног љета;

Ја – гријешник, жељан Пакла,
На свијету – без свијета!

Јер, без тебе љето није
Као љета прошла што су;
Немам никог да уснијем...
Никог немам. Муке то су!

Сада нијем смишљам куд ћу:
Путеви су сви за Нигдје;
Остао бих – немам кућу!

Имал' ишта за ме игдје?
Љубим камен куд си прошла...
Смрти моја – добродошла!

КУЋА

Увукла се ноћ у кућу-собу.
Са огњишта смије се пламен.
Као да сам у своме гробу!

Напољу лавез и пјесма мека...
Трају звијезде... Постајем камен.
Шушти, кроз село, ријека...

Затварам очи. Сањам будан:

Прикази, читања, расветљења

Ноћ је, а сунце грије!?
Кућа-соба гори! Чудан
Дан, к'о ниједан прије.
Више нема куће моје!
Нема ни мене на огњишту.
Једино вране костуре броје.
Једино црви моје очи ишту!

НАОПАКО

Наопако живот тече
Наопако расту траве
Наопако пада вече
Наопако мисле главе

Наопако шуме шуме
Наопако очи виде
Наопако глумци глуме
Наопако и ја идем

Наопако звијер режи
Наопако поје птице
Наопако јутрос бјежи
С огледала моје лице!

КРОЗ ШУМУ

Сакупљам борове иглице,
Пјевам љепоту листа,

Измишљам шумске игрице:
Екипе птица и глиста!

Смијем се немоћи зеца
Испред кера док бјежи;
К'о кад смо били дјеца –
Вече на дан зарежи!

Кроз шуму и сâм шума,
Црвић што насред друма
Суђену чизму чека;

Кроз шуму, и на јави,
Вукови, издалека,
Раде о мојој глави!

РАТНИК ПЈЕВА МРТВОМ ДРУГУ

*Радиши Илићу са Уба, који поину на
православни Ускрс,
априла мјесеца 1999.*

Ти опет пјеваш: Биљана!
Жива су мртва уста!
Та пјесма, друже, тихана
Остаће овдје пушта.

Пјеваш о Убу, оцу,
О метку у твом челу;
О глави бебе на коцу –
Пјесму прољећу, сведу.
И реци Господу, гласно,

Како су тешке ране,
У грању остала слика;
У лице Њему, јасно –
Пљуни косовске дане
И апсурд споменика!

ИБАР

Испод моста некуд оде,
Оде некуд испод моста...
Камен црни испод воде –
Само камен на дну оста.

И однесе вода вече,
Вече црно Црном мору;
Оде вода да потече
К'о ријеч у разговору.

Остах, самац, насред моста,
Загледан у себе сама,
К'о да гледам како госта

Путем грли густа тама...
Испод моста некуд оде
Пјесма ова пуна воде!

ЗМИЈА

Ујела ме за срце
И отишла, мирно,
На другу обалу.

ИСТИНА

Доћи ће Дан –
Кајаће се човјек.

Доћи ће Вагтра –
Ничега неће бити!

СЛИКЕ СТВАРНОСТИ

на уласку у 21. вијек

1.

Опрости, Боже, што не постоје ријечи
Којима бих свијету подарио
Утјеху,

Јер тешка су времена у нама –
Још гори људи око нас!

2.

Ни брат брату – брат!

Чудан вакат.
Чудне ријечи.

Више се ни рођеној пјесми
Не може вјеровати –
Кад пјева о ведрини!

Прикази, читања, расветљења

АВ, АВ

Лајао бих
На живот
Као куче
На коску!

ДА УЂЕШ У САН

Из сваке књиге јављаш се ћутке,
Добро ме држиш будног до зоре;
Склопљених очију, к'о у лутке,
Одлетиш из сна кроз прозоре.

И болно хоћу да те довучем:
Стежем ти руку, али без снаге;
Како и данас – тако и јуче
Нестајеш усред сребрне магле.
И не знам како до нових снова,
И да ли хоћеш бити у њима
К'о у ријечима што су слова;

Чекаћу зато, смрвљен од бола,
(Сред врелог љета – мени је зима!)
Да уђеш у сан мекано гола...

КЛЕТВА

Уклети, ваљда са правом

(Преци нам лопови били!)
Болест се увуче здравом –
Пуно нас гробље, мили!

И страх нас за дјецу нашу
Да клетва и њих не смори;
Ми живи у смрт смо вашу
Уткали себе. Па зборим:

Велики Боже, помози!
Одагнај ријечи злобне
Из наше тишине гробне;

Одагнај, јер нема више
Снаге у руци, у нози...
Та клетва нас опет сише...

К'О ДА МЕ НИ БИЛО НИЈЕ

Нека ти кажу небеса
Колико има те, Жено
У овој тишини плеса
Крви што кључа венном;

Нека ти покажу птице
Лепетом меких крила
Колико жудим да лице
Дотакнем твоје к'о свила;
Колико хоћу – а страх ме –
Обгрлит' лукаво, мила,
Твој струк! А прах ме

Старости полако крије...
Бићу тек сан што си снила –
К’о да ме ни било није.

ПРИМАКНЕМ СЕ ПРОЗОРУ

То ријечи чаробне твоје
Пробуде ме пред зору.
Помислим како си близу –
Примакнем се прозору...

МИ, ТА ВОЈСКА
на Косову, након 610 година

Понавља се прича давна:
Бојно поље, луди ножи;
Ми, та војска, кажу, славна:
Крв у трави, страх по кожи!

А у ствари, к’о у шаху,
Пиони смо испред краља!
Ми, та војска, сва у страху,
Тазе месо, ручак слава!

Ми, редови, жељни дома,
Ватре црне са огњишта;
Ту, наомак бродолома,
Пред вратима Чистилишта!

Ми, плашљиви као срне!
Ближи крају, но почетку;
Ми, та војска, судбе црне
Никад ближи своје метку!

СРИЈЕДА ВЕЧЕ

Опет се волимо ћутњом
без ријечи разговор тече
и тек смо почели причу –
стигла је сриједа вече

Стигла је тишина поља
у нашу тијесну собу
и мирис кафе из шоља –
к’о дах живота у гробу

Опет гори по нама
мјесеца ватра хладна
и шуме бетонске куле...

И свјетло је и – тама!
Болесно мене си гладна –
траве су исповијест чуле.

Прикази, читања, расветљења

ЗИДАР

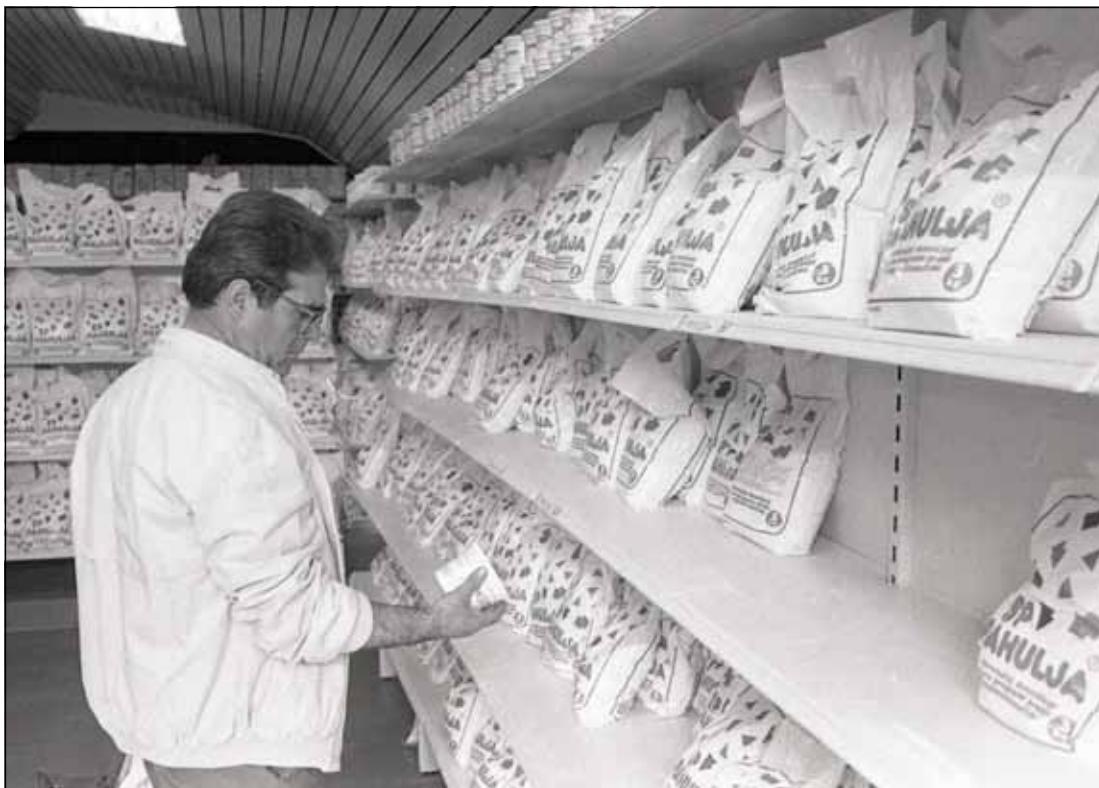
рахмејли оцу

У свему
Оставио
Дио себе

Сад са
Зидовима
Бесједим...

... И плачем...

Ствари које су прошле

Ствари које су прошле _____

Шта мисле библиотекари о читаоцима

Пријатељство посредством књиге

Ако упитате библиотекаре да вам кажу шта мисле о читаоцима, увек ће наћи довољно лепих речи да потврде ону стару истину по којој се пријатељ најлакше стиче посредством књиге. И кад би се набрало све оно што се може сматрати врлином оних који свакодневно опседају библиотечарски пулт, прича можда не би било краја. Зато ћемо се задржати на оним згодама које понекад добију призивак шале а некад наведу на озбиљно размишљање.

Не подноси жене-писце

Библиотекарке Централне библиотеке добро се сећају догађаја који се одиграо пре две године. Читалац Н. Н. редовно је навраћао у библиотеку и увек односио по неколико књига које је после читања уредно враћао. При сваком новом доласку разгледао би читаве рафове тражећи нове књиге. Једном приликом затражио је од службеника да му препоручи неко интересантно дело али је при томе озбиљно напоменуо да женски аутори не долазе у обзир. Друго су се библиотекарке трудиле да га убеде како има и добрих жена-писаца, али их је увек дочекивао иронични осмех иза кога нису могле да докуче прави разлог оваквог односа. Нешто из женске солидарности а нешто из добре намере да му разбију такво схватање, службенице су прибегле једном лукавству. Понудиле су му дело списатељице Вики Баум и, пошто му је аутор био непознат, закључио је по имену да се ради о мушкарцу. После неколико дана вратио је књигу озбиљно увређен и да би донекле узвратио за „превару“ рекао је да књигу ипак до краја није прочитао.

Сличних примера има још. Један читалац увек хоће да се његово име прво забележи у картон тек набављене књиге и зато понекад врати и непрочитану књигу. Други пак тражи само скупопцена и луксузна издања и у томе иде тако далеко да чак тражи и неке приручнике који се односе на стручно усавршавање библиотекара. Има и таквих читалаца који су врло осетљиви ако им се сугерира нека књига од стране књижничара и сматрају да је тиме озбиљно угрожено њихово право слободног избора.

На такве читаоце књижничари најчешће благонаклоно гледају и не узимају им за зло што понекад у својим захтевима претерују. Много је теже са онима који се бахато и несавесно одnose према књизи а лепо понашање сматрају малтене као луксуз.

Пребићу га чим одем кући

Има читалаца за које скидање прекидача са стоних лампи у читаоници, одвртање сијалица, вађење листова из штампе и одношење књига без задужења, представља неки „хоби“. Такви читаоци нису само трн у оку књижничарима већ и другим члановима који траже миран кутак да корисно проведу своје слободно време и који се према књизи односе као према светињи.

Оно што књижничаре највише забрињава то је невраћање књига које понекад може да узме озбиљне размере тако да се у интересу заштите имовине умеша чак и јавни правобранилац. Године 1962, на пример, било је 175 корисника библиотеке који на крају године нису вратили преко двеста књига чија укупна вредност прелази суму од 100.000 динара.

За службенике библиотеке можда највећу тешкоћу представљају родитељи који, кад чују да дете није вратило књигу, забрањују му да и даље буде члан библиотеке а некад га и строго кажњавају.

Б. Петровић

(*Колектив*, 30. децембар 1963, бр. 51–52, стр. 11)

Поводом акције „Месец дана књиге“

Зашто ученици мало читају?

На пријемном испиту у једној средњој школи између професора и ученика водио се овакав дијалог:

- Где је рођен Виктор Иго?
- Код Прокупља – брзо одговара ученик.
- Е, неће бити баш код Прокупља – покуша професор да ученика наведе на прави пут.
- Јесте, мало даље.

Професор је био расположен и селидба Игоовог места рођења је настављена. Ученик се удаљавао од Прокупља али даље од Куршумлије није отишао.

Или други пример. Упитан где се одиграва радња *Зоне Замфирове*, један други ученик почео је да ређа: у Војводини... Срему... Македонији... Шумадији...

Примера као што смо навели има доста. Од тога би чак могао да се направи један мањи хумористички лексикон. Ствар је, међутим, далеко озбиљнија да би нас интересовала с те стране.

Ствари које су прошле _____

Опште је уверење да ученици мало читају и да је то основни узрок скучености њихових духовних видика. Да ли је то једини узрок, посебно је питање које заслужује дубљу анализу. Чињеница је, међутим, да млади мало читају и да то има негативне последице како на само извођење наставе, тако и на општи ниво културе. У томе се углавном сви слажу. Али проблем има и једну другу страну о којој се мало води рачуна, управо питање: зашто ученици мало читају? Или: да ли се кривица може свалити само на њих?

Кад наставник пита ученика да му нешто каже о делу које спада у његову обавезну лектуру, најчешће добија одговор: извините, нисам могао да нађем књигу... Наставник се онда нађе на другој муци. Ако искључиво има у виду програм, сваки изговор отпада и ученик је на сигурном путу да добије слабу оцену. Узме ли у обзир да се до жељене књиге правовремено не може доћи лако, принуђен је да ученику упуту само укор. У оба случаја ефекат је скоро исти: књига није прочитана.

Природно би било да овај недостатак отклањају школске библиотеке. Али оне су данас далеко од тога да испуне своју племениту мисију из простог разлога што само формално постоје. Оно што се обично назива школском библиотеком представља, у ствари, један орманчић са неколико напавирчених књига. Па и сама улагања за попуњавање књижних фондова су толико незнатна или их уопште нема да је о томе излишно говорити.

Гледајући објективно, школе нису у стању да издвајају већа средства за своје библиотеке. Оно што оне данас чине у том смислу, са мањим изузецима, више је савести ради него што одговара стварним потребама. И сигурно је да ће се то дешавати и убудуће ако се настави овим путем.

Централна библиотека покренула је интересантну иницијативу да се оснује јединствени фонд тзв. обавезне лектуре који би располагао са 50, 100 и више примерака једне књиге. Фонд би радио на принципу колективне позајмице и био би у стању да у прави час задовољи потребе свих школа у граду. Колико би то подигло ниво наставе, није тешко погодити. Само, за то су потребна почетна средства. Ко ће их (и да ли ће их) обезбедити то је друго питање које излази из наших оквира. У сваком случају идеја је оригинална и вредна пажње.

Б. П.

(Колектив, петак 25. октобар 1963, бр. 42, стр. 6)

Нарави наше несвакидашње

Случај једне раднице

У нашу редакцију дошла је Роса Себић, радница купатила Површинског копа и члан синдикалне подружнице Јаме и испричала нам несвакидашњи и ничим оправдани случај који су јој приредили људи од којих се то могло најмање очекивати.

Прошле недеље синдикална подружница Јаме организовала је недељни викенд до Гамзиградске бање. Ова радница се обрадовала пре свега што ће моћи са својим болесним дететом и мужем да проведе један дан на сунцу и свежем ваздуху, далеко од свакодневног посла и дима. Када је отишла да уплати за себе, мужа и дете, наишла је на неразуман отпор.

– Ти и дете можете да идете на излет, али муж не може зато што он ради на Површинском копу и није члан наше синдикалне подружнице – одговорио ми је Светислав Ђурић, службеник подружнице који је вршио уплату. Такав став је заузео и службеник Анђел Микловић.

Радница Себић била је дирнута оваквим односом другова из синдикалне подружнице. Настојала је да их убеди - да није исправно да она иде са болесним дететом без мужа. Међутим, они је ипак нису уписали у списак излетника.

Одмах је затражила помоћ у Општинском одбору синдиката индустрије и рударства. Синдикат је интервенисао али без успеха.

- Е, па нећу да те упишем баш из каприца - рекао јој је Ђурић када је поново отишла да покуша да је упишу са мужем и дететом. Чак је ове речи пропратио и изразима којима овде није место и којих би се застидео и најгори улични псовач(!)

- Али молим вас ја сам више од 10 година члан синдиката. Имам ваљда права да излет проведем са породицом а не сама.

Е, па ти се испиши из синдиката ако ти се не свиђа - одговорио јој је Ђурић.

Свему овоме свакако није потребан коментар јер догађај по себи је довољан коментар. Али мора да се постави једно питање: како је могуће да човек са оваквим васпитањем и понашањем може да ради у једној организацији као што је синдикат.

Једној радници није било омогућено да с породицом оде на излет. А да ли службеник Ђурић зна да је и његова дужност као службеника синдикалне организације јаме да пропагира излете, да што више радника своје слободно време користи ван града. Поставља се питање – супруг Росе Себић није члан синдикалне подружнице Јаме. Па зар је толико морало да се сит-

Ствари које су прошле _____

ничари? Због те ситнице једна породица са малим, болесним дететом није недељу искористила на сунцу, у шуми, на купању. Ово утолико пре што је било много случајева да су чланови ове синдикалне подружнице на овај излет отишли са пет и више чланова својих породица. Чланова који нису били запослени у Јами већ у другим погонима и чланова који нису уопште били у радном односу било где. И шта је сметало да и муж Росе Себић оде на излет? Више је штете учињено него да је отишла. То треба да знају и службеници Ђурић и Микуловић, који поред осталог треба да брину и о недељној излетничкој рекреацији радника.

Случај није велики, а можда и јесте.

Али је тежак и жалостан...

Ч.

(*Колектив*, петак, 26. јул 1963, бр. 29, стр. 6)

Поводом написа „Случај једне раднице“

У циљу упознавања јавности са истином поводом написа „Случај једне раднице“ објављеног у листу „Колектив“ од 26. јула 1963. године, молимо вас да објавите наш следећи одговор.

Двадесетог јула, када је био последњи дан пријављивања за излет у Гамзиградску бању, дошла је у синдикалну подружницу и Роса Себић, радница купатила Површинског копа, да упише три члана за излет. Пошто је ово био излет за чланове синдикалне подружнице Јаме а не површинског копа, објаснили смо другарици да не може да се упише, пошто ова синдикална подружница не може да даје дотације за излет њеној породици. Она није била задовољна одговором, већ је упорно инсистирала да је упишемо. Међутим, ми то нисмо учинили. Тада је почела да вређа не бирајући речи, а уз то и да прети да ће о томе сви знати па чак и редакција листа. Због тога је Анђел Микуловић био принуђен да је истера из канцеларије синдикалне подружнице.

Није тачно да смо вређали другарицу Росу Себић и да смо према њој били вулгарни како се то у чланку истиче.

Изјава другарице Росе Себић не чуди нас ни мало. Она не чуди ни многе раднике овог колектива, пошто је познају као слабу радницу, склону сплеткарењу због чега је њен колектив донео одлуку на конференцији од 11. јуна да се Роса Себић удаљи из колектива.

Светислав Ђурић, Анђел Микуловић

(*Колектив*, петак, 2. август 1963, бр.30, стр. 5)

Белешка

Изложба „Бор – XX век“: симбиоза рудника и града¹

Мислим да материјална прошлост ипак има више да добије него да изгуби преласком у дигитално. Бар када је реч о фотографији. Већ својом појавом, фотографија је представљала велики преокрет, између осталог и као алат који омогућава лакше сакупљање и похрањивање велике количине визуелних информација на брз и директан начин. Дигитална револуција на неки начин представља само следећи корак. Кључно је одвајање од медија и могућност бесконачног реплицирања без губитка информације, што значи, макар теоријски, да је могуће заувек сачувати садржаје. Оно што је потенцијално још важније је могућност лакшег приступања садржају и његовог представљања. Од осетљивих материјала за које свака манипулација представља ризик од неповратног оштећења, долазимо до „неуништивног“ дигиталног облика, који можемо да делимо, мењамо и показујемо без икаквог ризика.

Фотографска збирка Завичајног одељења Народне Библиотеке Бор, на чијем оснивању и дигитализацији ради Драган Стојменовић, а која постоји захваљујући личним архивима које су бивши фотографи листа *Колектив* уступили библиотеци на чување, представља добар пример могућности које дигитализација пружа за квалитетно коришћење

Овом изложбом јавности представљамо фотографску архиву, састављену из колекција негатива РТБ-а Бор, приватне колекције негатива Мирослава Радуловића и приватне колекције негатива и фотографија Љубе Маркова. Оно што их обједињује је то да су фотографи ових колекција сви били фотографи листа РТБ-а Бор *Колектив*, који излази од 1947. године. Њихова имена су: Ђуро Коловратар, Драгољуб Митић, Бајрам Салијевић и Љубомир Марков. Архива садржи и фотографије из колекције негатива Француског друштва Борских рудника на стакленим плочама из периода од 1903. до 1945. г. Фотограф је непознат а колекцију је сачувао и дао Завичајном одељењу Љубомир Марков.

и оживљавање садржаја који су у неком тренутку били пред заборавом, или у најмању руку, јако далеко од очију јавности.

Потребна је била само основна опрема, данас довољно лако доступна, и наравно, предани рад на самој дигитализацији, да се створи основа ове архиве, већ употребљива и сасвим доступна за даљу манипулацију у истраживачке и уметничке сврхе. Рад на формирању изложбе „Бор – XX век“ био би немогућ пре само неколико година – сама идеја о прегледу 13.000 фотографија у физичком облику изазива вртоглавицу. Манипулација дигиталним садржајем омогућила је да уро-

¹ Изложба је, током јуна и јула 2013. године, приказана у галерији „Артгет“ Културног центра у Београду, у оквиру пројекта „Raw Season“, а потом и у Народној библиотеци Бор и Народној библиотеци „Вук Караџић“ у Крагујевцу. Више о изложби на сајту „Дигитални завичај“, одељак „Програми“ (<http://www.digitalnizavicaaj.com/index.php>).

нимо у овај материјал довољно дубоко и довољно брзо и да га представимо јавности у облику изложбе.

Лука Кнежевић Стрика

До скоро, све што сам знао о Бору је оно што сам чуо из медија – туробан индустријски град у непосредној близини рудника бакра у коме је било запослено практично цело становништво града и његове околине. Загађени ваздух и земљиште, инфраструктура у стању распада, сиромаштво... тужна судбина некадашњег поноса домаће индустријализације, судбине коју деле многи рударски градови у свету, нарочито актуелне у посткомунистичким привредама југоисточне и источне Европе.

У једном тренутку, током планирања изложбене сезоне у галерији „Артгет“ у Београду, кустоског пројекта „Belgrade Raw“ колектива, чији смо чланови Лука Кнежевић Стрика и ја, дошао је позив Народне библиотеке Бор за сарадњу: сазнајемо да поседују фото-архиву – више од 13.000 дигитализованих негатива, спашених од заборављања вољом и ентузијазмом појединаца, коју би желели да обелодане у виду изложбе. Позив за сарадњу прихватили смо са одушевљењем. Видели смо потенцијал ових фотографија које причају причу. Симбиоза рудника и града! Његових људи, њихових судбина. Разумели смо потпуно важност овог индустријског објек-

та за привреду и друштво сваке од држава у којој је живео свој грозничави живот. Краљевина Србија, Краљевина Југославија, ФНРЈ, СФРЈ, унија Србије и Црне Горе, модерна Србија... рудник је увек био ту, без обзира на марш времена и промене које је он неминовно доносио са собом.

И тако смо почели. Мноштво скенираних фотографија које су пролазиле пред нашим очима, једна по једна, и тежак посао одабира – које ће ући у ову изложбу, које ће се уклопити у причу коју покушавамо да вам испричамо. Многе су из периода самих почетака рада рудника, 1903. године, скениране стаклене плоче, непознатих француских фотографа, а потом и фотографа листа РТБ-а Бор *Колектив*. Њихова имена су: Ђуро Колувратар, Драгољуб Митић, Бајрам Салијевић и Љубомир Марков. Испоставило се да је управа рудника имала визију да документује свакодневне активности, индустријске процесе, околину, град и његове становнике – рударе и њихове породице – током читавог дугог постојања рудника, све до 2004. године, када се са овом врстом документовања престаје. Пролазећи кроз архиву, доживели смо снажну идентификацију са фотографијама; надамо се да смо одабрали оне које ће вас подстаћи да мислите и осећате. Погледајте сами!

Андреј Филев

Летопис библиотеке

Летопис библиотеке

2. април: Представљање књиге *Било/Бији* (Народна библиотека Бор, 2012); о књизи су говорили: Горан Миленковић, приређивач књиге и Дивна Вуксановић, ауторка једне од прича, уметница, естетичарка, редовни професор Факултета драмских уметности у Београду;

3. април: Циклус предавања на тему „Безбедан интернет за нашу децу, школа за родитеље“, организатор НБ Бор и Борска интернет организација „БИТНО“; предавачи Бранкица Михајловић Илић и Зоран Милојевић;

4. април: Поводом Светског дана здравља НБ Бор и Соколско друштво „Бор“ организовали су трибину на тему „Стилови здравог живота“, проверу крвног притиска и шећера у крви и доделили награде за дечје цртеже;

05. април: Едукативно-креативна радионица „Опланети се, рециклирај“: програм Дечјег одељења Народне библиотеке Бор;

6. април: „Ромски цвет у мулти букету“ културноуметнички програм поводом Светског дана Рома: суорганизација Народна библиотека Бор;

9. април: „*Мий о Сизифу* Албера Камија“, предавање Ивана Вучковића, проф. филозофије;

10. април: Предавање из циклуса предавања на тему „Безбедан интернет за нашу децу, школа за родитеље“, предавачи Бранкица Михајловић Илић и Зоран Милојевић;

18–28. април: Програм Народне библиотеке Бор у оквиру кампање „Сви смо ми читаоци“, а поводом Светског дана књиге и ауторских права;

18. април: Мултимедијални програм „Прво писање и читање“: представљање првих књига на влашком писму; организатор трибине Национални савет Влаха и Удружење „Гергина“ из Неготина;

19–25. април: Поетски квиз у отвореном јавном простору – циљ: препознати писца и песму, а одговор убацити у кутију која се налази у библиотеци;

22. април: „Читај за планету Земљу!“, програм у оквиру обележавања Светског дана планете Земље

22–24. април: Акција „Библиотека вам поклања“ и књижна трампа за суграђане на платоу испред библиотеке;

23. април: Дружење са писцем – гост Весна Алексић, писац за децу, представљање књиге *Ја се зovem Јелена Шуман*;

24. април: Представљање „Водича кроз фондове Народне библиотеке Бор“;

25. април: Поетско вече – ученици борских основних и средњих школа, учесници окружног такмичења рецитатора; додела награда учесницима Поетског квиза; креативна радионица – шарање ускршњих јаја;

26. април: Представљање књиге *Генейски модификовани њоредак* и трибина „За Србију, зе-

мљу без ГМО“ – гости-модератори: др Ирена Барет и Саша Илијић;

29. април: Креативна радионица – шарање ускршњих јаја;

8. мај: Представљање часописа *Ђачки универзитет* и књижевно вече Оновне школе „Свети Сава“;

13. мај: Трибина за средњошколце: „Светлост православља и неправославна учења у годишњици Миланског едикта: Зашто је православље и даље једина права вера и после 1.700 година од Миланског Едикта?“; предавачи и предавања: Бојан Стојановић – уводно предавање, Милан Андрејић – „Јеховини сведоци и пентикосталци“, др Горан Голубовић – „Адвентисти и баптисти“, отац Игор Ивковић – „Зилоти Артемијевци“;

17. мај: Представљање романа *Канце 2 – Дилери и смрт*: гост Марко Видојковић, аутор романа;

20. мај: Представљање публикације *Месџа сѝрадања и антифашистичке борбе у Београду 1941–44*;

23. мај: Конференција за медије тима правника из Канцеларије Заштитника грађана;

30. мај: Представљање романа *Закаснили љубац*, нестварно трагичне повести једног живота у Бору пре, за време и непосредно након Другог светског рата; о књизи говорили аутор Димитрије М. Цоковић и Бошко Протић, књижевник из Крагујевца;

31. мај: „Превод осмака“ – програм Дечјег одељења НБ Бор;

4. јун: Дружење деце са писцем Шимом Ешићем;

5. јун: Представљање збирки *Као кроз жи-вои* Милена Миливојевића и *Књига снови-дна* Живка Аврамовића; о књигама говори-ли главни уредник издавачке куће „Босан-ска ријеч“ из Тузле, књижевник Шимо Ешић и књижевник Зоран Вучић; стихове читала Сања Барзиловић; пратећи програм: излож-ба графика Новице Станковића Лукиног;

7. јун: Предавање Игора Перишића „До-маћа књижевна животиња“ у оквиру пројек-та „Припитомљавање књижевности“, чији је уредник Горан Миленковић, виши библио-текар НБ Бор;

14. јун: Представљање књиге *Кујен ѝетл*: о овој књизи и значају књижевности на дијал-екту говорили су књижевници Драган Ра-довић из Лесковца, Милен Миливојевић и Радиша Драгићевић из Бора;

20. јун: „Рађање, живот, емоције и љубав“, по-етско вече Драгана Величковића;

21. јун: У галерији „Артгет“, Културног цен-тра Београда отворена је изложба фото-графија из колекција Завичајног одељења НБ Бор „БОР – XX ВЕК“; аутори излож-бе: Лука Кнежевић Стрика и Андреј Фи-лев („Belgrade Raw“); аутори фотографија: Ђуро Коловратар, Драгољуб Митић, Бајрам Салијевић, Љубомир Марков; изложба је реализована у оквиру програма „Raw Season“ галерије „Артгет“ Културног цен-тра Београда;

- 3. јул:** У Културном центру Београда представљен зборник прича *Било/Бијши*; о Народној библиотеци Бор, књизи и пројекту „Било/Биги“ говорили су: директор НБ Бор Весна Тешовић, руководилац пројекта, виши библиотекар Горан Миленковић и аутори прича Јелена Ленголд и Дејан Вукићевић;
- 5. август:** Представљање књиге *110 година Басена Бор* Мирослава Радуловића: о књизи су говорили проф. Милан Димитријевић и Мира Антић;
- 19. август:** Издавачка кућа „Слушај најгласније!“ из Загреба представила нова издања борских аутора *Кад ишћањци ујакну* Жељка Љубића и *Луд је, рекли су им код куће* Саше Д. Ловића; гости: аутори и уредник издавачке куће Зденко Франић; пратећи програм: музички састави „Економски техничари“ и „Бабилонци“;
- 30. август:** Трибина „Млади као одговорни учесници у саобраћају“; организатор НБ Бор и Удружење „Алтернатива“ Бор;
- 31. август:** културно-уметнички програм поводом Дана румунског (влашког) језика у организацији Заједнице Влаха Србије: суорганизација Народна библиотека Бор;
- 21. септембар:** Мозаички културно-уметнички програм „Мој живот је садржајан“, у организацији НБ Бор и удружења АЕПИМС Бор;
- 23 – 26. септембар:** Радионица-играоница „Имам право да знам своја права“ Дечјег одељења НБ Бор;
- 1. октобар:** Гостовање Дејана Алексића, писца за децу;
- 2–4. октобар:** Радионице Дечјег одељења НБ Бор, реализоване уз помоћ Народне банке Србије на теме „Знаменити Срби“, „Мој буџет и ја“ и „Динар, наш новац“;
- 5. октобар:** Трибина о здравој храни у организацији НБ Бор у удружења АЕПИМС Бор;
- 7. октобар:** Програм Дечјег одељења НБ Бор намењен деци из социјално угрожених породица, у сарадњи са Црвеним крстом и отварање изложбе ликовних радова полазника ликовне радионице Центра за културу;
- 8. и 15. октобар:** Предавање и радионица на тему „Деца и интернет“; предавачи: Зоран Милојевић и Бранкица Илић;
- 16. октобар:** Отварање изложбе фотографија „Бор – XX век“ из колекција Завичајног одељења НБ Бор; аутори изложбе: Лука Кнежевић Стрика и Андреј Филев; аутори фотографија: Ђуро Коловратар, Драгољуб Митић, Бајрам Салијевић, Љубомир Марков;
- 17. октобар:** Трибина „Донорство и трансплантација“: заједнички програм НБ Бор и борског Здравственог центра.
- 18. октобар:** Конференција за штампу поводом резултата конкурса НБ Бор за најбољу необјављену кратку причу; о резултатима конкурса говорили су председница жирија Драгана Белеслијин и чланови жирија Виолета Стојменовић и Горан Миленковић;

22. октобар: Вече сатире – својим афоризми-ма, козеријама и карикатурама представио се Љубиша Микуловић;

29. октобар: Културно-уметнички програм поводом манифестације „Златна свадба“;

4–5. новембар: Народна библиотека Бор и Народна библиотека Ужице: стручни семинар за библиотекаре, наставнике, васпитаче и стручне сараднике на тему „Школске и јавне библиотеке на заједничком задатку“; аутори и реализатори програма су библиотекар Народне библиотеке Ужице: Анђа Бјелић, Ратка Вучковић и Драгослава Родаљевић; организатор семинара је Народна библиотека Бор;

7. новембар: „Библиографије“ – едукативна радионица Дечјег одељења НБ Бор; радионицу је реализовала Виолета Стојменовић, библиотекар НБ Бор;

9. новембар: Едукативно-забавна радионица у природи; организатор и реализатор библиотекари и чланови Дечјег одељења НБ Бор и Соколско друштво Бор;

15. новембар: Представљање романа *Велики рати* Александра Гаталице, који је добио НИН-ову награду за роман 2012. године; о књизи су говорили аутор и Милета Аћимовић Ивков, књижевни критичар;

16. новембар: У партнерству са Удружењем „Исток“ Бор, реализован програм „ВорNET“, који је садржао предавања „Модерне технологије у Бору, присутне од 1957. године“ (модератор Компјутер центар Бор и Институт

за рударство и металургију; гости-предавачи: др Дане Миливојевић, Ђорђе Станковић, мр Миливоје Илић, мр Душко Радивојевић), „Комуникације међу људима, тимски рад и асертивност“ (гост-предавач Милица Пајковић, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду) и трибине „Роми или Цигани“ (учесници: Кадрија Шаиновић, Емил Синановић, Саша Каменовић и Владимир Шаиновић), „Треће доба и друштвене мреже“ (модератор Жан Дистерло), „Откриј себе кроз уметност!“ (учесници су били Бранислав Лечић и Анита Лазих Тодоровић, који су уједно представили и уметничку школу ЛЕКАРТ); у оквиру програма представљена је и монографија *Порирејши животи* борског вајара Милорада Антића Пиркета;

20. новембар: „Све моје љубави“ – психолошка радионица Дечјег одељења НБ Бор;

22. новембар: Стручно предавање за библиотекаре Подружнице Тимочке Крајине на тему „Шта је јавно, а шта приватно у библиотекама“: гост-предавач Весна Црногорац, секретар Библиотекарског друштва Србије, организатор НБ Бор;

27. новембар: „Опланети се, рециклирај!“: еколошка радионица Дечјег одељења НБ Бор;

14 октобар – 16 децембар: Сваког понедељка – Школа есперанта (организатори НБ Бор, Железничарско-есперантско удружење „Миле Величковић“ у Нишу и школа за стране је-

Летопис библиотеке _____

зике „Сопсord“ у Београду); предавач др
Горан Голубовић;

2. децембар: Трибина „Ко је херој“, посвећена
положају особа са инвалидитетом; органи-
затори НБ Бор, Канцеларија за младе Бор и
удружење ЈАЗАС.

АУТОРИ

Дуо тројица, Бор

„Дуо тројица“ је бенд настао за потребе позоришне представе „Опера за три гроша“ Бертолда Брехта, у режији Милене Марковић, а касније су ангажовани и у филму „Рударска опера“ Олега Новковића. Чланови овог бенда су Мирослав Митрашиновић (музичар, награђен „Златном Мимозом“ за музику у филму „Сутра ујутру“ Олега Новковића, 2007. године на фестивалу у Херцег Новом) и Саша Д. Ловић (мултимедијални уметник, објавио три књиге песама – *Луд је, рекли су им код куће*, Загреб, 2013; *Неизрецива радост њуџа у безумље*, Загреб, 2007; *Веома збуњен у души*, Зајечар, 1997, уредник је часописа за морбидни сензационализам *Слојанова*, учесник многих мултимедијалних пројеката, више пута награђиван). У последње време, бенд се „концентрисао на критику здравог разума и лупање шамара унакарађеном друштвеном укусу, на мултимедијалне пројекте који стоје као опомена будућим нараштајима...“ (<http://duotrojica.wordpress.com/>). Објавили 2011. године акустични албум „Дуо тројица на терапији“.

Рајко Чукић

Радослав Рајко Чукић (1930, Беране – 2007, Београд) радио је најпре као новинар

Колективна, листа Рударско-топионичарског басена Бор, потом као дописник *Полишике* из Тимочке Крајине и, коначно, као новинар у редакцији овог листа у Београду. Објавио је књигу репортажа *Тамо иде њеку бакар и злато* (Културни центар, Горњи Милановац, 1975) и три збирке песама *Човек од земље* (Багдала, Крушевац, 1961), *Ејшиџаф за један свети* (Младо поколење, Београд, 1961) и *Кай крви на небу* (Багдала, Крушевац, 1970). У оквиру завичајне библиотеке „РазБор“ Народне библиотеке Бор, крајем 2013. године објављена је књига песама из заоставштине Рајка Чукића *Додури и њразнине*. Књигу је приредио књижевник Милен Миливојевић.

Мр Драгомир Лончар, библиотекар саветник, Библиотека шабачка

Гордана Љубановић, Народна библиотека Србије, Београд

Виши библиотекар, руководилац у Одсеку за континуирано стручно усавршавање Одељења за истраживање и развој библиотечног система Народне библиотеке Србије. Рођена је 1963. године у Београду, где је 1990. године дипломирала на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности, а потом на истом факултету 1994. године завршила специјалистичке студије на Катедри за

библиотекарство и информатику. Уредник је „Едиције Б+“, члан уредништва едиције „Савремена библиотека“ и члан редакције *Гласника Народне библиотеке Србије*. Активан је члан у комисијама које се баве стандардизацијом и вредновањем библиотечких пројеката. Своје стручне радове и преводе књига, приручника и чланака објавила је у бројним стручним домаћим и страним зборницима и часописима.

Виолета Стојменовић, Бор

Дипломирани филолог Опште књижевности са теоријом књижевности, виши библиотекар на Одељењу посебних фондова Народне библиотеке Бор. Стручне радове, есеје, приказе и преводе са енглеског језика објављивала у часописима: *Лейтмотив Мајнице српске*, *Кораци*, *Улазница*, *Бележница*, *ТХТ*, *Комуникација и kultura onlajn*, *Библиотекар*.

Александра Мирчић, Београд

Кустос, руководилац Одељења за уметничку документацију Музеја савремене уметности; аутор пројекта „Надреализам – европски контекст српског надреализма“.

Ксенија Нечемер, Бор

Ксенија Нечемер је рођена 1981. у Бору, где је завршила гимназију „Бора Станковић“. Дипломирала је на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета у Београду – Група за шпански језик и хиспанске књижевности.

Радила је као предавач у школи за учење страних језика „NS Pro Group“ (Нови Сад) и у предшколским установама у Бору. Од марта 2012. године ради на Дечјем одељењу Народне библиотеке Бор где организује бројне програме за најмлађе чланове библиотеке.

Сабина Ђуркић, Кладово

Библиотекар, руководилац Одељења за набавку и обраду библиотечно-информационе грађе у Библиотеци „Центар за културу“ Кладово. Стручне текстове из области библиотекарства објављивала је у *Библиотекар* и у *Бележници*.

Милица Стевановић, Крушевац

Професор опште књижевности и теорије књижевности, виши библиотекар, обавља матичне послове у Народној библиотеци Крушевац. Уредник је часописа *Савремена библиотека* и члан редакције часописа *Библиотекар* и Управног одбора Библиотекарског друштва Србије. Своје радове објављивала је у страним и домаћим зборницима са стручних скупова и конференција, као и у домаћој периодици – *Савременој библиотеци*, панчевачком *Читалоници*, *Гласнику Народне библиотеке Србије* и локалним гласилима *Победа* и *Пушеви културе*.

Огњен Ковачевић, Београд

Рођен 1979. године у Београду. Дипломирао 2007. године на Одељењу за историју Фи-

лозофског факултета у Београду, где је тренутно на докторским студијама. Мастер студије завршио на Универзитету Летоније у Риги и на Београдском универзитету одбравивши тему *Лейтонска штиамиа о кризи на йросйору бивше Југославије од 1991–1994. йодине*. Запослен у Одељењу обавезног примерка Народне библиотеке Србије. Тренутно обавља послове реализације едукативног дела портала „Велики рат“ Народне библиотеке Србије.

Љубиша Николић, Ниш

Књижничар и графички дизајнер, од 1987. године запослен у Одељењу маркетинга Народне библиотеке „Стеван Сремац“ Ниш. Бави се израдом идејних решења плаката, корица монографских публикација, техничким уређењем *Библиозоне* – стручног часописа нишке Библиотеке (комплетан дизајн и припрема за штампу), израдом видео-презентација као и свим видовима пропаганде и информисања у вези са делатношћу Библиотеке.

Жаклина Николић, Кладово

Виши библиотекар, директор Библиотеке „Центар за културу“ Кладово, председница Подружнице библиотекара Тимочке Крајине. Стручне текстове објављивала у часописима: *Новине Београдској чийалишии*, *Бележница*, *Пушчујуће новине – часопис Секције за йушчујуће библиотеке Словеније*. Аутор је, ко-

аутор и приређивач монографских публикација: *Младен Јошов: 50 йодина сйваралашишва, Кладово 1957–2007*, зборника радова *Величансйвено је сйајати на обали Дунава, Сйорй, умейносй и кулйура*; уређује два интернет портала: kulturakladovo.rs и kladovo.org.rs.

Виолета Ђорђевић, Београд

Библиотекар, запослена на Дечјем одељењу Библиотеке града Београда. Своје стручне радове објављивала је у *Библиошкару*, *Чийалишиу*, *Библиозони*, *Крајујевачком чийалишиу*, *Новинама београдској чийалишии* и *Бележници*. Аутор је многих библиотечких програма намењених деци.

Рената Минић, Пожаревац

Виши библиотекар, запослена у Народној библиотеци „Илија М. Петровић“ – Одељење периодике у Пожаревцу. Дипломирала 2000. године на Групи за библиотекарство и информатику Филолошког факултета и завршила мастер студије на тему „Стандарди као спона између књижаства, издаваштва и библиотекарства“. Своје стручне радове објављивала је у панчевачком *Чийалишиу*, *Бележници*. Коаутор је монографије о библиотеци у Пожаревцу.

Весна Петровић, Ср. Митровица

Библиотекар саветник, дипломирала на Катедри за југословенску и општу књижевност на Филолошком факултету у Београ-

ду. Од 1981. године ради у Библиотеци „Глигорије Возаровић“ у Сремској Митровици, најпре као руководилац дечјег и матичног одељења, а потом у читаоници са стручним литературом. Уредник је десет бројева стручног часописа *Годишњак библиотеке Срема*, публикације *Школске библиотеке у теорији и пракси*, зборника радова *Манасићирске и црквене библиотеке и Књија и реч храна духа*. Аутор је књиге о саборима библиотекар Срема *Иришка сусрећања* (2013). Аутор је семинара „Библиотека универзална учионица“ и предавач на акредитованим семинарима за библиотекарке у основним и средњим школама. Стручне радове објављивала је у бројним часописима и зборницима. За допринос развоју библиотечке делатности добила је награду Подружнице библиотекар Срема „Доситеј Обрадовић“ и Награду „Најбољи библиотекаар“, коју додељује Библиотечарско друштво Србије.

Горан Миленковић, Бор

Рођен 1973. године у Бору. Виши библиотекар Одељења посебних фондова и периодике и руководилац позајмних одељења Народне библиотеке Бор; један од уредника часописа *Бележница* (2002–2003); уредник библиотека „Завичајна библиографија“, „Разбор“ и „Епифанијум“; са Виолетом Стојменовић приредио зборник *Изнадреализма Ване Бор* (Народна библиотека Бор, 2010), уредио зборник прича и фотографија *Било/*

бићи (2012); учесник више стручних и научних скупова из области библиотекарства; објављивао стручне прилоге у зборницима и библиотечкој периодици.

Бранислав Димитријевић, Бор

Књижевник и музичар, аутор је више збирки прича и песама; пише колумне из културе и есеје из књижевности, приредио је неколико зборника блог-прича. Власник је и уредник књижевног блага „Кишобран: књижевност на струју“; члан редакције *Бележнице* и сарадник у неколико штампаних и електронских часописа и портала. Рођен је, живи и ради у Бору.

Живко Аврамовић, Бор

Пише поезију, књижевну критику, есејистику, а бави се и новинарством. Своје радове објављује у листовима, часописима, зборницима и на неколико интернет-портала. Поезија му је награђивана и заступљена у неколико антологија. Од 1987. до 2009. године објавио је пет самосталних песничких збирки и једну као коаутор. Последња књига песама, *Књија сновидна*, објављена је 2013. године. Превођен је на енглески, француски и македонски језик. Члан је Удружења књижевника Србије.

Игор Перишић, Београд

Рођен 1974. године. Дипломирао на Катедри за Општу књижевност и теорију књижевности Филолошког факултета у Београ-

ду 1999. године. На истом факултету најпре 2004. године одбранио магистарску тезу под насловом „Аутопоетика и историја у Гробници за Бориса Давидовича Данила Киша, Новом Јерусалиму Борислава Пекића и Фами о бициклизима Светислава Басаре“, а 2012. докторску дисертацију под насловом „Утопија смеха у романима *Мртве душе* Николаја Гогоља, *Уликс* Џејмса Џојса и *Злајно руно* Борислава Пекића“. Од јуна 2005, као стипендиста-докторант Министарства науке и заштите животне средине, сарађује у Институту за књижевност и уметност у Београду, а од октобра 2006. године стално је запослен на пројекту „Културолошке књижевне теорије и српска књижевна критика“. Области интересовања: књижевна теорија, теорије комике и смеха, постколонијалне теорије, студије рода, савремена српска књижевност, историја опште књижевности, историја српске књижевне критике. Објавио књиге *Гола прича* (2007), *Увод у теорије смеха* (2010, друго издање 2012) и *Утопија смеха* (2013), као и четрдесетак студија и чланака у научним зборницима, научним часописима и књижевној периодици. Члан је Српског књижевног друштва.

Иван Вучковић, Бор

Дипломирао на Филозофском факултету у Нишу – Департман за филозофију. Објавио је збирку песама *Игра вејрова* (Нишки кул-

турни центар, 2010). Живи у Бору, запослен је у Машинско-електротехничкој школи.

Радоман Чечовић, Павино Поље

Рођен 1979. године у Павином Пољу код Бијелог Поља. Завршио је студије књижевности на Филозофском факултету у Никшићу. Објавио је књигу поезије *Кривојворене ијесме*. Добитник је треће награде за пјеснике до 27 година на Ратковићевим вечерима поезије. Заступљен је у антологијама и изборима поезије.

Лука Кнежевић Стрика, Београд

Бави се фотографијом. Кооснивач је студија „Узрок“, колектива „Belgrade Raw“ и Фестивала „MultiMadeira“.

Андреј Филев, Београд

Рођен 1973. године. Дипломирао је на Академији примењених уметности у Београду. Бави се фотографијом.

Упутство ауторима, преводиоцима и приређивачима

Да бисмо избегли извесне недоумице на које наилази редакција приликом приређивања текстова за штампу, али и ради једнообразности текстова, поготово када је реч о навођењу литературе и фуснота, молимо ауторе, преводиоце и приређиваче да се придржавају следећих упутстава:

- За *Бележницу* се пријављују радови чији садржај није објављиван;
- Радови (и други прилози) треба да буду достављени редакцији ИСКЉУЧИВО у електронској форми имејлом (nbbog@open.telekom.rs), са назнаком „За Бележницу“, уређени у програму Microsoft Word;
- Све остале прилоге који иду уз текст (односи се само на рубрику „Живот библиотеке“ – у осталим рубрикама неће бити штампано ништа осим самог текста) – илустрације: шеме, дијаграми, табеле и сл. – треба доставити одвојено од текста, такође у атачменту, јасно обележене и са знакомом у ком делу текста треба да буду штампане, најбоље што је могуће ближе тексту где се први пут помињу;
- Илустрације уз текстове за прву рубрику, „Живот библиотеке“, треба да буду у

одговарајућим форматима, а не „Word document“.

- Стране свих текстова треба да буду формата А4, текст у једној колони;
- Текст мора бити ћириличан (изузев неопходних термина и скраћеница који морају да буду на страном језику и ако је матерњи језик аутора – хрватски или бошњачки) – style: Normal + Justified, font: Times New Roman (Serbian Cyrillic), font size 12, проред: 1;
- Текст треба организовати следећим редоследом: у истом реду – (титула) име и презиме аутора, (назив установе у којој је запослен), место; испод – јасно одвојени (наднаслов), наслов и (поднаслов), текст рада (са фуснотама); напослетку – (литература);
- За писање наслова књига и часописа у самом тексту треба користити *курзив (italic)*; за наслове песама, приповедака, текстова у часописима или књигама, филмова, позоришних представа, изложби и сл. користити наводнике као у примеру: „Искрена песма“, а у оквиру цитата, уколико је потребно – полунаводнике (апострофе): ‘Искрена песма’;

- У раду се могу користити искључиво фусноте обележене основним бројевима;
- Списак коришћене литературе је на крају текста; извори се наводе језиком и писмом коришћене публикације;
- Стил цитирања у фуснотама и литератури је Chicago Style (Humanities) и молимо ауторе, уколико их текст садржи, да се овог правила придржавају;
Упутство како се овај стил користи можете пронаћи:
  - у тексту мр Драгане Сабовљев у рубрици „Одраз“ у Панчевачком читалишту број 13 (новембар 2008),
  - на сајту www.citaliste.com
  - на веб адресама:
  - http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html
  - http://www.citaliste.com/pdf_stamp/cikago_za_sajt.pdf
- Молимо све ауторе да уз текст пошаљу своју **кратку радну биографију**, као и личну имејл адресу ради евентуалног контакта и консултација у вези са послатим текстом (имејл адреса неће бити објављена);
- Списак литературе треба саставити по азбучном реду (ако је текст писан ћирилицом) или абecedном реду (уз рад писан латиницом), узимајући у обзир прво слово презимена аутора или наслова анонимног дела; на крају списка иду URL адресе.

Редакција *Бележнице* ради лектуру и коректуру текстова и задржава право да у договору са аутором измени наднаслов, наслов или поднаслов текста, као и дискреционо право да рад процени и не објави уколико не одовара утврђеним критеријумима, квалитативним, садржинским и формалним.

Објављени радови ни на који начин не смеју повредити ауторска права других појединаца или организација. За право објављивања, оригиналност и квалитет радова одговарају сами аутори. Аутори су одговорни и за чињенице, податке и ставове изнете у тексту, који не морају бити у складу са ставовима редакције.

Сматра се да су аутори своја ауторска права на текст (и фотографије), од тренутка кад су их послали, пренели на Народну библиотеку Бор као издавача часописа. Издавач ће радове објављивати у штампаном и електронском облику (на сајту Народне библиотеке Бор).

Текст објављен у *Бележници* аутор може објавити и у другим публикацијама, уз сагласност главног уредника и обавезно навођење извора, тј. броја *Бележнице* одакле је рад прештампан.